

„Prin răsturnarea normei aristotelice a dramei, Plaut instituie dramatizarea ludică a cunoscutului, prin salturi neverosimile pitorești și dinamice, realizate de personaje arhetipale, caricaturizate, specifice unui teatru festiv, saturnalic și, implicit, comediei realist-burlești din oricare vreme."

Traian Diaconescu

edituraminerva.ro

Biblioteca Pentru Toți

serie nouă
91
(1621)

TITUS MACCIUS PLAUTUS militarul fanfaron

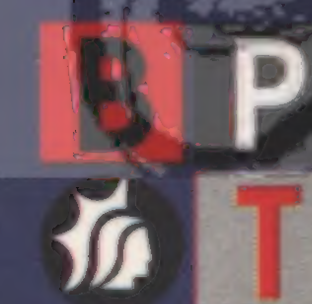

TITUS MACCIUS PLAUTUS

militarul fanfaron

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
PLAUTUS, TITUS MACCIUS
Militarul fanfaron/ Plaut ; trad.: Nicolae Teică. - Ed. a 2-a; Bucureşti : Minerva, 2007
ISBN 978-973-21-0870-3

I. Teică, Nicolae (trad.)

821.124-2=135.1(082)

Noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi"
apare datorită cooperării dintre
Ministerul Culturii şi Cultelor,
Uniunea Scriitorilor din România,
MEGApress holdings S.A.

MINERVA S.A.
Redacţia şi sediul social:
Bd. Metalurgiei nr. 32-44, cod 041833, sector 4, Bucureşti
O.P. 82 – C.P. 38
Tel.: (021) 461.08.08, 461.08.10; Fax: (021) 461.08.09
www.edituraminerva.ro

PLAUT

militarul fanfaron

teatru • volumul IV

În româneşte de Nicolae Teică

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI • 2007
EDITURA MINERVA • BUCUREŞTI

Coperta colecţiei: Cristina Dumitrescu
Ilustraţia copertei: RICHARD WESTALL,
L'Allegro (detaliu)

Redactor: Angela Ilaş
Tehnoredactare computerizată: Cristian Dănuţ Neacşu

MILITARUL FANFARON

Titlul latin:
MILES GLORIOSUS

PERSONAJELE

PYRGOPOLINICES, un militar
ARTOTROGUS, parazitul lui Pyrgopolinices
PALAESTRIO, sclavul lui Pyrgopolinices, fost sclav al lui Pleusicles
PERIPLECTOMENUS, un bătrân, prietenul lui Pleusicles
SCELEDRUS, un sclav al lui Pyrgopolinices
PHILICOMASIA, iubita lui Pleusicles
PLEUSICLES, un tânăr din Atena
LURCIO, un sclav tânăr
MILPHIDIPPA, sclava Acroteleutiei
ACROTELEUTIA, o curtezană, clienta lui Periplectomenus
BĂIATUL, sclav al lui Periplectomenus
CARIO, bucătarul lui Periplectomenus
SCLAVII lui Pyrgopolinices
SCLAVII lui Periplectomenus

Acțiunea se petrece la Efes.

SUBIECTUL COMEDIEI (I)

Mârşav, pe-o curtezană o fură-un militar;
Iubitu-i din Atena lipsind – o ia-n Efes.
La rându-i, şi Palaestrio, al tânărului sclav,
Ieşind pe mare, după stăpân, şi prins în larguri,
Tot lângă fată,-n mâna acelui militar,
Ajunge. Dar îşi cheamă stăpânul. Şi tot el,
Rupând în zidul casei o trecere,-i ajută
Un timp să se-ntâlnească pe-ndrăgostiți, în taină,
La un vecin prieten. Un sclav, pândind pe casă,
Fără să vrea, îi vede. Dar este păcălit:
Anume, că pe-o altă femeie-ar fi văzut...
Nu pregetă Palaestrio; pe militar îl joacă
Făcându-l să dorească de fată să se scape,
Adeverind că mândra vecinului soție
Râvneşte, din iubire, cu el să se mărite.
O roagă militarul, şi fata pleacă; dar
Nu-şi împlineşte pofta, căci, prins, e ciomăgit.

SUBIECTUL COMEDIEI (II)

Un tânăr din Atena iubea o curtezană
Crescută-n libertate. Plecând el în Naupactus,[1]
Un militar pe fată cu sila o răpeşte
Şi în Efes[2] o duce. Dar sclavul celuilalt,
Călătorind pe mare, încearcă să-l vestească;
Luat captiv, ajunge la militar, ca sclav.
Stăpânului îi scrie să vină în Efes.
Venind, acesta trage chiar în vecini, ca oaspe,
La un prieten. Sclavul, spărgând un zid, i-ajută
Pe-ndrăgostiţi, în taină, curând să se-ntâlnească.
Copila e drept sora ei geamănă luată.
Vecinul, dăscălind-o pe una din cliente,
Îl prinde-ntr-o capcană pe militar, şi-acesta,
Crezând că se însoară, dă drumul curtezanei,
Şi capătă-o bătaie, răsplată-a desfrânării.

---

[1] Oraş şi port etolian situat la intrarea în golful Corint (azi: Lepante).
[2] Oraş din Ionia (Asia Mică).

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGUS

PYRGOPOLINICES

(ieşind din casă; către sclavii care rămân înăuntru)

Să-mi faceţi lună scutul, şi mai strălucitor
Ca razele de soare când cerul e senin;
Încât, în bătălie, să-ntunece vederea,
Ca fulgerele-aprinse străfulgerând duşmanii.
Vreau sabia mea dragă s-o liniştesc şi mângâi,
Să nu-mi bocească iară, curajul să nu-şi piardă,
C-o las de-atâta vreme la şold să trândăvească,
În timp ce ea pofteşte să spintece duşmanii.
Dar unde-i Artotrogus?

ARTOTROGUS

Aici, lâng-un erou
Plin de noroc, şi vajnic, şi arătos ca regii.
Un luptător... Nici Marte, el însuşi, nu socoate[1]
Isprăvile să-şi pună în cumpănă cu tine.

---

[1] Textul şi sensul acestui vers au iscat controverse. După unii editori versul ar trebui citit: *Un luptător, cum Marte, nici el, nu se socoate.*

PYRGOPOLINICES

Nu l-am salvat pe câmpii Curculioni[1] când mare
Conducător fu oastei nepotul lui Neptun
Bumbomachides Clutumistharidysarchides[2]?

ARTOTROGUS

Da, ştiu; vorbeşti de insul cu armele de aur
Şi cărui cu-o suflare i-ai risipit oştirea
Ca vântu-acoperişul de paie sau de frunze.[3]

PYRGOPOLINICES

(nepăsător)

Eh, e-o nimica toată.

ARTOTROGUS

Nimic, pe lângă toate
Isprăvile de seamă,

(aparte)

ce nu le-ai săvârşit,

(Vine în faţa scenei şi se adresează publicului.)

---

[1] Câmpiile Gărgăriţelor.

[2] Forma acestui nume caraghios creat de Plaut este contestată. După unii editori s-ar citi: Clutomestoridysarchides. Analiza exactă a elementelor acestor compuşi patronimici în : *-ides* este inutilă. Pentru publicul român, efectul comic rezultă îndeosebi din lungimea şi rezonanţa lor străină. Astfel de nume se întâlnesc în *Gărgăriţa*; Therapontigonus Platagidorus, în *Persanul*; Femeivânzătorides, Înşirăgogoşides etc., etc.

[3] Textul originalului este nesigur.

Cui a putut să vadă un mincinos mai mare,
Un ins mai plin de fumuri, un fanfaron ca ăsta,
Mă prind, cui mi-l arată, să-i fiu pe viaţă sclav.
Atâta doar[1]: mă-ncântă măslinele-i murate.

PYRGOPOLINICES

Dar unde eşti?

ARTOTROGUS

Aici sunt. În India, pe Pollux!
Cu pumnu-ai frânt tu braţul acelui elefant.

PYRGOPOLINICES

Cum, braţul?

ARTOTROGUS

Ah, da, coapsa, coapsa voiam să zic.

PYRGOPOLINICES

Şi l-am lovit cu milă.

ARTOTROGUS

Dacă loveai cu toată
Puterea ta, şi pielea, şi pântecul, şi ţeasta
I-ai fi străpuns acelui biet elefant cu pumnul.

---

[1] Textul este aproximativ stabilit, sensul obscur. S-ar putea adăuga: (*Atâta doar) îl înalţă în ochii mei.*

PYRGOPOLINICES

Hai, lasă astea.

ARTOTROGUS

Lesne să povestesc îmi vine
Isprăvile-ţi mărețe, când ţi le ştiu.

(Aparte.)

Îl rabd,
Ca să nu rabd de foame: urechi de urechilă
Lungesc spre el, ca dinţii să nu mi se lungească,
Şi îi ridic în slavă minciunile-i sfruntate.

PYRGOPOLINICES

(preocupat)

Ce vream să-ţi spun?

ARTOTROGUS

(repede)

A, ştiu eu, da, ştiu ce vrei să spui:
Pe Hercle! da, ţin minte.

PYRGOPOLINICES

Ei, ce?

ARTOTROGUS

Tot ce doreşti.

PYRGOPOLINICES

Ai tu...

ARTOTROGUS

Îmi ceri tăbliţe. Le am, şi stil, de-asemeni.

PYRGOPOLINICES

Cu gândul meu tu gândul mereu ţi-l potriveşti.

ARTOTROGUS

Dator mă ştiu să caut şi firea să-ţi cunosc,
Şi vrerile din vreme-s dator să ţi le aflu.

PYRGOPOLINICES

Ţii minte?

ARTOTROGUS

Da, ţin minte:

(vorbind pe nerăsuflate)

-n Cilicia, o sută
Cincizeci, şi alţi o sută în Scytholatronia,
Treizeci de sarzi şi încă şaizeci macedoneni
Ai hăcuit tu singur, şi numai într-o zi.

PYRGOPOLINICES

Cu totul, prin urmare, câţi oameni?

ARTOTROGUS

Şapte mii.

PYRGOPOLINICES

(mulţumit)

Atâţia-au fost la număr; ştii bine socoti.

ARTOTROGUS

N-am scris nimic, niciunde; şi tot mi-aduc aminte.

PYRGOPOLINICES

Memoria ţi-i bună.

ARTOTROGUS

(aparte)

Mâncarea bună-o ţine.

PYRGOPOLINICES

De-i fi ca pân-acuma, ai să mănânci mereu;
Statornic împărţi-voi cu tine masa mea.

ARTOTROGUS

Şi-n Cappadocia, fierul de nu ţi se tocea,
N-ai fi tăiat deodată cinci sute de vrăjmaşi?

PYRGOPOLINICES

Era o pedestrime pârlită, şi-am iertat-o.

ARTOTROGUS

Ce să-ţi mai spun ce ştie de mult întreaga lume,
Ca Pyrgopolinices e unul pe pământ,
Cu vitejia, boiul şi faptele-i măreţe?
Mor după tine toate femeile, pe drept,
Că eşti aşa de chipeş. Ieri, bunăoară,-atâtea
M-au apucat de poala mantalei.

PYRGOPOLINICES

Ce ţi-au spus?

ARTOTROGUS

Mă descoseau: „Ahile să fie?" una-ntreabă.
„E frate-său", răspuns-am. Şi alta, iar aşa:
„Pe Castor! ce mândreţe de om, mi-a zis deodată.
Ce-nfăţişare-aleasă; ce plete minunate.
Ferice de femeia ce-n patul lui ajunge".

PYRGOPOLINICES

Aşa vorbeau?

ARTOTROGUS

Şi nu crezi că te-au rugat să treci
Prin faţa lor chiar astăzi, ca-ntr-o procesiune?

PYRGOPOLINICES

Nenorocire mare să fii prea chipeş.

ARTOTROGUS

Asta-i:
Mă-nnebunesc; mă roagă, îmi dau târcoale,-mi cer
O clipă să te vadă; vor să te duc la ele;
Că n-am răgaz să caut de treburile tale.

PYRGOPOLINICES

E vremea, cred, acuma să mergem până-n for,
Ca să-mi închei socoata cinstit şi să plătesc
Pe mercenarii-aceia tocmiţi de mine ieri.
Că riga Seleucus[1] cu mii de stăruinţi
M-a fost rugat o ceată de mercenari să-i caut.
Vreau ziua să mi-o dărui acestui rege-ntreagă.

---

[1] General al lui Alexandru cel Mare, întemeietorul dinastiei Seleucizilor (secolele III-II î.H.). Referirea poate fi însă şi la unul dintre urmaşii lui, care i-a purtat numele.

ARTOTROGUS

Ei bine,-atunci să mergem.

PYRGOPOLINICES

(către sclavi)

Urmaţi-mă ciraci.

(Porneşte în direcţia forului.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

PALAESTRIO

(singur)

Eu subiectul piesei dator sunt să vi-l spun,
De-aveţi cumva plăcere să-mi ascultaţi cuvântul.
Cel ce nu vrea s-asculte, poftească-afară, zic,
Ca să se-aşeze altul mai dornic să m-asculte.[1]
Şi de-aţi venit în locul acesta de răsfăţ
Ca să ascultaţi piesa pe care o jucăm,
Vă spun îndată titlul şi subiectul ei.
Alazon se numeşte comedia-n greceşte;
Noi, în latina noastră, îi spunem *Fanfaronul.*
Efesul e cetatea aceasta; militarul
Care-a plecat îmi este stăpân, un fanfaron,
Nelegiuit şi lacom, sperjur şi desfrânat.
Se laudă că toate femeile-l doresc.
Şi el, oriunde-apare,-i bătaia lor de joc.
Şi orice curtezană cu prefăcute vorbe,
Când îl primeşte-n braţe, din buze strâmbă-ndată.
Prea multă vreme nu e de când sunt sclavul lui.

[1] Recomandări tradiţionale ale Prologului. Se întâlnesc şi în *Cartaginezul.*

Să povestesc în ce fel i-am încăput pe mână,
Şi cine-a fost stăpânul de dinainte-al meu.
Luaţi seama, dar; cu asta, aflaţi şi subiectul.
Stăpân mi-era,-n Atena, un tânăr tare bun,
Iubea o curtezană, din mamă-ateniană,[1]
Şi ea-l iubea, de-asemeni: cum bine-i în iubire.
El fu într-o solie trimis, tocma-n Naupactus,
Cu-o treabă-a ţării noastre, desigur, însemnată.
Pe-atuncea în Atena soseşte militarul.
Târcoale-i dă iubitei stăpânului...[2]
Începe s-o momească pe mama fetei noastre
Cu vinuri, şi cu daruri şi cu bucate scumpe;
Şi astfel la codoaşă ajunge omul casei.
De-ndată ce găseşte prilejul, militarul
O-nşală pe codoaşă, pe mama fetişcanei
Iubită de stăpânu-mi. Copila i-o răpeşte,
O suie într-o navă şi, neştiut de mamă,
Cu sila o aduce tocma-n Efes, aici.
Cum aflu că iubita stăpânului fusese
Răpită din Atena, fac rost şi eu de-o navă
Şi plec înspre Naupactus, stăpânul să-mi vestesc.
Dar când ieşim în larguri, se-ntâmplă ce vor zeii;
Corabia încape în gheare de piraţi.
Şi eu cad prins nainte de-a-mi fi văzut stăpânul.
Cel ce m-a prins mă vinde acestui militar.

[1] Vers lacunar în manuscrise, reconstituit cu aproximaţie.
[2] Lacună în original.

Şi când mă duce-acasă, în casa lui o văd
Pe fata ce-a-ndrăgit-o stăpânul din Atena.
La rândul ei mă vede şi-mi face semn din ochi
Să nu-i vorbesc. Dar, uite, la cel dintâi prilej
Copila-mi povesteşte nefericita-i soartă:
(Că vrea să fugă-mi zice, de-acolo, în Atena,)[1]
Să-şi caute iubirea, pe fostul meu stăpân,
Şi-mi jură că-l urăşte pe militar de moarte.
Văzând ce fel de gânduri pe dânsa o frământă,
Fac repede-o scrisoare, pecetea-i pun, şi rog
Un negustor s-o ducă stăpânului, fireşte
Stăpânul din Atena, iubitul ei dintâi.
I-am scris să vină-ndată. Mi-a priceput chemarea;
Şi a venit, stă-n casa aceea,

(arată casa lui Periplectomenus)

la o gazdă
A tată-său, din vremuri, un bătrânel de treabă;
Şi el vrea să ajute iubirea celor doi.
Cu vorba şi cu fapta ne dă curaj întruna.
Eu ticluiesc degrabă o straşnică ispravă,
Ca să-i ajut pe tineri să se-ntâlnească-n voie;
Că, uite, militarul o ţine pe copilă
Într-o odaie unde nu calcă decât ea –
Ci eu spărgându-i unul dintre pereţi, frumoasa
În taină poate trece alături, la vecin.

---

[1] Vers interpolat, probabil după moartea lui Plaut.

Bătrânul ştie totul: chiar el mi-a dat ideea.
Pentru că sclavul cellalt, pe care militarul
L-a pus de strajă fetei, e cam sărac cu duhul.
Şi-apoi cu vicleşuguri subţiri şi cu tertipuri,
I-om înveli noi ochii şi-atâta l-om suci
De bine, că, pe Hercule! ce vede, n-o să vadă.
Să nu vă mire însă că-ndrăgostita noastră
Şi-aici,

(arată casa militarului)

şi-acolo

(arată casa lui Periplectomenus)

două femei întruchipează;
Va fi mereu ea însăşi, va trece şi drept alta.
Aşa-i închidem gura acelui ce-o păzeşte.
Dar uite că vecinul deschide-acuma uşa.
Tocmai aveam o vorbă cu vrednicul bătrân.

SCENA II

PERIPLECTOMENUS

(Către oamenii săi din casă.)

Pe Hercle! dacă nu le frângeţi picioarele când mai zăriţi
Pe-acoperişuri sclavi de-aiurea, vă-nsemn spinările cu biciul.

Vecinii mei ajuns-au martori la tot ce-n casa mea se-ntâmplă:
Ocheade-aruncă prin impluviu.[1] Vă dau poruncă tuturor:
Afară de Palaestrio, dacă zăriţi pe-acoperişul nostru,
De-a militarului vreo liftă, zvârliţi-o fără milă-n stradă.
De-o să vă spună că aleargă după găini, după maimuţe
Sau porumbei, v-aţi dus pe copcă de nu mi-o ciomăgiţi pe loc.
Ca legea jocului, cinstită, să n-o încalce, vă-ngrijiţi
Cu niciun os întreg la masă, când ei se-ntorc, să nu s-aşeze.

PALAESTRIO

Din câte înţeleg, ai noştri au săvârşit vreo mişelie:
De porunceşte-acum bătrânul să li se sfarme oasele.
Doar mie, nu; puţin îmi pasă de ce se-ntâmplă cu ceilalţi.

(Pornind către Periplectomenus.)

Mă duc la el.

PERIPLECTOMENUS

(văzându-l pe Palaestrio)

Au nu-i Palaestrio cel ce se-apropie de mine?

---

[1] Bazin aşezat în atriul locuinţelor romane servind la colectarea apei de ploaie care se scurgea prin deschiderea din acoperişul acestuia.

PALAESTRIO

Ei, ce faci, Periplectomenus?

PERIPLECTOMENUS

Pe Hercle! nu mi-aş fi dorit
O mai plăcută întâlnire.

(Luîndu-l deoparte.)

Vreau să-ţi vorbesc.

PALAESTRIO

Ce s-a-ntâmplat?
De ce eşti oare foc şi pară pe sclavii noştri?

PERIPLECTOMENUS

Ne-au ucis.

PALAESTRIO

Hai, spune, ce-i?

PERIPLECTOMENUS

Se ştie totul.

PALAESTRIO

Cum, totul?

PERIPLECTOMENUS

De pe-acoperiş
Un sclav de-al vostru, nu ştiu care, azi prin impluviu, l-a văzut

Pe oaspetele meu, Pleusicles, cum o sărută-mpătimit
Pe Philocomasia.

PALAESTRIO

Cine-a văzut?

PERIPLECTOMENUS

Un sclav de-al vostru.

PALAESTRIO

Care?

PERIPLECTOMENUS

Nu-l ştiu; atât de fără veste a dispărut.

PALAESTRIO

(pe gânduri)

Eu bănuiesc...
Că sunt pierdut.

PERIPLECTOMENUS

I-am dat un strigăt: „Hei, tu, ce faci pe-acoperiş?"
Şi el, pierind pe loc, răspunde aşa: că-şi caută maimuţa.

PALAESTRIO

Vai mie, vai, să-mi pierd vieaţa pentr-o jigodie nărodă.
Dar fata mai e tot acolo?

(Arată casa lui Periplectomenus.)

PERIPLECTOMENUS

Era, când am ieşit afară.

PALAESTRIO

Ci spune-i repede să treacă la ea-n odaie, ca să fie
Văzută-acasă; dacă nu vrea să ne trezim şi noi, ceilalţi,
Care-o slujim, întinşi pe cruce din pricina iubirii sale.

PERIPLECTOMENUS

I-am spus; acuma, dacă nu vrei şi altceva...

PALAESTRIO

Ba da. Mai spune-i:
O clipă să nu-şi uite rolul pe care-l joacă, şi să-mbine,
Cu multă artă, iscusinţa şi viclenia.

PERIPLECTOMENUS

Cum adică?

PALAESTRIO

Făcând pe sclavul ce-a văzut-o să creadă cum că n-a văzut-o.
Chiar de-a văzut-o şi de-o sută de ori, să nege cu-ndârjire.
Căci gură are, şi-ndrăzneală, venin pe limbă, răutate,
E hotărâtă, iscusită, amăgitoare, cumpănită;
Pe cine-o-nvinuieşte poate c-un jurământ să-l nimicească.

Ea are-n sine strâmbătate, cuvinte, jurăminte strâmbe,
Ea şiretenii are-n sine, şi farmece, şi viclenii.
Nicio femeie răutatea n-o să şi-o cumpere din piaţă.
Ea are-n sine o grădină, şi poate lua ce vrea din ea.

PERIPLECTOMENUS

Am să-i spun tot, de-oi mai găsi-o.

(Văzând că Palaestrio nu-l mai ascultă.)

Dar ce e, ce mai umblă, oare,
Prin căpăţâna ta, Palaestrio?

PALAESTRIO

(cu un aer foarte preocupat)

Te rog să taci, o clipă numai,
Până-mi convoc consiliu-n minte, până-l consult, să văd cum fac
Să-l dovedesc prin viclenie pe-acel viclean de sclav ca mine,
Ce, chiar văzându-i împreună, să creadă că nu i-a văzut.

PERIPLECTOMENUS

Încearcă; pân-atunci, de-o parte am să mă dau.

(Urmărind cu privirea jocul mut al lui Palaestrio.)

Vă rog, priviţi
Ce-nfăţişare ia, şi fruntea cum i se-acoperă de gânduri.
Se bate-n piept; să crezi că-ncearcă să-şi scoată inima afară.

Acum se-ntoarce; mâna stângă pe coapsa stângă-ncet şi-o lasă.
Cu dreapta numără pe deşte; pe coapsa dreaptă-acum se bate.
Îşi trage lovituri pe cinste; nu-i vin ideile prea lesne.
Din deşte a pocnit; lucrează, îşi schimbă des înfăţişarea.
A scuturat din frunte-acuma; nu-l mulţumeşte ce-a găsit.
Necoapte gânduri nu serveşte, întâi le coace bine-n cap.

(Palaestrio îşi sprijină bărbia în pumn.)

Acum clădeşte; o coloană îşi pironeşte sub bărbie.
Nu-mi place, nu, ferească zeii, clădiri ca asta să nu văd;
Că ştiu eu un poet la Roma cu capul astfel pironit,
În preajma căruia doi paznici stăteau de veghe neclintiţi.[1]
Aha, se-ndreaptă, şi-i stă bine, comediant aievea pare.
Nu-şi află toată ziua pacea de nu găseşte-un plan să-i placă.
Ah, cred că l-a găsit. La treabă; trezeşte-te, nu mai dormi,
Ca nu cumva, vărgându-ţi pielea, cu vergile să fii trezit.
Ţi-am spus-o. Moţăi de-a-n picioare?[2]

(Se apropie de el şi-l scutură ca să-l trezească.)

---

[1] Aluzie la poetul Naevius, căruia, ca urmare a epigramelor sale la adresa lui Metellus şi a Scipionilor, i s-a prins gâtul într-un cerc de fier (ceea ce explică gluma lui Plaut), înainte de a fi exilat din Roma. Pe baza acestui indiciu se presupune ca dată aproximativă a creării piesei anul 205 î.H.
[2] Textul originalului este corupt; sens nesigur.

Palaestrio, hei, vorbesc cu tine.
Trezeşte-te, îţi spun; e ziuă, namiaza mare,-ţi spun.

PALAESTRIO

(ca şi cum s-ar trezi dintr-un vis)

Aud.

PERIPLECTOMENUS

Vezi cum s-apropie vrăjmaşul de dosul tău? Ai grijă,-mpinge
Întreaga oaste-n bătălie; şi repede, nu pierde vremea
Ieşi înainte,-aşază oastea în calea lui şi stăvileşte-l.
Fă-l să se apere, şi-ai noştri ia seama să nu dea-napoi
Încearcă-te să-nhaţi merindea vrăjmaşului; în schimb, găseşte
O cale sigură, prin care, nestingherit să poată-ajunge
A ta întreagă la oştire. La treabă, hai, cu toată graba.
Te cugetă şi născoceşte, găseşte iute ceva cald,
Ce n-a văzut, să vadă lumea, să faci ce nu s-a mai făcut.

(Către spectatori.)

Începe-un lucru fără seamă, izbeşte-o falnică cetate.

(Către Palaestrio.)

Dacă te-ncumeţi să iei totul asupra ta, nu mă-ndoiesc
Că-i frângem pe duşmanii noştri.

PALAESTRIO

Ei, da, mă-ncumet să iau totul
Asupra mea.

PERIPLECTOMENUS

Şi eu te-asigur că izbândeşti.

PALAESTRIO

Ah, Jupiter
Să te iubească.

PERIPLECTOMENUS

Nu-mi destăinui ce vrei să pui la cale?

PALAESTRIO

Taci,
Atâta vreme cât te-oi duce prin ţara vicleniei mele;
Şi-ai s-o cunoşti ca mine însumi.

PERIPLECTOMENUS

Şi neştirbită-am să ţi-o las.

PALAESTRIO

Stăpânul meu, ştii, are piele de elefant, şi nu mai multă
Deşteptăciune decât piatra.

PERIPLECTOMENUS

Ştiu, ştiu, cum nu, la fel de bine.

PALAESTRIO

Ascultă, dar, ce pun la cale, ce vicleşug prin minte-mi trece:
Îi spun că Philocomasiei o soră geamănă-i sosi,
Cu dragul ei de la Atena, şi-i spun că seamănă-ntre ele
Ca două picături de lapte; că amândoi la tine-au tras
Şi că-ţi sunt oaspeţi.

PERIPLECTOMENUS

Bine, straşnic; e-o născocire minunată.

PALAESTRIO

(cucerit de idee, fără să ia în seamă întreruperea)
Aşa că, dacă militarul are să afle de la sclav
Că a văzut-o-mbrăţişată de un străin, pe Hercle!-i jur
Că a văzut-o pe cealaltă, pe soră-sa, cuprinsă-n braţe
În casa ta şi sărutată de dragul ei.

PERIPLECTOMENUS

Frumos gândit.
Şi eu, să ştii, dacă mă-ntreabă, la fel îi spun.

PALAESTRIO

De-asemănare
Vorbeşte-i mult, şi dăscăleşte-o pe fată, ca să nu se-ncurce,
De-o iscodi-o militarul.

PERIPLECTOMENUS

Un vicleşug cu meşteşug.
Şi dacă cere să le vadă pe amândouă laolaltă,
Ce-i de făcut?

PALAESTRIO

Nimic mai lesne. Pricini trei sute-o să găsim:
„Se plimbă, nu-i acasă, doarme, se-mbracă, tocmai face baie,
Prânzeşte, bea, nu are vreme, nu poate-acuma, are treabă".
Tot pricini, pricini fără număr; atât ne trebuie: să-l facem
Din capul locului să-nghită minciunile ce-i depănăm.

PERIPLECTOMENUS

Da, cam aşa-i.

PALAESTRIO

Acuma, du-te, şi dacă-i tot acolo fata,
Trimite-o repede acasă, şi-nvaţ-o, spune-i, dădăceşte-o
Să ţină minte sfatul nostru şi să nu uite născocirea.
Cu sora geamănă.

PERIPLECTOMENUS

O fac eu să-nveţe totul fără greş.
Mai vrei ceva?

PALAESTRIO

Să intri-n casă.

PERIPLECTOMENUS

Am şi intrat.

(Intră în casa lui.)

PALAESTRIO

Şi eu să intru,
Să iscodesc oleacă, fără să mă descopăr, şi să-ncerc
Să aflu care sclav de-al nostru a alergat după maimuţă.
Tot a scăpat el, nu se poate, o vorbă, două, altui sclav,
C-ar fi văzut-o pe iubita stăpânului, aci,-n vecini,
Ţinută-n braţe, sau aproape, de-un tinerel necunoscut.
La fel şi mie mi se-ntâmplă: nimic nu tac din tot ce
ştiu.[1]
Şi dacă-l aflu, mi-oi întoarce uneltele asupra lui.
E totul pregătit de luptă; am să-l izbesc din răsputeri.
Şi dacă astfel nu-l descopăr, o iau din loc, adulmecând,
Ca un ogar de vânătoare până ce prinde urma vulpii.[2]
Dar se deschide uşa noastră; e bine vocea să-mi încetin,
Căci uite-l pe cel pus de pază pe lângă Philocomasia.

---

[1] Expresie proverbială.
[2] Imagine vânătorească, frecventă în opera lui Plaut. În *Militarul fanfaron* mai întâlnim astfel de imagini în replicile lui Palaestrio de la p.263 (v.13), p.296 (finalul scenei), p.302 (v.3)

SCENA III

SCELEDRUS, PALAESTRIO

SCELEDRUS

(ieşind din casa lui Pyrgopolinices, vorbeşte singur, cu un aer preocupat)

De n-am visat mai adineauri, când alergam pe-acoperiş,
Aievea-nseamnă c-am văzut-o pe Philocomasia noastră
O faptă săvârşind urâtă, aici, alături, la vecin.

PALAESTRIO

(aparte)

Din câte îl aud, pe Pollux! el i-a văzut îmbrăţişaţi.

SCELEDRUS

Cine-i acolo?

PALAESTRIO

Un tovarăş de-al tău. Ce faci, Sceledrus?

SCELEDRUS

(neliniştit)

Bine
Că te-ntâlnesc, Palaestrio.

PALAESTRIO

Ce e? Ce s-a-ntâmplat? Vorbeşte, spune.

SCELEDRUS

Mi-e teamă...

PALAESTRIO

Teamă?

SCELEDRUS

Da, pe Hercule! mă tem ca noi, toţi sclavii casei,
Să nu ne pomenim deodată săltaţi în funii.

PALAESTRIO

Saltă singur;
Eu nu doresc nici salturi d-astea, nici săltăreţ, aşa, nu sunt.

SCELEDRUS

Nu ştii, pesemne, ce ispravă s-a petrecut în casa noastră.

PALAESTRIO

Ei, ce ispravă?

SCELEDRUS

Ruşinoasă.

PALAESTRIO

Păstrează taina pentru tine;
Nu ţin s-o aflu, nu mi-o spune.

SCELEDRUS

Ba nu te las până n-o afli.
Azi, alergând pe-acoperişul vecinului după maimuţă...

PALAESTRIO

(scârbit)

Numai jigodiile-aleargă dup-o făptură-atât de mică.

SCELEDRUS

Trăsni-te-ar zeii!

PALAESTRIO

Ba pe tine... vreau să te-ascult pân' la sfârşit.

SCELEDRUS

Şi, cum se face, prin impluviul vecinului arunc privirea;
Şi-o văd pe Philocomasia c-un tinerel necunoscut
Îmbrăţişându-se.

PALAESTRIO

Ce vorbe, Sceledrus, scelerate-mi spui?

SCELEDRUS

Dar i-am văzut.

PALAESTRIO

Chiar tu?

SCELEDRUS

Eu însumi, cu ochii ăştia, amândoi.

PALAESTRIO

Ci du-te-n colo, nu pot crede, şi n-ai văzut nimic.

SCELEDRUS

(jignit)

Crezi, poate,
Că am albeaţă?

PALAESTRIO

Despre asta, cuminte-ar fi să-ntrebi un medic.
Povestea-aceea, dacă zeii te ocrotesc, să n-o mai spui.
Îţi vâri călcâiele şi capul într-o primejdie de moarte;
Nici vorbă, şi-ntr-un fel şi-n cellalt, tot ai să mori de nu pui capăt
Smintitei vorbe.

SCELEDRUS

Cum adică: şi într-un fel şi-n cellalt?

PALAESTRIO

Iată-l
Pe-ntâiul: dacă tu pe fată o-nvinui pe nedrept, pieri-vei;
Al doilea: dac-aşa-i povestea, ca păzitor al ei, tot pieri.

SCELEDRUS

Eu nu ştiu ce-o să mi se-ntâmple; dar ce-am văzut, văzut-am bine.

PALAESTRIO

Nenorocitule, mai stărui?

SCELEDRUS

Ce vrei să spun, nu ce-am văzut?
Să nu te mire, dar şi-acuma-i tot la vecin.

PALAESTRIO

(făcând pe uimitul)

Ha, nu-i acasă?

SCELEDRUS

Ci du-te, ca să vezi tu însuţi; nu-mi da pe vorbe crezământ.

PALAESTRIO

Aşa şi fac.

SCELEDRUS

Te-aştept acolea; rămân la pândă ca să prind
Clipita când juncuţa noastră se-ntoarce-n staul din păşune.

(Palaestrio intră în casa militarului)

Ce să mă fac? M-a pus de pază în preajma fetei militarul.
De-o s-o părăsc, mă paşte moartea; de tac, tot moartea, ştiu, mă paşte,
Când s-o vădi isprava. Nu e femeia rea şi-afurisită?

Pa când eu colindam pe casă, a şters-o frumuşel din ţarc.
Pe Pollux! nu i-a fost ruşine. Ah, de-ar afla-o militarul,
Nu numai eu, ci toată casa ne-am legăna în funii, sus.
Mai bine tac, ce-o fi să fie, decât să pier atât de crunt.
Nu eu pot să opresc femeia când i se face dor de ducă.

PALAESTRIO

(strigând cât îl ţine gura)

Sceledrus, a răbdat pământul mai mare ticălos ca tine?
A mâniat vreun altul zeii şi i-a stârnit ca tine?

SCELEDRUS

Ce-i?

PALAESTRIO

Nu poţi deschide bine ochii care te fac să vezi ce nu e?

SCELEDRUS

Cum nu e, cum?

PALAESTRIO

O nucă seacă nu dau pe toată pielea ta.

SCELEDRUS

Ce s-a-ntâmplat?

PALAESTRIO

Tot el întreabă ce s-a-ntâmplat?

SCELEDRUS

Cum să nu-ntreb?

PALAESTRIO

Au n-ai să pui odată capăt neroadei mâncărimi de limbă?

SCELEDRUS

Ce-mi tot îndrugi?

PALAESTRIO

E-n casă fata pe care zici ci-a fi văzut-o
Pe la vecini, luată-n braţe şi sărutată de-un străin.

SCELEDRUS

(ridicând din umeri)

Mă miră că mănânci neghină[1] când e destul de ieftin grâul.

PALAESTRIO

Ce vrei să spui?

SCELEDRUS

Că nu vezi bine.

PALAESTRIO

Ba tu, mişelule, eşti orb,
Şi tu, pe Pollux! nu vezi bine: căci fata este-aici, în casă.[1]

[1] Anticii credeau că neghina tulbură vederea.

SCELEDRUS

(neîncrezător)

Cum este-n casă?

PALAESTRIO

Da, în casă.

SCELEDRUS

Ia fugi de-aici, te joci cu mine.

PALAESTRIO

M-aş pângări pe mâini.

SCELEDRUS

Cum asta?

PALAESTRIO

De m-aş juca cu-o scârnăvie.

SCELEDRUS

Blestem pe capul tău.

PALAESTRIO

Sceledrus, pe capul tău are să cadă.
Îţi jur, dacă nu schimbi degrabă nu numai vorbele, şi ochii.
Dar se deschide uşa noastră.

[2] Text nesigur.

SCELEDRUS

Eu trec de veghe la cealaltă;[1]

(arată uşa lui Periplectomenus)

De unde nimeni n-o să iasă decât pe calea dreaptă-a uşii.

PALAESTRIO

Dar fata e la noi; Sceledrus, ah, scelerat e, rău gândeşti.

SCELEDRUS

Eu văd şi judec pentru mine, şi nu mă-ncred decât în mine.
Din minte nimeni n-o să-mi scoată că fata e în casa-aceea.
Rămân aici, ca să nu treacă pe furişate către noi.

PALAESTRIO

(aparte)

E-n mâna mea; acuma,-ndată, îl scot din linia-i de luptă.

(Tare.)

Vrei să te fac să spui tu însuţi că vezi anapoda?

SCELEDRUS

Hai, fă-mă.

[1] Text nesigur. Această replică şi următoarea, a lui Palaestrio, care întrerup desfăşurarea dialogului, par interpolate.

PALAESTRIO

Că n-ai simţire nici atâta şi că degeaba-ţi sunt daţi ochii?

SCELEDRUS

Da, vreau.

PALAESTRIO

Tu zici că fata noastră e-n casa-aceea?

(Arată casa lui Periplectomenus.)

SCELEDRUS

Zic mai mult,
Şi-anume, c-am văzut-o astăzi îmbrăţişându-se c-un altul.

PALAESTRIO

Ştii că nu-i trecere-ntre casa vecinului şi-a noastră?

SCELEDRUS

Ştiu.

PALAESTRIO

Loc de plimbare sau grădină, nici trecere-n impluviu?

SCELEDRUS

Ştiu.

PALAESTRIO

Şi-atunci? Dacă e-n casă fata şi-ţi dovedesc că e la noi,
Ai merita o ciomăgeală?

SCELEDRUS

Aş merita.

PALAESTRIO

Păzeşte-acolo,

(arată casa lui Periplectomenus)

Ca nu cumva să se strecoare pe furişate-n casa noastră.

SCELEDRUS

Aşa fac.

PALAESTRIO

Ţi-o aduc îndată aici, în carne şi oase.

SCELEDRUS

Te rog, adu-o.

(Palaestrio intră în casa militarului.)

Mor să aflu dac-am văzut ce-oi fi văzut,
Sau dacă face, cum tot zice, în casă fata să se afle.
Că doar am ochii mei, pe Hercle! nu cer la alţii cu-mprumut.

Dar el ca un cățel stă-n preajmă-i; ea tot de el se simte-aproape;
Chemat e cel dintâi la masă, servit, de-asemeni, cel dintâi;
Și nu-s decât trei ani, acuma, de când adus a fost la noi,
Și niciun slujitor n-o duce, vă jur, mai bine decât el.
Dar să-mi fac treaba cum se cade, și ușa s-o păzesc cu grijă.
Aici am să m-așez. Nu creadă că mă-nșală ei pe mine.

SCENA IV

PHILOCOMASIA, PALAESTRIO, SCELEDRUS

PALAESTRIO

(ieșind împreună cu Philocomasia de la militar; încet către Philocomasia)

Să nu uiți sfaturile mele.

PHILOCOMASIA

Mereu îmi spui același lucru.

PALAESTRIO

Mă tem că nu-i fi prea șireată.

PHILOCOMASIA

Dă-mi zece inși, nu foarte răi,

Și ți-i învăț eu răutatea doar din ce port în traista mea.
Hai, cată de-mplinește-ți planul; eu trec aici, mai la o parte.

PALAESTRIO

(apropiindu-se de Sceledrus)

Ce faci, Sceledrus?

SCELEDRUS

Îmi fac treaba; dar am urechi, și-mi poți vorbi.

(Întinde brațele, de parcă ar vrea să împiedice pe cineva să treacă.)

PALAESTRIO

Așa,-n curând te-o prinde moartea în fața porților cetății,
Cu brațele întinse, cruce, săltat în funii.

SCELEDRUS

Pentru ce?

PALAESTRIO

Privește-n stânga: ce femeie vezi oare?

(O arată pe Philocomasia care stă în fața ușii militarului.)

SCELEDRUS

Zei fără moarte!!
Văd pe-a stăpânului iubită.

PALAESTRIO

Şi eu, pe Pollux! văd la fel.
Poţi să te pregăteşti acuma.

SCELEDRUS

Cum să mă pregătesc?

PALAESTRIO

De moarte.

PHILOCOMASIA

(cu o mânie prefăcută)

Ci unde-i sclavul ce cutează pe mine să mă-nvinuiască
De-o faptă josnică?

PALAESTRIO

(Către Philocomasia)

El, uite-l, el mi-a spus ceea ce ţi-am spus.

PHILOCOMASIA

Tu spui că m-ai văzut, mişele, îmbrăţişată prin vecini?

PALAESTRIO

Da, de-un străin îmbrăţişată, mi-a spus.

SCELEDRUS

Pe Hercle! da, i-am spus.

PHILOCOMASIA

Tu m-ai văzut?

SCELEDRUS

(cu violenţă)

Cu ochii ăştia, pe Hercle!

PHILOCOMASIA

(întrerupându-l)

Care-ţi vor fi smulşi,
Pentru că văd ceea ce nu e.

SCELEDRUS

De nimeni n-am să fiu vreodată
Oprit să văd ceea ce este.

PHILOCOMASIA

Ce proastă sunt, ce fără minte,
Că stau de vorbă c-un netrebnic al cărui cap mă jur
să-l pierd.

SCELEDRUS

Să nu ameninţi; ştiu, sfârşitu-mi va fi în funii,
spânzurat;
Acol-au odihnit şi tata, şi bunii, şi străbunii mei.
Cu niciun fel de-ameninţare nu poţi tu ochii să mi-i
smulgi.

(Către Palaestrio.)

Vreau să te-ntreb ceva, Palaestrio: de unde, rogu-te-a ieşit?

PALAESTRIO

(ca uimit de întrebare)

De unde, dacă nu din casă?

SCELEDRUS

Din casă?

PALAESTRIO

(cu îndrăzneală)

Nu mă crezi?

SCELEDRUS

(încurcat)

Te cred.

Dar nu pricep prin ce minune o fi trecut de-aici acolo.
Căci nu e trecere niciunde, nu-i nici grădină, nici fereastră
Nezăbrelită; şi eu, totuşi,

(întorcându-se către Philocomasia)

în casa-aceea te-am văzut.

(Arată casa lui Periplectomenus.)

PALAESTRIO

Ce, încă stărui, secătură, şi-o-nvinuieşti?

PHILOCOMASIA

(ca şi cum ar fi silită să se destăinuie)

Pe Pollux! ah,
Nu-i oare visul minţii mele frumosul vis al meu de-azi-noapte?

PALAESTRIO

Dar ce-ai visat?

PHILOCOMASIA

Îţi spun îndată. Ci rogu-te să iei aminte.
Pe sora-mi geamănă azi-noapte mi s-a părut c-o văd în vis,
Cu dragul ei, de la Atena venind aci,-n Efes, la noi;
Şi am visat c-au tras alături, ca oaspeţi la vecinul nostru.

PALAESTRIO

(aparte)

Ea tocmai visul lui Palaestrio ni-l povesteşte.

(Către Philocomasia, curios.)

Spune, spune.

PHILOCOMASIA

În vis, mă bucura venirea surorii mele,-n vreme ce,
Din pricina-i, părea că-n juru-mi cumplite bănuieli foiesc.

Anume, se făcea că unul din slujitori mă-nvinuia

(întorcându-se către Sceledrus)

Ca tine azi, că mă lăsasem cuprinsă-n braţe de-un străin,
Când buna, geamăna mea soră se-mbrăţişa cu-al ei iubit.
Şi iată c-am visat azi-noapte spurcata lui învinuire.

PALAESTRIO

(cu înflăcărare)

Şi nu se împlineşte-aievea tot ce se-ntâmplă-n visul nostru?
Al tău s-a împlinit, pe Hercle! Ci du-te-n casă şi te roagă.[1]
Dar te povăţui să-i spui totul stăpânului.

PHILOCOMASIA

Aşa socot.
Dar n-am să las nepedepsită ocara ce mi s-a adus.

(Intră în casa militarului.)

SCELEDRUS

(aparte)
Îmi pare c-am făcut-o lată; prea simt pe spate mâncărimi...

[1] Pentru antici, visele erau trimise de zei, ca un avertisment. Astfel se înţelege sfatul lui Palaestrio, care o trimite pe Philocomasia să se roage, fie pentru a mulţumi zeilor, fie pentru a obţine o explicaţie din partea lor.

PALAESTRIO

(către Sceledrus)

Să ştii că nu scapi.

SCELEDRUS

(fără să răspundă la întrebare, îndărătnic)

Ştiu acuma că ea-i în casă; şi mai ştiu
Că nu mă mişc de lângă uşă, oriunde-ar fi.

PALAESTRIO

Vezi tu, Sceledrus,
Cum se îmbină visul fetei cu bănuiala ta neroadă,
Cu sărutările acelea pe care crezi că le-ai văzut!

SCELEDRUS

Să cred, să nu mai cred, eu nu ştiu; îmi vine mai curând să cred
Că n-am văzut nimic.

PALAESTRIO

Pe Hercle! e bine zic, să-ţi vii în minţi.
De nu dregi totul, să nu afle stăpânul nostru, eşti pierdut.

SCELEDRUS

Abia acuma bag de seamă ce negură-avusei pe ochi.

PALAESTRIO

E limpede, pe Pollux! Fata nici n-a ieşit de-aici, din casă.

SCELEDRUS

Ce să mai zic şi eu; cu toate că am văzut-o, n-am
văzut-o.

PALAESTRIO

Oricum, prostia ta, pe Pollux! ne-ar fi pierdut pe toţi
ai casei;
Iar tu, zelos peste măsură, te-ai fi pierdut fără scăpare.
Dar, uite, se deschide uşa vecinului; eu am tăcut.

SCENA V

PHILOCOMASIA, PALAESTRIO, SCELEDRUS

PHILOCOMASIA

(ieşind de la Periplectomenus; către cineva din casă)

Cărbunii pe altar aprinde-i, căci vreau Dianei din Efes
Să-i mulţumesc şi s-o învălui în miros de parfum arab,
Că m-a scăpat din răscolita împărăţie-a lui Neptun,
De valurile furioase de care-am fost împresurată.

SCELEDRUS

(văzând-o pe Philocomasia, uluit)

Palaestrio, scumpul meu Palaestrio!

PALAESTRIO

(imitând uluirea celuilalt)

Sceledrus, ai văzut, Sceledrus?

SCELEDRUS

Femeia ce-a ieşit de-acolo

(arată casa lui Periplectomenus)

e-a militarului iubită,

Sau nu e – Philocomasia?

PALAESTRIO

(cu o prefăcută şovăială)

Pe Hercle! ea ar fi să fie.

Dar nu pricep prin ce minune să fi trecut de-aici, acolo,
Dac-o fi ea, copila noastră.

SCELEDRUS

(buimăcit)

Cum, te-ndoieşti?

PALAESTRIO

(încurcat)

E fata noastră.

SCELEDRUS

Ia haide să-i vorbim. Ascultă, ce-i asta, Philocomasia?
Ce cauţi tu în casa-aceea? Ce treburi ai, ce faci acolo?

(Văzând că ea nu-i răspunde.)
Ai amuţit? Vorbesc cu tine.

PALAESTRIO

Ba singur îţi vorbeşti, pe Pollux!
Ea, uite-o, tace.

SCELEDRUS

(atingnd-o pe Philocomasia)
Hei, cu tine vorbesc, putoare nărăvită,
Ce tot dai buzna pe de lături, pe la vecini.

PHILOCOMASIA

(uimită)
Cui îi vorbeşti?

SCELEDRUS

Cui, dacă ţie nu?

PHILOCOMASIA

Şi cine eşti tu? Ce treabă ai cu mine?

SCELEDRUS

(înecându-se)
Cum, cine sunt mă-ntrebi?

PHILOCOMASIA

De vreme ce nu ştiu, cum să nu te-ntreb?

PALAESTRIO

(prefăcându-se că sare în ajutorul lui Sceledrus)
El nu ţi-e cunoscut, dar cine sunt eu?

PHILOCOMASIA

Şi tu, oricine-ai fi,
La fel, de nu mai mult, mă-nfurii.

SCELEDRUS

Nu ne cunoşti?

PHILOCOMASIA

Nu.

SCELEDRUS

(scos din răbdări)
Ah, mi-e teamă...

PALAESTRIO

Ce teamă?

SCELEDRUS

Că pe nu ştiu unde ne-om fi pierdut; vezi, doar, că fata
Nu ne cunoaşte pe niciunul.

PALAESTRIO

Sceledrus, hai să lămurim
De suntem noi sau suntem alţii; mă tem de vreun
vecin poznaş

Să nu ne fi schimbat în taină şi noi să nici n-avem habar.

SCELEDRUS

(pipăindu-se, cu neîncredere)

Dar eu sunt eu.

PALAESTRIO

(idem)

Şi eu, pe Pollux!

(Către Philocomasia)

Te ţii de răutăţi, femeie.

(Văzând că ea nu-l ascultă)

Şi-ţi spun: eşti Philocomasia.

PHILOCOMASIA

(sâcâită)

Ce nebunie te-a cuprins
De-mi zici aşa, scornindu-mi nume întortocheat?

PALAESTRIO

(înmărmurit)

Hei, spune,-atunci,
Care ţi-e numele?

PHILOCOMASIA

Diceea.

SCELEDRUS

Urât, urât din partea ta;
Prea umbli, Philocomasia, să-ţi iei un nume mincinos.
De-aceea nu te cheamă Diceea, ci a stăpânului jignire.[1]

PHILOCOMASIA

Pe mine?

SCELEDRUS

Da.

PHILOCOMASIA

(ironică)

Pe mine, care abia aseară din Atena,
Cu omul drag, am pus piciorul aci,-n Efes?

SCELEDRUS

Îmi spui şi mie
Ce treabă în Efes te-aduce?

PHILOCOMASIA

Am auzit că surioara
Mea geamănă-i pe-aici; şi caut să-i dau de urmă.

SCELEDRUS

Eşti vicleană.

---

[1] Joc de cuvinte intraductibil, inspirat din numele elin *Dikaia (cea justă)*, opus adjectivului *adikos (injust)*. Plaut citează ambii termeni în alfabet grecesc.

PHILOCOMASIA

Sunt proastă, mai curând, pe Pollux! că stau cu
de-alde voi de vorbă.
Dar, iată, plec.

SCELEDRUS

(oprind-o)

Ba, iaca, nu pleci.

PHILOCOMASIA

Hai, lasă-mă.

SCELEDRUS

Te-am dovedit.
Şi nu te las.

PHILOCOMASIA

Din două palme îţi crăp obrajii, sclav obraznic,
De nu-mi dai pace.

(Încearcă să scape)

SCELEDRUS

(către Palaestrio)

Dormi, golane? De ce nu-mi sari în ajutor?

PALAESTRIO

Nu ţin să fac o treabă proastă cu pielea mea. De unde ştiu
Că-i fata noastră şi nu alta cu care seamănă leit?

PHILOCOMASIA

(către Sceledrus)

Mă laşi odată?

SCELEDRUS

Nu, nici vorbă, şi dacă singură nu vrei,
Cu sila ai să mergi acasă.

PHILOCOMASIA

(arătând casa lui Periplectomenus)

Sunt oaspete aici, nu sunt
La mine-acasă; în Atena mi-i locuinţa.[1] N-am ce face
În casa asta,

(arată casa militarului)

niciodată nu v-am văzut, nu vă cunosc.

SCELEDRUS

Poţi să mă chemi în judecată; ci nu te las, dacă nu-mi
juri
Că intri-aici,

(arătând casa militarului)

dacă-ţi dau drumul.

PHILOCOMASIA

Mă silniceşti, oricine-ar fi.
Făgăduiesc, dacă-mi dai drumul, să intru unde
porunceşti.

---

[1] Text nesigur.

SCELEDRUS

(slăbindu-i strânsoarea)

Hai, te-am lăsat.

PHILOCOMASIA

(refugiindu-se în casa lui Periplectomenus)

Şi mi-am luat zborul.

SCELEDRUS

(înciudat)

Mai dă femeii crezământ.

PALAESTRIO

Sceledrus, prada ţi-ai scăpat-o; şi nu se poate,-a fost chiar fata
Iubită de stăpânul nostru. Acuma, vrei să faci un lucru?

SCELEDRUS

Ce lucru?

PALAESTRIO

Să-mi aduci satârul din casă.

SCELEDRUS

Ce să faci cu el?

PALAESTRIO

(crud)

Dau buzna la vecin; şi numai să văd c-a luat-o careva
Pe Philocomasia-n braţe, că-ndată ţi-l măcelăresc.

SCELEDRUS

(buimăcit)

Crezi c-a fost ea?

PALAESTRIO

Nu cred. Pe Pollux! sunt sigur.

SCELEDRUS

Ah, şi cât de bine
S-a prefăcut!

PALAESTRIO

Adu-mi satârul mai repede.

SCELEDRUS

Într-o clipită.

(Intră în casa militarului.)

PALAESTRIO

N-o să vedeţi oştean, pedestru ori călăreţ, mai îndrăzneţ
Sau mai nebun ca o femeie când vrea să facă-anume treabă.

Ce bine şi-a schimbat ea graiul când rolurile s-au schimbat!
Şi bine-a mai închis ea gura mintosului meu camarad!
E cea mai mare fericire spărtura ceea din perete.

SCELEDRUS

(întorcându-se)

Palaestrio, n-am adus satârul.

PALAESTRIO

Ah, şi de ce? Ce s-a-ntâmplat?

SCELEDRUS

E-acasă,-aici, copila noastră.

PALAESTRIO

Acasă, spui?

SCELEDRUS

Culcată-n pat.

PALAESTRIO

Ah, dac-aşa-i, atunci, pe Pollux! ţi-ai căşunat un mare rău.

SCELEDRUS

Ce rău?

PALAESTRIO

Da, silnicind femeia ce şade-alături, la vecin.

SCELEDRUS

(neliniştit)

Pe Hercle! mă cuprinde spaima.

PALAESTRIO

Şi cine-ar face să nu fie
Surori? Pe ea, de bună seamă, ăi fi văzut-o strânsă-n braţe.

SCELEDRUS

Pe ea, cum zici, aşa-i. Acuma, n-aş fi eu mort, dacă-i spuneam
Stăpânului povestea-aceea.

PALAESTRIO

Fii om deştept şi ţine-ţi gura.
Din câte ştie-un sclav, cuminte-i cât mai puţine să vorbească.
Te las – nu vreau în toate astea să fiu amestecat cumva –
Mă duc pe la vecin; nu-mi place nechibzuinţa ta defel.
Dacă mă caută stăpânul, eu sunt alături; să mă chemi.

(Intră la Periplectomenus.)

SCENA VI

SCELEDRUS, PERIPLECTOMENUS

SCELEDRUS

Mă lasă şi nu-i pasă mişelului de grija
Stăpânului, de parcă nici n-ar fi sclav al lui?
Încolo, ştiu că fata e înăuntru,- casă;
Când vreau, îmi stă-n putere s-o văd întinsă-n pat.
Deci să-mi ascut vederea şi veghea să-mi reiau.

PERIPLECTOMENUS

(iese din casă vorbind cu sine, mânios, şi prefăcându-se că nu-l vede pe Sceledrus)

Pe Hercle! slujitorii acestui militar
Mă socotesc pesemne femeie, nu bărbat;
Aşa îşi râd de mine. Să ocărască-n stradă
O fată din Atena primită-n casa mea
C-un oaspe-al meu, o fată născută-n libertate?

SCELEDRUS

(neliniştit)

Ah, sunt pierdut, pe Hercle! se-ndreaptă către mine.
Acuma, după cele rostite de bătrân,
Mă tem mai rău că totul se-ntoarce-asupra mea.

PERIPLECTOMENUS

(aparte)

Mă duc la el.

(Tare.)

Sceledrus, tu, scelerat netrebnic,
Ai ocărât o fată pe care-o găzduiesc?

SCELEDRUS

(rugător)

Te rog, vecine,-ascultă.

PERIPLECTOMENUS

Eu să te-ascult pe tine?

SCELEDRUS

Aş vrea să mă dezvinui.

PERIPLECTOMENUS

Dezvinuiri încerci,
Când săvârşeşti o faptă atât de ticăloasă?
Gândeşti că dacă jaful e meseria voastră,
Mişelule, chiar totul vă-ngăduie ceilalţi?

SCELEDRUS

Mi-ngădui?

PERIPLECTOMENUS

(continuând, fără să se lase întrerupt, şi ridicând vocea pe măsură ce vorbeşte)

Să-mi ajute zeiţele şi zeii
Aşa cum astăzi fi-vei cu vergile plesnit,

Cât e de lungă ziua, din zori şi până-n seară,
Că tot acoperişul de ţigle mi-ai plesnit,
Fugind dup-o maimuţă, prietena ta bună;
Că oaspele, de-acolo, de sus, mi-ai iscodit,
Când dezmierda şi-n braţe iubita-şi cuprindea:
Şi-ai vrut pe precinstita stăpânului iubită
S-o-nvinui de necinste, pe mine de-alte vini;
Şi-ai prigonit o fată în faţa casei mele –
De n-ai să fii, cum meriţi, cu boldul îmboldit,
Atât am să-ţi acopăr stăpânul de ocări,
Cum marea sub furtună s-acoperă de valuri.

SCELEDRUS

(tulburat, bâlbâindu-se)

Vezi, Periplectomenus, sunt nevoit să nu ştiu
De nu cumva se cade să-ţi cer eu ţie seamă
Sau – dacă fata noastră-i la tine, şi la noi
Cealaltă – nu se cade să mi te şi dezvinui;
Că nu ştiu încă bine pe care am văzut-o;
Ştiu doar că amândouă leite mi-au părut,
De nu cumva-i aceeaşi.

PERIPLECTOMENUS

Poftim de-o vezi; şi ştii.

SCELEDRUS

Mi-ngădui?

PERIPLECTOMENUS

Chiar poruncă îţi dau; priveşte-o-n voie.

SCELEDRUS

Aşa mă bate gândul.

(Intră în casa lui Peripletcomenus)

PERIPLECTOMENUS

(alergând la uşa militarului)

Hei, Philocomasia,
Treci repede la mine; e grabnică nevoie.
Şi când Sceledrus pleacă din casa mea să treci,
La fel, cu toată graba, la tine, îndărăt.

(Se întoarce.)

Pe Pollux! îmi e teamă să nu se-ncurce treaba.
De n-o găseşte-acolo... Dar se deschide uşa.

SCELEDRUS

(ieşind din casa lui Periplectomenus)

Pe zeii fără moarte, femeie mai leită
Ca ea, fără să fie aceeaşi, numai zeii
Puteau să plămădească.

PERIPLECTOMENUS

(ironic şi triumfător)

Ce zici?

SCELEDRUS

(plouat)

Pedeapsă merit.

PERIPLECTOMENUS

(stăruind)

Ci spune, ea-i? vorbeşte.

SCELEDRUS

Ea este, dar nu este.

PERIPLECTOMENUS

Deci ai văzut-o?

SCELEDRUS

Strânsă de oaspetele tău
La piept şi sărutată.

PERIPLECTOMENUS

Şi este ea?

SCELEDRUS

Nu ştiu.

PERIPLECTOMENUS

Ţii mult să ştii?

SCELEDRUS

Aş ţine.

PERIPLECTOMENUS

Repede-te la voi;
Să vezi dacă cealaltă e-n casă.

SCELEDRUS

Mă reped;
Grozav de bun ţi-e sfatul. Mă-ntorc într-o clipită.

(Intră în casa lui Pyrgopolinices)

PERIPLECTOMENUS

Pe Pollux! niciodată n-am mai văzut un om
Mai caraghios ca ăsta şi mai purtat de nas.
Dar, uite-l, că se-ntoarce.

SCELEDRUS

(iese buimăcit din casa lui Pyrgopolinices; cade în genunchi)

O, Periplectomenus!
Te rog, pe zei, pe oameni, pe multa mea prostie,
Pe-ai tăi genunchi...

PERIPLECTOMENUS

Ei bine, şi ce mă rogi?

SCELEDRUS

Să-mi ierţi
Prostia, neghiobia. Ştiu, în sfârşit, acuma,
C-am fost un fără minte, nesăbuit şi orb.
Da, Philocomasia e sus.

PERIPLECTOMENUS

(cu mânie prefăcută)

Deci le-ai văzut,
Golane, pe-amândouă?

SCELEDRUS

Da.

PERIPLECTOMENUS

(amenințător)

Caută-ți stăpânul.

SCELEDRUS

(tot îngenuncheat)

Mărturisesc că merit pedepsa cea mai aspră
C-am ocărât copila de tine găzduită.
Dar o credeam iubita stăpânului, mă jur,
Pe care mi-o dăduse în pază militarul.
Nici două guri de apă dintr-o fântână scoase
Nu seamănă-ntre ele ca fetele acestea.
Mi-am aruncat privirea la tine, prin impluviu,
Spun drept.

PERIPLECTOMENUS

Și cum n-ai spune, când te-am văzut eu însumi?
Și i-ai zărit, pe fată și oaspetele meu,
Îmbrățișați.

SCELEDRUS

Întocmai: de ce să nu spun drept?
Pe ea însă-am luat-o drept Philocomasia.

PERIPLECTOMENUS

M-ai socotit pesemne, până-ntr-atât de josnic,
Și m-ai crezut în stare sub ochii mei să-ngădui
O astfel de ocară unui vecin de-al meu?

SCELEDRUS

Prea m-am purtat ca prostul, acuma bag de seamă,
Când știu cum vine treaba. Dar nu din răutate,
Să știi.

PERIPLECTOMENUS

(prefăcându-se mânios)

E-o fărdelege; căci sclavul e dator
Să-și cârmuiască bine și mâinile, și ochii,
Și limba.

SCELEDRUS

Ah, vecine, de-oi scoate un cuvânt,
Chiar despre-acele lucruri știute fără greș,
Poți să mă-ntinzi pe cruce; eu singur mă dau ție.

(Îngenunchind.)

Ci azi, te rog, mă iartă.

PERIPLECTOMENUS

(ridicându-l şi vorbindu-i cu bunăvoinţă)

Îmi stăpânesc mânia,
Şi vreau să cred că n-ai fost mânat de gânduri rele.
Te iert de data asta.

SCELEDRUS

Să-ţi răsplătească zeii.

PERIPLECTOMENUS

De vrei să ţină zeii cu tine, ţine-ţi limba;
De astăzi înainte să nu ştii nici ce ştii,
Nici ce-ai văzut să nu vezi.

SCELEDRUS

Povaţă foarte bună;
Am s-o urmez. Dar poate mă laşi să plec?

PERIPLECTOMENUS

Hai, du-te.

SCELEDRUS

N-ai să-mi mai ceri nimica?

PERIPLECTOMENUS

N-aş vrea să mă cunoşti.

(Porneşte spre fundul scenei.)

SCELEDRUS

(aparte, bănuitor)

Îşi bate joc de mine. Prea repede-a ştiut
Mânia-i să mă ierte! Cam bănui ce cloceşte:
Când vine militarul din for, să pună mâna
Pe mine. Cu Palaestrio, bătrânul s-a-nţeles
Ca să mă vândă; asta o ştiu, o simt de mult.
Dar astăzi n-am să muşc, pe Hercle! momeala
din cârligul lor.
Fug undeva, m-ascund o vreme şi-mi port de grijă,
până când
S-o domoli furtuna şi le-o slăbi mânia.
Pedeapsă merit, cât s-ajungă unui popor nelegiuit.[1]
Ajungă-mă prăpădul, eu totuşi intru-n casă.

(Intră în casa militarului.)

PERIPLECTOMENUS

(singur)

S-a dus. Acuma ştiu bine că până şi un porc
Înjunghiat tot simte mai mult decât Sceledrus,
Care-a putut să creadă că n-a văzut nimic.[2]
Urechile, şi ochii, şi gândurile lui
S-au dat de partea noastră. Merg de minune toate;
Cu-o dibăcie rară ne-a ajutat copila.

[1] Text nesigur. După unii editori versul s-ar citi: *Pedeapsă merit cât s-ajungă văditei mele fărdelegi.*

[2] Text şi sens nesigure. Este posibil să existe o lacună după versul anterior.

Merg la senatul nostru. Palaestrio se găseşte
În casa mea, iar cellalt, Sceledrus, a plecat.
Senatul poate-ncepe cu toată lumea-acum.
Mă duc, să nu se tragă la sorţi în lipsa mea.[1]

[1] Text nesigur. Se pare că versul face aluzie la tragerea la sorţi a provincilor; aici, la distribuirea, în continuare, a rolurilor celor patru.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

PALAESTRIO, PERIPLECTOMENUS, PLEUSICLES

PALAESTRIO

(către ceilalţi doi care rămân în casă)

Rămâi acolo, după uşă, câteva clipe, tu, Pleusicles.
Să iscodesc împrejurimea ca nu cumva, pornind noi sfatul,
Să nimerim în vreo capcană. Avem nevoie de-un loc sigur,
Niciun duşman să nu se-nfrupte din planul şi din prada noastră.
(Nicio ureche să n-ajungă din prada noastră să se-nfrupte.)[1]
E rău şi planul cel mai straşnic dacă duşmanul-l foloseşte.
Şi ce-i aduce lui foloase, ponoase, ţie-ţi căşunează.
Cea mai de seamă hotărâre ţi-o prinde altul, mai cu seamă[2]
De nu iei bine seama-n preajmă când te aşezi la sfat de taină[3].
Odată ce-ţi cunoaşte planul, duşmanului, se înţelege,
Îi vine lesne să te lege de mâini şi gura să-ţi închidă,

[1-3] Versuri probabil interpolate.

Şi să-ţi căşune ţie răul pe care-ncerci să i-l căşuni.
Mă duc să văd, în dreapta,-n stânga de nu miros vreun vânător.

(Înaintează şi se uită peste tot.)

De-aici şi până-n fundul străzii, cât vezi cu ochiul, e pustiu.
Deci, pot să-i chem.

(Se apropie de uşă.)

Veniţi afară Pleusicles, Periplectomenus.

PERIPLECTOMENUS

(ieşind din casă)

Ci iată-ne, supuşi, Palaestrio.

PALAESTRIO

Viteji-i stăpâneşti uşor.
Vă-ntreb un lucru: planul nostru, urzit acolo,

(arată casa lui Periplectomenus)

ţineţi încă
Să-l împlinim?

PERIPLECTOMENUS

Un altul nu ştiu mai împlinit.

PALAESTRIO

Ba chiar...[1]
Pleusicles?

[1] Lacună în original.

PLEUSICLES

Ce vă place vouă, se poate mie să nu-mi placă?

(Către Periplectomenus.)

Mi s-ar jertfi, ca tine, altul?

PERIPLECTOMENUS

Frumoase vorbe, şi plăcute.

PALAESTRIO

(strigând)

Îşi face numai datoria.

PLEUSICLES

(încurcat şi mâhnit)

Mă chinuie un lucru, totuşi,
Scurmându-mi sufletul şi trupul.

PERIPLECTOMENUS

Şi ce te chinuie? vorbeşte.

PLEUSICLES

Văd cum, la anii tăi, te-amesteci în pozne de-ale tinereţii,
Nepotrivite nici cu tine şi nici cu vrednicia ta;
Îţi dărui toată iscusinţa din dragoste faţă de mine,
Te strădui să-mi ajuţi iubirea şi fapte-nfăptuieşti, de care,

La anii tăi, pe drept, un altul s-ar ține, mai curând, departe.
Mă ruşinez de tot necazul ce ți-l căşun la bătrânețe.

PALAESTRIO

(ridicând din umeri)

Dacă te ține-n loc ruşinea, iubeşti, se vede,-ntr-un chip nou;
Ci nu iubeşti defel, nălucă de-ndrăgostit eşti tu, Pleusicles.

PLEUSICLES

(continuă, fără să ia în seamă întreruperea lui Palaestrio)

La anii tăi se cade oare iubirii mele să te dărui?

PERIPLECTOMENUS

(pe jumătate în glumă, pe jumătate supărat)

Ce spui? Nu cumva îți închipui că-s tocmai bun de Acheron?[1]
Mă crezi pe ducă? Ți se pare c-am viețuit prea multă vreme?
Şi dacă anii toți mi-i număr, ajung numai la cincizeci ş'patru;
Am ochiul bun, piciorul sprinten şi mâna sigură, să ştii.

PALAESTRIO

Îi vezi tu părul alb, dar pieptu-i n-ascunde-o inimă bătrână;

[1] Expresie întâlnită şi în *Negustorul*.

E om c-o fire minunată şi cu-nsuşiri desăvârşite.

PLEUSICLES

Pe Pollux! ştiu, şi am dovada că adevăru-l spui, Palaestrio;
Mereu mi-a arătat, şi-n toate, bunăvoință de om tânăr.

PERIPLECTOMENUS

Eşti în pericol, dragă oaspe, mai multă râvnă să-mi cunoşti.
Pe care-o-nchin iubirii tale.

PLEUSICLES

Vrei să cunosc ce ştiu de mult?

PERIPLECTOMENUS

(Când ai iubit şi tu, faci totul ca să-l ajuți pe-ndrăgostit.)[1]
Când ai în tine, chiar, exemplul, de pe aiurea nu-mprumuți.
Doar cine n-a iubit se uită cu ochiul crunt la-ndrăgostiți.
Mie şi azi îmi arde-n vine pojarul dragostei aprins,
Şi nu-mi simt inima străină de voioşie şi plăceri.
Ştiu să ascult, să spun o glumă, şi ştiu să fiu un bun conviv;
Pe la ospețe niciodată nu tai cuvântul celorlalți;
Am bunul simț, când zic o vorbă, să nu jignesc pe cineva;

[1] Lacună în original; text presupus.

Ştiu să iau parte la discuţii cuviincios, cum se cuvine,
Şi ştiu să tac, cum se cuvine, când vrea şi altul să
vorbească.
Nu scuip, nu-mi sar din gură stropii, nu-mi curge nasul
niciodată;
Sunt din Efes, nu din Atena; din Animula[1] nici atât.

PALAESTRIO

Încântător semibătrânul, şi dacă azi e-atât de plin
De însuşiri, a fost, pesemne, la sânul Venerei crescut.

PERIPLECTOMENUS

Ai să găseşti că nu mă laud, ci merit să mă venerezi.
Nu-ncerc să mângâi niciodată iubita altuia la masă;
Nu iau convivilor mâncarea, nici cupa dinaintea lor;
Nici, ameţit de vin, la masă nu-ncep cu alţii să mă cert.
Când mi se caută gâlceavă, rup firul vorbei şi mă duc.
Al Venerei sunt eu la masă, al lui Amor şi-al armoniei.

PALAESTRIO

Frumoase, bune obiceiuri, şi meriţi venerat să fii.
Dă-mi trei ca tine, şi ţi-l cumpăr cu-auricalc[2],
la greutate.

---

[1] Târguşor din Apulia ai cărui locuitori nu se bucurau de o prea bună reputaţie. Textul versului este, de altfel, controversat. Această glumă nu putea să aparţină originalului grec; este fără îndoială, un aport al lui Plaut.

[2] Auricalcul (oricalcul) pare să fi fost, la origine, alama sau arama galbenă. Culoarea materialului şi forma cuvântului au făcut, cu vremea, să fie apropiat de aur şi să însemne un metal preţios, de natură nedeterminată.

PLEUSICLES

N-ai să găseşti pe nimeni altul care, la vârsta lui, să fie
Atât de-aproape de prieteni şi-atât de binevoitor.

PERIPLECTOMENUS

(către Pleusicles)

Mărturisiseşi că-mi alături bunăvoinţă de om tânăr.
Când ai văzut cu câtă râvnă şi cât de mult vreau
să te-ajut.
Un om posac vrei lângă tine, supărăcios? Pot fi, să ştii.
Vrei unul blând? Pot fi, pe Hercle! mai blând
ca marea cea mai blândă,
Şi încă mai plăcut, mai dulce ca adierea de zefir.
Pot fi, când e nevoie,-ntâiul, cel mai voios dintre meseni,
Întâiul care dă ospeţe şi-ntâiul dintre paraziţi.
Şi când dansez, nici desfrânaţii nu pot mai mult să se
mlădie.

PALAESTRIO

(către Pleusicles)

Şi dacă-ar fi s-alegi din toate, ce însuşire ţi-ai dori?

PLEUSICLES

Să dovedesc, cum se cuvine, întreaga mea recunoştinţă.
Lui, ca şi ţie, deopotrivă, că vă jertfiţi până-ntr-atât.

(către Periplectomenus)

Dar mă mâhneşte cheltuiala ce-o faci cu mine.

PERIPLECTOMENUS

Eşti nebun.
Doar cu-o femeie-afurisită sau cu duşmanii cheltuieşti;
C-un oaspete sau c-un prieten câştig înseamnă cheltuiala.
(La fel câştigă înţeleptul când cheltuieşte pentru zei.)[1]
Am, slavă zeilor, de unde, şi-mi place oaspete să-mi fii.
Mănâncă, bea, fă ce-ţi prieşte şi te desfată cum pofteşti.
Mi-i casa liberă, sunt liber la rândul meu; trăiesc cum vreau.
Căci, slavă zeilor, norocul mi-a ajutat, o spun cinstit,
Să iau nevastă cu avere şi dintr-un neam de mare vază;
Dar nu mă-ndemn s-aduc pe alta, ca să mă latre-n casa mea.

PLEUSICLES

De ce nu vrei? E-atât de bine şi de plăcut să faci copii.

PERIPLECTOMENUS

Pe Hercle! dar să fii om liber e mult mai bine şi plăcut.

PALAESTRIO

Eşti om întreg, ştii ce e bine şi poţi da sfaturi înţelepte.

[1] Vers probabil interpolat.

PERIPLECTOMENUS

E-o fericire soaţa bună, de s-ar găsi-n vreun colţ de lume
Ascuns-o astfel de comoară. Aş tot aduce-n casa mea
Pe cine-ar spune: „Bărbăţele, să cumperi lână ca să-ţi facem
O mântăluţă caldă, moale, şi vreo tunică pentru iarnă,
Ca să nu tremuri" (niciodată n-aud vorbind aşa nevasta),
Ci ea mă scoală, nici nu cântă de zori cocoşul, ca să-mi spună:
„Dă-mi bani, bărbate, ca să cumpăr un dar măicuţei, de calende;[1]
Dă-mi bani, să cumpăr mirodenii; dă-mi, ca să dărui, la quinquatrii,[2]
Descântătoarea, ghicitoarea, prezicătoarea, haruspiciul;
Să n-o plătesc, ar fi ruşine, pe cititoarea în sprâncene.[3]
Urât ar fi s-o fac uitată pe-ngrijitoarea de veşminte;
Se plânge biata cerărească că nu i-am dat nimic de mult;

[1] Darurile se ofereau, în general, la calendele din ianuarie. Femeia în cauză voia, desigur, să facă mamei sale câte un dar în fiecare lună.
[2] Quinquatriile erau sărbători, probabil de origine etruscă, celebrate la Roma în cinstea zeiţei Minerva, şi aveau loc la cinci zile după ide (de unde li se trăgea şi numele). Existau quinquatriile mari, la 19-23 martie, şi quinqatriile mici, la 13 iunie.
[3] Singura menţiune în legătură cu această îndeletnicire despre care nu se poate spune nimic sigur.

Iar moaşa a venit să-mi spună că prea puţin am dăruit-o.
Cum? doicii care-i alăptează pe micii sclavi nu-i dai ceva?"
Astfel de păguboase cereri şi multe alte prăpădenii
Mă fac să fug de-nsurătoare cu zilnicele-i sâcâieli.

PALAESTRIO

Te-ajute zeii, căci, pe Hercle! odată numai să te lepezi
De libertate, n-o să-ţi vină prea lesne s-o recapeţi iară.

PLEUSICLES

Dar pentru-un om cu bună stare, de neam ales, e-o mare cinste
Copii să crească, peste vremuri să-i ducă numele şi stirpea.

PERIPLECTOMENUS

Când am atâtea rubedenii, la ce mi-ar trebui copii?
Azi o duc bine, sunt ferice, fac tot ce vreau şi-mi place mie.
Când am să mor, îmi las averea la rubedenii, le-o împart;
Şi, aşteptând, mi-or duce grija; vedea-vor ce mai fac, ce vreau;
Din zori veni-vor să mă-ntrebe cum am dormit şi ce-am visat
(Ele-au să-mi fie-atunci copiii, şi mi-or trimite-ntruna

daruri.)[1]
Oricând sacrifică, o parte – cea mai de soi – mi-o pun deoparte.
Şi la petrecere mă cheamă; la prânz, la cină mă poftesc.
Văd cum le-ncearcă disperarea când mai puţin ca alţii-mi dau.
Se-ntrec în daruri între ele; pe când, în sinea mea, eu zic:
„Averea mi-o râvnesc; de-aceea mă ospătează şi-mi fac daruri".

PALAESTRIO

Tu ai dreptate, judeci bine, şi bine rosturile-ţi ştii,
Şi, dacă asta ţi-e plăcerea, nu un copil, ai doi sau trei.

PERIPLECTOMENUS

De-aş fi avut copil, pe Hercle! noian de griji m-ar fi pălit.
Noian de spaime;-o fierbinţeală m-ar fi-ngrozit că mi-l omoară;
De-ar fi căzut, la o beţie sau dând să-ncalece un cal,
M-aş fi temut că ori piciorul ori gâtul şi l-a răsucit.

PLEUSICLES

(cu însufleţire)
Eşti om ce-şi merită avutul şi ani îndelungaţi de viaţă,
Căci bine le cunoşti folosul şi nu te scuturi de prieteni.

---

[1] Vers adăugat, probabil, după Plaut, cu intenţia de a înlocui precedentele două, precum şi următoarele cinci versuri, scurtându-se astfel o replică supărătoare, printre altele, şi prin amestecul de timpuri (viitor şi prezent).

PALAESTRIO

Grozavă minte! să-mi ajute zeiţele şi zeii, care,
Pun rânduială multă-n lucruri şi prea puţină-n viaţa noastră.
În ce fel hotărăşte preţul un bun agoranom[1] în piaţă:
La marfă proaspătă (preţ mare,)[2] ca să se vândă cum se cade,
La marfă proastă, cât se cade, să-l usture pe negustor.
Şi zeii-ar trebui întocmai să rânduiască viaţa noastră:
Pe cine-i bun şi om de treabă să-l dăruie cu zile multe,
Pe cine-i rău şi om netrebnic, pe loc de zile să-l scurteze.
De-ar rândui ei astfel lumea, puţini mişei ar fi pe lume,
Şi mult ar pierde ucigaşii din îndrăzneală, nu mai spun
Că pentru-un om cinstit, viaţa e bunul lui cel mai de preţ.

PERIPLECTOMENUS

Doar cine-i prost şi fără minte defaimă zeii şi-a lor planuri
Şi pe purtarea lor dă vina. Dar hai, să trecem peste asta.
Mă duc la piaţă, dragă oaspe, şederea-n casa mea să fie
De tine demnă, şi de mine, cu zâmbet bun şi masă bună.

[1] Termenul grecesc îi aparţine lui Plaut. La Roma, supravegherea pieţelor cădea în sarcina edililor.
[2] Lacună în original; text presupus.

PLEUSICLES

De parcă n-ai făcut destule, prea multe cheltuieli, cu mine.
Oricât ar fi de bun prieten un musafir cu gazda lui,
După trei zile de şedere ca un necaz el pare gazdei;
Iar după zece zile pare o Iliadă de necazuri.[1]
Stăpânu-l suferă-n tăcere, dar sclavii mormăie, mocnind.

PERIPLECTOMENUS

Pe slujitori eu, dragă oaspe, mi i-am deprins să mă slujească.
Ci nu să-mi dea porunci ei mie sau slujitor al lor s-ajung.
De nu le-o place lor ce-mi place, tot după placul meu vâslesc;
N-or fi ei mulţumiţi, dar biciul îi face, vrând-nevrând, să meargă.

(Vrea să pornească în direcţia oraşului.)

Ah, am uitat, mă duc la piaţă.

PLEUSICLES

Doar dacă ţii atât de mult,
Dar nu fă mare cheltuială; mă mulţumesc cu prea puţin.

PERIPLECTOMENUS

Nu isprăveşti cu-o elocinţă atât de veche şi bătrână?
Azi, dragul meu, doar cetăţenii cei mai de jos vorbesc ca tine.

[1] Pe vremea lui Plaut Iliada devenise simbolul unor întâmplări nefericite şi al unui lanţ neîntrerupt şi precipitat de necazuri.

Nu uită, când se-ntind la masă şi-ţi văd bucatele,
să-ntrebe:
„Era nevoie,-n cinstea noastră să faci atâta cheltuială?
Pe Hercule! e-o nebunie; cu astea saturi zece oaspeţi”.
Te-nvinuie că prea mult cheltui, dar mâncă tot din
farfurii.

PALAESTRIO

Aşa e, cum zici tu, pe Pollux! Grozav te mai pricepi la
oameni!

PERIPLECTOMENUS

Aceiaşi oameni, când le vine fel după fel, nu zic o dată:
„Ia asta; nu-mi da ce-i pe taler; du pulpa asta, nu mai
vreau;
Ciozvârta de purcel ridic-o; ţiparul mai gustos e rece;
Ia, du-napoi, nu-mi da, ridică!” Niciunul nu vorbeşte
astfel.
Doar se lungesc şi se deşiră ca să ia totul de pe masă.

PALAESTRIO

Cum ştie-a zugrăvi metehne şi rele-apucături!

PERIPLECTOMENUS

Şi nici
N-am spus măcar a suta parte din cât aş spune, de-ar fi
vreme.

PALAESTRIO

În primul rând, socot, e vremea la treaba noastră să
ne-ntoarcem.
Luaţi aminte. Am nevoie de tine, Periplectomenus;
Am născocit o frumuseţe de-nşelăciune azi, prin care
Să-l tundem straşnic pe pletosul de militar,
şi-ndrăgostitul
Să-şi ia nestingherit iubita, pe scumpa-i Philocomasie,
Şi să se ducă unde-i place.

PERIPLECTOMENUS

Hai, spune-odată planul tău.

PALAESTRIO

Vreau mai întâi să-mi dai inelul ce-l porţi pe deget.

PERIPLECTOMENUS

Pentru ce?

PALAESTRIO

Când o să-l am, atuncea numai, te fac părtaşul
născocirii.

PERIPLECTOMENUS

(dându-i inelul)

Poftim, primeşte-l.

PALAESTRIO

Tu primeşte, la rândul tău, întregul plan
Urzit de mine.

PERIPLECTOMENUS

(apropiindu-se de el împreună cu Pleusicles)
Suntem, iată, numai urechi, în preajma ta.

PALAESTRIO

Stăpânul meu e cel mai mare afemeiat din câţi au fost
Şi vor mai fi pe lumea asta, cred eu.

PERIPLECTOMENUS

Şi eu îl cred la fel.

PALAESTRIO

De altă parte, se făleşte c-ar fi mai chipeş decât Paris:
Pretinde că-i aţine calea orice femeie din Efes.

PERIPLECTOMENUS

Pe Pollux! eu şi ştiu vreo câţiva care-ar da mult să te înşeli;
Dar şi cunosc, la fel de bine, tot ce spui tu. De-aceea vreau
Să nu lungeşti prea mult cuvântul, ba, cât se poate, să-l scurtezi.

PALAESTRIO

Poţi să-mi găseşti o femeiuşcă, cât mai frumoasă cu putinţă,
Cu minte sprintenă-nzestrată şi-o viclenie fără margini?

PERIPLECTOMENUS

Libertă vrei, sau cetăţeană?

PALESTRIO

Totuna-mi este, dar s-o-ncânte
Cum cântă banul, să trăiască din darul ce-i aduce trupul
Şi duh să aibă; căci femeia nu are suflet niciodată.

PERIPLECTOMENUS

Mai chipeşă, sau, cum să fie?

PALAESTRIO

Cu sevă sănătoasă-n ea;
Gingaşă, cât e cu putinţă, şi tânără pe cât se poate.

PERIPLECTOMENUS

Am, se-nţelege,-ntre cliente, o curtezană tinerică.
Dar la ce-ţi trebuie?

PALAESTRIO

Adu-o la tine-acasă, negreşit,
Cuviincios înveşmântată: precum matroanele să poarte

Cosiţe, conci şi panglicuţe, aşa încât să poată trece
Drept soaţa ta: chiar spune-i asta.

PERIPLECTOMENUS

Nu bănui unde vrei s-ajungi.

PALAESTRIO

(către amândoi)

Îndată-afla-veţi.

(Către Periplectomenus.)

Are sclavă?

PERIPLECTOMENUS

O ştrengăriţă fără seamăn.

PALAESTRIO

Şi ea ne trebuie, de-asemeni. Le dăscăleşti pe amândouă.
Întâia, soaţa ta, adică, de militar îndrăgostită,
Îi dă inelul ăsta sclavei, şi ea, la rându-i, mi-l dă mie
Pentru stăpânu-meu; deci, eu sunt mijlocitorul.

PERIPLECTOMENUS

Înţeleg.

Nu-mi bubui aşa-n ureche, te rog frumos[1] aud destul
De bine...[2]

[1] Text nesigur.
[2] Lacună în original.

PALAESTRIO

...[1]I-l dau; îi spun de unde vine, şi că soţia ta încearcă
Să-i smulgă astfel o-ntâlnire. Şi el – doar îl cunosc – ia foc;
Grozav îi place, ticălosul, să-ntoarcă mintea la neveste.

PERIPLECTOMENUS

Nici Soarele, dacă i-ai cere, nu ţi-ar găsi nişte femei
La jocul tău mai potrivite ca ale mele. Fii pe pace.

PALAESTRIO

La treabă; dar cu toată graba. Acum, ia seama tu, Pleusicles.

PLEUSICLES

Aştept porunca.

PALAESTRIO

Ţine minte: când vine-acasă militarul,
Nu cumva Philocomasiei să-i zici pe nume.

PLEUSICLES

Cum să-i zic?

PALAESTRIO

Diceea.

[1] Începutul replicii s-a pierdut.

PLEUSICLES
Numele pe care i l-am mai dat.

PALAESTRIO
Ajunge, du-te.

PLEUSICLES
Ţin minte; lămureşte-mi însă la ce-i nevoie să ţin minte?

PALAESTRIO
Îţi lămuresc când e nevoie. Aşteaptă, rogu-te, şi taci;
Când gazda ta pe-al ei îl joacă, susţine şi tu rolul tău.

PLEUSICLES
În casă intru.

PALAESTRIO
Şi, ai grijă, să nu-mi ieşi cumva din cuvânt.
(Periplectomenus şi Pleusicles intră în casă.)

SCENA II

PALAESTRIO
(singur)
Ce lucruri am s-amestec, chichiţe ce-am să-nvârt!
Îl las fără iubită chiar azi pe militar,

Dacă oştenii-n mână mi-i ţin cu străşnicie.
Dar să-l aduc pe cellalt. Sceledrus, vin-afară,
Dacă n-ai treabă-n casă. Palaestrio te pofteşte.

LURCIO
(ieşind din casa lui Pyrogopolinices)
Sceledrus n-are vreme.

PALAESTRIO
Ce face?

LURCIO
Soarbe-n somn.

PALAESTRIO
Cum soarbe, mă băiete?

LURCIO
Ei, sforăie,-aş fi vrut
Să spun; deşi el pare, când sforăie, că soarbe.

PALAESTRIO
Sceledrus stă şi doarme.

LURCIO
Dar nu şi nasul lui;
Cu străşnicie cântă.

PALAESTRIO

S-a îmbătat, pesemne;
A şterpelit chelarul vin parfumat cu nard.[1]

(Lrcio vrea să fugă. Palaestrio îl opreşte.)

Dar şi tu, scelerate, căci ajutor îi eşti.

LURCIO

Ce vrei?

PALAESTRIO

Să-mi spui în ce fel a adormit Sceledrus?

LURCIO

(făcând pe prostul)

Cred că-nchizându-şi ochii.

PALAESTRIO

Nu asta-ntreb, lichea.
Vin'mai aproape. Spune cum s-a-ntâmplat, că dau.
Nu i-ai dus tu vinul?

LARCIO

Nu nicidecum.

PALAESTRIO

Zici nu?

LURCIO

Ei, da, zic nu, pe Hercle! că m-a oprit să spun.

[1] În original versul este inintelegibil; reconstituire aproximativă.

Dar nu eu opt hemine[1] am scos într-un ulcior,
Cât a băut el singur din vinul cald la masă.

PALAESTRIO

(ironic)

Tu n-ai băut?

LURCIO

Pe Hercle! nici n-am băut, şi nici
N-aş fi putut.

PALAESTRIO

Cum asta?

LURCIO

Doar dacă l-am gustat;
Îmi pârjolea gâtlejul, atât era de cald.

PALAESTRIO

Se-mbată-n lege unii, şi alţii beau poşircă.
E-n bune mâini comoara cu-asemenea chelari.

LURCIO

Nici tu n-ai face altfel, de-ar fi pe mâna ta;
Şi dacă n-o poţi face, ne pizmuieşti pe noi.

[1] Hemina era o măsură pentru lichide corespunzătoare aproximativ unei jumătăţi de litru.

PALAESTRIO

De mult timp șterpelește vinul? Răspunde iute,
secătură.
Și ca să-ți intre bine-n cap, ți-o spun pe șleau:
Să nu minți, că te legeni chiar azi în funii, Lurcio.

LURCIO

Ai vrea? Să poți tu zice c-aș fi mărturisit,
Să mi se ia cămara, unde mă-ngraș, iar tu,
Ajuns chelar, pe altul să-l iei de ajutor.

PALAESTRIO

Nu-ți fac nimic, pe Pollux! vorbește fără teamă.

LURCIO

Pe Pollux! niciodată nu l-am văzut scoțând;
Îmi dă poruncă mie, și-i scot oricât poftește.

PALAESTRIO

De-aceea-s niște vase căzute într-o rână.

LURCIO

Pe Hercle! nu din asta sunt ele aplecate.
Se află în cămară un loc alunecos.
Alături, lângă vase, de două livre-o oală;
Și ea se umple-adesea de zece ori pe zi:
Nici nu se umple bine, că-ndată se golește[1],
Și când se-mbată oala, și vasele fac tumbe.

PALAESTRIO

(făcând pe supăratul)

Hai, pleacă. Va să zică, voi în cămară beți
Și vă-mbătați. Dau fuga după stăpân, în piață.

LURCIO

(aparte)

Ah, sunt pierdut. Stăpânul mă saltă-n furci, cum vine,
Când o afla isprava, că nici n-o bănuia.
Pe Hercle! Fug, m-ascund oriunde, să scap o vreme de
pedeapsă.

(Către spectatori.)

Să nu-i suflați o vorbă acestui om,

(îl arată pe Palaestrio)

vă rog.

PALAESTRIO

(oprindu-l)

Hei, unde-ai șters-o?

LURCIO

Unde am fost trimis.

PALAESTRIO

De cine?

[1] Text nesigur.

LURCIO

De Philocomasia; mă-ntorc.

PALAESTRIO

Să vii degrabă.

LURCIO

Te rog, dacă s-or trage scatoalcele-n lipsa mea,
Primeşte tu şi partea ce mi s-ar cuveni.

(Pleacă în direcţia oraşului.)

PALAESTRIO

Acum pricep eu jocul îndrăgostitei noastre:
Cât timp Sceledrus doarme, ea-l plimbă prin cetate
Pe Lurcio, ca să poată veni la noi. Îmi place.
Dar Periplectomenus mi-a şi adus femeia
Cerută: e o frumuseţe. Pe Hercle! ni-s prielnici zeii.
Ce umblet, ce găteală - n-ai crede-o curtezană!
Ca dusă merge treaba de mâna mea, cum vreau.

SCENA III

PERIPLECTOMENUS, ACROTELEUTIA
MILPHIDIPPA, PALAESTRIO

PERIPLECTOMENUS

(vorbind către cele două femei, fără să-l vadă pe Palaestrio)

Acroteleutia, şi ţie, şi Milphidippei, v-am mai spus
De-a fir-a-păr ce să faceţi. Cu toate astea, dacă voi
N-aţi priceput ceva, iau totul de la-nceput, şi iar vă spun.
Ci dacă toate vă par limpezi, putem vorbi de altceva.

ACROTELEUTIA

Ar însemna să fiu neghioabă şi de-o prostie fără margini
Să mă arunc într-o ispravă şi să-ţi făgădui ajutor,
De n-aş fi meşteră-n de toate, răutăcioasă şi vicleană.

PERIPLECTOMENUS

Dar cel mai bine-i să ştii rolul.

ACROTELEUTIA

(ironică)

Oricine ştie ce-nsemnează
Să-nveţi pe-o curtezană rolul. Eu, mi se pare, dinainte
De-a fi-ncheiat tu povestirea cu care-mi împuiezi urechea,
Ţi-am spus mai limpede, mai bine, cum să-l jucăm pe militar.

PERIPLECTOMENUS

Nu-i nimeni prea-nţelept. Văzut-am, de-atâtea ori,
şi-atâţia oameni,
Pierzând deodată calea bună şi spatele-ntorcând izbânzii.

ACROTELEUTIA

(cu încredere în sine)

Când o femeie vrea să facă un lucru rău, o faptă rea,
De toate îşi aduce-aminte şi-şi ţine veşnic trează mintea.
De-o faptă bună, (dacă-i vorba),[1] de-un sacrificiu
bunăoară,
Devine repede uitucă şi trebuie să-i aminteşti.

PERIPLECTOMENUS

Mă tem pentru isprava dată pe mâna noastră: căci tot
răul
Ce militarului i-l faceţi, mult bine-nseamnă pentru
mine.

ACROTELEUTIA

Cât timp nu ştim ce bine facem, nu-ţi fie teamă de
nimic.

PERIPLECTOMENUS

Rea marfă de femeie!

[1] Lacună în original; text presupus.

ACROTELEUTIA

Totuşi, ea-mpacă oameni şi mai răi.

PERIPLECTOMENUS

La fel şi voi să faceţi. Haidem.

PALAESTRIO

(aparte)

De ce nu ies în calea lor?

(Tare, către Periplectomenus.)

Pari sănătos, şi-mi pare bine. Apari gătit nevoie mare.

PERIPLECTOMENUS

Mă bucur că te văd, Palaestrio. Vin cu femeile,-
amândouă,
Cum le-ai cerut înveşmântate.

PALAESTRIO

Binevenite sunt.

(Către Acroteleutia)

Palaestrio
Pe-Acroteleutia salută!

ACROTELEUTIA

(Către Periplectomenus)

Ci spune-mi, cine-i omu-acesta
Care mă ştie după nume?

PERIPLECTOMENUS

E arhitectul nostru.

ACROTELEUTIA

(salutându-l pe Palaestrio)

Zeii,

Bun arhitect, să-ți fie alături!

PALAESTRIO

Și ție. Dar te-ai dumirit

Din vorba lui cum vine treaba?

PERIPLECTOMENUS

Le-am dăscălit pe amândouă.

PALAESTRIO

Vreau să știu cum și cât de bine;

(către cele două femei)

mă tem să nu vă poticniți.

PERIPLECTOMENUS

Tot ce mi-ai spus, le-am spus întocmai, fără s-adaug nicio iotă.

ACROTELEUTIA

Nu vrei să-ți păcălim stăpânul, pe militar?

PALAESTRIO

E-așa cum zici.

ACROTELEUTIA

Ne-am înarmat cu iscusință, prevedere și gingășie.

PALAESTRIO

Vreau să te porți încât să pară că ești soția lui.

ACROTELEUTIA

Mă port.

PALAESTRIO

Și vreau să pari îndrăgostită de militar.

ACROTELEUTIA

Așa va fi.

PALAESTRIO

Și că îți suntem, eu și sclava, mijlocitori întru ispravă.

ACROTELEUTIA

Ești bun prezicător, băiete; prezici întocmai ce-o să fie.

PALAESTRIO

Și că,-n sfârșit, inelul ăsta mi-a fost de sclava ta-nmânat,
Să-l dau stăpânului... [1] din partea ta.

ACROTELEUTIA

Așa e, da.

---

[1] Lacună în original.

PERIPLECTOMENUS

Ce rost mai are să-i baţi mintea, când ţine minte?

ACROTELEUTIA

E mai bine.
Ascultă vorba mea, patroane: când arhitectul e destoinic
Şi, pe deasupra, pune-n lucru carena bine desenată.
El nava lesne-o construieşte...[1]
Carena noastră-i întocmită şi aşezată fără greş;
Iar lucrători avem destoinici, şi arhitecţi de meserie,
Şi dacă cel ce ne aduce material nu zăboveşte,
Cu-ndemânarea-vă ştiută, va fi curând, şi nava gata.

PALAESTRIO

Ia spune, tu-mi cunoşti stăpânul, pe militar?

ACROTELEUTIA

Mă uluieşti.
Să nu-l cunosc pe urâciosul, cârlionţatul, fanfaronul,
Pe năclăitul în unsoare?

PALAESTRIO

Dar el te ştie?

ACROTELEUTIA

Niciodată
Nu m-a văzut; cum să mă ştie?

[1] Lacună în original.

PALAESTRIO

Ah, minunat e-atunci! Isprava
Nu poate merge decât strună.[1]

ACROTELEUTIA

Nu vrei să-mi dai pe mână omul,
Şi de nimic să nu-ţi mai pese? De nu-mi bat joc de el
pe cinste,
Să dai pe mine toată vina.

PALAESTRIO

Atunci, duceţi-vă-năuntru;
Şi fii cu multă-nţelepciune în tot ce faci.

ACROTELEUTIA

Să n-ai tu grijă.

PALAESTRIO

Mergi şi tu Periplectomenus, cu ele-n casă. Eu pornesc
În piaţă, după omul nostru, să-i dau inelul şi să-i spun
Că nevestica ta mi-l dete, care-i nebună după dânsul.
Şi chiar îndată ce ne-ntoarcem pe Milphidippa ne-o
trimiteţi,
Cum ar avea de spus o taină.

PERIPLECTOMENUS

Întocmai facem; n-avea grijă.

[1] Text nesigur.

PALAESTRIO

Voi aveţi grijă; eu, purtându-şi povara-n cârcă, vi-l
aduc.

(Ies.)

PERIPLECTOMENUS

Drum bun şi bun noroc, Palaestrio.

(Către Acroteleutia)

Dacă pe fată o smulg din gheara
Acestui militar netrebnic, şi oaspetelui meu o dărui
Ca să şi-o ducă în Atena, şi dacă totul iese bine,
Pe tine-n ce fel să te dărui?[1]

ACROTELEUTIA

Ne dă şi fata ajutor?

PERIPLECTOMENUS

Cu sforării şi vicleşuguri.

ACROTELEUTIA

Ştiu bine,-atunci, că izbăvim,
Să ne unim doar, eu şi fata, mulţimile de viclenii,
Şi nu mi-i teamă că ne bate nici omul cel mai iscusit.

[1] Întrucât întrebarea lui Periplectomenus rămâne fără răspuns, se presupune existenţa unei lacune în original.

PERIPLECTOMENUS

Zic să intru, la toate astea să chibzuim cu socotinţă,
Căci ni se cere multă grijă, destoinicie şi mai multă,
Să nu greşim, când militarul va fi aici.

ACROTELEUTIA

Ne ţii pe loc.

(Intră cu toţii în casa lui Periplectomenus.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES

Plăcut mai e să izbutească un lucru-aşa cum l-ai dorit.
Acum la riga Seleucus eu parazitul mi-am trimis,
Să-i ducă mercenarii care, aci,-n oraş, i-au fost năimiţi,
Ca să-l păzească de primejdii pe vremea cât mă
odihnesc.

PALAESTRIO

Zic să-l mai laşi pe Seleucus, să te gândeşti un pic la
tine
Şi la prilejul ce, prin mine, ţi se iveşte din senin.

PYRGOPOLINICES

Las orice treabă la o parte şi ascultare-ţi dau acuma.
Vorbeşte: numai către tine îmi ţin urechile deschise.

PALAESTRIO

(cu un aer neliniştit şi în acelaşi timp misterios)

Ia seama, nu cumva s-asculte vreun oarecine vorba
noastră;
Mi s-a cerut să pun la cale în mare taină toată treaba.

PYRGOPOLINICES

(după ce s-a uitat de jur împrejur)

Nu-i nimeni.

PALAESTRIO

(arătându-i inelul)

Mai întâi priveşte zălogul ăsta de iubire.

PYRGOPOLINICES

Cine-l trimite?

PALAESTRIO

O femeie plină de haz şi de-ncântare,
Îndrăgostită ca nebuna de frumuseţea ta frumoasă.
Inelul, sclava ei mi-l dete, ca să ţi-l dau la rândul meu.

PYRGOPOLINICES

Şi cum e? liberă născută, sau varga a eliberat-o?[1]

PALAESTRIO

He, cum să fiu mijlocitorul unei liberte-n faţa ta,
Când tu n-ai timp, nu poţi răspunde atâtor libere
născute?

PYRGOPOLINICES

E văduvă sau măritată?

---

[1] Aluzie la procedura romană a eliberării prin *festuca sau vindicta*, când sclavul eliberat de pretor primea o lovitură de vargă din partea lictorului.

PALAESTRIO

Şi una, şi-alta.

PYRGOPOLINICES

Cum adică
Şi văduvă, şi măritată?

PALAESTRIO

Ea tânără, bătrân bărbatul.

PYRGOPOLINICES

Aha!

PALAESTRIO

E gingaşă, frumoasă.

PYRGOPOLINICES

Nu care cumva să mă minţi.

PALAESTRIO

E singura de tine demnă.

PYRGOPOLINICES

Din câte spui tu, e-o minune.
Şi cine-i soţul ei?

PALAESTRIO

Vecinul, bătrânul Periplectomenus.

Femeia moare după tine, şi vrea să-l lase; o scârbeşte.
Mi-a poruncit să te înduplec şi, printr-un mijloc oarecare,
Să-i împlineşti dorinţa vie.

PYRGOPOLINICES

Oh, da, nici vorbă, dacă vrea.

PALAESTRIO

Ea să nu vrea?

PYRGOPOLINICES

Dar ce ne facem cu fata cealaltă, din casă?

PALAESTRIO

Îi ceri să plece unde-i place: la vreme tocmai, în Efes,
Cu sora-i geamănă venit-a şi mama ei să-i dea de urmă.

PYRGOPOLINICES

Cum, mama fetei e-n cetate?

PALAESTRIO

Aşa aflai de pe la alţii.

PYRGOPOLINICES

Pe Hercle! minunat prilejul s-o dau, acum, pe uşă-afară.

PALAESTRIO

N-ai face-o faptă mai frumoasă?

PYRGOPOLINICES

Vorbeşte, să-ţi aud cuvântul.

PALAESTRIO

Vrei s-o alungi cât mai degrabă, şi ea, în schimb, să-ţi mulţumească?

PYRGOPOLINICES

Aş vrea.

PALAESTRIO

Atunci urmează-mi sfatul. Eşti fără seamăn de bogat;
Dă-i toate straiele şi toate aurăriile primite
Din *mâna* ta, să le păstreze, şi să se ducă unde-i place.

PYRGOPOLINICES

Povaţa-i bună. Dar nu cumva, pierzând pe prima, să rămân
Şi făr-a doua?

PALAESTRIO

Ce mai glumă: când tu ca ochii-i eşti de drag.

PYRGOPOLINICES

(îngâmfându-se)

Mă ocroteşte însăşi Venus.

PALAESTRIO

Taci! se deschide uşa; du-te,
Să nu te vadă. Îşi trimite corabia cu veşti încoace.

PYRGOPOLINICES

(mirat)

Ai spus, corabia?

PALAESTRIO

Da, sclava pe care-o vezi ieşind din casă;
Doar ea mi-a dat ce porţi pe deget, inelu-acela.

PYRGOPOLINICES

Ah, pe Pollux!
Nici ea n-arată rău.

PALAESTRIO

Pe lângă stăpână-sa, pare-o maimuţă.
Vezi cum îi stau la pândă ochii şi cum mai trage cu urechea?

SCENA II

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

MILPHIDIPPA

(aparte)

Ci iată-n faţa casei circul în care număru-mi juca-voi
Mă fac că n-am băgat de seamă şi că nu-i ştiu aici, în preajmă.

PYRGOPOLINICES

(încet, către Palaestrio)

St, taci; să tragem cu urechea, poate vorbeşte despre mine.

MILPHIDIPPA

(privind în partea opusă celei unde sunt Palaestrio şi militarul)

Nu-i nimeni voitor să afle mai mult de altul ca de sine?
Vreunul ce-mi pândeşte paşii? Ce nu-şi mănâncă cina lui?
Mă tem să nu-mi aţină calea, ieşind din casă, vreun mişel
Când tocmai trec să caut omul dorit de buna mea stăpână,
A cărei biată inimioară înlăcrimată de iubire...[1]
Tânjeşte după cel mai mândru şi cel mai chipeş dintre oameni,
Viteazul Pyrgopolinices.

PYRGOPOLINICES

Aşa-i de moartă după mine?
Slăveşte frumuseţea-mi!

PALAESTRIO

Vorba-i nici cu leşie nu se spală.

[1] În original urmează o lacună de cel puţin un vers.

PYRGOPOLINICES

Pe ce te bizui?

PALAESTRIO

Tot ce spune e sclipitor şi fără pată.
(În tot ce spune despre tine, nimic nesclipitor nu-mi pare.)[1]

PYRGOPOLINICES

(aprins)

Şi ea, altminteri, e drăguţă, chiar o făptură-ncântătoare.
Pe Hercle! pentru fata asta o slăbiciune simt, Palaestrio.

PALAESTRIO

Măcar că n-o ştii pe cealaltă?

PYRGOPOLINICES

Cu ochii tăi o văd pe-aceea.
Îi cred; ci-n lipsa-i, fata asta m-a fermecat.

PALAESTRIO

Să nu te legi
De ea, te rog; am logodit-o. Şi dacă azi tu iei stăpâna,
Şi eu tot azi mă-nsor cu dânsa.

PYRGOPOLINICES

Ce stai, atunci, şi nu-i vorbeşti?

[1] Vers adăugat, probabil, după moartea lui Plaut.

PALAESTRIO

Urmează-mă.

PYRGOPOLINICES

Îţi calc pe urme.

(Se apropie amândoi de Milphidippa.)

MILPHIDIPPA

(se preface mai departe că nu-i vede)

Zei, ajutaţi-mă...[1]
Să-l întâlnesc aici, afară, pe cel la care-am fost trimisă.

PALAESTRIO

(către Milphidippa)

Dorinţa ta va fi-mplinită; nădăjduieşte, n-avea teamă;
Căci omul căutat de tine mi-i cunoscut.

MILPHIDIPPA

(acelaşi joc)

Pe cine-aud?

PALAESTRIO

Pe-al tău prieten întru sfaturi, părtaş al planurilor tale.

MILPHIDIPPA

Să nu-mi mai fie taină taina?

[1] Lacună în original.

PALAESTRIO

E-o taină, fără să mai fie.

MILPHIDIPPA

Cum?

PALAESTRIO

Taină pentru cei nesiguri; dar tu eşti sigură de mine.

MILPHIDIPPA

Cer semnul că-i slujeşti lui Bachus.[1]

PALAESTRIO

(misterios)

Ştiu o femeie-ndrăgostită...

MILPHIDIPPA

Eh, multe sunt.

PALAESTRIO

(arătând inelul lui Periplectomenus)

Dar nu prea multe fac daruri ce se poartă-n deget.

MILPHIDIPPA

Acum, te recunosc: ai luat-o pe cea mai netedă potecă.
Dar nu e nime-n preajma noastră?

[1] Aluzie la misterele lui Bachus, ai căror iniţiaţi se recunoşteau după anumite semne.

PALAESTRIO

(evaziv)
Şi da, şi nu.

MILPHIDIPPA

Vreau să fim singuri.

PALAESTRIO

Ci multe ai de zis, puţine?

MILPHIDIPPA

Trei vorbe.

PALAESTRIO

Vin într-o clipită.

(Se apropie de Pyrgopolinices.)

PYRGOPOLINICES

Ei, cum? aştept atâta vreme, eu cel prea falnic şi faimos?

PALAESTRIO

O, stai; lucrez chiar pentru tine.

PYRGOPOLINICES

M-apasă-ncetineala ta.

PALAESTRIO

Ştii doar că marfa – cum e asta – se cere luată-ncetişor.

PYRGOPOLINICES

Da, bine, fă cum crezi mai bine.

PALAESTRIO

(aparte)
E mai nărod decât o piatră.

(Se apropie de Milphidippa.)

Ei, m-am întors. Ce vrei cu mine?

MILPHIDIPPA

Mi s-a cerut să vin la tine.
Şi iată-mă.

PALAESTRIO

(încet)
Zici că-i nebună de-ndrăgostită...

MILPHIDIPPA

Asta ştiu.

PALAESTRIO

Îi lauzi frumuseţea, boiul, şi de virtuţi îi pomeneşti.

MILPHIDIPPA

La asta mă pricep, şi-mi pare c-am dovedit-o adineauri.

PALAESTRIO

Încolo, uită-te la mine, pândeşte şi vânează-mi vorba.

PYRGOPOLINICES

(apropiindu-se)

Dă-mi cuvenita-nsemnătate: ajunge, vino-aici îndată.

PALAESTRIO

Ci iată-mă; aştept poruncă.

PYRGOPOLINICES

Ce spune?

PALAESTRIO

Că stăpâna ei
Se tânguie de-ţi face milă şi varsă lacrime şiroaie,
Că nu-i cu tine,-ţi simte lipsa;

(arătând-o pe Milphidippa)

de-aceea, tocmai, a trimis-o.

PYRGOPOLINICES

Zi-i să poftească mai aproape.

PALAESTRIO

(încet)

Ştii ce să faci? Te strâmbi şi pari
Nu prea-ncântat de treaba asta; şi-mi strigi că prea te
dau oricui.

PYRGOPOLINICES

Am înţeles şi fac întocmai.

PALAESTRIO

(tare)

Să chem femeia?

PYRGOPOLINICES

(cu dispreţ)

Dacă are
Ceva de spus.

PALAESTRIO

(cu importanţă)

Femeie, vino.

MILPHIDIPPA

(înclinându-se cu respect)

Salut, frumosule războinic!

PYRGOPOLINICES

(aparte)

Pe numele cel mare-mi zice.

(către Milphidippa)

Dorinţele-mplinească-ţi zeii.

MILPHIDIPA

(cu exaltare)

Cu tine-o viaţă de iubire...

PYRGOPOLINICES

(cu dispreț)

Prea mult îmi ceri.

MILPHIDIPPA

Nu zic de mine,
Ci de stăpână-mea, pierdută...

PYRGOPOLINICES

Hei, câte nu-mi râvnesc iubirea,
Dar n-o prea capătă.

MILPHIDIPPA

Pe Castor! nu mă uimesc că ții atât
La preț, când ești atât de chipeș, de arătos și plin de
faimă.
Mai zeu ca tine, cine-i oare?

PALAESTRIO

(aparte)

Nimic nu-i omenesc în el:
Mai mult aduce-a om un vultur.

PYRGOPOLINICES

(aparte, îngâmfându-se)

Pe și mai marele să fac,
Dacă mă saltă-așa în slavă.

PALAESTRIO

(încet către Milphidippa)

Vezi prostul cum se-mpăunează?

(Tare, către Pyrgopolinices.)

Răspunde-i: o trimite-aceea de care tocmai ți-am
vorbit.

PYRGOPOLINICES

Cum, care? Ghes îmi dau atâtea; nu mi le-aduc pe
toate-aminte.

MILPHIDIPPA

Cea care, despuindu-și mâna, a vrut pe-a ta
s-o-mpodobească.

(Arătând inelul de pe degetul lui Pyrgopolinices.)

Inelul, semnu-i de iubire, lui

(îl arată pe Palaestrio)

pentru tine i l-am dat.

PYRGOPOLINICES

Ce vrei, femeie? Spune-odată.

MILPHIDIPPA

(cu însuflețire)

Să nu-i disprețuiești iubirea,
Când ea prin tine doar trăiește; tu ești nădejdea,
viața ei.

PYRGOPOLINICES

Şi ce doreşte?

MILPHIDIPPA

Să-ţi vorbească, să te alinte şi dezmierde.
Căci dacă tu nu-i porţi de grijă, o prăbuşeşti în deznădejde.

(Cade în genunchi; rugătoare)

Ahile scump, ascultă-mi ruga; salvează, om frumos, frumoasa;
Dă glas mărinimiei tale, tu, care cucereşti cetăţi
Şi-i tai pe regi.

PYRGOPOLINICES

Ah, mă ucide! Nu te-am oprit, om ticălos,
De-atâtea ori să mă făgădui aşa, oricui?

PALAESTRIO

Auzi, femeie?
Ţi-am spus-o şi ţi-oi spune-o iară: că vierul ăsta, fără plată
Nici unei scroafe de pe lume nu vrea să-şi dăruie sământa.

MILPHIDIPPA

Să ceară preţul lui.

PALAESTRIO

În filippi de aur, cere un talant.
Alt preţ, mai mic, nu ia la nimeni.

MILPHIDIPPA

Pe Castor! prea puţin e, totuşi.

PYRGOPOLINICES

N-am fost defel şi nu sunt lacom; avere am şi-aşa destulă.

Măsuri de aur peste-o mie.

PALAESTRIO

Nesocotind alte comori.
Şi nu grămezi de-argint el are, ci munţi întregi. Mai nalţi ca Etna.

MILPHIDIPPA

(aparte, râzând)

Ce mincinos!

PALAESTRIO

(încet, Milphidippei)

Ce-l iau la vale!

MILPHIDIPPA

(idem)

Şi eu, ce-l măgulesc!

PALAESTRIO

Grozav!

MILPHIDIPPA

(către Pyrgopolinices)

Te rog, dă-mi drumul mai degrabă.

PALAESTRIO

De ce nu spui şi tu ceva,
Ori da, ori nu, precum ţi-e voia?

MILPHIDIPPA

(rugătoare)

De ce tu inima să-i sfâşii,
Când ea, sărmana, nu-ţi vrea răul?

PYRGOPOLINICES

Ei bine, zi-i să vină-afară:
Zi-i c-am să-i fac tot ce pofteşte.

MILPHIDIPPA

E semn de multă-nţelepciune
Să vrei, la rândul tău, femeia care te vrea...

PALAESTRIO

Doar n-o fi prost.

MILPHIDIPPA

Să nu-mi dispreţuieşti solia, şi să-mi asculţi fierbintea rugă.

(Încet, către Palaestrio.)

Eh, bine-l joc?

PALAESTRIO

(idem)

Mă umflă râsul, nu se mai poate.

(Se întoarce, ca să izbucnească.)

Ha! Ha! Ha!

MILPHIDIPPA

Tot de-aia m-am întors spre tine.

PYRGOPOLINICES

Pe Pollux! Nici nu ştii, femeie,
Ce cinste-i fac stăpânei tale.

MILPHIDIPPA

Ba ştiu, pe Castor! şi-am să-i spun.

PALAESTRIO

Îşi poate vinde-oricând hatârul pe aur greu.

MILPHIDIPPA

Te cred, pe Pollux!

PALAESTRIO

Din el se nasc eroii lumii, de cea mai pură seminţie,
Şi vieţuiesc ani mulţi, opt sute.

MILPHIDIPPA

(aparte)

Bătu-te-ar zeii de poznaş!

PYRGOPOLINICES

Ba mai degrabă ani o mie, adică zece veacuri bune.

PALAESTRIO

Am mai scăzut ceva, de teamă să nu mă creadă mincinos.

MILPHIDIPPA

Văleu, şi el cât vieţuieşte, dacă-i trăiesc atât copiii?

PYRGOPOLINICES

A doua zi venii pe lume după ce Ops[1] născu pe Joe.

PALAESTRIO

De-ar fi venit cu-o zi nainte, el ar domni acuma-n ceruri.

MILPHIDIPPA

(zdrobită)

Ajunge, rogu-te; mă lasă să plec la noi acasă vie.

PALAESTRIO

De ce nu pleci, când ai răspunsul?

[1] În panteonul italic, Ops, zeiţa abundenţei, a fost asimilată cu Rhea, iar soţul ei, Saturn, cu Cronos şi, astfel, a devenit mama lui Jupiter (Joe).

MILPHIDIPPA

Alerg, şi ţi-o aduc pe dată.

(către Pyrgopolinices)

Mai e ceva?

PYRGOPOLINICES

N-aş vrea să fie prea dăruită-n frumuseţe;
A mea destul necaz mi-aduce.

PALAESTRIO

(către Milphidippa)

Eşti tot aici? N-o ştergi?

MILPHIDIPPA

M-am dus.

PALAESTRIO

Auzi tu? Să-i vorbeşti din suflet.

MILPHIDIPPA

O fac, de-i sare-al ei din piept.

PALAESTRIO

(încet)

Să plece Philocomasia, de-o fi pe-acolo; el e-aici.

MILPHIDIPPA

E cu stăpână-mea; în taină, tot ce-am vorbit au ascultat.

PALAESTRIO

Îmi place; ştiu atuncea ele să-şi ducă barca spre liman.

MILPHIDIPPA

(către Palaestrio, care o mângâie)

Mă-ntârzii; plec.

PALAESTRIO

Ba nu te-ntârzii, nici nu te-atingi şi nici... eh, tac.

PYRGOPOLINICES

(către Milphidippa)

Ascultă, zi-i să se grăbească; sunt gata să mă văd cu ea.

(Milphidipppa iese.)

SCENA III

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES

Şi-acum spune-mi mie, ba chiar te rog, Palaestrio,
Ce să fac eu cu asta? Căci nu pot s-o primesc
La mine, câtă vreme nu scap de cealaltă.

PALAESTRIO

De ce mă-ntrebi întruna? doar ţi-am mai spus o dată
Cum poţi, şi *blând*, şi bine, să *rânduieşti* isprava.

Dă-i aurul şi toate veşmintele pe care
I le-ai făcut; să plece cu ele-n bună pace.
Arată-i că se poate la casa ei întoarce:
Că geamăna ei soră şi mama-i sunt aici,
Tovărăşie bună în drumul către casă.

PYRGOPOLINICES

De unde ştii că ele-s aici?

PALAESTRIO

Cu ochii mei
Pe soră-sa-am văzut-o.

PYRGOPOLINICES

Şi vrea să-i dea de urmă?

PALAESTRIO

Ar vrea.

PYRGOPOLINICES

(înveselit)

Şi cum arată: frumoasă?

PALAESTRIO

Le râvneşti
Pe toate.

PYRGOPOLINICES

Sora însă ţi-a spus pe unde-i mama?

PALAESTRIO

Pe navă,-n pat, cu ochii cuprinşi de-o umflătură,
Din câte povesteşte năierul de le-aduse,
Chiar la vecinul nostru stă-n gazdă-acel năier.

PYRGOPOLINICES

Şi cum arată? Chipeş?

PALAESTRIO

Ci ia mai du-te-n colo!
Tu ai fi fost pesemne un straşnic armăsar,
Din cât te văd plăcându-ţi şi iepele şi mânjii.
Să ne vedem de treburi.

PYRGOPOLINICES

Vreau să-ţi urmez povaţa,
Dar mult aş vrea cu fata să intri-n vorbă tu;
Căci voi dintotdeauna v-aţi împăcat deplin.

PALAESTRIO

(ridicând din umeri)

De ce nu cauţi singur de treburile tale?
Îi spui că eşti pe cale să te însori cu alta;
Că eşti silit de neamuri, că prietenii-ţi dau ghes.

PYRGOPOLINICES

Aşa mă-ndemni, Palaestrio?

PALAESTRIO

Mă rog, şi de ce nu?

PYRGOPOLINICES

Atunci mă duc la dânsa. Rămâi în faţa casei,
Şi strigă-mă de-ndată ce vine cealaltă.

PALAESTRIO

De ce faci tu ai grijă.

PYRGOPOLINICES

(hotărât)

Ca şi făcut e totul.
De nu se învoieşte, o dau pe uşă-afară.

PALAESTRIO

Ba nu, să nu faci asta. E mai cinstit să-ţi plece
Din casă mulţumită; dă-i tot ce ţi-am mai spus.
Aurării, veşminte, cu ele să se ducă.

PYRGOPOLINICES

E tot ce vreau, pe Hercle!

PALAESTRIO

O-nduplеci, dacă stărui.
Dar nu mai pierde vremea; ci du-te.

PYRGOPOLINICES

Mă supun.

(Intră în casă.)

PALAESTRIO

(singur, către spectatori)

Aduce militarul acesta desfrânat
Cu chipul mai nainte înfăţişat de mine?
Dar aş avea nevoie de Acroteleutia,
De sclavă, sau Pleusicles.

(Cele două femei şi Pleusicles ies din casa lui Periplectomenus.)

Pe Jupiter, cum ştie
De la un timp, Norocul la timp să mă slujească.
Îi şi zăresc pe-aceia pe care-am vrut să-i văd.
Cu toţii ies, ca unul, de la vecinul nostru.

SCENA VI

ACROTELEUTIA, MILPHIDIPPA, PLEUSICLES, PALAESTRIO

ACROTELEÙTIA

(către Pleusicles şi Milphidippa)

Urmaţi-mă; luaţi bine seama să nu pândească cineva.

MILPHIDIPPA

(după ce a privit în toate părţile)

Nu văd pe nimeni, doar pe omul dorit de noi.

PALAESTRIO

(apropiindu-se de ei)

Şi voi de mine.

MILPHIDIPPA

Ce face arhitectul nostru?

PALAESTRIO

Eu, arhitect? Vai mie!

MILPHIDIPPA

Cum?

PALAESTRIO

Nu mai sunt bun, pe lângă tine, nici să bat cuie în perete.

ACROTELEUTIA

Mă bucură.

PALAESTRIO

(către Acroteleutia şi Pleusicles)

Ce limbă are, ce răutăţi meşteşugeşte;
Cum l-a-nvârtit pe omul nostru.

MILPHIDIPA

(cu falsă modestie)

Şi încă n-ai văzut nimic.

PALAESTRIO

(către Pleusicles)

Fii liniştit; ca dusă merge de mâna mea isprava-ntreagă.
Voi căutaţi şi-acuma încă tot ajutorul să mi-l daţi.
Căci militarul pe copilă să plece-o roagă, şi-n Atena
Cu maică-sa şi surioara-i să se întoarcă.

PLEUSICLES

De minune.

PALAESTRIO

Ba chiar să-şi ia aurăria şi toate straiele primite
Din mâna lui, numai să plece: întocmai cum l-am sfătuit.

PLEUSICLES

O treabă lesne, pare-mi-se, când şi ea vrea, şi el doreşte.

PALAESTRIO

Hei, dacă urci într-o fântână, spre gură,- sus, tu nu ştii, oare,
Că cea mai mare din primejdii e să cazi iară în adânc?
Acum, noi ne aflăm la gura fântânii. Dacă militarul
Ne simte, nu mai văd scăpare. De-aceea trebuie să fim
Şi mai vicleni.

PLEUSICLES

Cât despre asta, material avem acasă:
Sunt trei femei, cu tine patru, eu – cinci, al şaselea bătrânul.
Cu-nşelăciunile unite a şase inşi, nu mă-ndoiesc
Că şi cetatea cea mai tare o faci să cadă, viclenită.[1]

PALAESTRIO

Ci ajutaţi-mă.

ACROTELEUTIA

De-aceea am şi venit în preajma ta.

PALAESTRIO

E foarte bine.

(Către Acroteleutia.)

Iată,-acuma, ce-nsărcinare-ţi dau în seamă.

ACROTELEUTIA

(luând poziţia unui ostaş care primeşte o poruncă)

Îndeplini-voi, generale, orice poruncă, fără greş.

PALAESTRIO

Să-l joci cu multă gingăşie, cu farmec şi cu strălucire
Pe militar.

ACROTELEUTIA

E-o desfătare porunca ta.

---

[1] Unii editori atribuie această replică tot lui Palaestrio.

PALAESTRIO

Ştii cum să-l iei?

ACROTELEUTIA

Mă fac nebună, fulgerată de dragoste.

PALAESTRIO

M-ai priceput.

ACROTELEUTIA

Şi gata chiar din clipa asta, să-l părăsesc pe soţul meu,
Căci nu pot să-mi înfrân dorinţa de-a fi soţia lui.

PALAESTRIO

Întocmai.

Un lucru, totuşi: casa asta

(arată casa lui Periplectomenus)

e zestrea ta[1], aşa-i vorbeşti,
Şi că din ea bătrânul pleacă îndată chiar după divorţ.
Ca nu cumva să-i fie teamă că intră-n casă peste altul.

ACROTELEUTIA

E bine că mi-o spui.

(Vrea să plece; Palaestrio o reţine.)

[1] Dreptul roman permitea femeii să-şi păstreze din zestre anumite bunuri care deveneau proprietatea ei personală şi de care putea dispune după plac. Comedia antică face deseori aluzie la temerile soţilor de a se pomeni daţi pe uşă afară sau lăsaţi fără bani de soţiile lor. Aici însă vicleşugul este cusut cu aţă albă. Trebuie să se admită că Pyrgopolinices nu ştia că vecinul său cel mai apropiat, Periplectomenus, era celibatar, şi, pe lângă asta, că divorţul se putea pronunţa în aceeaşi zi. Se ştie însă că Plaut se preocupa prea puţin de verosimilitate.

PALAESTRIO

Când iese din casă, trage-te deoparte,
Cu sfiiciune, ca prostită de-nfăţişarea lui; ridică
În slavă multa-i bogăţie; şi, iară, nu uita să-i lauzi
Înfăţişarea, frumuseţea, apucăturile şi boiul.
Acum deplin eşti dăscălită?

ACROTELEUTIA

Deplin. Te-ar mulţumi să-ţi fac
Atât de migălită treaba, încât nimic să nu-i adaugi?

PALAESTRIO

O, da!

(Către Pleusicles.)

E rândul tău acuma urechea larg s-o ţii deschisă.
Îndată ce încheie rolul şi intră-n casă ea, nu pierde
Nicio clipită, şi te-arată în straie de năier gătit.
O pălărie largă, neagră, şi-o legătură peste ochi;
O mantăluţă iată neagră - culoarea oamenilor mării –
Pe umărul din stânga prinsă, dar liber să rămână braţul,
Şi strânsă cât mai sus centura; să pari leit cârmaciul navei.
Bătrânul îngrijeşte restul; că are el destui pescari.

PLEUSICLES

Şi? Nu mă-nveţi ce fac pe urmă, în straiu-acela?

PALESTRIO

Vii aici,
O ceri pe Philocomasia, din partea mamei, şi îi spui
Că, dacă merge în Atena, să te urmeze-n port degrabă,
Luând cu sine tot ce are de luat de-aici; iar dacă nu vrea
Să meargă, ieşi în larg cu nava, îi spui, căci vântul e
prielnic.

PLEUSICLES

Frumos tabloul; mai departe.

PALAESTRIO

El îi va cere să dea zor,
Ca să n-o facă s-aştepte pe maică-sa.

PLEUSICLES

Ce minte ai!

PALAESTRIO

Eu îi spun fetei să mă roage povara să i-o car în port;
Şi ea, desigur, o va face. Aşa că şi eu, ca să ştii,
Călătoresc cu tine-odată pân' la Atena.

PLEUSICLES

Unde eu
Nu rabd să treacă nici trei zile până să-ţi dărui
libertatea.

PALAESTRIO

Du' şi te-mbracă.

PLEUSICLES

Nicio altă poruncă?

PALAESTRIO

Să ţii totul minte.

PLEUSICLES

M-am dus.

PALAESTRIO

(către cele două femei)

Intraţi şi voi degrabă; acum, în scurtă vreme, simt
Că vine-afară omul nostru.

ACROTELEUTIA

Porunca ta e lucru sfânt.

PALAESTRIO

Intraţi odată-n casă. Iată cum tocmai se deschide uşa.
E vesel, şi-a-mplinit dorinţa. Aleargă, bietul, dup-o
umbră.

(Intră cu toţii în casa lui Periplectomenus, în afară de Palaestrio.)

SCENA V

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

PYRGOPOLINICES

Am dobândit pe loc şi lesne tot ce-am vrut eu şi cum am vrut
Din partea Philocomasiei.

PALAESTRIO

Atunci, de ce ai zăbovit?

PYRGOPOLINICES

Nu cred să mai fi fost vreodată mai drăgostit de ea, ca astăzi.

PALAESTRIO

Cum asta?

PYRGOPOLINICES

Câtă vorbărie, ce-mpotrivire la-nceput!
Şi-am dobândit până la urmă tot ce-am vrut eu; i-am dăruit,
Şi eu, tot ce-a vrut ea să-mi ceară. Chiar şi pe tine i te-am dat.

PALAESTRIO

(prefăcându-se foarte tulburat)

Pe mine, zici? Dar fără tine cum să trăiesc?

PYRGOPOLINICES

Fii liniştit.
Eliberat vei fi la vreme.[1] Eu am făcut, pe legea mea,
Tot ce-am putut ca s-o înduplec să plece fără tine- acasă;
Dar n-a fost chip.

PALAESTRIO

(suspinând resemnat)

În zei şi-n tine îmi pun speranţa. În sfârşit,
Pe lângă jalea despărţirii de un stăpân atât de bun,
Mă bucur mult să văd izbânda faimoasei tale frumuseţi
Asupra inimii vecinei, prin grija mea – robită ţie.

PYRGOPOLINICES

Ce-atâtea vorbe? Libertate îţi dăruiesc, şi bună stare.
De-i izbuti.

PALAESTRIO

E-a ta,-nţelege.

PYRGOPOLINICES

(cu o mimică expresivă)

Ah, scapăr tot!

PALAESTRIO

Păstrează-ţi firea.
Mai scade jarul; nu te-aprinde. Ci iat-o; a ieşit din casă.

---

[1] Text nesigur.

SCENA VI

MILPHIDIPPA, ACROTELEUTIA, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO

MILPHIDIPPA

(rămâne cu stăpâna ei în partea din fund a scenei; încet, către Acroteleutia)

Stăpână, militarul!

ACROTELEUTIA

Unde-i?

MILPHIDIPPA

(idem)

Acolo,-n stânga.

ACROTELEUTIA

Da, îl văd.

MILPHIDIPPA

(idem)

Cu coada ochiului te uită, să nu-şi dea seama că-l vedem.

ACROTELEUTIA

Îl văd. E vremea, dar, să facem dovada răutăţii noastre.

MILPHIDIPPA

(idem)

Începe-atunci, fii prima.

ACROTELEUTIA

(tare)

Spune-mi, tu chiar cu el te-ai întâlnit?

(Încet.)

Vorbeşte tare, ca s-audă.

MILPHIDIPPA

Pe Pollux! chiar cu el, stăpână,
Şi i-am vorbit în toată voia, cât mi-a plăcut şi cât am vrut.

PYRGOPOLINICES

(încet, către Palaestrio)

Auzi ce spun?

PALAESTRIO

Aud, desigur. Ce mândră e că te-a-ntâlnit!

ACROTELEUTIA

Eşti o femeie fericită!

PYRGOPOLINICES

(încet, către Palaestrio)

Cât mă iubeşte.

PALAESTRIO

Şi pe merit.

ACROTELEUTIA

E minunat ce spui, pe Castor! l-ai întâlnit şi-nduplecat;
Deşi doar jalbele şi solii ajung la dânsul, ca la regi.

MILPHIDIPPA

Abia putut-am să m-apropii şi să-i câştig bunăvoinţa.

PALAESTRIO

(încet, către Pyropolinices)

Te bucuri, văd, de-o mare faimă.

PYRGOPOLINICES

Mă resemnez, aşa vrea Venus.

ACROTELEUTIA

Îi mulţumesc prea bunei Venus şi mult o rog, o rog din suflet
Să-mi dea pe cel iubit de mine şi după care freamăt toată,
Apropiat să-l facă mie şi doritor să mă iubească.

MILPHIDIPPA

Sper să-l înduplece. Hei, câte femei asemeni l-au dorit,
Dar le-a respins, şi de niciuna n-a vrut s-audă,-afar' de tine.

ACROTELEUTIA

Ci tocmai asta mă frământă, că-l ştiu atât de năzuros;

De ochii lui mă tem, că-i schimbă, îndată ce mă văd, părerea,
De frumuseţea-i fără seamăn, că n-are să mă ia în seamă.

MILPHIDIPPA

Nu face asta; ţine-ţi firea.

PYRGOPOLINICES

(mişcat)

Cât de puţin se preţuieşte!

ACROTELEUTIA

Mă tem să nu-i fi fost descrisă mai arătoasă decât sunt.

MILPHIDIPPA

Ba frumuseţea ta – vedea-vei – întrece aşteptarea lui.

ACROTELEUTIA

Şi dacă nu mă vrea soţie, pe Pollux! îi cuprind genunchii,
Şi-l rog în fel şi chip. Altminteri, de n-oi ajunge să-l înduplec,
Mă dau într-o clipită morţii, căci fără el nu pot trăi.

PYRGOPOLINICES

(încet, către Palaestrio)

Ei, nici aşa, n-o las să moară. Mă duc la dânsa?

(Vrea să se apropie de Acroteleutia)

PALAESTRIO

(oprindu-l)

Nicidecum.
Îţi micşorezi din preţ tu însuţi, dacă te dărui dintr-odată;
Să vină ea, să-ţi prindă urma, să te dorească, să te-aştepte.
Dacă nu vrei să pierzi cununa de glorie, să nu faci altfel.
Eu nu cunosc în toată lumea decât doi oameni, nu mai mulţi,
Phaon din Lesbos[1] şi cu tine, iubiţi atât de nebuneşte.

ACROTELEUTIA

Îi intru-n casă, Milphidippa, sau îl rogi tu să vină-afară?

MILPHIDIPPA

Mai aşteptăm, poate s-arată vreun om de-al lui.

ACROTELEUTIA

Nu pot, e vremea
Să plec.

MILIPHIDIPPA

Dar uşa-i încuiată.

[1] Despre care se spune că, dispreţuind dragostea poetei Sapho, a împins-o la sinucidere.

ACROTELEUTIA

(prefăcându-se că se aruncă asupra uşii)

O sparg.

MILPHIDIPPA

Nu-ţi pierde judecata.

ACROTELEUTIA

(încurcată)

Dac-a iubit, sau dacă are şi minte câtă frumuseţe,
Va şti să ierte cu blândeţe greşelile iubirii mele.

PALAESTRIO

(încet, către Pyrgopolinices)

O vezi, e moartă după tine, sărmana!

PYRGOPOLINICES

(tulburat)

Şi eu după dânsa.

PALAESTRIO

(impunându-i tăcere printr-un gest)

Taci, să n-audă.

MILPHIDIPPA

Ce te face să-nţepeneşti? De ce nu baţi?

ACROTELEUTIA

(arătând casa lui Pyrgopolinices)

Cel mie drag nu este-acolo.

MILPHIDIPPA

(fals uimită)

De unde ştii?

ACROTELEUTIA

După miros;
I-aş fi simţit de mult parfumul cu nasul meu.

PYRGOPOLINICES

E ghicitoare.
Pesemne Venus a-nvăţat-o, ca plată-a dragostei ce-mi poartă.

ACROTELEUTIA

(mirosind aerul în direcţia lui Pyrgopolinices)

Nu ştiu, nu pot să ştiu pe unde-i iubitul meu, da-l simt pe-aproape.

PYRGOPOLINICES

(care a urmărit-o din ochi, cu uimire)

Cu nasul vede mult mai bine decât cu ochii.

PALAESTRIO

Orb e-amorul.

ACROTELEUTIA

(prefăcându-se că leşină)

Ah, ţine-mă!

MILPHIDIPPA

De ce?

ACROTELEUTIA

Mă nărui.

MILPHIDIPPA

Ei, cum?

ACROTELEUTIA

Nu pot să mai mă ţin;
Mă fac să-mi pierd simţirea ochii.

MILPHIDIPPA

Pe Pollux! cred că l-ai văzut
Pe el.

ACROTELEUTIA

O, da!

MILPHIDIPPA

(prefăcându-se că îl caută şi ea)

Eu nu-l văd. Unde-i?

ACROTELEUTIA

L-ai fi văzut, dac-ai iubi.

MILPHIDIPPA

(cu imputare)

Tu nu-l iubeşti mai mult ca mine, dacă-mi îngădui să ţi-o spun.

PALAESTRIO

Toate femeile cad moarte, cum te zăresc, de dragul tău.

PYRGOPOLINICES

Nu ştiu dacă ţi-am spus vreodată: eu sunt al Venerei nepot.

ACROTELEUTIA

Te rog, aleargă, Milphidippa, în calea lui.

PYRGOPOLINICES

Cât mă cinsteşte!

PALAESTRIO

Hei, vine!

MILPHIDIPPA

Am cu voi o treabă.

PYRGOPOLINICES

Şi noi cu tine.

MILPHIDIPPA

La poruncă,
Am scos-o pe stăpână-afară.

PYRGOPOLINICES

(binevoitor)

O văd.

MILPHIDIPPA

Primeşte-o lângă tine.

PYRGOPOLINICES

N-am izgonit-o, ca pe alte femei, la stăruinţa ta.

MILPHIDIPPA

Nu va putea să-ngaime-o vorbă, dacă s-apropie de tine;
Doar cât te vede, mititica, şi ochii-i şi retează limba.

PYRGOPOLINICES

(înduioşat)

Vreau mult să-i vindec astă boală.

MILPHIDIPPA

Cum tremură şi se-nfioară
Privind la tine!

PYRGOPOLINICES

Şi bărbaţii cu arma-n mână fac la fel;

Nu te mira de o femeie...[1] Dar ce pofteşte de la mine?

MILPHIDIPPA

Să vii la ea; vrea toată viaţa de tine-alături să trăiască.

PYRGOPOLINICES

(cu oarecare neîncredere)

Să vin, deşi e măritată? Să dea bărbat'su peste mine?

MILPHIDIPPA

De dragul tău l-a dat afară din casă.

PYRGOPOLINICES

Cum de-a izbutit?

MILPHIDIPPA

Păi casa-i zestrea ei, se ştie!

PYRGOPOLINICES

Adevărat!

MILPHIDIPPA

Pe Pollux!

PYRGOPOLINICES

Spune-i

Să intre; vin şi eu îndată.

[1] Unii editori atribuie replica (până în acest loc) Milphidippei.

MILPHIDIPPA

Nu zăbovi prea mult, ai grijă,

Că-i sfâşii inima.

PYRGOPOLINICES

Nu-ntârzii deloc; duceţi-vă.

MILPHIDIPA

Ne-am dus.

(Cele două femei intră în casa lui Periplectomenus.)

PYRGOPOLINICES

(văzându-l pe Pleusicles)

Dar ce văd eu acolo?

PALAESTRIO

Ce vezi?

PYRGOPOLINICES

Un ins pe care nu-l cunosc,

În straie de năier.

PALAESTRIO

Se-ndreaptă spre noi; cu tine are treabă.

Hei, ăsta e cârmaciul!

PYRGOPOLINICES

Vine după copila-aceea.

PALAESTRIO

Poate.

SCENA VII

PLEUSICLES, PALAESTRIO, PYRGOPOLINICES

PLEUSICLES

(aparte)

De n-aş cunoaşte-atâtea sminteli la care-mpinge
Iubirea pe alţi oameni, cumplit m-aş ruşina
De straiele pe care le port azi din iubire.
Dar cum atâţia alţii atâte-au săvârşit,
Nepotrivite fapte cu cinstea şi virtutea –
Ucişi concetăţenii şi i-a lăsat Ahile[1]...

(Întrerupându-se brusc.)

Dar uite-l pe Palaestrio şi,-alături, militarul.
Acum pe-o matcă nouă cuvântul mi-l îndrept.

(Ridicând vocea, mânios.)

Femeile pesemne sunt fiice-ale Zăbavei:
Căci toate celelalte zăbave ale lumii
Nimicuri sunt pe lângă zăbavele femeii.
A devenit, se pare, un obicei al lor.
Pe Philocomasia o caut. Ia să bat
În uşă. Hei, s-aude?

[1] Ca să se răzbune pe Agamemnon care i-o răpise pe Briseis.

PALAESTRIO

Ce-i, tinere? Ce vrei?
Şi de ce baţi?

PLEUSICLES

O caut pe Philocomasia.
Din partea mamei sale. Ci, dacă vrea, să vină.
Prea mult ne zăboveşte; vreau pânzele să-ntindem.

PYRGOPOLINICES

De mult e totul gata. Palaestrio, zi-i să ia
Şi aur, şi podoabe, şi straie, ce doreşte,
Adună câţiva oameni şi duceţi-o la navă.
De mult sunt puse toate în lăzi; doar le căraţi.

PALAESTRIO

M-am dus.

PLEUSICLES

Dă zor, pe Hercle!

(Palaestrio intră în casa lui Pyrgopolinices)

PYRGOPOLINICES

Nu zăboveşte mult.

(Arătând legătura de peste ochiul lui Pleusicles.)

Ci, rogu-te, ce-i asta? Nu cumva ai un ochi?

PLEUSICLES

(arătându-şi ochiul drept)

Da, am un ochi.

PYRGOPOLINICES

De stângul vorbeam.

PLEUSICLES

Îţi povestesc.
Din pricina iubirii nu-l am; de-aş fi putut
Să mă feresc cândva de dânsa, vedeam cu amândoi acuma.
Dar ei mă fac să-ntârzii.

PYRGOPOLINICES

Nu, iată-i, au venit.

SCENA VIII

PALAESTRIO, PHILOCOMASIA, PYRGOPOLINICES, PLEUSICLES

PALAESTRIO

(către Philocomasia care plânge cu sughiţuri)

Nu vrei şi nu-nţelegi odată să nu mai plângi?

PHILOCOMASIA

Cum să nu plâng?
Aici trăiam în fericire.

PALAESTRIO

Ci iată omul care vine
Din partea maică-tii şi-a soră-tii.

PHILOCOMASIA

Îl văd.

PYRGOPOLINICES

Ascultă,-auzi, Palaestrio?

PALAESTRIO

Ce-i?

PYRGOPOLINICES

Pentru ce n-ai scos afară şi ceea ce i-am dăruit?

PLEUSICLES

Salut, o, Philocomasia!

PHILOCOMASIA

Salut.

PLEUSICLES

Măicuţa ta şi sora
Cu drag prin mine, te salută.

PHILOCOMASIA

O, să le-ajute cerul sfânt!

PLEUSICLES

Şi vor să vii, cât timp e vântul prielnic, ca să-ntindem pânza.
De n-o dureau pe mamă ochii, m-ar fi-nsoţit cu sora ta.

PHILOCOMASIA

Vin, dar cu jale: datoria de fiică.

PLEUSICLES

Mult eşti înţeleaptă.

PYRGOPOLINICES

De nu stătea cu mine-atâta, azi n-ar fi fost decât o proastă.

PHILOCOMASIA

(prefăcându-se că plânge)

De-aceea, vai, cumplit mă doare să mă despart de-un om ca tine;
Căci dăruieşti cu prisosinţă oricui te-ascultă,-nţelepciune,
Şi faptul că stăteam în preajmă-ţi era mândria mea cea mare.

(Plânge cu sughiţuri.)

Pierd astă glorie, vai mie!

PYRGOPOLINICES

Nu plânge.

PHILOCOMASIA

N-am să mă opresc.
Cât ochii-mi te mai văd.

PYRGOPOLINICES

Ei, lasă, curaj!

PHILOCOMASIA

Doar eu, eu ştiu cât sufăr.

PALAESTRIO

Nici nu mă mir, copilă scumpă, că ţi-a plăcut nespus aici,
Şi că făptura-i, vitejia, robitu-te-au atât de mult,
Când mie, sclav de rând, îmi vine, la fel să plâng, că-l părăsesc.

PHILOCOMASIA

(către Pyrgopolinices)

Mi-ngădui, oare,-o-mbrăţişare la despărţire?

PYRGOPOLINICES

Cum să nu?

PHILOCOMASIA

Ah, ochişori, ah, inimioară!

(Face câţiva paşi împiedicaţi, ca şi cum ar fi gata să leşine.)

PALAESTRIO

(împingând-o în braţele lui Pleusicles)

Vai, ţine-o, rogu-te; e gata
Să cadă.

PYRGOPOLINICES

(către Palaestrio)

Ce tot faci acolo?

PALAESTRIO

La gândul că te părăseşte,
O lasă inima, sărmana.

PYRGOPOLINICES

Dă fuga-n casă după apă.

PALAESTRIO

Nu apă-i trebuie; odihnă. Ci las-o, rogu-te, în pace,
Până-şi mai vine-oleacă-n fire.

PYRGOPOLINICES

(văzând că Pleusicles îşi apasă buzele peste ale Philocomasiei)

Ţin capetele prea lipite.
Ia gura de pe gura fetei, năierule; păzeşte-ţi pielea.

PLEUSICLES

Voiam să ştiu dacă răsuflă.

PYRGOPOLINICES

Puteai urechea să-ţi apropii.

PLEUSICLES

Ţi-o las aicea, dacă-ţi place.

PYRGOPOLINICES

Nu, ia-o.

PALAESTRIO

Plânsul mă îneacă!

PYRGOPOLINICES

(Către sclavii din casă)

Veniţi, veniţi odată-afară cu tot ce-am dăruit copilei.

PALAESTRIO

(întorcându-se către altarul din faţa casei)

Primeşte-mi iară, la plecare, zeu al familiei, salutul.
Voi, sclavi şi sclave,-ai mei tovarăşi, rămâneţi sănătoşi cu toţii;
Vorbiţi frumos unii cu alţii, şi despre mine,-n lipsa mea.

PYRGOPOLINICES

Fii tare, hai, curaj, Palaestrio.

PALAESTRIO

(sughiţând a plâns)

Vai, nu pot să nu plâng în hohot,
Plecând din casa ta.

PYRGOPOLINICES

Fii tare!

PALAESTRIO

Doar eu, eu unul, ştiu cât sufăr.

PHILOCOMASIA

(făcându-se că-şi revine)

Ce-i asta? Unde sunt? Ah, ce văd? Lumina mea,
salut...[1]

PLEUSICLES

Te-ai deşteptat?

PHILOCOMASIA

O, zei din ceruri, pe cine oare-am luat în braţe?
Vai mie! Sunt cu mintea-ntreagă?

PLEUSICLES

(îmbrăţişând-o)

Nu-ţi fie teamă, draga mea.

[1] Lacună în original.

PYRGOPOLINICES

(către Pleusicles)

Ce-nseamnă asta?

PALAESTRIO

Pare-mi-se că leşinase, biata fată.

(trăgându-l pe Pleusicles de haină, ca să-l facă să înţeleagă, dar vorbind către militar)

Mă tem ca pân' la urmă taina să nu se afle, rău mă tem.

PYRGOPOLINICES

Ce vrei să spui?

PALAESTRIO

C-atâţia oameni văzându-ne cu lăzi pe stradă,
Te-or dojeni pesemne.

PYRGOPOLINICES

Dărui avutul meu, ci nu pe-al lor.
De ei puţin îmi pasă. Haide, plecaţi, şi să v-ajute zeii.

PALAESTRIO

Întru folosul tău.

PYRGOPOLINICES

Mi-nchipui.

PALAESTRIO

(suspinând)
Rămâi cu bine.

PYRGOPOLINICES

Mergi cu bine.

PALAESTRIO

(către Pleusicles şi ceilalţi)
Plecaţi, v-ajung într-o clipită; mai schimb o vorbă cu stăpânul.

(Pleusicles şi Philocomasia ies împreună cu sclavii care duc lăzile.)

Deşi i-ai socotit pe alţii mai de credinţă decât mine,
Eu nu păstrez recunoştinţă mai mică bunătăţii tale,
Şi, dacă tu ai fi dorit-o, mai mult mi-ar fi plăcut pe tine
Să te slujesc, ca sclav, şi nu pe altul, ca libert.

PYRGOPOLINICES

Curaj.

PALAESTRIO

Vai mie, bietul, să mă lepăd de obiceiurile mele,
Să-nvăţ deprinderi de femeie, să uit de rosturi vitejeşti!

PYRGOPOLINICES

Fii tare.

PALAESTRIO

Nu mai pot; fărâma de bucurie mi se stinge.

PYRGOPOLINICES

Hai, du-te după ei; întârzii.

PALAESTRIO

Te las cu bine.

PYRGOPOLINICES

Mergi cu bine.

PALAESTRIO

Mult mi-ar plăcea să mă ţii minte şi, ajungând odată liber,
De ţi-oi trimite vreo-înştiinţare, să nu mă laşi.

PYRGOPOLINICES

A, nu mi-e-n fire.

PALAESTRIO

Adu-ţi aminte câteodată cât ţi-am fost eu de credincios.
Aşa deosebeşti, cu vremea, pe sclavii buni de sclavii răi.

PYRGOPOLINICES

Ştiu, şi-am făcut-o nu o dată, şi azi mai mult ca alteori.

PALAESTRIO

Ştii? Azi te-i dumiri mai bine şi ai să-mi dai dreptatea-ntreagă.

PYRGOPOLINICES

Abia mă stăpânesc să-mpiedic plecarea ta.

PALAESTRIO

(speriat)

Să nu faci asta.
Te-ar crede mincinos oricine, smintit şi fără de cuvânt;
S-ar crede că,-n afar' de mine, sclav de credinţă n-ai pe nimeni.
De nu ţi-ar păgubi onoarea, chiar eu te-aş sfătui pe dată.
Dar nu e chip; să nu faci asta.

PYRGOPOLINICES

Hai, du-te; mă supun ursitei.

PALAESTRIO

(suspinând)

Cu bine, dar.

PYRGOPOLINICES

Curaj, cu bine.

PALAESTRIO

Rămâi cu bine, înc-o dată.

PYRGOPOLINICES

(singur)

Pân' la-ntâmplările acestea eu îl ţineam de sclav netrebnic;

Şi azi îl văd cât mă iubeşte. Ah, dacă mă gândesc mai bine,
Îmi pare rău că i-am dat drumul. Acuma-n casa asta intru
Ca să dau ochii cu femeia. Dar, uite, se deschide uşa.

SCENA IX

BĂIATUL, PYRGOPOLINICES

BĂIATUL

(către cei din casa lui Periplectomenus)

Destulă dăscăleală; ştiu ce să fac, nu uit.
Dau peste el îndată, oriunde-ar fi să fie;
Nu-mi odihnesc piciorul până nu-i dau de urmă.

PYRGOPOLINICES

(aparte)

Mă caută, nici vorbă; să ies în calea lui.

BĂIATUL

Pornisem după tine. Salut, o, cel mai mândru,
Cel mai plăcut din oameni şi ocrotit de zei!

PYRGOPOLINICES

De zei? Şi care-anume?

BĂIATUL

De Marte şi de Venus.

PYRGOPOLINICES

E plin de duh băiatul!

BĂIATUL

Eşti aşteptat în casă;
Te vrea, te cere, moare de dorul tău stăpâna.
Alin-o. Stai ca piatra? De ce nu intri?

PYRGOPOLINICES

Intru.

(Intră în casa lui Periplectomenus.)

BĂIATUL

(singur)

Deci a căzut acuma el singur în capcană.
E pregătită cursa; bătrânul stă să-l prindă
Pe desfrânatul ăsta, fălos de mutra lui,
Ce crede că, văzându-l, orice femeie-i cade
În braţe, când o lume nu-l poate suferi.
Mă duc la-nvălmăşeală; s-aude hărmălaie.

ACTUL AL CINCILEA

PERIPLECTOMENUS, PYRGOPOLINICES, CARIO, SCLAVII, mai târziu SCELEDRUS

PERIPLECTOMENUS

Aduceţi-l. Pe sus luaţi-l, dacă nu iese-altcum afară.
Între pământ şi cer îmi place să-l văd plutind; lungiţi-l bine.

PYRGOPOLINICES

(apărând între mai mulţi sclavi care îl ţin)

Te rog, o, Periplectomenus.

PERIPLECTOMENUS

Nimic să nu mă rogi, pe Hercle!
Hai, Cario, hai! Cuţitu-acela vezi dacă-i bine ascuţit.

CARIO

E bun să spintec desfrânatul şi măruntaiele să-i scot,
Să i le-atârn, precum copiii jucărioarele, de gât.

PYRGOPOLINICES

Sunt mort.

PERPLECTOMENUS

Nu chiar; vorbeşti aiurea.

CARIO

Mă năpustesc asupra lui?

PERIPLECTOMENUS

Să-i dăm un pic de ciomăgeală pentru-nceput.

CARIO

Un pic mai multă...[1]

PYRGOPOLINICES

Cu ce-ndrăzneală-ai vrut să mângâi soţia altuia, mişele?

PYRGOPOLINICES

Ea a trimis întâi la mine, mă jur pe zei.

PERIPLECTOMENUS

(către unul din sclavii înarmaţi cu ciomege)

Minciună; trage-i.

PYRGOPOLINICES

Să-ţi povestesc.

PERIPLECTOMENUS

(către sclavi)

De ce nu-i trageţi?

[1] În original urmează o lacună de un vers.

PYRGOPOLINICES

Nu mi se-ngăduie o vorbă?

PERIPLECTOMENUS

Zi-i.

PYRGOPOLINICES

M-a rugat să vin la dânsa.

PERIPLECTOMENUS

Şi pentru ce te-ai dus?

(Lovindu-l şi făcând celorlalţi semn să-l lovească.)

Primeşte.

PYRGOPOLINICES

Văleu, destul aţi dat, ajunge, fie-vă milă!

CARIO

Când îl spintec?

PERIPLECTOMENUS

Oricând îţi place; căsăpeşte-l şi alungeşte-l cât ţi-e poftă.

PYRGOPOLINICES

Pe Hercle! dă-mi ascultare cât nu mă spinteca, te rog.

PERIPLECTOMENUS

Vorbeşte, cât mai eşti în stare.

PYRGOPOLINICES

Pe Hercle! văduvă-am crezut-o;
Aşa mi-a-nfăţişat-o sclava, când m-a chemat la
întâlnire.

PERIPLECTOMENUS

Fă jurământ că nu porţi pică de toate astea nimănui,
De loviturile primite şi altele ce vei primi,
Dacă-ţi dau drumu-ntreg şi teafăr, nepot al Venerei
frumos.

PYRGOPOLINICES

Mă jur pe Jupiter şi Marte că nu port pică nimănuia
De loviturile primite şi meritate pe deplin;
Şi dacă nu plec fără martori, socot că n-am fost
pedepsit.

PERPLECTOMENUS

Şi dacă nu ţii jurământul?

PYRGOPOLINICES

Să fiu pe viaţă necinstit.

CARIO

Să mai primeşti măcar vreo două; pe urmă, pleci în
bună pace.

PYRGOPOLINICES

(către Cario)

Atâta bine să-ţi dea zeii pe cât de bine-mi ţii tu partea.

CARIO

O mină-ai să plăteşti de aur.

PYRGOPOLINICES

De ce, mă rog?

CARIO

Ca să cruţăm
Ce ai mai scump pe lumea asta, nepot al Venerei
frumos.
Altminteri nu poţi, n-ai scăpare.

PYRGOPOLINICES

Plătesc.

CARIO

E mult mai înţelept.
Tunica, sabia, hlamida nu le mai vezi; să nu le-aştepţi.

UN SCLAV

(către Periplectomenus)

Îl mai ating, sau îi dau drumul?

PYRGOPOLINICES

Văleu, m-aţi deşelat destul;
Vă rog, vă rog pe toţi, din suflet!

PERIPLECTOMENUS

Dă-i drumul.

PYRGOPOLINICES

Foarte mulţumesc.

PERIPLECTOMENUS

Şi dacă te mai prind vreodată, îţi laşi pe-aicea – ştii
tu ce.

PYRGOPOLINICES

Nu zic nimic, aşa să fie.

PERIPLECTOMENUS

Să mergem, Cario.

(Intră în casă împreună cu sclavii săi.
Soseşte Sceledrus cu sclavii lui Pyrgopolinices)

Iată-mi sclavii,
Se-ntorc.

(Către Sceledrus.)

De Philocomasia ce ştii, o fi plecat? vorbeşte.

SCELEDRUS

De multă vreme.

PYRGOPOLINICES

Vai de mine!

SCELEDRUS

De-ai şti ce ştiu, te-ai văicări
Un pic mai mult. Cel cu potlogul pus peste ochi n-a
fost năier.

PYRGOPOLINICES

Dar cine,-atunci?

SCELEDRUS

Iubitul fetei.

PYRGOPOLINICES

De unde ştii tu?

SCELEDRUS

Iacă, ştiu.
Îndată ce-au ieşit pe poarta cetăţii, s-au cuprins în
braţe.
Şi-au început să se dezmierde.

PYRGOPOLINICES

Vai mie, vai şi-amar de mine!
M-am îmbătat cu vorbe goale. Ticăloşitul de Palaestrio,
El m-a făcut să cad în cursă.

(După o vreme de gândire.)

Dar cred că merit. De-ar păţi-o
Ca mine toţi seducătorii, s-ar stinge, poate, stirpea lor;
S-ar teme, n-ar mai da năvală.

(Către Sceledrus.)

Să mergem.

(Către spectatori.)

Voi, aplaudaţi.

BACCHIDELE

Titlul latin:
BACCHIDES

PERSONAJELE

PISTOCLERUS, un tânăr prieten cu Mnesilochus, îndrăgostit de Bacchis I
BACCHIS I, iubita lui Pistoclerus, ateniană
BACCHIS II, iubita lui Mnesilochus, străină
LYDUS, un sclav, îndrumătorul lui Pistoclerus
CHRYSALUS, un sclav
NICOBULUS, un bătrân, tatăl lui Mnesilochus
MNESILOCHUS, un tânăr, prieten cu Pistoclerus, îndrăgostit de Bacchis II
PARAZITUL
BăIATUL
ARTAMO, un sclav care biciuieşte
CLEOMACHUS, un militar
SCLAVII

Acţiunea se petrece în Atena.

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

BACCHIS I, BACCHIS II, PISTOCLERUS

....[1]

BACCHIS I

Nu taci şi nu mă laşi odată să spun ce vreau?

BACCHIS II

Te rog, vorbeşte.

BACCHIS I

Dacă memoria mă-nşală, atunci ajută-mi, surioară.

BACCHIS II

Mă tem că nu găsesc degrabă cuvântul ce-ţi aduce-aminte.

BACCHIS I

Mă tem şi eu că filomela nu-şi va găsi degrabă trilul.
Urmează-mă pe aici.

(Vine în faţa lui Pistoclerus.)

[1] Începutul piesei s-a pierdut. Din vechi copii s-au reconstituit totuşi 23 de fragmente (aprox. două pagini). Dar, întrucât aceste fragmente nu reprezintă decât rareori versuri întregi şi nu se poate stabili nici ordinea lor, nici personajele care le rostesc, am preferat să nu le traducem.

PISTOCLERUS

Ce faceţi, voi, gemene la chip şi nume?
Ce-aţi pus la cale?

BACCHIS I

Numai bine.

PISTOCLERUS

Nu şade-n firea curtezanei.

BACCHIS I

Rău lucru să te naşti femeie.

PISTOCLERUS

Ştii tu ceva mai bun pe lume?

BACCHIS I

Mă roagă soră-mea să-i caut pe cineva, care să-i ceară
Acestui militar să-i deie, când isprăveşte, drumu-acasă.
Fă-i acest bine.

PISTOCLERUS

Care bine?

BACCHIS I

Adu-o tu la casa ei,
Când îşi încheie-ndatorirea, să n-o mai ţină, ca pe-o
sclavă.

De-ar avea bani, ea bucuroasă şi-ar fi plătit
răscumpărarea.

PISTOCLERUS

Şi unde-i omul?

BACCHIS I

Cred că vine curând. Dar e mai bine-aici,
La noi, să se petreacă totul; stai şi-l aştepţi până
soseşte.
Săruţi cu noi câteva cupe, şi-ţi dau şi eu câte-un sărut.

PISTOCLERUS

Vi-i lipicioasă mângâierea.

BACCHIS I

Ei, cum?

PISTOCLERUS

Vă pregătiţi, îmi pare,
Să primiţi un hulub. Vai mie! Îmi simt aripile-ncleiate.
Nu, draga mea, în treaba asta nu văd nimic ispititor.

BACCHIS I

De ce?

PISTOCLERUS

Mă tem, frumoasă Bacchis, de bachanale şi bachante.

BACCHIS I

Ce spui? De ce ţi-e teamă oare? Că ai s-o paţi la masa
mea?

PISTOCLERUS

De patul tău, nu de păţanii, mă tem; că prea eşti
pătimaşă.
La anii mei, vezi tu, se cade să mă feresc de locuri rele.

BACCHIS I

Nu te-aş lăsa, la urma urmei, nici eu să faci vreo
neghiobie.
Dar dacă vreau să fii de faţă când o să vină militarul,
E pentru că n-o să cuteze să ne jignească-n faţa ta.
Ne aperi tu, şi-mi dai o mână de ajutor, prietenească.
Făcându-l repede să creadă, pe militar, că ne iubim,
Ai amuţit sau ce-i cu tine?

PISTOCLERUS

Spui vorbe tare minunate;
Dar dacă le urmez, bag seama că tare sunt primejdioase;
Şi inimă străpung, şi pungă, şi nume strică, şi renume.

BACCHIS II

Ce temeri ai?

PISTOCLERUS

Mă-ntrebi ce temeri? Când mă-mbiaţi, atât de tânăr,
Să intru într-o şcoală,-n care asuzi ca să te pierzi, în
care
În loc de disc azvârli cu banul şi-n care-alergi după
necinste?

BACCHIS II

Frumos vorbeşti.

PISTOCLERUS

În care mânui nu sabia, ci turtoroiul,
(În care ţi se pune-n mână, doar cupa plină şi nu
cestul;)[1]
În care cască mi-ar fi scafiul[2], panaşul coifului –
cununa,
Drept suliţă aş avea zarul, drept platoşă mantaua moale;
În care patul mi-ar fi calul şi pavăză vreo curtezană.
O, fugi de-aci!

BACCHIS II

Eşti un sălbatic!

[1] Vers probabil interpolat. Pugiliştii antici foloseau, în loc de mănuşi, cestul (curele de piele prevăzute cu bucăţi de plumb sau de fier).
[2] În original: *scaphium*, care înseamnă cupă, dar şi un anumit lighenuş în formă de barcă.

PISTOCLERUS

Aşa sunt eu.

BACCHIS II

Te-om îmblânzi.
Eu am să-ţi dau tot ajutorul.

PISTOCLERUS

Prea scump înseamnă să-l plătesc.

BACCHIS I

Te-arată-ndrăgostit de mine.

PISTOCLERUS

Să fiu, ori numai să m-arăt?

BACCHIS I

Un joc cinstit mai bine cade, să ştii. Când vine militarul,
Aş vrea să mă cuprinzi în braţe.

PISTOCLERUS

De ce?

BACCHIS I

Aşa, ca să te vadă;
Ştiu eu ce fac.

PISTOCLERUS

Eu ştiu, pe Pollux! de ce mă tem. Dar, spune-mi.

BACCHIS I

Ce?

PISTOCLERUS

De te-ai trezi aşa, deodată, cu un prânzuleţ, sau băutură,
Sau cu vreo cină, mai degrabă, cum te trezeşti adeseori,
Eu unde-aş sta?

BACCHIS I

O, lângă mine: iubitul stă lângă iubită.
E locul tău, şi totdeauna, când vii la noi, te-aşteaptă, liber.
De câte ori ai chef, atâta, o, trandafirul meu, să-mi spui:
„Desfată-mă"; şi-ţi dau pe dată un locuşor pe placul tău.

PISTOCLERUS

Aici e un şuvoi năprasnic; nu pot să trec de el uşor.

BACCHIS I

Pe Castor! ai să laşi în voia şuvoiului câte ceva.
Dă-mi mâna, vino.

PISTOCLERUS

Nu, frumoaso!

BACCHIS I

Şi de ce nu?

PISTOCLERUS

În casa ta,
Prea ispitesc: femeia, noaptea şi vinul – tinerii ca mine.

BACCHIS I

(prefăcându-se mânioasă)
Hai, pleacă; nu-ţi urez, pe Pollux! decât să-ţi fie bine ţie.

(Arătând-o pe sora ei)
Are s-o-nhaţe militarul; şi dacă nu vrei, n-o ajuţi.

PISTOCLERUS

(aparte)
Sunt oare-atâta de netrebnic, să n-am atât curaj în mine?

BACCHIS I

Ce temeri ai?

PISTOCLERUS

(hotărât)
Niciuna; fleacuri. Mă las în voia ta, frumoaso;
Al tău sunt, fă ce vrei cu mine.

BACCHIS I

Eşti tare dulce. Şi, ascultă:
Eu azi în cinstea sorei mele o cină dau, de bun venit;
Te rog să mergi cu mine-n casă trebuitorii bani să iei;
Să cumperi din belşug de toate, să fie masa-mbelşugată.

PISTOCLERUS

(cu însufleţire)
Nu, cumpăr eu de toate cele. Mi-ar fi ruşine să primesc.
Când tu cu mine-ţi cheltui vremea, să cheltui încă şi din pungă?

BACCHIS I

N-aş vrea să-ţi prăpădeşti bănuţii.

PISTOCLERUS

Te rog.

BACCHIS I

Atunci, fă cum îţi place.
Să vii degrabă.

PISTOCLERUS

Mai degrabă decât mi s-ar topi iubirea.

(Iese.)

BACCHIS II

Frumos cinsteşti, preabună soră, venirea mea.

BACCHIS I

Ce vrei să spui?

BACCHIS II

Din câte-am priceput, eşti gata să prinzi un peşte minunat.

BACCHIS I

E-al meu. Iar ţie-am să ţi-l dărui pe Mnesilochus, surioară.
Vreau să faci rost de banii-aceia, ca să nu pleci cu militarul.

BACCHIS II

Şi eu aş vrea.

BACCHIS I

Îţi port eu grija. E caldă apa; fă o baie;
Ai mers pe navă-atâta vreme, eşti obosită.

BACCHIS II

O, destul.
Şi àpoi, vine-un oarecine cu mare larmă; să-i dăm locul.

BACCHIS I

Urmează-mă, te rog, şi-ncearcă să te lungeşti oleacă-n pat.

SCENA II[1]

LYDUS, PISTOCLERUS

LYDUS

De mult timp, Pistoclerus, te urmăresc în taină
Ce unelteşti de umbli împodobit aşa.
Iubi-m-ar zeii veşnici! Cred că-n oraşul nostru
Până şi Lycurg[2] poate să se ticăloşească.
Unde-ai pornit în goană, pe stradă-n sus, cu-acest
Alai de sclavi?

PISTOCLERUS

(înveşmântat de sărbătoare şi urmat de mai mulţi sclavi încărcaţi cu pachete şi alimente; arătând casa Bacchidei)

Acolo.

LYDUS

Şi cine şade-acolo?

PISTOCLERUS

Iubirea, Frumuseţea, Plăcerea, Venus, Râsul,
Hârjoana, Vorba-Dulce, Sărutul-Drăgăstos.

---

[1] Cu această scenă, unii editori încep actul al doilea.
[2] Figură legendară de legiuitor înţelept, considerat ca întemeietor al Spartei; proclamat erou şi zeu, el a devenit simbolul cinstei şi al legislatorului ideal (sec.IX sau VIII î.H).

LYDUS

Ce treabă-ai tu cu astfel de zei primejdioşi?

PISTOCLERUS

Doar omul rău împroaşcă în oamenii cinstiţi.
Iar tu împroşti chiar zeii! Şi nu faci bine, crede-mi.

LYDUS

Ştii tu vreun zeu cu nume Sărutul-Drăgăstos?

PISTOCLERUS

N-ai auzit de dânsul? O, Lydus, eşti barbar;
Eu te credeam, sărmanul, mai înţelept ca Thales[1],
Şi eşti mai prost, bag seama, decât un biet barbar[2],
Că eşti bătrân şi nu ştii toţi zeii după nume.

LYDUS

Veşmântul tău nu-mi place.

PISTOCLERUS

Nu pentru tine-a fost
Croit, ci pentru mine; şi mie tare-mi place.

[1] Thales din Milet – filozof materialist şi matematician, fondatorul şcolii din Milet (Ionia). A trăit între anii 640 - 546 î. H.
[2] Sens nesigur.

LYDUS

Cum de-ţi îngădui astfel să flecăreşti cu mine?
Te rog să taci, chiar dacă ai zece limbi în gură.

PISTOCLERUS

Vezi, unii oameni, Lydus, n-au chef de dus la şcoală.
Eu azi visez un singur lucru: să se arate bucătarul
Cinstit cu-aceste lucruri, gătindu-le pe cinste.

LYDUS

Ah, eşti pierdut, şi toată strădania-mi s-a dus.
Te-am învăţat degeaba să mergi pe calea bună.

PISTOCLERUS

Tu ai pierdut cu mine şi eu cu tine vremea.
N-am folosit niciunul din lecţiile tale.

LYDUS

O, inimă de piatră!

PISTOCLERUS

M-ai cicălit destul.
Ci taci odată, Lydus, şi hai cu mine.

LYDUS

Auzi;
Îmi spune-acuma Lydus, nu-nvăţătorul lui!

PISTOCLERUS

Nu e frumos şi nu e cinstit ca un discipol
Să stea în casa asta, lângă iubita lui
– Care-l sărută dulce – şi cu meseni în preajmă,
Şi tocma-nvăţătorul de faţă să nu fie[1].

LYDUS

Deci pentru astă treabă ai cumpărat ce văd?

PISTOCLERUS

Măcar aşa mi-nchipui: căci zeii hotărăsc.

LYDUS

Tu ai, deci, o iubită?

PISTOCLERUS

Văzând-o, ai s-o ştii.

LYDUS

Nu, asta n-o mai sufăr: te duc îndată-acasă[2].

PISTOCLERUS

Dă-mi drumul, sau, ia seama, bătrâne.

LYDUS

Cum, „ia seama"?

[1] Textul latin al ultimelor două versuri este nesigur; sensul general este însă redat cu certitudine.
[2] Text lacunar; se poate înţelege şi: *"să mergi îndată-acasă"*.

PISTOCLERUS

Mă liberează vârsta de dădăceala ta.

LYDUS

Nu vă căscaţi, prăpăstii? primiţi-mă-n adâncuri!
Văd mult mai multe lucruri decât voiam să văd.
Trăii prea mult, şi nu vreau să mai trăiesc o zi.
Ameninţă elevul pe-nvăţătorul lui?
Mă lepăd de elevii cu sânge prea fierbinte;
Şi-al meu cu pumnii-nfruntă un om plăpând ca mine.

PISTOCLERUS

Văd că mă iei drept Hercul, iar tu te crezi un Linus[1].

LYDUS

Mă tem, văzându-ţi fapta, să nu ajung un Phoenix[2].
Care-ţi vesteşte tatăl că fiul lui e mort.

PISTOCLERUS

Destul cu vorba goală.

LYDUS

Vai, şi-a pierdut ruşinea!
Ai dobândit, băiete, mult prea puţin, să ştii,

[1] Fiul lui Apollo şi al Terpsichorei, însărcinată cu educarea lui Hercule, care l-a ucis lovindu-l cu propria sa liră.
[2] Fiul regelui Amyntor şi prietenul lui Achile; a dus tatălui acestuia, Peleus, vestea morţii eroului.

Agonisind atâta obrăznicie-n viață.
Vai, e pierdut, sărmanul! Nu te gândești defel
La tatăl tău?

PISTOCLERUS

Ascultă: eu sunt, ori tu ești sclavul?

LYDUS

Un dascăl rău te-ndeamnă să fii cum ești, nu eu.
Îți dai mai mult silința la-nvățătura lui,
Decât ți-ai dat, vai mie, la-nvățătura mea.
Cum ți-ai ascuns de bine, la anii tăi, năravul,
Îmbrobodindu-ți tatăl și pe sărmanul dascăl.

PISTOCLERUS

Ai darul vorbei, Lydus, l-ai dovedit deplin;
Acum, ajunge, gata. Urmează-mă, și taci.

(Intră amândoi la Bacchis.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

CHRYSALUS

(venind din port; singur)

Salut, frumoasă țară-a stăpânului; duios
Te văd dup-o ședere de doi ani în Efes.
Salut, vecine-Apollo, ce ai sălaș aproape
De locuința noastră, și nu îngădui
Să dea cumva bătrânul Nicobulus de mine,
Până-mplinesc porunca de Mnesilochus dată;
Să-i întâlnesc amicul, pe bunul Pistoclerus;
Că-i scrie Mnesilochus de Bacchis, draga lui...

SCENA II

PISTOCLERUS, CHRYSALUS

PISTOCLERUS

(ieșind de la Bacchis; vorbește mai întâi cu ea, care rămâne în casă)

Mă mir că-mi ceri și stărui atâta să mă-ntorc,
Când nu pot sta departe, nici dac-aș vrea, de tine:
Atât m-ai prins de tare în lanțuri de iubire.

CHRYSALUS

Pe zeii fără moarte! Îl văd pe Pistoclerus.
Salut, o, Pistoclerus, salut!

PISTOCLERUS

Salut, Chrysalus!

CHRYSALUS

Vreau să-ţi feresc urechea de-o cuvântare lungă.
Te bucură venirea-mi; te cred, fără-ndoială.
Mă chemi la cină, oaspe sosit din depărtări,
Cum datina o cere; primesc, să ştii, şi vin.
Salut chiar cu salutul[1] prietenului tău.
De-ai să mă-ntrebi pe unde-i: trăieşte.

PISTOCLERUS

Bine-o duce?

CHRYSALUS

Cât despre asta, caut să aflu de la tine.

PISTOCLERUS

De unde vrei să ştiu eu?

CHRYSALUS

Tu singur ştii.

[1] În original joc de cuvinte (*sodali solidam*), pe care, în traducerea noastră, am încercat să-l redăm fonic.

PISTOCLERUS

Şi cum?

CHRYSALUS

De-şi va găsi iubita, are s-o ducă bine;
De nu şi-o mai găseşte, se duce dintre vii.
Iubita-i însăşi viaţa iubitului; când pleacă
De lângă sine, moare; când vine,-i mor bănuţii.
Stăpânul meu trăieşte... durerea cea mai neagră.
Te-ai îngrijit, mi-nchipui, de rugămintea lui?

PISTOCLERUS

De vreme ce scrisoarea-i în mână mi-a ajuns,
Puteam să nu fac totul şi-ntocmai cum mă roagă?
Mi-aş fi mutat eu însumi spre Acheron sălaşul.

CHRYSALUS

Atunci, ai dat de Bacchis?

PISTOCLERUS

De Bacchis de la Samos.

CHRYSALUS

Ia seama, n-o atinge decât cu mare grijă;
Ştii doar că olăria de Samos e gingaşă.

PISTOCLERUS

Nu-ţi laşi defel năravul?

CHRYSALUS

Îmi spui, te rog, unde-i?

PISTOCLERUS

Aici, în casa asta, din care am ieşit.

CHRYSALUS

O, straşnic! Mai aproape n-ar fi putut să stea.
Îşi mai aduce-aminte de Mnesilochus?

PISTOCLERUS

Cum?

Dar fata nu-l iubeşte decât pe el.

CHRYSALUS

Oho!

PISTOCLERUS

Ce, nu ştiai? Suspină de dragoste şi dor.

CHRYSALUS

Frumos!

PISTOCLERUS

Mai mult, Chrysalus, nu trece o clipă
Fără să pomenească de numele-i iubit.

CHRYSALUS

Cu-atât mai bine, Bacchis!

PISTOCLERUS

Mai mult...

CHRYSALUS

Mai mult aş vrea
Să plec.

PISTOCLERUS

Te necăjeşte, cumva, iubirea lui?

CHRYSALUS

Mă supără actorul, să ştii, nu subiectul.
Epidicus e piesa cea mai plăcută mie,
Dar când o joacă Pellio, nu-mi place nici de frică.
Şi cum îţi pare Bacchis? frumoasă?

PISTOCLERUS

Mai întrebi?
De n-o-ntîlneam pe Venus, Iunona i-aş fi zis.

CHRYSALUS

Îmi pare, Mnesilochus, din câte-am priceput,
Că ţi-ai găsit iubita, şi asta cere daruri.
Îi trebuie mult aur, pesemne.

PISTOCLERUS

Filippi[1] mulţi.

---

[1] Monezi bătute de regele macedonean Filipp al II-lea; erau foarte căutate în Grecia.

CHRYSALUS

Bani gheaţă, mi se pare.

PISTOCLERUS

Şi număraţi din vreme:
Căci militarul vine îndată...

CHRYSALUS

Militarul?

PISTOCLERUS

Să ceară plata pentru eliberarea fetei.

CHRYSALUS

Să vină când pofteşte, dar mult să nu-l aştept.
Aici sunt; nu mi-e teamă şi nu mă rog de nimeni;
În pieptul meu[1] găsi-voi belşug de viclenie.
Tu, intră; las' pe mine. Să-i spui frumoasei Bacchis
Că Mnesilochus vine curând.

PISTOCLERUS

Aşa îi spun.

(Iese.)

CHRYSALUS

În ce priveşte banii, pe mine mă priveşte.
O mie două sute de Filippi am adus,

[1] Anticii considerau că sălaşul inteligenţei şi al pasiunilor este pieptul.

Ce-i datora un prieten bătrânului stăpân.
Am să-nvârtesc eu treaba cumva, să punem mâna
Pe ei, întru izbânda iubirii celui tânăr.
Dar se deschide uşa la noi; cine-a ieşit?

SCENA III

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Chrysalus)

Plec în Pireu, să caut, să cercetez în port
De n-a sosit vreo navă pornită din Efes.
Mi-e inima pierită văzând că fiul meu,
În loc să vină-acasă, pe-acolo zăboveşte.

CHRYSALUS

(aparte)

Îl las fără de pene, dacă mi-ajută zeii.
Nu-i rost de-un somn; de Cresus[1] nevoie ai, Chrysalus!
Grăbeşte,-aţine-i calea, socoate-l azi berbecul
Lui Phrixus[2]; tunde-i lâna de aur pân' la piele.

(Tare.)

Nicobulus primească salutul lui Chrysalus!

[1] Ultimul rege al Lydiei (către 560 – 546 î. H.), vestit pentru bogăţiile sale.
[2] Fratele Hellei, care, persecutat de mama sa vitregă a fugit în Colchida pe spinarea unui berbec înaripat şi cu lâna de aur. Blana lui s-au străduit s-o obţină Argonauţii când au plecat în legendara lor expediţie.

NICOBULUS

Zei fără moarte! Unde-i băiatul meu, Chrysalus?

CHRYSALUS

(supărat)

Nu îmi primeşti salutul, stăpâne-al meu?

NICOBULUS

Salut.

Dar unde-i Mnesilochus?

CHRYSALUS

E sănătos şi-ntreg.

NICOBULUS

S-a-ntors şi el?

CHRYSALUS

Da.

NICOBULUS

Apă de la izvor mi-ai dat!

Spuneai de sănătatea-i?

CHRYSALUS

Atletică, de fier.

NICOBULUS

Şi treaba pentru care plecat-a în Efes?

I-a dat amicul nostru, fiul lui Archidamas,

banii-aceia?

CHRYSALUS

Vai, inima şi capul, Nicobulus, îmi crapă

De câte ori se-ntâmplă de numele-i s-aud.

Poţi să-l numeşti duşmanul, ci nu amicul tău?

NICOBULUS

Ce s-a-ntâmplat? Vorbeşte.

CHRYSALUS

Pe legea mea, Vulcan,

Şi Soarele, şi Luna, şi Ziua, patru zei,

N-au luminat vreodată un ticălos mai mare.

NICOBULUS

Fiul lui Archidamas?

CHRYSALUS

Fiul lui Archidamas.

NICOBULUS

Şi ce-a făcut?

CHRYSALUS

Mai bine-i să-ntrebi ce n-a făcut.
Voit-a să-ţi înşele băiatul, mai întâi,
Tăgăduind că-ţi este dator vreun triobol.
Atuncea Mnesilochus invocă mărturia
Bătrânului Pelagon, vechi oaspe-al casei noastre;
Şi îi arată semnul de recunoaştere
Pe care i-l dăduseşi chiar tu lui Mnesilochus.

NICOBULUS

Ce-a spus văzându-şi semnul?

CHRYSALUS

S-a repezit să spună
C-ar fi o plăsmuire şi că nu-l recunoaşte.
Şi ţi-a spurcat băiatul în vorbe de ocară.
Ţi l-a făcut, mişel, plăsmuitor de rând.

NICOBULUS

Mă rog, şi pân'la urmă aţi luat bănuţii? Spune.

CHRYSALUS

Când recuperatorii însărcinaţi de pretor
L-au osândit la plată, abia atunci ne-a dat
O mie două sute de filippi.

NICOBULUS

Asta-i suma.

CHRYSALUS

Dar n-am ajuns la capăt; să vezi ce-a mai făcut.

NICOBULUS

Cum, altă-mpotrivire?

CHRYSALUS

Ca uliul ne-a lovit.

NICOBULUS

M-a tras pe sfoară; unui Autolycus[1] i-am dat
Bănuţii mei.

CHRYSALUS

Ascultă.

NICOBULUS

Nu l-am ştiut netrebnic.

CHRYSALUS

Ne îmbarcăm pe-o navă cu banii, doritori
Să ne vedem acasă. Şi, cum stăteam pe punte,
Plimbând privirea-n juru-mi, zăresc deodată-o luntre
Subţire, zveltă, gata de drumu-i ticălos.

---

[1] Fiul lui Mercur şi bunicul, după mamă, al lui Ulise. Era socotit cel mai viclean dintre muritori.

NICOBULUS

Vai mie; luntrea asta prin coaste mă străpunge.

CHRYSALUS

A unor hoţi de mare şi-a oaspelui era.

NICOBULUS

Cum am putut, ca prostul, să cred în cinstea lui,
Când chiar numele, fiul lui Archidamas, vai,
Arhinedemn îl face de-ncrederea oricui?

CHRYSALUS

Voiau să ne întindă o cursă cei din luntre.
Încep să bag de seamă tertipurile lor.
În vremea asta nava de ţărmuri se desprinde.
Vâslind de zor, luntraşii pornesc pe urma noastră,
Mai repede ca vântul, ca pasărea. Ghicind
Cam despre ce e vorba, opresc îndată nava.
Ei când o văd oprită, s-apropie, voind
Acolo să ne ţină.

NICOBULUS

Ce ticăloşi, pe Pollux!
Şi ce-a mai fost pe urmă?

CHRYSALUS

Păi ne-au întors în port.

NICOBULUS

Cel mai cuminte lucru. Şi ce-au făcut luntraşii?

CHRYSALUS

Ei au atins pământul odată cu-nserarea.

NICOBULUS

Voiau să-mi fure banii; din toate, asta bănui.

CHRYSALUS

Eu ştiu, nu numai bănui; şi inima-mi pierise.
Văzând că vor să pună pe banii noştri gheara,
Ne hotărâm pe dată; şi chiar a doua zi
Luăm cu noi bănetul, sub ochii lor miraţi,
Făţiş, făr-ascunzişuri, aşa ca să se ştie.

NICOBULUS

Îmi place, da; şi ceilalţi?

CHRYSALUS

Ei, buimăciţi de-a bine,
Văzând cum ne tot ducem cu banii în oraş,
Din luntre sar pe ţărmuri, cu mutre alungite.
Cât despre noi, bănetul i-l dăm lui Theotimus,
Preot al preamăritei Diana din Efes.

NICOBULUS

Şi cine-i Theotimus?

CHRYSALUS

E-al lui Megalobulus
Moştenitor, scump foarte întregului Efes.

NICOBULUS

Pe Hercle!-are să-mi pară pesemne şi mai scump
De-o să se-nvrednicească să-mi fure bănişorii.

CHRYSALUS

Dar i-am depus în templul Dianei, unde sunt
Vegheaţi de-ntreg poporul[1].

NICOBULUS

M-aţi omorât de tot;
Stăteau mai bine-aicea, vegheaţi numai de mine.
Şi n-aţi adus acasă nimic, nimic din ei?

CHRYSALUS

Ba da, fără-ndoială; dar cât anume, nu ştiu.

NICOBULUS

Cum nu ştii?

[1] Templele ţineau loc de case de depuneri. Cel din Efes era deosebit de bogat; pricina pentru care a fost de două ori jefuit de legiunile lui Pompei.

CHRYSALUS

Mnesilochus, pe furişate, noaptea,
S-a dus la Theotimus, nevrând să se încreadă
În nimeni, nici în mine, şi va să zică nu ştiu
Cât a putut să ieie; oricum, nu mare lucru.

NICOBULUS

A luat cam jumătate?

CHRYSALUS

Pe legea mea, nu ştiu;
Dar nu prea-mi vine-a crede.

NICOBULUS

A treia parte, poate?

CHRYSALUS

Pe Hercle! nu-mi dau seama; la drept vorbind... nu ştiu.
Ce ştiu de banii voştri e că nu ştiu nimic.
Va trebui tu însuţi să pleci la Theotimus
Cu-o navă, să-ţi iei banii şi să-i aduci acasă.
Şi-ascultă-mi sfatul.

NICOBULUS

Ce vrei?

CHRYSALUS

Ia – să nu uiţi – inelul
Băiatului cu tine.

NICOBULUS

Inelul, pentru ce?

CHRYSALUS

E-un semn cu Theotimus: s-au înţeles să-i deie
Cui i-l arată - banii.

NICOBULUS

Bun sfatul; n-am să uit.
Dat Theotimus ăsta-i bogat?

CHRYSALUS

Ce mai întrebi?
Îşi poartă-ncălţămintea cu aur tălpuită.

NICOBULUS

De ce-l dispreţuieşte?

CHRYSALUS

Prea mult a adunat.
Nu ştie ce să facă cu el.

NICOBULUS

Să mi-l dea mie.
Şi cine-a fost de faţă când i-a dat banii?

CHRYSALUS

Tot
Poporul[1]; toată lumea-l cunoaşte în Efes.

NICOBULUS

Isteţ a fost la minte băiatul meu, Chrysalus,
Lăsând bănuţii-n seama acelui om bogat.
Din mâna lui, nici vorbă, când vrem, atunci îi luăm.

CHRYSALUS

Să nu crezi că te face o clipă să aştepţi;
În chiar ziua sosirii acolo, capeţi banii.

NICOBULUS

(aparte)

La anii mei crezusem c-am isprăvit cu marea
Şi niciodată-n viaţă n-am să mai urc pe-o navă.
Dar, vrând-nevrând, văd bine că nu e cu putinţă,
Din pricina acelui fiu al lui Archidamas.

(Către Chrysalus.)

Dar unde-i Mnesilochus, băiatul meu?

CHRYSALUS

S-a dus
În for, ca să salute prietenii şi zeii.

[1] În realitate, magistraţii interveneau, în numele poporului, ca martori sau chezaşi. Chrysalus nu se mulţumeşte însă numai cu mărturia lor, ci invocă tot poporul.

NICOBULUS

Mă duc şi eu pe-acolo, şi poate-l întâlnesc.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Şi-a luat povara-n cârcă şi-o duce frumuşel.
A fost urzeala bună şi am ţesut-o bine
Şi priincios iubirii stăpânului cel tânăr.
El are-acum putinţă să ia câţi bani pofteşte,
Şi tatălui să-i deie cât vrea şi-i place lui.
Tocma-n Efes bătrânul porni-va după bani;
Iar noi în toată legea pe-aici o să petrecem,
De nu cumva bătrânul ne ia cu el, pe mine
Şi pe băiat. Ce iureş am trage-n lipsa lui!
Dar ce-are să se-ntâmple când va afla isprava?
Când o să-şi dea el seama c-a alergat degeaba,
C-am cheltuit comoara, de mine ce s-alege?
Pe Hercle! cred că-ndată ce pune iar piciorul
În casă, din Chrysalus mă schimbă-n Crucisalus,
Pe Hercle! dac-o face, o şterg în lumea largă.
Şi dacă iar mă-nhaţă, să mi-l trăsnească zeii;
El are vergi o groază, eu am spinarea groasă.
Mă duc la Mnesilochus să-i spun ce-am pus la cale
Cu banii; pe deasupra, c-a fost găsită Bacchis.

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

LYDUS

(singur, ieşind de la Bacchis)

Deschideţi uşa mai degrabă, să părăsesc infernu-acesta;
Că n-aş putea să-i dau alt nume, de vreme ce, intrând aici,
Îţi moare până şi speranţa de-a mai rămâne om cinstit.
Bogată,-mbelşugată casă în tot ce pierde tinereţea...[1]
Din faţa groaznicei privelişti, cutremurat, la fugă-am luat-o
Vrei să rămân-o taină totul? Vrei, Pistoclerus, să ascund
De tatăl tu desfrâul, lenea şi cheltuielile-ţi neroade,
Când poţi să-l pierzi pe el, pe mine, când tu şi-amicii tăi vă pierdeţi
În mlaştina destrăbălării, a josniciei şi necinstei?
Ruşine nu ţi-a fost de mine, de faptele-ţi neruşinate,
Care se-ntorc asupra noastră, părinţi, prieteni, toţi ai casei,
Şi ne acoperi de ocară pe cât la rându-ţi te acoperi?

[1] În continuare se presupune o lacună de mai multe versuri, în care Lydus, povestind probabil ce a văzut în casa Bacchidelor, îşi motivează astfel furia şi fuga.

Dar până să ne-ajungă răul, alerg la tatăl tău şi-i spun.
Îmi iau o piatră de pe suflet făcându-l să-şi deschidă ochii
Şi trimiţându-l să te scoată din mlaştina în care-aluneci.[1]

(Intră în casa lui Philoxenus.)

SCENA II

MNESILOCHUS

(singur, venind din direcţia forului)

M-am tot gândit în vremea asta şi tot mi-am întărit părerea
Că numai bunii zei din ceruri pot fi, ei singuri, mai presus
De-un bun, adevărat prieten; de asta singur m-am convins.
Când am plecat de-aici, pe mare – doi ani acuma se-mplinesc –
Trimis-am din Efes scrisoare prietenului Pistoclerus
Cerându-i să-mi găsească draga, pe Bacchis. Ca să aflu astăzi
Că mi-a găsit-o; marea veste mi-a dat-o sclavul meu, Chrysalus.
Şi tot el l-a-nşelat pe tata cu aurul, de dragul meu,

[1] Unii editori găsesc explicaţia repetiţiilor şi inconsecvenţelor acestui monolog în interpolările unor copişti şi în eventualele lacune ale originalului (vezi şi nota anterioară), iar alţii în însăşi emoţia şi indignarea lui Lydus.

Ca să m-ajute în iubire. (Dar, iată,-l văd venind afară.)[1]
Pe legea mea, e lucru josnic să fii nerecunoscător.
Mai bine uită-l pe nemernic, decât pe cel ce-ţi face-un bine.
Risipitor fii, mai degrabă, decât nerecunoscător.
E-ngăduit de oameni primul, al doilea – nici de ticăloşi.
O pricină ca să iau seama şi bine să-mi veghez purtarea.
Şi pentru tine, Mnesilochus, o probă-ncepe, numai tu
Poţi să arăţi cum eşti şi cum nu: bun, rău – alege, cum te vrei;
Drept sau nedrept, zgârcit sau darnic, de bună sau de rea-credinţă.
Nu-ngădui să te întreacă-n mărinimie sclavul tău.
Să ştii că tot ce faci, se află. Dar, iată-l, vin afară tatăl
Şi sfetnicul lui Pistoclerus; vreau să-i ascult de-aici o vreme.

(Se retrage spre fundul scenei, în aşa fel încât să nu fie zărit de ceilalţi.)

SCENA III

LYDUS, PHILOXENUS, MNESILOCHUS

LYDUS

Azi am să văd eu dacă-ţi bate o inimă curată-n piept.
Urmează-mă.

[1] Emistih rău plasat în text. Logica desfăşurării monologului lui Mnesilochus ar fi cerut un emistih cu înţelesul: “n-am să fiu nerecunoscător”. Este posibil ca şi acest monolog să fi fost prelucrat şi scurtat ulterior.

PHILOXENUS

Să merg cu tine? Şi unde?

LYDUS

La aceea care
Îţi pierde şi-ţi azvârle fiul, singurul fiu, în hăul morţii.

PHILOXENUS

Stai, Lydus, ia-o-ncet; e calea cea mai cuminte
şi-nţeleaptă.
În loc să ne mirăm că face, la anii lui, o nebunie,
Să ne mirăm dacă n-ar face-o: şi eu pe vremuri, le
făceam.

LYDUS

Vai mie! ţi-ai pierdut băiatul cu-ngăduinţa ta smintită.
L-aş fi păstrat pe calea dreaptă şi-ntru virtute, fără tine;
Şi dacă astăzi Pistoclerus e-un desfrânat, tu, numai tu
eşti
De vină.

MNESILOCHUS

(aparte)

Zei fără de moarte, vorbesc de bunul meu prieten.
Ce pricini îl silesc pe Lydus de Pistoclerus să se plângă?

PHILOXENUS

E-o toană tinerească, Lydus; se zbenguie şi el o vreme.
Curând, să-l vezi cum se dezgustă, curând de tot. Fii
iertător;

Vezi să nu facă cine ştie ce neghiobie, şi dă-i pace.

LYDUS

Nu, cât trăiesc n-am să-i îngădui nici cea mai mică
desfrânare.
Dar tu, mă rog, tu, care-i aperi cu-atâta foc destrăbălarea,
Călăuzit ai fost de-aceleaşi învăţături în tinereţe?
La douăzeci de ani, îmi pare că nu aveai îngăduinţă
Să te răzneşti c-un pas de sfetnic ieşind din casa
părintească.
De-ajungeai cumva la şcoală naintea soarelui, în zori,
Primeai o straşnică pedeapsă de la magistru, mi se
pare.
Şi după răul ăsta-mi pare că mai venea şi-al doilea rău;
Elev şi sfetnic, laolaltă, primeau dojana tuturor.
La şcoală se-nvăţa bătaia în pumni, şi lupta, şi zvârlitul
Cu discul, suliţa, şi mingea, nu dragostile şi sărutul;
Acolo vieţuia un tânăr, nu-n locurile de pierzare.
Iar de la hipodrom şi şcoală, îndată ce soseai acasă,
C-un şorţ şi-ncins la brâu, pe scaun te-aşezai lângă
magistru;
Şi dacă la citit vreodată te poticneai în vreo silabă,
Te-nvineţeai pe toată pielea ca-mbrăcămintea unei doici.

MNESILOCHUS

(aparte)

Eu sunt pricina că-mi îneacă prietenul în vorbe rele;
El n-are vină; pentru mine e-atât de bănuit.

PHILOXENUS

Hei, Lydus,
Acuma-s alte obiceiuri.

LYDUS

Nu prea le ştiu, se vede treaba.
Odinioară cereai votul poporului, cinstirea lumii,
Cât încă te aflai în grija cinstitului îndrumător.
Azi, dacă-atingi c-un vârf de deget un maimuţoi de
şapte ani,
Îţi sparge capul cu tăbliţa, oricât i-ai fi de-ndrumător.
Te plângi părintelui, şi iată ce-i spune fiului acesta:
„Te apăr eu, c-al meu eşti doară, cât nu poţi singur să
te aperi".
Şi mi ţi-l ia la rost pe sfetnic: „ Ascultă, nătărău bătrân,
Să nu te prind că baţi copilul dacă s-arată inimos".
Şi pleacă sfetnicul, cu capul că un opaiţ răsucit.
Deci, tribunalu-a dat sentinţa. Şi-atunci cum poate
bietul sfetnic
Să-l ţină-n mână pe discipol, când el e primul pedepsit?

MNESILOCHUS

(aparte)
Nimicitoare imputare. Şi, după câte-l înţeleg,
Mira-m-ar dacă Pistoclerus nu l-a stâlcit în pumni pe
Lydus.

LYDUS

(zărindu-l pe Mnesilochus)
Ah, dar pe cine văd acolo, în faţa uşii? Philoxenus,
Mi-i cea mai scumpă întâlnire, afar' de-a zeilor
preascumpi.

PHILOXENUS

Ce, cine-i?

LYDUS

Mnesilochus, bunul prieten (al lui Pistoclerus.)[1]
Deşi nu-i seamănă, căci nu e, ca el, un stâlp de lupanar.
Nicobulus, preafericite, ce mai vlăstar ai tu pe lume!

PHILOXENUS

Bun întâlnişul, Mnesilochus; vii sănătos, şi mult mă
bucur.

MNESILOCHUS

Iubi-te-ar zeii, Philoxenus.

LYDUS

Frumoasă creştere-a primit;
S-a dus pe mări să-şi crească-avutul, şi poartă grija
de-ale casei;
Ascultă, fără se crâcnească, de vrerea tatălui mereu.
Prieten e cu Pistoclerus de mult, de când erau copii;

[1] Lacună în original; text presupus.

Nu cred să aibă nici trei zile mai multe unul decât cellalt;
Dar cât priveşte-nţelepciunea, treizeci de ani îi osebesc.

PHILOXENUS

Ci nu da buzna să-l învinui prea mult pe fiul meu.

LYDUS

Ia taci;
Eşti un neghiob, dacă nu-ngădui să muşc din cel muşcat de rele.
I-aş da pe mâini nefericirea-mi, dar nu strânsura mea de-o viaţă.

PHILOXENUS

De ce?

LYDUS

Ar mânui-o-atâta, că n-aş mai fi nefericit.

MNESILOCHUS

Cu ce te-a supărat elevul, preabunul meu prieten, Lydus?

LYDUS

Pierdut e-al tău prieten.

MNESILOCHUS

Zeii să-l apere!

LYDUS

Aşa-i cum spun.
Eu i-am văzut, eu, desfrânarea, nu după vorbe ţi-l învinui.

MNESILOCHUS

Dar ce-a făcut?

LYDUS

De-o curtezană, nedemn, s-a-ndrăgostit.

MNESILOCHUS

Ei, taci!

LYDUS

De o vâltoare nesătulă, vai, care-nghite tot ce prinde.

MNESILOCHUS

Şi unde locuieşte?

LYDUS

Colo.

MNESILOCHUS

De unde poate fi?

LYDUS

Din Samos.

MNESILOCHUS

Şi cum o cheamă?

LYDUS

Bacchis.

MNESILOCHUS

Lydus, geşeşti, să ştii: cunosc povestea;
L-învinui pe nedrept, căci nu e întru nimica vinovat.
A împlinit doar rugămintea şi-a ajutat, doar, cu credinţă
Un bun prieten şi tovarăş; dar nu s-a-ndrăgostit, să ştii.

LYDUS

Ca să-ţi ajuţi un bun prieten, şi rugămintea-i să-mplineşti,
Iei pe genunchii tăi femeia, şi-o laşi apoi să te sărute?
Nu se găseşte altă cale să împlineşti o rugăminte
Fără să-i strângi în palmă sânii şi fără să-i striveşti guriţa?
Şi tot ce l-am văzut că face, şi mi-e ruşine să vă spun,
De-atâtea ori plimbându-şi mâna sub rochia acelei Bacchis,
În faţa mea, făr' de ruşine şi fără... ce să mai vorbesc?
Vai, ne-am pierdut: eu, un discipol, tu, un prieten, el, un fiu.
Căci e pierdut pe veci, socot eu, cel care şi-a pierdut ruşinea.
Ce vreţi să vă mai spun? Pesemne dacă-aş fi zăbovit mai mult,

Să urmăresc mai pe-ndelete, cum se pusese el pe treabă,
Aş fi văzut mai multe lucruri, nici mie şi nici lui pe voie.

MNESILOCHUS

(aparte)

O, drag prieten, mă dai morţii! Şi eu pe gânduri să mai stau
Dacă ucid sau nu femeia? Mai bine mă ucid pe mine.
Să nu se afle-n toată lumea niciun prieten credincios?

LYDUS

(către Philoxenus)

Vezi cât îl supără purtarea fiului tău, ce-i e prieten,
Vezi cât de-ndurerat e, bietul, şi cât se chinuie de tare?

PHILOXENUS

Te rog încearcă, Mnesilochus, să-l domoleşti şi să-l îndrepţi.
Salvează un prieten, ţie, şi mie-un fiu.

MNESILOCHUS

E tot ce vreau.

LYDUS

(către Philoxenus)

Cred c-ar fi bine, dacă-ngădui, să merg cu el şi să-l ajut.

PHILOXENUS

Şi singur poate, Mnesilochus, veghează tu,
muştruluieşte-l;
Ne face neamul de ocară, pe toţi: prieteni şi părinţi.
În tine-mi pun toată speranţa. Să mergem, Lydus.

LYDUS

Te urmez.

SCENA IV

MNESILOCHUS

(tulburat)

Nu, nu mai ştiu pe cine să-l socotesc duşman
Mai de temut: pe Bacchis, ori bunul meu prieten?
Îi place Pistoclerus? Să şi-l păstreze; fie.
Să nu-i căşune însă necazuri fără număr.
Nu vreau să creadă nimeni în jurământul meu,
Dar am să dau atâtea dovezi că... o iubesc.
Şi n-am să-i las prilejul să-şi bată joc de mine.
Mă furişez în casă, iau nişte bani de-ai tatii,
Să-i dărui ei. Găsesc eu mulţimi de răzbunări.
A mea va fi, chiar dacă... mi-l sărăcesc pe tata.
Dar sunt întreg la minte şi sănătos la cap
De-mi fac astfel de planuri şi-o iau nainte vremii?
Pe Hercle! îmi închipui că bine ştiu ce ştiu;
Deşi mai mult mi-ar place, în loc s-o-mbogăţesc

Chiar şi cu-n fulg din biată agoniseala mea,
S-ajung cel mai nemernic dintre calicii lumii.
Nu, n-am s-ajung vreodată bătaia ei de joc;
Sunt hotărât, pe Pollux! să-i dau toţi banii tatii,
Şi când n-o mai rămâne în punga mea un sfanţ,
Degeaba mi-ar mai face ochi dulci; ar însemna
Să mângâie, deasupra mormântului, un mort.
(Dar şi mai mult mi-ar place, în loc s-o dăruiesc
Chiar şi cu-n fleac, sporindu-i cât de puţin avutul,
Să mor ca un nemernic, strivit de sărăcie.)[1]
Sunt hotărât pe dată să-i dau toţi banii tatii.
Şi îl mai rog să-l ierte pe bunul meu Chrysalus,
Că, vrând să-mi facă-un bine, l-a păcălit cu banii.
Cinstit e să mi-l apăr din răsputeri, de vreme
Ce pentru mine minte.

(Către sclavii care i-au cărat bagajele.)

Urmaţi-mă, băieţi.

(Intră în casă.)

SCENA V

PISTOCLERUS

(ieşind de la Bacchis, căreia i se adresează la început)

Nu, Bacchis, nu am alte treburi, decât să-ţi împlinesc
porunca:
Îl caut doar pe Mnesilochus şi ţi-l aduc într-o clipită.

[1] Versuri adăugate, probabil, de copişti.

Nu-l înţeleg, i-am dat de veste, şi dacă vestea mi-a primit-o,
Ce-l face să-ntârzie-atâta? Mă duc să văd, e poate-acasă.

SCENA VI

MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

MNESILOCHUS

(fără să-şi vadă prietenul)

Aşa, i-am dat toţi banii tatii. Acum aş vrea, când suflă vântul
Prin punga mea, să-mi iasă-n cale femeia care m-a trădat.
Ce greu s-a-nduplecat bătrânul să-i dea iertare lui Chrysalus!
I-am smuls făgăduiala, totuşi, că nicio pică n-o să-i poarte.

PISTOCLERUS

(văzându-l pe Mnesilochus)

Nu-mi văd prietenul acolo?

MNESILOCHUS

Duşmanul meu să fie-acela?

PISTOCLERUS

(zâmbitor)

Ba el e.

MNESILOCHUS

(încruntat)

El e. Să-l întâmpin.

PISTOCLERUS

Alerg la el, să-l văd, să-l pipăi.

(Bucuros.)

Bine-ai venit, o, Mnesilochus!

MNESILOCHUS

(rece)

Salut.

PISTOCLERUS

De buna ta venire,
Te chem la masă.

MNESILOCHUS

Nu mă-nghesui la mese ce-ntărâtă fierea.

PISTOCLERUS

Te-a supărat vreun oarecine când ai venit?

MNESILOCHUS

O, foarte tare.

PISTOCLERUS

Nu-mi spui şi cine-anume?

MNESILOCHUS

Unul pe care l-am crezut prieten.

PISTOCLERUS

Neistovitul soi de oameni pe care-i socoteşti prieteni,
Ca să-i descoperi dintr-odată înşelători şi mincinoşi,
Isteţi la vorbă,-nceţi la faptă şi de-o credinţă
schimbătoare.
Ei pizmuiesc cu bună ştiinţă orice izbândă-a celorlalţi,
Şi ştiu cu teamă să se pună la adăpost de orice pizmă.

MNESILOCHUS

Cunoşti pesemne-astfel de oameni de-i zugrăveşti atât de
bine.
Dar uiţi să spui că răutatea lor înşişi li se-ntoarce-n rău.
Prieteni n-au pe nicăierea, duşmani – oricând, şi
pretutindeni.
Pe ei se-nşeală, prostănacii, crezând că-nşală toată
lumea.
Şi eu am tras-o cu-n prieten, un fel de-al doilea eu al
meu.
N-a stat pe gânduri o clipă să-mi facă răul cel mai
mare,
N-a pregetat să pună mâna pe tot ce mă făcea bogat.

PISTOCLERUS

Un ticălos fără pereche.

MNESILOCHUS

Şi eu îl socotesc la fel.

PISTOCLERUS

Pe Hercle! spune, cum îl cheamă?

MNESILOCHUS

Îţi e prieten, şi-l iubeşti.
Altminteri, îţi ceream, fireşte, să mă răzbuni tu,
căşunându-i
Tot răul cu putinţă.

PISTOCLERUS

Spune-mi care i-i numele; şi fă-mă
Cel mai nemernic dintre oameni de nu ţi-l pedepsesc
cum vrei.

MNESILOCHUS

E un netrebnic; dar, pe Hercle! îţi e prieten.

PISTOCLERUS

Tocmai, spune-mi
Care i-i numele; n-am suflet pentru prietenii netrebnici.

MNESILOCHUS

Ei bine, dacă-mi ceri atâta, n-am încotro, îţi spun pe faţă:
Tu m-ai pierdut, o, Pistoclerus, şi mi-ai pierdut
prietenia.

PISTOCLERUS

Ce-nseamnă asta?

MNESILOCHUS

Ce? Scrisoare nu ţi-am trimis eu din Efes,
Cerându-ţi să-mi găseşti iubita?

PISTOCLERUS

E-adevărat, şi ţi-am găsit-o.

MNESILOCHUS

Şi n-o fi fost, poate,-n Atena atâtea alte curtezane
Pe placul tău, ci numai una, încredinţată cinstei tale,
De te-ai legat de fata asta, spre paguba şi jalea mea?

PISTOCLERUS

Tu eşti zănatic?

MNESILOCHUS

Mi-a spus totul sfetnicul tău; să nu tăgădui.
Ah, mi-ai luat viaţa.

PISTOCLERUS

Pune capăt ocării tale fără rost.

MNESILOCHUS

Răspunde-mi; o iubeşti pe Bacchis?

PISTOCLERUS

Sunt două Bacchis, dragul meu.

MNESILOCHUS

Ei, cum sunt două?

PISTOCLERUS

Amândouă surori.

MNESILOCHUS

Acuma râzi de mine.

PISTOCLERUS

Ah, dacă te-ndoieşti de buna-mi credinţă, uite,-acum te iau
În cârcă şi te duc la ele.

MNESILOCHUS

Nu, nu, merg singur; stai cuminte.

PISTOCLERUS

(împingându-l)

Nu stau, şi nu vreau să mă bănui aşa,-n prostie.

MNESILOCHUS

Te urmez.

(Intră amândoi la Bacchis.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

PARAZITUL, BĂIATUL, PISTOCLERUS

PARAZITUL

Sunt parazitu-acelui mişel de militar
Ce şi-a adus iubita cu sine-aici, din Samos.
Şi mă trimite-acuma să-i spun acelei fete
Că ori plăteşte banii, ori îl urmează-ndată.

(Către băiat.)

Ai dus-o pân-acasă, băiete, mai nainte;
Ştii unde stă, mi-nchipui; te du să-i baţi în uşă.

(Băiatul înaintează şi bate.)

Vino-ndărăt, potaie. Cum bate, secătura!
Să-nfulece o pâine de trei picioare ştie,
Dar nu să bată-n uşă.

(Bate el, cu putere.)

E-acasă cineva?
Hei, nu-i acasă nimeni? Deschide careva?
Hei, nu ieşiţi?

PISTOCLERUS

(ieşind)

Ce-i asta? Ce ai, de baţi aşa?
Ce ţi-a venit? Ce furii te-au apucat, de vrei

Să îţi încerci puterea pe uşile străine?
Aproape-ai sfărâmat-o. Vorbeşte,-acum, ce vrei?

PARAZITUL

Salut, preachipeş tânăr.

PISTOCLERUS

Salut. Pe cine cauţi?

PARAZITUL

Pe Bacchis.

PISTOCLERUS

Care-anume?

PARAZITUL

Nu ştiu decât de Bacchis.
Trimis de Cleomachus, un militar, am fost
Să-i spun că ori plăteşte acele două sute
De filippi, ori azi pleacă-n Elatia cu el.

PISTOCLERUS

Nu vrea, şi n-o să plece. Aşa să-i duci răspunsul.
Pe altul, nu pe dânsul iubeşte-acuma. Du-te.

PARAZITUL

Văd că eşti pus pe harţă.

PISTOCLERUS

Şi vrei să-mi vezi harţagul?
Ia, ştii, fereşte-ţi mutra, căci mă furnică pumnul.
Iar cine nu-l cunoaşte sparge-măsele-i spune.

PARAZITUL

(aparte)
Din câte bag de seamă, cuminte-i să iau seama,
Să nu mă lase fără sparge-alune-n gură.
(Tare, către Pistoclerus.)
Atunci să-i duc răspunsul, dar tu răspunzi de toate.

PISTOCLERUS

Ce-ai zis?

PARAZITUL

Că-i duc răspunsul.

PISTOCLERUS

Dar cine eşti tu? spune-mi.

PARAZITUL

Sunt platoşa acelui războinic.

PISTOCLERUS

Tare-i jalnic,
Pesemne, dacă poartă o platoşă ca tine.

PARAZITUL

Umflat de supărare veni-va.

PISTOCLERUS

Poate crapă.

PARAZITUL

Mai vrei ceva?

PISTOCLERUS

E vremea s-o ştergi; îţi prinde bine.

PARAZITUL

Salut, sparge-măsele!

PISTOCLERUS

Tu, platoşă, salut!
(Parazitul iese.)
Se-ncurcă bine treaba, şi nu ştiu ce să-l sfătui
Pe dragul meu prieten ca să-şi păstreze draga:
Îi dete, la mânie, lui taică-su toţi banii,
Şi n-are să-l plătească pe militar acuma.
Dar să mă trag deoparte, căci se deschide uşa.
Mâhnit mai vine-afară sărmanul Mnesilochus.
(Se retrage spre fundul scenei.)

SCENA III

MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

MNESILOCHUS

(fără să-l vadă pe Pistoclerus)

Sunt grosolan, năuc, obraznic, neîmblânzit, necugetat,
Sunt fără cumpăt şi măsură, un om nedrept şi fără cinste,
Nestăpânit, de rea-credinţă, nesuferit şi urâcios,
Cu-o fire tare păcătoasă; am toate relele pe care
Le-aş vrea la alţii. Cine-ar crede? E groaznic lucru să nu meriţi
Nici zeii să-ţi dea ocrotire, nici oamenii să te iubească.
Duşmani eu merit, mai degrabă, decât prieteni credincioşi.
Oricâte nume rele cu mişelie-apasă
Pe cei mai răi din oameni, le merit eu pe toate,
Că,-ndrăgostit, şi aur având pe mână,-am fost
În stare să-l dau tatii. Nu singur m-am pierdut?
Ţi-am prăpădit strădania, Chrysalus.

PISTOCLERUS

(aparte)

Să-i dau puţin curaj; mă duc la el.

(Bătându-l pe umăr pe Mnesilochus.)

Ce faci tu, Mnesilochus?

MNESILOCHUS

(clătinând, disperat, din cap)

Sunt pierdut.

PISTOCLERUS

Să ne ferească zeii.

MNESILOCHUS

Sunt pierdut.

PISTOCLERUS

Nu taci, nerodule?

MNESILOCHUS

De ce să tac?

PISTOCLERUS

Nu eşti întreg la minte.

MNESILOCHUS

Sunt pierdut.
De-ai şti ce remuşcări mă-ncearcă, de-ai bănui ce rău îmi pare.
Cum de-am putut eu să te bănui? Ca prostul m-am purtat cu tine.

PISTOCLERUS

Curaj.

MNESILOCHUS

De unde să mi-l capăt? Nici cât un mort nu preţuiesc.

PISTOCLERUS

S-a-nfăţişat să ceară banii un om de-al militarului;
Dar i-am trântit eu nişte vorbe şi-atât de bine l-am primit,
Că n-a văzut pe unde-a şters-o.

MNESILOCHUS

La ce mi-e de folos? Ce pot
Să fac? N-am bani şi n-am scăpare; ştiu că tot vine să mi-o ia.

PISTOCLERUS

De-aş avea eu, n-aş sta pe gânduri.

MNESILOCHUS

Mi-ai da, ştiu bine; te cunosc.
O, dacă n-ai iubi tu însuţi, în tine mi-aş fi pus nădejdea.
Dar şi pe tine, drag prieten, apasă-atâta cheltuială.
Cum să-mi alunge sărăcia un om sărac, la fel ca mine?

PISTOCLERUS

Ia taci: eu cred c-o să ne vină vreun zeu în ajutor.

MNESILOCHUS

Poveşti.

(Vrea să plece.)

PISTOCLERUS

(oprindu-l)

Stai, nu pleca.

MNESILOCHUS

De ce?

PISTOCLERUS

Speranţa ia-nfăţişarea lui Chrysalus.

SCENA IV

CHRYSALUS, MNESILOCHUS, PISTOCLERUS

CHRYSALUS

(fără să-i vadă pe cei doi tineri)

Îmi merit greutatea-n aur, statuie chiar, turnată-n aur.
Isprăvi am săvârşit azi două şi mâna-am pus pe două prăzi.
Ce l-am jucat pe bătrânelul, şi cum s-a mai lăsat jucat!
A fost viclean, dar mai viclean am fost,
L-am învârtit pe deget şi m-a crezut în totul.
Prin mine, iubăreţul lui vlăstar,
Tovarăş de ospeţe, de chefuri şi desfrâu,
Cu o comoară, demnă de-un rege, s-a ales
Şi, fără să-mprumute, îşi căptuşeşte punga.

Să nu-mi vorbiţi de Syrus[1], de Parmeno[2],
ce-abia
Îşi păcălesc stăpânii cu două mine[3], trei.
Nimic mai rău pe lumea asta decât un sclav greoi şi
searbăd:
El trebuie mereu să aibă o minte sprintenă, vioaie.
Un ban nu strică nimeni pe omul ce nu ştie
Să facă, deopotrivă, şi binele, şi răul.
Mişel între mişei să fie, hoţ între hoţi, să ia ce poate.
Să-şi schimbe pielea, când se cere să fie om de omenie;
Bun cu cei buni să se arate, şi rău, ca fiara, cu cei răi.
Pe scurt, să-şi potrivească firea după cum
cere-mprejurarea.
Acum aş vrea să aflu cât aur a păstrat
Stăpânul pentru sine şi cât a dus acasă.
De-ar fi isteţ, şi-ar spune că-i Hercul tatăl lui;
I-ar dărui o parte şi nouă şi-ar păstra[4].
Dar iată-l, fericită întâmplare.

(Către Mnesilochus care se apropie cu capul plecat.)

Stăpâne, ţi-a căzut vreun ban pe jos
De umbli-aşa, cu ochii în pământ?
De ce voi sunteţi negri şi-ntunecaţi la chip?
Nu-mi place;-aveţi ceva pe suflet. De ce niciunul
nu-mi răspundeţi?

1-2 Nume de sclavi şireţi din comediile vremii.
3 Mină – monedă grecească valorând 100 drahme.
4 Romanii obişnuiau să ofere lui Hercule a zecea parte din prada lor de război.

MNESILOCHUS

Chrysalus, sunt pierdut.

CHRYSALUS

Nu cumva oprit-ai aur cam puţin?

MNESILOCHUS

Puţin, zici tu? Zi, mai degrabă, mult mai puţin decât
puţin.

CHRYSALUS

Cum, găgăuţă, când eu însumi, prin iscusinţa mea, ţi-am
dat
Prilejul ca din tot bănetul să iei cât vrei şi cât îţi place,
Te-ai mulţumit cu cât se prinde în vârful degetelor,
spune?
Tu n-ai ştiut că prinzi o dată un astfel de prilej în viaţă?

MNESILOCHUS

Greşeşti.

CHRYSALUS

Tu ai greşit, de vreme ce n-ai vârât în sac tot braţul.

MNESILOCHUS

Poţi mult mai mult să mă învinui când ai să-mi ştii
întreaga vină.
Vai, sunt pierdut.

CHRYSALUS

Astfel de vorbe nimica bun nu prevestesc.

MNESILOCHUS

Sunt mort.

CHRYSALUS

Cum asta?

MNESILOCHUS

I-am dat tatii tot aurul, pân' la un ban.

CHRYSALUS

I-ai dat toţi banii?

MNESILOCHUS

Da.

CHRYSALUS

Toţi banii?

MNESILOCHUS

Până la unul.

CHRYSALUS

Suntem morţi.
Ci spune-mi cum ai fost în stare să săvârşeşti prostia
asta?

MNESILOCHUS

I-am bănuit, pe el,

(arătându-l pe Pistoclerus)

pe Bacchis, că mă înşală amândoi,
Şi-n deznădejdea mea, Chrysalus, m-am dus la tata şi
i-am dat
Toţi banii, toţi.

CHRYSALUS

Şi dându-i banii lui taică-tu, cam ce i-ai spus?

MNESILOCHUS

Că mi i-a dat pe dată fiul lui Archidamas.

CHRYSAMUS

Deci aşa!
Aşa l-ai răstignit pe cruce, cu vorba asta pe Chrysalus.
Cum oi da ochii cu bătrânul, cum pune gâdele pe mine.

MNESILOCHUS

Fierbinte l-am rugat pe tata...

CHRYSALUS

(întrerupându-l)

Să facă-ntocmai cum zic eu?

MNESILOCHUS

Ba niciun rău să nu-ţi căşune, ori să-ţi păstreze supărare;

Şi nu l-am domolit prea lesne. Acum, ajută-mă, Chrysalus...

CHRYSALUS

Cum să te-ajut?

MNESILOCHUS

Găsind o cale să mi-l învălui iar pe tata.

O, născoceşte, plăsmuieşte ceva, croieşte, încleiază,

Dă-i gata ştiinţa prin ştiinţă şi ia-i bănuţii îndărăt.

CHRYSALUS

Mi-e tare greu, nu-mi stă-n putere.

MNESILOCHUS

Încearcă, şi-o să-ţi fie lesne.

CHRYSALUS

Cum lesne, oare, când bătrânul m-a prins odată cu minciuna?

De-i spun acum să nu mă creadă, abia că nu mi-ar da crezare.

MNESILOCHUS

De-ai fi putut s-auzi, Chrysalus, ce-a zis de tine-n faţa mea !

CHRYSALUS

Ei, ce-a zis?

MNESILOCHUS

Dacă tu i-ai spune că soarele e soare, el

L-ar crede lună, şi de-ai spune că ziua-i zi, ar crede-o noapte.

CHRYSALUS

(atins)

Atunci, îi şterg oleacă nasul, ca să-l învăţ cum să vorbească.

PISTOCLERUS

Şi noi – ce porunceşti să facem?

CHRYSALUS

Voi? Dragoste, nimic mai mult.

Cât despre aur, n-aveţi teamă; să-mi cereţi, şi vă dau oricât.

De ce m-aş mai numi Chrysalus[1], când n-aş şti aurul să-l scot?

[1] Chrysalus s-ar traduce, din elină, prin *cel care ia aur.*

Ci spune-odată Mnesilochus: cam cât ți-ar trebui?
Vorbește.

MNESILOCHUS

Vreau filippi două sute, prețul cerut de militar pe Bacchis...

CHRYSALUS

Ți-i dau.

MNESILOCHUS

Și vreau, de cheltuială...

CHRYSALUS

Stai ușurel, s-o luăm pe rând:
Doar după ce-ncheiem o treabă ne-om osteni și cu cealaltă.
Pe două sute,-ntâi, de filippi trag cu balistele-n bătrân.
Și după ce-i fac turnul țăndări și zidul greu, de apărare,
Năvală dau, ca printr-o poartă, în șubreda cetate veche.
O cuceresc, și cu penelul din ea putea-veți bani să scoateți,
Nădăjduiesc.

PISTOCLERUS

Vieața noastră e toată-n mâna ta, Chrysalus.

CHRYSALUS

Dă fuga pân-aci, la Bacchis, și adu-mi iute, Pistoclerus...

PISTOCLERUS

Ce?

CHRYSALUS

Un condei, tăblițe, ceară și niște sfoară.

PISTOCLERUS

Îți aduc.

(Intră în casa Bacchidelor.)

MNESILOCHUS

Ce vrei să faci? Îmi spui și mie?

CHRYSALUS

Tu, spune,-ai poruncit ospățul?
Și spune, doar voi doi v-așterneți, trei – cu frumoasa ta – la chef?

MNESILOCHUS

Așa cum zici.

CHRYSALUS

Dar Pistoclerus n-are-o iubită?

MNESILOCHUS

O, ba da.
Sunt două Bacchis; el iubește pe una, eu pe sora ei.

CHRYSALUS

Ce tot spui tu?

MNESILOCHUS

Câţi vom petrece?

CHRYSALUS

Şi unde aşeza-veţi masa
Cu două paturi?

MNESILOCHUS

Ce rost are să ştii şi asta?

CHRYSALUS

Are; spune.
Nu ştii ce vreau să pun la cale, ce lovitură pregătesc.

MNESILOCHUS

Dă-mi mâna, vino până-n faţa acestei uşi. Priveşte-n casă.

(Deschide uşa şi arată interiorul casei Bacchidelor.)

CHRYSALUS

Ah, locuşorul e-o minune şi-n totul-tot cum îl dorisem.

PISTOCLERUS

(aducând tăbliţele)

Când slujitorii sunt destoinici, poruncile se-ndeplinesc.

CHRYSALUS

Şi ce-ai adus?

PISTOCLERUS

Din cât se vede, tot ce mi-ai poruncit s-aduc.

CHRYSALUS

(către Mnesilochus)

Ia repede condeiu-n mână şi ia tăbliţele.

MNESILOCHUS

Şi-acum?

CHRYSALUS

Te-apuci frumos să scrii pe ele. Vreau să scrii tu şi nimeni altul,
Ca taică-tu, citind scrisoarea, să recunoască mâna ta.
Hai, scrie.

MNESILOCHUS

Ce să scriu?

CHRYSALUS

Urează-i, întâi, deplină sănătate.

PISTOCLERUS

De ce să nu-i ureze-o boală ucigătoare? –Ar fi mai bine.

CHRYSALUS

Să nu-ntrerupi.

MNESILOCHUS

Am scris urarea.

CHRYSALUS

Ce-ai scris?

MNESILOCHUS

„Deplină sănătate,
Ca fiu, urează Mnesilochus tatălui său.”

CHRYSALUS

Acuma scrie:
„Mă bombăne mereu Chrysalus şi-mi scoate ochii,
dragă tată,
Din pricină că ţi-am dat banii şi n-am vrut să te-nşel
nicicum”.

PISTOCLERUS

Dă-i timp să scrie.

CHRYSALUS

Ai nevoie de mână repede-n iubire.

PISTOCLERUS

A lui e repede, pe Hercle! când pierde banii, nu la scris.

MNESILOCHUS

(către Chrysalus)

Am scris; urmează.

CHRYSALUS

„Dragă tată, fereşte-te cum ştii de el,
Că-i umblă mintea să te-nşele, ca să te lase fără bani;
Şi nu se teme de izbândă.”

(Mnesilochus se opreşte şi se uită la el mirat.)

Acuma, scrie mai departe.

MNESILOCHUS

Dictează.

CHRYSALUS

„Gândul lui e, tată, să-mi dea toţi banii-aceştia mie,
Să-i prăpădesc la curtezane, trăind, greceşte, în desfrâu.
Vezi, tată scump, să nu te-nşele; ia seama, nu
te-ncrede-n el.”

MNESILOCHUS

Dictează.

CHRYSALUS

Vreau să mai adaugi...

MNESILOCHUS

Tu spune doar ce vrei să scriu.

CHRYSALUS

„Adu-ţi aminte, dragă tată, făgăduiala ce mi-ai dat;
Nu-l bate, nu: înhaţă-l numai şi ţine-l ferecat în casă."

(Către Pistoclerus.)

Acu dă-mi ceara, dă-mi şi sfoara.

(Către Mnesilochus)

Hai, leagă şi pecetluieşte.

MNESILOCHUS

Te rog să-mi lămureşti şi mie temeiul celor scrise-aici;
În tine-i ceri să nu se-ncreadă şi să te ferece în casă?

CHRYSALUS

Da, asta vreau. Nu-ţi vezi de tine, în loc să-mi porţi de grijă mie?
Iau totu-asupra mea, şi toate primejdiile, se-nţelege.

MNESILOCHUS

Hm, ai dreptate.

CHRYSALUS

Dă-mi scrisoarea.

MNESILOCHUS

Poftim.

CHRYSALUS

Şi-acum luaţi aminte.
Voi nu mai pierdeţi o clipită, ci aşezaţi-vă la masă,
Lângă iubite, fiecare – vă poruncesc, aşa vi-i rolul –
Şi, cum vă tolăniţi pe paturi, cum să şi-ncepeţi crunt să beţi.

PISTOCLERUS

Şi, altceva, nimic?

CHRYSALUS

Ba iată: odată aşezaţi la masă,
Să nu ieşiţi nicicum afară, decât la semnul dat de mine.

PISTOCLERUS

Bun general eşti!

CHRYSALUS

Pân-acuma să fi golit vreo două cupe.

MNESILOCHUS

Dăm fuga.

CHRYSALUS

Vă jucaţi, deci, rolul; eu am să-l joc pe-al meu îndată.

SCENA V

CHRYSALUS

(singur)

Doar un smintit porneşte asemenea ispravă,
Şi mult mă tem că nu pot s-o duc până la capăt.
Dar până una alta să-ntărâtăm bătrânul.
Căci praful se alege de toată ticluiala,
Dacă nu-şi pierde firea de cum mă vede-n ochi.
Am să mi-l torc în voie şi-am să-l întorc pe dos.
Am să-l prăjesc pe cinste, ca pe năut[1], chiar azi.
Pe dinaintea uşii să ne plimbăm, şi-ndată
Ce iese, să-i şi punem scrisoarea asta-n mână.

SCENA VI

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Chrysalus)

Atâta mi-i de ciudă, când îmi aduc aminte
Cum a putut să scape din gheara mea Chrysalus.

---

[1] Năutul prăjit şi, desigur, sărat era o mâncare atât de căutată şi de răspândită printre oamenii de rând din Italia şi Grecia, încât cuvântul a intrat în locuţiunile proverbiale.

CHRYSALUS

(aparte)

Norocul meu: bătrânul e furios. Mă duc
La el îndată.

NICOBULUS

Cine vorbeşte-aici, aproape?
Pe legea mea, chiar el e, Chrysalus.

CHRYSALUS

Să m-apropii.

NICOBULUS

Salut, sclav de credinţă. Ce facem? Când pornim
Către Efes să-i cerem lui Theotimus banii?
Pleci fruntea? Pe toţi zeii, dacă n-aş ţine-atâta
La fiul meu, şi dacă n-aş vrea să-i fiu pe plac,
Ţi-ar fi acum spinarea adânc de vergi brăzdată,
Şi ţi-ai petrece viaţa la moară, pus în lanţuri.
Mi-a spus chiar Mnesilochus de mişelia ta.

CHRYSALUS

Cum, el mă-nvinuieşte? Prea bine: sunt mişel,
Sunt ticălos, netrebnic. Hai, judecă-mă-n voie;
Şi n-am să scot o vorbă.

NICOBULUS

(uimit şi neliniştit)

Călăule, tot tu
Ameninţi?

CHRYSALUS

Te-i deprinde mai bine să-l cunoşti.
Primeşte-acum scrisoarea pe care ţi-o trimite;
Îţi cere şi te roagă să-i iei cuvântu-n seamă.

NICOBULUS

S-o văd.

CHRYSALUS

Cunoşti pecetea?

NICOBULUS

Da. El pe unde-i?

CHRYSALUS

Nu ştiu.
Nimic nu ştiu, nu-mi pasă; de toate mi-am uitat.
Ştiu că sunt sclav, atâta; chiar şi ce ştiu, nu ştiu.

(Aparte, în timp ce Nicobulus citeşte.)

Acuma-ncepe sturzul să muşte din viermuş:
Se spânzură pe dată, căci bine-ntins e laţul.

NICOBULUS

Aşteaptă-aici, Chrysalus; mă-ntorc într-o clipită.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Ar vrea să mă prostească! Nu ştie că-i ştiu gândul!
S-a dus să cheme sclavii ca să mă prindă-n lanţuri.

Frumos cârmit-am nava spre nava lui, s-o prindem.
Dar să ne ţinem gura, că se deschide uşa.

SCENA VII

NICOBULUS, CHRYSALUS, ARTAMO

NICOBULUS

Pe el, Artamo; leagă-l de mâini.

CHRYSALUS

Dar ce-am făcut?

(I se leagă mâinile.)

NICOBULUS

(către Artamo)

Şi dacă scoate-o vorbă, repede-i câţiva pumni.

(Către Chrysalus.)

Ce zice în scrisoare?

CHRYSALUS

De ce mă-ntrebi pe mine?
Ţi-am dat-o cu pecete, aşa cum mi-a fost dată.

NICOBULUS

Tu, aşadar, (năpârcă,)[1] n-ai încetat o clipă

[1] Lacună în original; text presupus.

Să-mi beşteleşti băiatul pentru că mi-a dat banii,
Ba încă te şi lauzi că ştii cum să mă-nşeli
Şi să mi-i tragi din mână?

CHRYSALUS

Am spus eu asta?

NICOBULUS

Da.

CHRYSALUS

Şi cine-adevereşte c-am spus aşa?

NICOBULUS

Să taci.
N-adevereşte nimeni; te-nvinuie scrisoarea
De tine-adusă;-mi cere în funii să te pun.

CHRYSALUS

Ah, fiul tău mă face un nou Bellerophon[1].
Chiar eu s-aduc scrisoarea prin care el... Dar, fie!

NICOBULUS

Am să te-nvăţ eu minte să-mi mai înveţi băiatul
Greceşte să trăiască – tu, de trei ori călău!

---

[1] Bellerophon, acuzat pe nedrept de gazda sa, Proetus, regele Tirintului, că ar fi încercat să-i seducă soţia, pe Stenobeea, a fost trimis la socrul acesteia, Iobates, regele Lyciei, cu o scrisoare în care Stenobeea cerea ca solul său să fie ucis.

CHRYSALUS

Om prost şi fără minte, nu simţi că el te vinde;
Te-ai cocoţat pe piatră şi crainicul dă glas.

NICOBULUS

(uşor neliniştit)

Cine mă vinde? Spune.

CHRYSALUS

(cu o falsă compătimire)

Când zeii te iubesc,
Mori tânăr, în putere, când judeci şi mai simţi.
Dacă-l iubea vreunul din zei, el trebuia
Să fi murit de zece, de douăzeci de ani.
Se târâie prin lume ca viermele; nu simte,
Nu judecă; e-asemeni cu-o putredă ciupercă.

NICOBULUS

Prin lume eu mă târâi ca viermele?

(Către Artamo şi ceilalţi sclavi.)

În casă şi legaţi-l temeinic de-o coloană.
Şi-acum, mai fură-mi banii.

CHRYSALUS

Ai să mi-i dai chiar tu.

NICOBULUS

Eu să ţi-i dau?

CHRYSALUS

Ba, mai mult; ai să mă rogi, bătrâne,
Să-i iau, când ai să afli primejdia de moarte
În care se găseşte ponegritorul meu.
Vei vrea şi libertatea să-i dărui lui Chrysalus;
Şi n-are s-o primească.

NICOBULUS

Ia spune, rege-al crimei,
Ia spune ce primejdii îl pasc pe Mnesilochus?

CHRYSALUS

Poftim, te rog, cu mine; să afli singur.

NICOBULUS

Unde?

CHRYSALUS

La doi-trei paşi de-aicea.

NICOBULUS

La zece.

CHRYSALUS

Ia deschide,

Artamo, uşa-aceea.

(Arată casa Bacchidelor.)

Încet, să nu faci zgomot.
Ajunge.

(Către Nicobulus.)

Vino-ncoace. Îi vezi pe comeseni?

NICOBULUS

Îl văd pe Pistoclerus, în faţa mea, cu Bacchis.

CHRYSALUL

Şi cine stă pe patul de-alături?

NICOBULUS

Mor, sunt mort!

CHRYSALUS

Îl recunoşti?

NICOBULUS

Prea bine.

CHRYSALUS

Mai spune dacă-ţi pare
Frumoasă femeiuşca de lângă el.

NICOBULUS

Minune.

CHRYSALUS

Pesemne curtezană o crezi?

NICOBULUS

Ce altceva?

CHRYSALUS

Te-nşeli.

NICOBULUS

Atunci, ce-i? spune, te rog.

CHRYSALUS

Ghiceşte singur.
N-ai să auzi o vorbă din gura mea, să ştii.

SCENA VIII

CLEOMACHUS, NICOBULUS, CHRYSALUS

CLEOMACHUS

(fără să-i vadă pe ceilalţi)

Să-mi ţie Mnesilochus, feciorul lui Nicobul,
Femeia cu de-a sila? Ce vrea să-nsemne asta?

NICOBULUS

(către Chrysalus)

Cine-o mai fi?

CHRYSALUS

(aparte)

La vreme îmi pică militarul.

CLEOMACHUS

Nu militar, femeie pesemne mă socoate,
Nenstare de făptura şi bunurile mele.
Să nu-mi mai dea crezare nici Marte, nici Bellona,
De nu-l las fără suflet, când mi-o ieşi în cale,
Şi de nu-l las de-a pururi dezmoştenit de viaţă.

NICOBULUS

(încet, către Chrysalus)

Chrysalus, cine-i omul pornit pe fiul meu?

CHRYSALUS

Bărbatul femeiuştii de lângă el, din pat.

NICOBULUS

Bărbatul?

CHRYSALUS

Da, bărbatul.

NICOBULUS

Atunci, e măritată?

CHRYSALUS

Afla-vei într-o clipă.

NICOBULUS

Vai mie, m-a ucis!

CHRYSALUS

Ei, ce spui? Îţi mai pare un scelerat Chrysalus?
Hai, fereacă-mă-n fiare, ascultă-ţi băieţelul.
Ţi-am spus eu că tu însuţi vedea-vei cine-i fiul?

NICOBULUS

Ce-i de făcut acuma?

CHRYSALUS

Dezleagă-mă degrabă:
De nu mă scoţi din funii, îl prinde-asupra faptei.

CLEOMACHUS

(tot fără să-i vadă pe ceilalţi)

Tot aurul din lume îi dau cu bucurie
Să-i prind culcaţi alături şi să-i ucid pe loc.

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Ai auzit? Ci spune să mă dezlege-odată.

NICOBULUS

Desfaceţi-l din funii. Mi-e teamă, vai de mine.

CLEOMACHUS

Pe târfa de muiere o fac eu să priceapă
Că n-a găsit nătângul, bună de-nşelat, în mine.

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Încearcă o-mpăcare, pe bani, de bună seamă,
Cu el.

NICOBULUS

Te rog încearcă ce ştii tu şi ce poţi,
Să nu mi-l prindă-n faptă, să nu mi-l căsăpească.

CLEOMACHUS

De nu văd două sute de filippi într-o clipă,
Le sting amândurora, cu mâna mea, suflarea.

NICOBULUS

La preţul ăsta-ncearcă să-l domoleşti. Dă zor;
La orice preţ doreşte.

CHRYSALUS

Încerc să fac ce pot.

(Către Cleomachus)

Ce vrei?

CLEOMACHUS

Unde-i stăpân'tu?

CHRYSALUS

Habar n-am, nicăieri.

(Mai încet, luându-l deoparte, ca să nu fie auzit de Nicobulus.)

Primeşti pe două sute de filippi numărați
Să nu mai strigi atâta şi să pui cap mâniei?

CLEOMACHUS

Primesc.

CHRYSALUS

Şi să te-acopăr de câteva ocări?

CLEOMACHUS

Cum socoteşti.

NICOBULUS

(aparte)

Călăul, cum ştie-a linguşi!

CHRYSALUS

(către militar, arătându-l pe Nicobulus)

E taică-su; îți face făgăduiala; vino.
Tu cere-i banii,-atâta; încolo, nicio vorbă.

(Se apropie de Nicobulus.)

NICOBULUS

Ei, cum e?

CHRYSALUS

Două sute de filippi.

NICOBULUS

M-ai scăpat
Şi m-ai întors la viață. Când pot să spun: „Îți dau"?

CHRYSALUS

(către Cleomachus)

Tu, cere,

(către Nicobulus)

dă-i cuvântul.

NICOBULUS

(către Cleomachus)

Îți dau cuvântul; cere.

CLEOMACHUS

(către Nicobulus)

Îmi numeri două sute de filippi, socotiți
În aur?

CHRYSALUS

(către Nicobulus)

Da, „îți număr", răspunde.

NICOBULUS

Mă-nvoiesc.

CHRYSALUS

(către Cleomachus)

Şi-acuma, secătură? Ce mai pofteşti acuma?
Cu ce vrei să-l mai chinui? Ce moarte-i pui la cale?
Şi eu, şi el ţi-om face tot răul cu putinţă.
Ai sabie la coapsă, frigare-avem în casă.
Şi dacă mult mă-nfurii în pântec ţi-oi înfige-o,
Ca-n pântecul de şoarec[1].
De mult timp bag de seamă ce bănuială-apasă
Pe capul tău: alături de ea îl crezi.

CLEOMACHUS

Aşa-i.

CHRYSALUS

Pe Iupiter, Iunona, Minerva, Ceres, Venus,
Latona, Ops, Virtute, Speranţă, Castor, Pollux,
Pe Hercule, pe Marte, Mercur, Saturn, mă jur,
Pe Soare, pe Submanus[2], adică pe toţi zeii,
Că nu e cu femeia la masă, la plimbare,
Că nici n-o strânge-n braţe, nici... ştii tu cum se zice.

[1] Text nesigur.
[2] Summanus era un epitet al lui Iupiter matinalul; Submanus, cum îl scrie Plaut, ar însemna zeul hoţilor (adică al celor care iau ceea ce le cade *sub mână – sub manus*).

NICOBULUS

(aparte)

Cum jură! Ah, mă scapă cu jurământu-i strâmb.

CLEOMACHUS

Dar unde-i Mnesilochus?

CHRYSALUS

Trimis a fost la ţară;
Iar ea s-a dus la templul Minervei, în cetate.
Deschis e-acuma; du-te acolo, şi-ai s-o vezi.

CLEOMACHUS

Da, mă reped în piaţă.

CHRYSALUS

Mai bine-n ştreang, pe Hercle!

CLEOMACHUS

Şi banii-i capăt?

CHRYSALUS

Astăzi, vedea-te-aş spânzurat;
Şi n-aştepta să-ţi ceară iertare, secătură.

(Cleomachus pleacă.)

S-a dus. Mă lasă-acuma – te rog, stăpâne drag,
Pe zeii fără moarte! – la fiul tău să intru.

NICOBULUS

De ce să intri-acolo?

CHRYSALUS

Să-l dojenim oleacă,
Să-i spunem nişte vorbe despre purtarea lui.

NICOBULUS

O, da, fără-ndoială; ba chiar te rog Chrysalus,
Să-l mustri-n toată legea.

CHRYSALUS

Nu-i de prisos îndemnul?
Te-ar mulţumi să-i tragem mai multă săpuneală?
Decât i-a tras vreodată Demetrius lui Clinias[1]?

(Intră la Bacchis.)

NICOBULUS

(singur)

Nu pot să nu-l asemui cu un ulcior la ochi.
Dacă nu-l ai, nici dorul, nici grija nu i-o duci;
Dar dacă-l ai, îţi vine întruna să-l atingi.
De nu era Chrysalus, printr-un noroc, de faţă,
Desigur, militaru-l prindea pe Mnesilochus
Cu târfa lui în braţe şi mi-l tăia-n bucăţi.

[1] Personaje de comedie devenite proverbiale, despre care, însă, din lipsă de documente, nu se ştie nimic sigur.

Acele două sute de filippi îi socot
Ca o răscumpărare; dar n-am să i-i plătesc
Prea lesne şi nainte să-l văd pe fiul meu.
Pe Pollux! nu ascult eu orbeşte de Chrysalus.
Să mai citesc o dată, în linişte, scrisoarea:
Când sub pecete-i scrisul, te poţi încrede-n el.

(Iese.)

SCENA IX

CHRYSALUS

(ieşind de la Bacchis cu o scrisoare în mâini)

În slăvi ni se ridică fapta măreaţă-a celor doi Atrizi[1].
Care-au pus Pergamul, ţara lui Priam, întărit de zei,
Deşi avut-au cai şi arme, oştiri şi luptători de seamă
Şi mii de nave la-ndemână, şi l-au suspus în zece ani.
O joacă-a fost, faţă de lupta dusă de mine cu stăpânul,
Fără de flotă şi oştire, fără unelte ostăşeşti.
(I-am luat părintelui bănuţii, să scap băiatu-ndrăgostit.)[2]
Acum, pân-o veni bătrânul, un cânt de moarte pot să-i cânt.
O, Troia, o, Pergam, o, ţară; o, Priam, eşti pierdut, moşnege,
Stors ai să fii de patru sute de filippi număraţi, de aur.

[1] Agamemnon şi Menelaus.
[2] Vers interpolat.

Scrisoarea asta ceruită şi cu pecetea bine pusă
E calul cel de lemn cu care pătruns-au grecii în cetate.
(Epius[1] al nostru-i Pistoclerus; iar Mnesilochus – Sinon[2] este
Cel părăsit.)[3]

(Arătând casa Bacchidelor.)

(Acolo-i; nu stă pe rugul lui Ahil, ci-n pat;
O-mbrăţişează lung pe Bacchis. Cel vechi, cu foc a dat semnalul;
Al nostru, foc a luat. Ulise, adică eu, struneşte totul.)[4]
Şi literele-s luptătorii în trupul calului ascunşi.
Cu arma-n pumn şi fără teamă. Va merge strună vicleşugul.
Dar calul meu nu-ntr-o cetate, cin-ntr-o casetă va intra.
Iar calul meu are să-l lase fără-o lescaie pe bătrân.
Şi din bătrânul găgăuţă mă prind să fac o nouă Troie.
Azi, militaru-i Menelaus; eu – Agamemnon; şi Ulise;

[1] Constructorul faimosului cal troian.
[2] Văr al lui Ulise, pe care l-a însoţit în războiul troian. El i-a îndemnat pe troieni să dărâme zidurile ca să introducă în cetate calul de lemn şi apoi, noaptea, a dat drumul ostaşilor greci închişi în pântecele calului; în acelaşi timp le-a făcut semne celor de pe mare, cu o torţă aprinsă, dând semnalul începerii atacului. Figura lui a rămas un prototip al iscoadei desăvârşite.
[3] Pasaj probabil interpolat.
[4] Pasaj probabil interpolat.

Iar Mnesilochus – Alexandru[1], cel care-şi prăpădeşte ţara;
El a răpit-o pe Helena, de-aceea am să-mpresur Troia.
Ca mine, cică,-a fost Ulise de nenfricat şi de viclean.
Eu prins mă dau când pun capcana; el prins a fost, ca cerşetor[2],
Când iscodea pieirea Troiei. Aşa cum s-a-ntâmplat cu mine.
Legat, eu scap prin viclenie; lui, viclenia-i scapă viaţa.
Trei întâmplări nefericite au hotărât destinul Troiei,
Din câte-am auzit: răpirea Palladiului[3] din cetate,
Moartea lui Troilus[4] şi surparea, de voie,-a porţii Phrigiene[5].
Şi-n Troia noastră hotărâ-vor tot trei asemenea-ntâmplări.
Întâia, înşirând palavre bătrânului, cu-acel prieten.
Cu banii lui şi luntrea-aceea, Palladiul i-am şterpelit.
Ar mai rămâne alte două nefericiri, şi luăm cetatea.

[1] Denumire dată lui Paris.
[2] Episod din *Odiseea*, în care Helena îi povesteşte lui Menelaus şi tovarăşilor săi cum l-a recunoscut pe Ulise deghizat în cerşetor şi cum ea s-a angajat, "printr-un straşnic jurământ, să nu sufle un cuvânt poporului lui Priam până ce el nu va ajunge la corturi şi la corăbii".
[3] Străveche statuie din lemn a zeiţei Pallas Atena, pe care troienii o socoteau ocrotitoarea cetăţii; a fost furată de Ulise şi de Diomede în ajunul cuceririi Troiei.
[4] Cel mai mic fiu al lui Priam; a fost ucis de Ahile.
[5] Poarta Schee, prin care a fost introdus calul de lemn în Troia.

Punând bătrânului scrisoarea în palmă, l-am ucis pe Troilus,
Căci l-a crezut pe Mnesilochus cu-a militarului soţie.
(Aicea, drept e,-ncremenisem; eram, asemeni lui Ulise,
Recunoscut, vai, de Helena şi dat pe mâinile Hecubei.
Dar tot aşa cum vorba-i dulce a-ndepărtat de el necazul,
Şi vorbele-mi meşteşugite l-au păcălit pe-al meu bătrân.)[1]
Apoi soseşte militarul, cuceritor, din gură,-al lumii,
Cu el mă lupt şi-l pun pe fugă. Pe urmă cad peste bătrân;
Cu o minciună-l şi dau gata, cu-o lovitură-l şi despoi.
Lui Cleomachus două sute-i făgăduieşte el de filippi,
Şi nu mă tem că i-i plăteşte.
Dar ne mai trebuie vreo două, să-i facem praf întru slăvirea
Căderii Troiei, cu vin dulce, plăcut cinstiţilor oşteni.
(E mai presus Priam al nostru decât cellalt: nu are doar
Cincizeci de fii, ci patru sute, ca unul toţi şi fără-o pată:
Şi eu i-am dobândit, pe Hercle! din numai două lovituri.)
Acuma, pe Priam al nostru, dacă-l râvneşte cineva,
I-l vând, şi fără vreo tocmeală, îndată ce cuprind oraşul.)[2]
Dar iată-l pe Priam în uşă. Mă duc la el să-i spun o vorbă.

[1-2] Pasaje probabil interpolate.

SCENA X

NICOBULUS, CHRYSALUS

NICOBULUS

Ce glas aud pe-aici, pe-aproape?

CHRYSALUS

Nicobulus!

NICOBULUS

Ce veste-mi dai?
Ţi-ai împlinit însărcinarea?

CHRYSALUS

Cum altfel? Vino.

NICOBULUS

Am venit.

CHRYSALUS

Sunt orator vestit; în lacrimi l-am înecat, sub potopirea
Mustrării mele nemiloase.

NICOBULUS

Ce-a spus?

CHRYSALUS

O vorbă n-a suflat;
Doar asculta, scăldat în lacrimi, necruţătoarele-mi cuvinte;

A scris, tăcut, scrisoarea asta, i-a pus pecete şi mi-a
dat-o,
Să ţi-o-nmânez. Dar mult mi-e teamă că iară-ţi
cântă-acelaşi cântec.
Cunoşti pecetea? Spune: -a lui e?

NICOBULUS

A lui. Vreau s-o citesc.

CHRYSALUS

Citeşte-o.

(Aparte.)

Îndată crapă zidul porţii, s-apropie căderea Troiei.
Stârni-va hărmălaie calul.

(Se face că vrea să plece.)

NICOBULUS

Stai, nu pleca până citesc.

CHRYSALUS

Ce rost mai am aici?

NICOBULUS

Se poate să-ţi dau şi-acuma vreo poruncă.
Şi vreau să ştii ce mi se scrie.

CHRYSALUS

Eu nu vreau, nu, şi nici nu-mi pasă.

NICOBULUS

Rămâi.

CHRYSALUS

De ce?

NICOBULUS

Mai tacă-ţi gura!
Şi fă ce-ţi poruncesc.

CHRYSALUS

Rămân.

NICOBULUS

(pierzându-şi răbdarea)

Ce scris mărunt!

CHRYSALUS

Când nu vezi bine, mărunt din cale-afară pare;
Dar dacă vezi, îţi pare mare.

NICOBULUS

Acum ascute-ţi bine-auzul.

CHRYSALUS

Nu vreau, am spus.

NICOBULUS

Vreau eu, ţi-am spus-o.

CHRYSALUS

De ce?

NICOBULUS

Hai, fă ce-ţi poruncesc.

CHRYSALUS

Aşa e drept: să fie sclavul supus de-a pururi vrerii tale.

NICOBULUS

Ascultă-aici.

CHRYSALUS

Cum vrei, citeşte; urechile-mi sunt ţie sclave.

NICOBULUS

N-a prea cruţat condei şi ceară. Dar, ce să fac, citi-voi tot.

(Citind.)

„Dă-i, tată, două sute de filippi lui Chrysalus,
Dacă-ţi iubeşti băiatul şi ţii să-l vezi în viaţă."
Pe Hercle! bine-ncepe.

CHRYSALUS

Ascultă...

NICOBULUS

Ce mai vrei?

CHRYSALUS

Nu-ncepe cu urarea-i de fiu?

NICOBULUS

Hm, n-o prea văd.

CHRYSALUS

Să nu-i dai o lescaie; oricum, dacă te-nduplеci,
Să-şi caute,-l povăţui, un alt mijlocitor;
Eu nu i-i duc – doar dacă îmi porunceşti anume.
Tu şi aşa mă bănui, cu toate că n-am vină.

NICOBULUS

Înfrână-te şi-ascultă scrisoarea pân'la capăt.

CHRYSALUS

Dar uite cum începe, cu ce neruşinare!

NICOBULUS

„Mă ruşinez, o, tată, să dau cu tine ochii,
Când ştii, de bună seamă, ce faptă-am săvârşit
Culcându-mă cu soaţa unui oştean străin."

(Întrerupând lectura.)

Pe Pollux! nu mai râde; mă costă două sute
De filippi să-i scap viaţa şi, nepătat, obrazul.

CHRYSALUS

Nimic din toate astea nu am uitat să-i spun.

NICOBULUS

„Am fost un prost, văd bine; dar, tată bun, te rog
Să nu mă laşi, cu toate că-s tare vinovat.
Nu mi-am strunit la vreme nici inima, nici ochii;
Am lunecat spre fapte de care, vai, roşesc."
Fii om cu chibzuinţă şi n-ai de ce roşi.

CHRYSALUS

Aidoma, stăpâne, i-am spus de-atâtea ori.

NICOBULUS

„Te rog frumos, o, tată, mai mult să nu adaugi
La desele şi aspre dojene-a' lui Chrysalus,
Căci sfaturile-i drepte mă-ntorc pe calea dreaptă,
Şi-i datorezi o bună răsplată pentru ele."

CHRYSALUS

Chiar spune-aşa-n scrisoare?

NICOBULUS

Poftim, citeşte singur.

CHRYSALUS

Se pleacă vinovatul în faţa tuturor.

NICOBULUS

„Acum, dacă-mi îngădui să-ţi fac o rugăminte,
Dă-mi, tată, două sute de filippi, te implor."

CHRYSALUS

Un ban nu-i da, pe Hercle!

NICOBULUS

Dă-mi pace, să citesc.

(Reluând lectura.)

„Prin jurământ, de-această femeie m-am legat,
Cu banii, până-n seară, când mă despart de ea.
Ajută-mă, o, tată, să nu-mi calc jurământul
Şi smulge-mă din gheara făpturii ce m-a-mpins
Să cheltui nebuneşte, şi să mă fac de râs.
Nu te uita, o, tată, la două biete sute:
Primi-vei şase sute, de-oi mai trăi. Cu bine,
Şi scapă-mă degrabă."

(Către Chrysalus.)

De asta ce mai zici?

CHRYSALUS

Nu-mi vine la-ndemână să-ţi dau nicio povaţă,
Căci nu vreau, dacă iese pe dos, cumva, isprava,
Să te aud spunându-mi cum că sunt eu de vină.
Cât despre mine, însă, de-aş fi în locul tău,
Aş da pe dată banii, decât să-mi pierd băiatul.
Sunt două căi; alege-o pe-aceea care-ţi place:

Sau pierzi de-a bine banii, sau el cuvântu-şi pierde.
Eu nu ţi-oi spune, însă, nici, „dă-i" şi nici „nu-i da".

NICOBULUS

Mi-e milă...

CHRYSALUS

Nu mă miră, de vreme ce ţi-e fiu.
E floare la ureche să pierzi oricât bănet,
Decât să-şi piardă cinstea şi faima totodată.

NICOBULUS

Să fi rămas acolo,-n Efes, întreg şi teafăr,
În loc să vină-acasă - o, cât m-aş bucura!
Nu pot să nu dau banii, de-aceea: mă grăbesc.
Pun câte două sute în două pungi: să-l scap
De militar o dată şi de beleaua-aceea.
Aşteaptă-mă, Chrysalus: mă-ntorc într-o clipită.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

S-a isprăvit cu Troia, înfrânt a fost Pergamul.
Ştiam eu că Pergamul se pleacă-n faţa mea.
N-aş îndrăzni, pe Pollux! să fac un rămăşag
Cu cel ce mă socoate de-o grea pedeapsă vrednic;
Ce tărăboi aş face! Dar se deschide uşa.
Se scoate-afară prada din Troia. Să trecem.

NICOBULUS

(întorcându-se)

Ia astea două sute şi dă-i-le, Chrysalus.
Eu plec, cu cestelalte, în for, la militar.

CHRYSALUS

Nu iau un ban; găseşte pe altul să i-i ducă.
Nu-mi da nimic.

NICOBULUS

Primeşte-i, şi nu mă supăra.

CHRYSALUS

Nu iau un ban, pe Hercle!

NICOBULUS

Te rog.

CHRYSALUS

Îţi spun cinstit.

NICOBULUS

Întârziem.

CHRYSALUS

Nu, nu vreau să-mi dai pe mână banii;
Sau, pune-mă sub pază.

NICOBULUS

Mă superi.

CHRYSALUS

Mă sileşti
Să-i iau.

NICOBULUS

Las grija asta pe seama ta. Mă-ntorc.

(Iese.)

CHRYSALUS

(singur)

Las' c-am avut eu grijă s-o trec în seama ta.
Se cheamă că isprava am dus-o pân'la capăt:
Mă-ntorc cu biruinţă şi-mpovărat de pradă.
Scăpat sunt eu, cetatea prin viclenie-am luat-o,
Şi teafără oştirea la vatră mi-o aduc.
Eu, spectatori, în carul triumfului să ştiţi
Că n-am să urc: e lucrul cel mai de rând, nu-mi place;
Dar imi cinstesc oştenii c-un dulce vinişor.
Acum mă duc la questor cu prada neatinsă.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

PHILOXENUS

Mă tot gândesc la zăpăceala ce l-a cuprins pe fiul meu,
La viaţa lui şi la desfrâul spre care-aleargă nebuneşte,
Şi tot mai mult mă-ncearcă spaima că mi-l doboară
stricăciunea.
Şi eu îmi petreceam pe vremuri, la anii lui, dar cu
măsură.
Aveam iubite, beam cu ele, bani le dădeam, dar nu
prea des.
Nu-ncuviinţez defel purtarea unor părinţi cu fiii lor.
Vreau alui meu să-i dărui punga, să-şi împlinească
o dorinţă;
Aşa îmi pare drept. Dar nu vreau să-i rabd nicicum
destrăbălarea.
De l-aş găsi pe Mnesilochus,
Să ştiu de mi-la-ntors pe calea înţelepciunii şi-a
virtuţii.
Şi dac-a stat cu el de vorbă, a izbândit, că-i bun la
suflet.

SCENA II

NICOBULUS, PHILOXENUS

NICOBULUS

(fără să-l vadă pe Philoxenus)

Pe toţi neghiobii de pe lume, trecuţi, prezenţi şi viitori,
Pe toţi netoţii, proştii, pe toţi zevzecii şi nătângii,
Pe toţi, pe toţi i-ntrec eu singur în nerozie şi prostie.
Mor de ruşine:-n două rânduri să fiu, la vârsta mea, jucat!
Când mă gândesc la stricăciunea fiului meu, să urlu-mi vine.
Pierdut sunt fără de scăpare, bătut de rele şi amaruri.
Mă-ncearcă chinurile morţii, şi mor de mii şi mii de ori.
Chrysalus azi m-a tras pe sfoară, Chrysaluls azi m-a jecmănit.
M-a jefuit de bani, hainul; pe prost l-a păcălit vicleanul.
Mi-a spus-o verde militarul că aşa-zisa lui nevastă
Era o biată curtezană închiriată pentr-un an;
Bănuţii mei, plătiţi prosteşte, erau despăgubirea lui.
Dar ce mă chinuie mai tare, dar ce mă face să turbez,
E că m-a păcălit, pe Pollux! şi fără milă sau ruşine
De părul meu, de barba albă, mi-a luat bănuţii de sub nas.

Ah, să fii astfel tras pe sfoară de sclavul tău! M-aş fi lăsat
Mai zdravăn jefuit de altul, şi mai puţin m-ar fi durut.

PHILOXENUS

Aud un glas pe-aici, în preajmă. Aha, pe cine văd? Pe tatăl
Lui Mnesilochus.

NICOBULUS

Un tovarăş de jale şi nefericire.
Bun întâlnişul, Philoxenus!

PHILOXENUS

Ei, cum o duci?

NICOBULUS

Destul de rău.

PHILOXENUS

Şi mie-mi merge rău, pe Pollux! şi eu mă zbat în mare jale.

NICOBULUS

Aceeaşi soartă ne apasă şi-aceeaşi vârstă.

PHILOXENUS

Da, aşa e.
Dar tu, tu ce-ai păţit?

NICOBULUS

Acelaşi necaz mă bate, ca pe tine.

PHILOXENUS

Şi nu e cumva-n legătură cu fiul tău acest necaz?

NICOBULUS

Ba da.

PHILOXENUS

Aceeaşi boală mă roade şi pe mine.

NICOBULUS

Cinstitul meu Chrysalus ne-a dat pe veci pierzării
Pe fiul meu, pe mine şi tot avutul nostru.

PHILOXENUS

Şi pentru ce-l învinui pe-al tău?

NICOBULUS

Să ştii: şi el
Şi-al tău se pierd în desfrânare; şi-au luat ibovnice-amândoi.

PHILOXENUS

Ştii bine?

NICOBULUS

Foarte bine, doar i-am văzut.

PHILOXENUS

Vai mie!

NICOBULUS

De ce nu batem, să ni-i scoată pe amândoi din casa asta?

PHILOXENUS

Dă-i drumul.

NICOBULUS

Hei, ascultă, Bacchis, deschide uşa, dacă vrei
Să nu dăm gata cu securea canaturile şi uşciorii.

SCENA III

BACCHIS I, BACCHIS II,
NICOBULUS, PHILOXENUS

BACCHIS I

Ce larmă-i asta, cine strigă şi cine bate-n uşa mea?

NICOBULUS

Eu şi cu cel de lângă mine.

BACCHIS I

(către sora sa)

Ce-o mai fi şi asta, draga mea?
Cine-a adus aceste oi?

NICOBULUS

Ne face oi, stricata.

BACCHIS II

Le-a adormit păstorul,
Şi ele-au luat-o razna de lângă turma lor.

BACCHIS I

Sunt tare frumuşele şi nici nu par calice.

BACCHIS II

Sunt tunse pân' la piele, sărmanele.

PHILOXENUS

Îmi pare
Că-şi râd de noi, pe Hercle!

NICOBULUS

(ameninţător)

Ci lasă-le să râdă.

BACCHIS I

Tu ce zici: pot fi tunse de trei ori într-un an?

BACCHIS II

Azi a fost tunsă una de două ori la rând.

BACCHIS I

Bătrâne-s şi sfrijite.[1]

BACCHIS II

Cred că-au fost bune-odată.

BACCHIS I

Le vezi cum ne aruncă tot uitături piezişe?

BACCHIS II

Dar fără nicio urmă de răutate, cred.

PHILOXENUS

(către Nicobulus)

Vezi, ne primim răsplata, dac-am venit la ele.

BACCHIS I

Să le poftim în casă.

BACCHIS II

Nu văd cu ce folos;
Nu mai dau lapte, n-au nici lână, să le lăsăm, mai
bine,-afară.
Au dat cât le-a fost preţul[2]; şi, de pe urma lor,

[1,2] Text nesigur.

N-om câştiga nimica; nu vezi cum pribegesc,
Sărmanele,-ntr-aiurea?
Ba vârsta-naintată le-a amuţit de-a bine;
Nu behăie, cu toate că s-au pierdut de turmă;
Prostite-mi par, nu rele.

BACCHIS I

Să mergem, surioară, în casă.

NICOBULUS

Aşteptaţi
O clipă, să vă spună şi oile-un cuvânt.

BACCHIS II

Ce oi minune, surioară: cu glas de om ne cuvântează.

PHILOXENUS

Şi care-ndată-au să vă deie o chelfăneală meritată.

BACCHIS I

O, te scutim de osteneală; păstrează-ţi darul sănătos.
Dar pentru ce pricină, oare, ne ameninţi cu chelfăneala?

PHILOXENUS

Din câte-am auzit, ne ţineţi doi mieluşei în casa voastră.

NICOBULUS

Şi-un câine-al meu, fără credinţă, şi care muşcă pe furiş.
De nu le daţi pe dată drumul şi nu-i aduceţi într-o clipă,
Doi furioşi berbeci ne-om face şi ne-om zvârli asupra voastră.

BACCHIS I

(către sora sa)

Să-ţi spun o vorbă, numai ţie.

BACCHIS II

Da, surioară.

NICOBULUS

(către Philoxenus)

Unde pleacă?

BACCCHIS I

Ţi-l las pe cel de-acolo-n seamă,

(îl arată pe Philoxenus)

să-l îmblânzeşti cum ştii mai bine;
Eu îl atac pe cel mai aprig. Poate-i momim la noi în casă.

BACCHIS II

Da, fie, lasă-mi-l. Chiar dacă mi-e greu de-un hoit să mă apropii.

BACCHIS I

Încearcă.

BACCHIS II

Taci. De tine-ai grijă; eu nu-mi iau vorba îndărăt.

NICOBULUS

Ce pun la cale amândouă şi ce tot uneltesc în taină?

PHILOXENUS

Ascultă, omule.

NICOBULUS

Ce vrei?

PHILOXENUS

Mi-e cam ruşine să vorbesc.

NICOBULUS

De ce ruşine?

PHILOXENUS

Mi-eşti prieten şi n-am s-ascund nimic de tine:
Sunt un mişel.

NICOBULUS

Ce noutate! Dar pentru ce mărturiseşti?

PHILOXENUS

M-am prins în laţ; îmi intră-un vârf
De lance-n inimă.

NICOBULUS

Pe Pollux! mai bine-n coaste ţi-ar intra.
Dar ce-i cu tine? Cred că bănui ce poate fi, dar
spune-mi tu.

PHILOXENUS

(arătând-o pe Bacchis II)

O vezi?

NICOBULUS

O văd.

PHILOXENUS

Nu prea arată-a femeie rea.

NICOBULUS

Oh, dacă şi-asta
Arată rău, eşti un netrebnic.

PHILOXENUS

Pe scurt: îmi place.

NICOBULUS

Ţie?

PHILOXENUS

Mult.[1]

NICOBULUS

Îndrăgostit, bătrână gloabă, la anii tăi?

PHILOXENUS

Şi de ce nu?

NICOBULUS

E ruşinos.

PHILOXENUS

Ce-atâta vorbă? Nu-mi învinui fiul, iată,
Nici tu pe-al tău să nu-l învinui: dacă iubesc, fac tare bine.

BACCHIS I

(către sora sa)

Urmează-mă.

NICOBULUS

Ispititoare
Şi sfetnice ale pierzării. Ce? nu-nţelegeţi nici acum
Să ne daţi sclavul şi copiii?

(Apropiindu-se de Bacchis I.)

[1]În original este folosită o expresie grecească afirmativă (*nai gar*).

PHILOXENUS

(către Nicobulus)

Nu pleci?
Eşti un neom; n-ai gingăşie faţă de-o gingaşă făptură.

BACCHIS I

(apropiindu-se de Nicobulus)

Bătrâne, bunătate-a lumii, ascultă ruga mea fierbinte,
Şi nu mai urmări cu-atâta înverşunare o greşeală.

NICOBULUS

Sau pleci sau, cât eşti de frumoasă.
Îţi trag vreo câteva.

BACCHIS I

Primesc.
N-am treabă, nu cred să mă doară bătaia ta.

NICOBULUS

Linguşitoarea!
De mine-acum mi-e teamă.

BACCHIS II

(mângâindu-l pe Philoxenus)

Al meu e tare blând.

BACCHIS I

(către Nicobulus)

Vii pân' la mine? Ai prilejul să-l pedepseşti pe fiul tău.

NICOBULUS

(respingând-o)

Nu pleci năpastă?

BACCHIS I

Hai, bătrâne, înduplecă-te!

NICOBULUS

Să mă-nduplec?

BACCHIS II

(arătându-l pe Philoxenus)

El parcă mai uşor se lasă.

PHILOXENUS

Ba chiar te rog să mă primeşti.

BACCHIS II

O, ce drăguţ!

PHILOXENUS

Dar cred că bănui cam ce doresc?

BACCHIS II

Să ne-mpăcăm.

PHILOXENUS

Ah, da, mi-ai luat din gură vorba.

NICOBULUS

(către Philoxenus)

Nemernici am văzut o groază, dar nu ca tine.

PHILOXENUS

Asta sunt.

BACCHIS I

(către Nicobulus)

La mine, dacă vii, găsi-vei mâncare, vin de soi, parfumuri.

NICOBULUS

O, sunt sătul de-atâta cinste; prea omenit de tine-am fost:

M-au stors şi fiul, şi Chrysalus de patru sute-ntregi de filippi.

Dar tot îi răstignesc pe cruce,
Chiar de mai pierd cât am pierdut.

BACCHIS I

Şi de-i primi din ei jumate,
Nu vii la mine, ca să-i ierţi
Pe amândoi?

PHILOXENUS

Cred că se-nmoaie.

NICOBULUS

Ba nu mă-nmoi; nu vreau; dă-mi pace. Îi pedepsesc
pe amândoi.

PHILOXENUS

Om de nimic, din neghiobie pierzi tot ce zeii-ţi dăruiesc.
Jumătate banii-i capeţi; vino, şi bei cu noi, şi stai cu
fata.

NICOBULUS

Să beau în locul unde fiul se pierde?

PHILOXENUS

Trebuie să bei!

NICOBULUS

Eh, bine, merg, primesc, cu toate că mi-e ruşine; m-ai
învins.
Dar ei stau unul lângă altul, şi eu – mă uit?

BACCHIS I

Pe Pollux! nu,
Am să m-alătur şi de tine.

NICOBULUS

Nu mai zic nu. Îmi arde capul.

BACCHIS I

Nu te gândeşti că fericirea
Nu poate ţine-o viaţă-ntreagă, şi dacă azi o laşi să
zboare.
N-o mai apuci cu uşurinţă odată ce păşeşti spre moarte?

NICOBULUS

Şi ce să fac?

PHILOXENUS

Mă-ntrebi?

NICOBULUS

Mi-e teamă, dar tare-aş vrea.

PHILOXENUS

De ce ţi-e teamă?

NICOBULUS

Să nu mă râdă fiul, sclavul.

BACCHIS I

Dar fiul tău, e fiul tău;
De unde are-apucătura, de n-a primit-o moştenire?
Te rog, înmoaie-te şi iartă-i.

NICOBULUS

Sub piele mi te vâri! Să-mi schimbe
Cu-o rugăminte hotărârea?
M-ai înmuiat, şi-a ta e vina.

BACCHIS I

Cu-atât mai bine:-a mea să fie.
Deci, pe cuvântul tău mă bizui.

NICOBULUS

Nu-l iau, fii sigură,-ndărăt.

BACCHIS I

E cam târziu; poftiţi la masă.
De mult v-aşteaptă fiii voştri.

NICOBULUS

Sau poate, mai degrabă, moartea.

BACCHIS II

Veniţi; se-ntunecă.

NICOBULUS

Oriunde vreţi să ne duceţi, vă urmăm.

BACCHIS I

(către spectatori)

Şi, iată,-n loc să-şi prindă fiii, s-au prins în cursă ei.
(Către cei doi bătrâni.)
Veniţi.

CHOREGUL

(către spectatori)

De n-ar fi fost ştrengari pe vremuri, în tinereţea lor, bătrânii,
Nu necinsteau până-ntr-atâta încărunţitele lor plete;

Nici noi nu v-am fi dat povestea, de nu vedeam în jurul nostru
Părinţi destrăbălându-şi fiii sau pizmuindu-le iubirea.
Rămâneţi, spectatori, cu bine, şi pe-ntrecute-aplaudaţi.

CAPTIVII

Titlul latin:

CAPTIVI

PERSONAJELE

ERGASILUS, parazitul lui Philopolemus şi al lui Hegio

HEGIO, un etolian, tatăl lui Tyndarus şi al lui Philopolemus

SCLAVUL lui Hegio, paznicul captivilor

PHILOPOLEMUS, un tânăr din Elisa, prizonier de război

TYNDARUS, sclavul lui Philocrates şi fiul lui Hegio

ARISTOPHONTES, un prizonier de război, compatriot şi prieten al lui Philocrates

SCLAVII lui Hegio

BĂIATUL, un sclav al lui Hegio

PHILOPOLEMUS, fiul lui Hegio

STALAGMUS, un scav fugar, răpitorul lui Tyndarus

Acţiunea se petrece la Calydon (Etolia).

SUBIECTUL COMEDIEI

Captiv luat e fiul lui Hegio-n bătălie;
Alt fiu i-a fost pe vremuri răpit de-un sclav fugar.
Părintele începe să cumpere captivi.
Trăgând astfel nădejde să-şi regăsească fiul.
I-i dat să-l asuprească pe cel mezin: stăpânul
Vrând să şi-l scape,-acesta văşmânt şi nume-i luase...
I se aduce fiul captiv, iar pe cel mic
I-l recunoaşte sclavul ce l-a răpit pe vremuri.

PROLOGUL

CHOREGUL, TYNDARUS, PHILOCRATES

CHOREGUL

(înveşmântat în prolog; arătându-i pe Tyndarus şi pe Philocrates, legaţi cu lanţuri în faţa casei lui Hegio)

Acolo sunt doi oameni, captivi, pe cât se vede,
Şi stau, sărmanii...[1] stau amândoi, nu şed.
Şi voi îmi sunteţi martori că adevăru-l spun.

(Arătându-l pe Tyindarus.)

Părinte-i este Hegio, ce locuieşte-acolo.
Dar cum ajuns-a fiul al tatălui său sclav
Vreau să vă spun acuma, de-ţi vrea să ascultaţi.
Doi fii avea bătrânul; când împlinise vârsta
De patru ani, întâiul a fost răpit de-un sclav,
Ce-a şters-o în Elida[2] cu el şi l-a vândut
Părintelui acestui băiat.

(Îl arată pe Philocrates.)

Pricepeţi? Bine,
Dar nu-nţelege unul din rândul ultim. Vino.
Dacă n-ai loc pe bancă, destul ai de plimbare,
Ca să nu schimbi, pe-o toană, actoru-n cerşetor.
N-o să-mi sparg eu bojocii, ca să m-auzi de-acolo.

[1] Lacună în original.
[2] Provincie în Peloponez cu capitala la Elis.

Sunt celor ce averea la censori şi-o înscriu[3]
Dator să le spun restul; şi nu mă las datornic.
Cum vă spuneam, fugaru-l vându pe copilaş
Părintelui acestui băiat.

(Îl arată pe Philocrates.)

Cinstitul om
L-a cumpărat cu gândul cinstit să-l dăruiască
Fiului său, de-o vârstă cu ţâncul, sau aproape.

(Arătându-l pe Tyndarus)

Azi taică-su îl ţine, fără să ştie, sclav.
Bieţi muritori, de-a mingea cu noi se joacă zeii!
Ştiţi, aşadar, cum Hegio şi-a fost pierdut un fiu...
Pornind etolienii război cu eleenii,
Se întâmplă să-i cadă prizonier şi-alt fiu.
L-a cumpărat un medic, Menarchus, în Elida.
La noi soseşte Hegio să cumpere-eleeni
Captivi, trăgând speranţă că-şi dibuieşte fiul –
Pe cel captiv: de cellalt nu ştie că-i la el.
Ieri, auzind pe-aicea de-un cavaler captiv
De cea mai naltă stirpe şi naştere aleasă
Nu şi-a cruţat bănetul, sperând că-i fiul lui.
Şi ca să-l poată-aduce cât mai degrabă-acasă
Pe amândoi, aceştia, la questori i-a plătit...
La rândul lor, captivii şi-au făurit un plan
Prin care sclavul cată stăpânul să şi-l scape;
Veşmintele-ntre dânşii şi numele-au schimbat:

[3] Spectatorii bogaţi din primele rânduri.

Deci el

(îl arată pe Tyndarus)

e Philocrates, iar el

(îl arată pe Philocrates)

e-acum Tyndarus;
Până şi-nfăţişarea flăcăii şi-au schimbat-o.
Vrea, cel de-aci

(îl arată pe Tyndarus)

să-şi ducă la bun sfârşit urzeala,
Să deie libertatea stăpânului, şi vrea
Pe frate-său, de-asemeni, să-l scape din sclavie,
Să i-l aducă, liber, părintelui, în ţară,
Fără să ştie, însă, căci întâmplarea schimbă
Adesea viaţa noastră mai mult ca-nţelepciunea.
Şi tot fără să ştie, în ticluiala lor,
În planul lor din vreme tocmit cu isteţime,
Au hotărât în taină ca el,

(îl arată pe Tyndarus)

de bună voie,
La tatăl său, aicea,-n sclavie, să rămână.
Deci, fără ca să ştie, e-al tatălui său sclav.
Bieţi oameni, ce nimicuri, ce flecuşteţe suntem!
Avem: noi – subiectul, voi – însăşi comedia.
Şi-acuma, despre piesă vreau să vă spun o vorbă.
Ea merită, noi credem, să fie ascultată;
Nu seamănă cu alta, nici drumuri vechi nu bate,
Nici versuri deocheate, ce nu se spun, nu are:

Nici negustori de sclave, nici militari făloşi;
Nici curtezane rele. Şi nici să nu vă temeţi
Că duc etolienii război cu eleenii.
Departe, în afară de scenă, se dau lupte.
Ar fi de tot ridicol ca noi, comedianţi,
Să vrem aşa, deodată, să facem tragesie.
Cel ce iubeşte lupta, să işte vreo gâlceavă;
Şi dacă-l bate bine mai tarele-i potrivnic,
Îi jur că vede-o luptă din care iese-nvins,
Şi n-o să mai dorească o alta să mai vadă.
Eu am plecat. Cu bine, cinstiţi judecători
Ai păcii şi războinici de neînvins în luptă.

ACTUL ÎNTÂI

SCENA I

ERGASILUS

(singur)

Toţi tinerii Iubita m-au poreclit, de când
M-aşed cu ei la masă, chemat sau nechemat.
Ironicii, nici vorbă, îmi iau în râs porecla,
Dar mie tare-mi place; căci azvârlind cu zarul,
Îndrăgostitu-şi cheamă iubita-n ajutor.
Deci, e sau nu chemată? Eu, unul, cred că da.
Pe legea mea, cred însă că bieţii paraziţi
Nu sunt chemaţi de nimeni şi nici poftiţi nu sunt.
Ca şoarecii noi roadem bucatele străine.
Când lumea hodineşte şi pleacă pe la ţară,
Şi dinţii noştri, bieţii hodina o cunosc.
Aşa cum melcii, vara, când nu-i hrăneşte roua,
Vârâţi în cochilie, trăiesc din seva lor,
La fel şi paraziţii în vizuini se vâră,
Cu seva lor drept hrană, cât timp colindă câmpul
Cei din a' căror bunuri s-au înfruptat deunăzi.
Arunci cu toţii suntem ogari de vânătoare;
Dar când se-ntoarce roata şi vine vremea noastră,
Dulăi sălbatici suntem şi greu de stâmpărat.
Şi dacă nu e-n stare să-ndure parazitul

O pălmuială bună, o oală spartă-n creştet,
Cu sacu-n mâini pe poarta Trigemini[1] să iasă.
Şi tare mult mi-e teamă că asta-i soarta mea.
De când al vieţii-mi rege căzu-n captivitate
(Căci duc etolienii război cu eleenii;
Şi suntem în Etolia, iar în Elida zace
Captiv Philopolemus, odraslă a lui Hegio,
Bătrânul care şade în casa-aceea hâdă,
Întristătoare casă, pe care plâng văzând-o),
Bătrânul, din iubire de tată, a-nceput
Să facă un scârbavnic şi necinstit negoţ;
Prizonieri, adică, să cumpere, sperând
Cu fiul lui să-l schimbe pe vreunul dintre ei.
Pe Hercle! nu ştiu spune cât vreau să izbutească;
Ci dacă i se-nfundă, eu cad de tot la fund.
Nădejde nu e-n tineri: pe ei doar se iubesc.
Al meu cinstea, el singur, mai vechile-obiceiuri,
Cinstindu-mă când fruntea ştiam să-i descreţesc.
Şi tatăl lui urmează acelaşi obicei.
Mă duc să-i dau de urmă. Dar se deschide uşa
Pe care-ades ieşit-am sătul şi cherchelit.

[1] Poartă din Roma situată între Tibru şi Aventin, pe care se ieşea în direcţia Ostiei. Se pare că în faţa ei exista şi un chei, unde se descărcau mărfurile sosite pe fluviu; era, deci, un loc de întâlnire al hamalilor.

SCENA II

HEGIO, SCLAVUL, ERGASILUS

HEGIO

(către sclavul care ține în mână un bici)

Ascultă-aici: captivii aceştia amândoi,
Aleşi, cum ştii, de mine ieri, la vânzarea prăzii,
Să fie câte unul legat, adică vreau
Să li se scoată lanţul ce-i ţine laolaltă.
Să se preumble-n voie prin casă şi pe-afară;
Dar să-i păzeşti, ia seama, cu toată străşnicia.
Captivu-n libertate cu pasărea-i asemeni;
El un prilej de fugă, doar unul, să-ntrevadă,
Şi-i e de-ajuns, şi nu poţi vreodată să-l mai prinzi.

SCLAVUL

Vezi bine că ne place şi nouă să ne ştim
Nu sclavi, ci oameni liberi.

HEGIO

Dar nu de tine-i vorba.

SCLAVUL

Şi dacă nu strâng banii, plăti-voi... cu piciorul?

HEGIO

Ţi-oi da şi eu, aşijderi, răsplata cuvenită.

SCLAVUL

Ca pasărea de care mi-ai pomenit ţi-oi face.

HEGIO

Încearcă; şi te-oi pune, pe legea mea, în fiare.
Dar multă vorbă strică. Fă ce ţi-am spus, şi du-te.
Eu mă reped acuma la frate-meu, să văd
Dacă i-au dat de furcă ceilalţi captivi, azi-noapte.
De-acolo într-o clipă acasă mă întorc.

ERGASILUS

(aparte)

Sărman bătrân, mă doare în suflet să te văd
Făcând pe temnicerul ca să-ţi descoperi fiul.
Dar dacă astfel poate să dea de urma lui,
Din partea mea să facă o vreme pe călăul.

HEGIO

Cine vorbeşte-acolo?

ERGASILUS

(cu glas jalnic)

Eu, care-ţi simt durerea,
Tânjesc şi, vai, mă tângui de mare jalea ta;
Sunt numai os şi piele şi mă usuc întruna.
Nimic nu am acasă, nimic de-nfulecat;
Cu firmituri mă satur primite de la alţii.

HEGIO

Hei, Ergasilus.

ERGASILUS

Zeii să te iubească, Hegio.

HEGIO

Nu plânge.

ERGASILUS

Cum să nu plâng? Să nu deplâng un tânăr
Atât de bun la suflet.

HEGIO

De multă vreme știu
Că îmi iubeai feciorul, dar și el te iubea.

ERGASILUS

Vezi tu, așa e omul făcut: să prețuiască
Dulceața fericirii când nu-i mai simte gustul.
Și eu, de când e-n mâna dușmanului, știu bine
Ce prețios ți-e fiul și zi de zi-i duc lipsa.

HEGIO

Când un străin ca tine se-ndurerează-atât,
Ce simt eu, ca părinte, când el mi-e unic fiu?

ERGASILUS

Străin? El pentru mine-i străin? Cinstite Hegio,
Să nu mai spui vreodată asemenea cuvânt.

Ți-e unic fiu, dar mie mi-e unic între unici.

HEGIO

Frumos, că pui în suflet durerea unui prieten.
Dar să nu-ți pierzi curajul.

ERGASILUS

Vai, vai!

(Bătându-se peste pântec.)

Pe el îl doare
Că și-a văzut oștirea neostenind la masă.

HEGIO

Și-n toată vremea asta n-ai dibuit pe nimeni
Ce-ar vrea să ostenească de dragul tău, la masă?

ERGASILUS

Păi ce crezi? Nu vrea nimeni oștirea să-mi tocmească,
De când Philopolemus căzu-n captivitate.

HEGIO

Pe Pollux! nu mă miră că fug de-ocârmuire.
Prea-ți trebuie mulțime de feluriți oșteni:
În primul rând vânjoșii viteji din Brutărești;
Oștire împărțită în fel de fel de cete:
Din Plăcințeni e una, o alta din Pâineni,
Din Sturzii-fripți, pe urmă și Granguri-rumeniți.
Nu pun la socoteală cealaltă oaste,- a mării.

ERGASILUS

Adesea neştiute pier geniile mari:
Un general ca mine să stea degeaba, vai!

HEGIO

Nu-ţi pierde, nu curajul. Nădăjduiesc să-l văd,
Poate-ntr-o zi sau două, pe fiul meu acasă.
Prizonier aicea-i un tânăr din Elida,
Bogat, fără-ndoială, şi dintr-un neam de seamă;
Nădejdea mea cea mare-i să-l schimb pe fiul meu.

ERGASILUS

Ah, să-ţi ajute zeii. Dar, spune-mi, azi de nimeni
N-ai fost poftit la cină?

HEGIO

Din câte ştiu, de nimeni,
Dar pentru ce-ntrebarea?

ERGASILUS

Pentru că-i ziua mea;
Şi mi-am făcut socoteala că mă pofteşti la tine.

HEGIO

Nu-i cea mai rea socoată; doar să te mulţumească
Puţinul meu.

ERGASILUS

N-am teamă decât de prea-puţin;
El mă desfată zilnic la masa mea de-acasă.

Hai, treacă, facem târgul: şi dacă n-oi găsi
Ceva mai acătării la ceilalţi buni prieteni,
Mă vând ca pe-o moşie şi mă predau.

HEGIO

Nu-ţi vinzi
Moşia, nu, ci burta, moşie fără capăt[1].
Dar, dacă vii, mă bucur.

ERGASILUS

Sunt liber.

HEGIO

Poate-ţi pică
Vreun iepure-n capcană; eu nu-s decât arici.
Iar felul meu de viaţă urmeaz-o cale aspră.

ERGASILUS

Cu asta nu mă sperii şi nici nu mă-nspăimânţi.
Mă-nfăţişez la tine cu dinţii îmbrăcaţi.

HEGIO

Mâncări am pişcătoare.

ERGASILUS

Că n-or fi mărăcini?

---

[1] Plaut exploatează sensul dublu al cuvântului *fundus* care înseamna în latineşte, şi *burtă fără fund*, dar şi *proprietate, domeniu.*

HEGIO

Din glie scoase.

ERGASILUS

Porcul trăieşte tot pe glie.

HEGIO

Legume tari....

ERGASILUS

Ci dă-le bolnavilor din casă.

Mai e ceva?

HEGIO

Atâta: să nu-ntârzii.

ERGASILUS

Nici gând.

(Iese.)

HEGIO

(singur)

În casă intru-o clipă să fac o socoteală,
Să ştiu ce sumuliţă rămâne la zaraf.
La frate-meu, pe urmă, alerg nentârziat.

(Iese.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

SCLAVUL, PHILOCRATES, TYNDARUS, SCLAVII

SCLAVUL

(urmat de Philocrates şi de Tyndarus, în lanţuri)

Şi dacă zeii fără moarte v-au hărăzit aceste chinuri,
Răbdaţi-vă-n tăcere soarta; că pare viaţa mai uşoară.
Vă cred, aţi fost, acasă, liberi;
Dar iată-vă-n captivitate, şi-i bine-acum să vă supuneţi,
Ca, mulţumindu-vă stăpânul, să vă-ndulciţi cumva sclavia.[1]
Drept sau nedrept, stăpânul are mereu dreptate.

CAPTIVII

(plângând)

Oh! oh! oh!

SCLAVUL

Degeaba, plânsul nu ajută; vă strică doar frumoşii ochi.[2]
Curajul, în restrişte, aduce alinarea.[3]

---

[1] Textul original este nesigur.
[2] Text corupt şI lacunar în original; traducere aproximativă.
[3] Expresie proverbială.

TYINDARUS

Să zaci în fiare, ce-njosire!

SCLAVUL

Dar ce păreri de rău, pe urmă,
Ne-or încerca, stăpânul, dacă vă scoate lanţul,
Lăsând în libertate doi oameni scump plătiţi.

TYNDARUS

Şi pentru ce s-ar teme de noi? Doar ne cunoaştem
Prea bine datoria dacă ne lasă liberi.

SCLAVUL

Punând la cale fuga; miros eu ce-o să faceţi.

TYNDARUS

Noi, să fugim? Şi unde?

SCLAVUL

Acasă.

TYNDARUS

Aş! Nu-i de noi să luăm drept pildă
Pe sclavii care fug.

SCLAVUL

Prilejul, de s-ar ivi, nu zic să-l pierdeţi.

TYNDARUS

Doar un hatâr vrem să ne faci.

SCLAVUL

Şi care?

TYNDARUS

Putinţă dă-ne să vorbim ceva
Neauziţi de ei,

(arată sclavii din fundul scenei)

şi nici de voi

(Arată sclavul cu care vorbeşte şi pe ceilalţi sclavi din preajma lui.)

SCLAVUL

Hai, fie.

(Către Tyndarus şi Philocrates.)

Depărtaţi-vă.

(Către ceilalţi sclavi.)

Veniţi
Cu mine, voi.

(Către Tyndarus.)

Dar nu vorbiţi prea mult.

TYNDARUS

O, n-avea teamă.

(Către Philocrates.)

Vino-n partea asta.

SCLAVUL

(către ceilalți sclavi)

Îndepărtați-vă.

TYNDARUS

Îți mulțumim
Din suflet amândoi și-ndatorați
Rămânem pentru-ngăduința ta.[1]

(Sclavii se retrag cu toții în fundul scenei, lăsându-i în față pe cei doi captivi.)

PHILOCRATES

(către Tyndarus)

Acum, te rog, să trecem oleacă mai departe,
Așa, ca niciun martor să nu ne prindă vorba
Și să desprindă firul înșelăciunii noastre.
De nu înșeli cu minte, mai bine nu-nșela;
Cazi în capcană singur de nu iei bine seama.
Și după ce stăpân te-or crede, iată pe mine sclavul tău,
Va trebui cu ochi-n patru să fim mereu și să jucăm
Cu toată iscusința și prevedereà noastră.
Isprava nu-i ușoară; se cere nicio clipă
Să nu dormim.

[1] Text original nesigur.

TYNDARUS

Pe Pollux! am toată grija.

PHILOCRATES

Sper.

TYNDARUS

Ba, ca să-ți scap vieața atât de scumpă ție,
Cu-a mea vreau să fac târgul, care, la fel, mi-e scumpă.

PHILOCRATES

Știu.

TYNDARUS

Să nu uiți atunci când visul ai să ți-l vezi îndeplinit,
Că, uite,-așa e omul nostru: atâta timp cât vrea ceva,
S-arată bun, prea bun la suflet. Dar după ce l-a căpătat,
Se face rău deodată și nu te mai cunoaște.

PHILOCRATES

Vreau să cunoști întreaga-mi părere despre tine.
Și ce-ți spun ție-acuma, aidom a-i spun tatii.
De-aș îndrăzni, pe Pollux! ți-aș spune tată-al meu;
Căci tu ești pentru mine ca un al doilea tată.[1]

[1] Replică atribuită de unii editori parțial lui Tyndarus, și alții în întregime, în timp ce alții i-o atribuie lui Philocrates.

TYNDARUS

Ascult.

PHILOCRATES

A nu ştiu câta oară ţi-o spun, ca să nu uiţi vreodată;
Nu sunt stăpânul tău, ci sclavul. Şi-acum, un lucru te-aş ruga;
Pentru că zeii fără moarte mi-au hărăzit ca, după ce
Am fost stăpânul tău o viaţă, să-ţi fiu tovarăş de sclavie.
Nu-ţi poruncesc, ca altădată, ci doar, cum bine vezi, te rog;
Pe toate toanele ursitei, pe toată bunătatea tatii,
Şi-n numele captivităţii în care ne-a zvârlit duşmanul,
Să nu te freci mereu de mine, ca sclav ascultător, supus,
Ci totdeauna să ţii minte c-ai fost ce-ai fost şi eşti ce eşti.

TYNDARUS

Ştiu că sunt azi la fel ca tine şi eşti ca mine.

PHILOCRATES

Dacă poţi
De asta să-ţi aduci aminte, izbânda noastră nu-ntârzie.

SCENA II

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARUS, SCLAVII

HEGIO

(vorbind către cineva din casă)

Nu zăbovesc, mă-ntorc îndată ce îi descos.

(Către sclavi.)

Dar unde sunt
Cei doi, pe care vă cerusem în faţa uşii să-i aduceţi?

PHILOCRATES

Ai fost prevăzător, vezi bine, şi n-ai nevoie să ne cauţi:
Ne-ai prejmuit cu-n zid de paznici şi cu grămezi de lanţuri grele.

HEGIO

Când te păzeşti, nu cazi în cursă, iar paznicul nu-nseamnă pază;
Când crezi că te-ai păzit de toate, nu te păzeşte ghinionul.
N-am oare pricini făr'de număr să vă păzesc cu toată grija,
Când v-am plătit, ca pe nealţii, atât de scump şi cu bani gheaţă?

PHILOCRATES

Dar pică nu-ţi purtăm, pe Pollux! c-atât de straşnic ne păzeşti,
Cum nici tu, de-om fugi vreodată, la vreun prilej, să nu ne porţi.

HEGIO

Vă ţin sub pază, cum şi mie ţinut mi-e,-n ţara voastră fiul.

PHILOCRATES

Prizonier?

HEGIO

Şi el.

PHILOCRATES

Nu suntem, deci, singurii bătuţi de soartă.

HEGIO

(Către Philocrates.)

Ia vino-ncoace: numai ţie să-ţi spun vreo câteva-ntrebări
Dar nu vreau să mă-nşeli cu-o iotă şi nici să minţi nu vreau.

PHILOCRATES

N-ascund
Ceea ce ştiu; şi-ţi spun pe faţă, că nu ştiu, dacă n-am să ştiu.

TYNDARUS

(aparte)

La bărbier s-a dus bătrânul, iar celălalt ascute briciul.
Nici nu şi-a pus la gât ştreangul, să nu-i păteze-mbrăcămintea.
Ci de-o să-l scoată ras ca-n palmă sau ras cam mare, nu ştiu încă;
Dar îşi cunoaşte meseria şi cred că-l bărbiereşte bine.

HEGIO

Ia spune: ce iubeşti – sclavia sau libertatea, cel mai mult?

PHILOCRATES

Să fiu de bine mai aproape şi mult, departe mult de rău,
Cu toate că, spun drept, sclavia nu mi-a fost rea din cale-afară,
Căci omenit, ca fiu al casei, am fost de tine şi de-ai tăi.

TYNDARUS

(aparte)

Frumos! Niciun talant, pe Pollux! nu dau pe Thales din Milet.
Pe lângă-un om cu-atâta minte, n-a fost decât un biet flecar.
Cum se pricepe să-i vorbească aidoma c-un sclav de rând.

HEGIO

Ştii din ce neam e Philocrates?

PHILOCRATES

Din neamul Celormaibogaţi;
Cel mai cinstit şi mai puternic şi mai de vază neam
din ţară.

HEGIO

Şi el? Era la mare cinste?

PHILOCRATES

La cea mai mare-ntre fruntaşi.

HEGIO

Deci, printre eleeni, bag seama, de trecere se bucura.
Şi are multă bogăţie?

PHILOCRATES

Din ea seu mult bătrânul scoate.

HEGIO

Aşa? deci tatăl lui trăieşte?

PHILOCRATES

Când noi l-am părăsit, trăia;
De-o mai trăi sau nu şi-acuma, n-o ştie altul decât
Orcus.[1]

---

[1] Zeul morţii, la romani, identificat mai târziu cu Hades.

TYNDARUS

(aparte)

Eh, merge strună; nu-i ajunge că-i mare mincinos, mai
iată-l

Şi filosof.

HEGIO

Şi-l cheamă?

PHILOCRATES

Thensaurochrysonicochrysides.

HEGIO

Fără-ndoială, din pricina nemăsuratei bogăţii?

PHILOCRATES

Ba mai degrabă din pricina zgârceniei neruşinate.
(Îi zice Theodoromedes pe numele-i adevărat)[1]

HEGIO

Cum? e avar, zici tu, bătrânul?

PHILOCRATES

Pe Pollux! ca un cămătar.
Când el – ca să-l cunoşti – înalţă o jertfă Geniului său,
Nu foloseşte decât vase de Samos, ieftine, de teamă
Că i le fură Geniul: spune dacă se-ncrede-n cineva.

---

[1]Vers probabil interpolat.

HEGIO

(îndreptându-se către Tyndarus)

Băiatul ăsta, Philocrates, cinstit cu mine s-a purtat.
Acuma ştiu şi din ce stârpe şi-al cui eşti; mi-a mărturisit.
Ţi-ar folosi nespus, pe Hercule! Adeverind mărturisirea-i;
Cu-atât mai mult cu cât ştiu totul.

TYNDARUS

El datoria şi-a făcut,
Mărturisindu-ţi adevărul; deşi eu, Hegio,-aş fi dorit
Să ţin ascunse bogăţia, familia şi neamul meu.
Acuma însă, când pierdut-am şi patria, şi libertatea,
Socot că trebuie să ştie de frica ta, ci nu de-a mea.
Duşmanul, sorţii bătăliei, egal cu mine l-au făcut.
O vorbă nu sufla pe vremuri; azi poate chiar să mă lovească.
Vezi tu? Ursita ne-nvârteşte şi ne coboară cum îi place;
Mă iată sclav, dintr-un om liber, şi-n tină iată-mă, din slavă.
Eu, care porunceam odată, azi la poruncă mă supun.
Ci dacă ştiu că mi-e stăpânul la fel ca mine, când aveam
Supuşii mei, n-am nicio teamă de nedreptăţi şi mojicii.
Dar am mai multe să-ţi spun, Hegio, dacă mi-ngădui să vorbesc.

HEGIO

Vorbeşte fără teamă.

TYNDARUS

Liber, ca fiul tău, am fost cândva.
Şi lui, şi mie, libertatea ne-a fost răpită de duşman;
El sclav e azi în ţara noastră, aşa cum eu sunt sclav la tine.
Un zeu, pesemne,-aude totul şi vede tot ce facem noi;
El, după cum te porţi cu mine, se va-ngriji de fiul tău.
El ştie să plătească răul şi binele să-l răsplătească.
Aşa cum tu îţi plângi feciorul, şi tata plânge după mine.

HEGIO

Nu uit o clipă, nu; dar, spune, adevereşti mărturisirea-i?

(îl arată pe Philocrates)

TYNDARUS

Mărturisesc c-al meu părinte e fără seamăn de bogat,
Şi neamul meu e neam de seamă. Dar te-aş ruga din suflet, Hegio,
Să nu te lăcomeşti prea tare aflând de bogăţia noastră,
Ca tatăl meu să nu găsească, deşi sunt unicu-i vlăstar,
Că m-aş simţi, ca sclav, mai bine, hrănit de tine şi-nţolit,
Decât, sub ochii lui, acasă, ducând un trai de cerşetor.

HEGIO

Sunt, slavă zeilor din slavă şi bunilor străbuni – avut.
Nici nu mă număr printr-aceia ce storc câştig de peste tot;
Câştigul, ştiu, rostogoleşte atâţia oameni în noroi.
E chiar mai bine câteodată, mai drept, să pierzi, nu să câştigi.
Eu auru-l urăsc; adesea el dă poveţe ticăloase.
Ascultă cu luare-aminte, să afli hotărârea mea.
Băiatul meu e, în Elida, captiv şi sclav, ca tine-aici.
Înapoiază-mi-l, şi nu ai niciun bănuţ să-mi dai, nici unul;
Vă dau, şi lui,

(îl arată pe Philocrates)

şi ţie drumul. Altminteri, n-ai să pleci de-aici.

TYNDARUS

Nu ceri nimic ce nu se cade, şi eşti un om fără de seamăn
Dar, spune,-i sclav al obştii noastre sau al vreunui cetăţean?

HEGIO

E sclav la medicul Menarchus.

TYNDARUS

(aparte, arătându-l pe Philocrates)

Pe Pollux! e clientul lui.

(Tare, către Hegio.)

Ah, treaba curge de la sine, ca ploaia rece din văzduh.[1]

HEGIO

Redă-mi băiatul.

TYNDARUS

Fii pe pace; dar, Hegio, te-aş ruga ceva...

HEGIO

Să fie lucru cu putinţă, atât.

TYNDARUS

Ascultă, şi-ai să ştii.
Nu cer să-mi dărui libertatea până se-ntoarce fiul tău;
Dă-mi sclavul,

(îl arată pe Philocrates)

Hotaraşte singur cât vrei pe el – ca sa-l trimit
La tatăl meu, să-ţi ceară fiul.

HEGIO

Nu asta, iartă-mă, n-o fac,

---

[1] Replică atribuită de unii editori lui Philocrates.

Ci, când se-ncheie armistiţiul, reped la el un om de-al meu,
Aidoma să-ţi împilească şi fără greş însărcinarea.

TYNDARUS

Nu-ţi foloseşte trimiţându-l pe lanu ştiu cine; timp pierdut.
Pe el trimite-l.

(îl atată pe Philocrates)

Cum ajunge, cum face tot ce vrem cu toţii.
Tu n-ai să poţi trimite tatii pe cineva mai de credinţă
Ca el, în care să se-ncreadă pentru că-l ştie credincios,
Şi-n seama căruia să-l lase pe fiul său mai fără teamă.
Curaj; răspund de el, credinţa de-atâtea ori i-am încercat-o
Şi-l cred cinstit, cum şi el crede în dragostea-mi faţă de el.

HEGIO

Să-i facem preţul şi-l trimitem pe chezăşia ta.

TYNDARUS

Primesc.
Vreau, mai mult, să pronească-ndată, dacă se poate, chiar acuma.

HEGIO

Te legi, de nu se mai întoarce, să mi-l plăteşti cu douăzeci
De mine? Spune.

TYNDARUS

O, nici vorbă.

HEGIO

(către sclavi, arătându-l pe Philocrates)

Să-l dezlegaţi; ba dezlegaţi-i
Pe amândoi.

TYNDARUS

Să-ţi împlinească dorinţele prea bunii zei,
Pentru purtarea ta cinstită şi pentru că ne scoţi din lanţuri.
N-am să mă tângui că-mi rămâne grumazul făr'de grumăzar.

HEGIO

Te-ajuţi pe tine ajutându-l pe omul bun şi cumsecade.
Acum, dacă-l trimiţi acasă, la tatăl tău, învaţă-l tot
Ce vrei şi trebuie să-i spună. Să-l chem aici, aproape?

TYNDARUS

Cheamă-l.

SCENA III

HEGIO

De s-ar întoarce totul în bine pentru toţi!

(Către Philocrates.)

Stăpânul tău de astăzi îţi cere să-mplineşti
Neabătut porunca stăpânului de ieri.
Pe douăzeci de mine te dau în seama lui.
Şi el te mână-acasă, la tatăl lui, să-i ceri
Să-mi caute băiatul, pe urmă, să ne schimbăm copiii.

PHILOCRATES

Sunt gata pe oricare din voi să vă ascult;
Slujiţi-vă de mine ca un olar de roată.
Mă-nvârt încoace,-ncolo, cum vreţi şi cum vă place.

HEGIO

Tu te slujeşti pe tine slujindu-ne pe noi
Şi îndurând sclavia făr'de cârtire. Vino
Cu mine.

(Către Tyndarus, aducându-i-l pe Philocrates.)

Iată-ţi omul.

TYNDARUS

Îţi mulţumesc din suflet,
Că îmi ajuţi şi-ngădui solie să trimit

Părinţilor în ţară, ca să le ducă veste
Şi ce fac eu pe-aicea, şi ce vreau de la ei,
Să-i spună,-adică, tatii de-a fir-a-părul totul.

(Către Philocrates.)

Făcut-am învoială şi eu, şi el, Tyndarus,
Să te trimit acasă, la tata, în Elida;
Pierd douăzeci de mine – atât te-am preţuit –
De nu te-i mai întoarce.

PHILOCRATES

E-o învoială bună.
Ci tatăl tău aşteaptă un sol din partea ta,
Pe mine sau pe altul.

TYNDARUS

Ascultă bine, dar,
Ce vreau să-i spui, acolo, în ţara noastră, tatii.

PHILOCRATES

Să nu ai teamă, Philocrates, am să mă strădui şi acuma
Să te slujesc cu-aceeaşi cinste cum te-am slujit întotdeauna,
Din toată inima, cu toate puterile[1] şi mintea mea.

---

[1] În original; *auribus* – *urechile*. Traducerea a adoptat corectura *veribus* – *puterile*, propusă de mai mulţi editori.

TYNDARUS

Ţi-ai face numai datoria. Acum ascultă-mă. Salută,
Întâi, din partea mea pe tata, pe mama, neamurile toate
Şi toţi prietenii din vremuri pe care-i întâlneşti în cale;
Sunt sănătos şi sclav, le spune, la omul cel mai omenos
Ce m-a cinstit şi mă cinsteşte cu-o bunătate fără
seamăn.

PHILOCRATES

Povaţă de prisos; în minte, şi fără ea, port toate astea.

TYNDARUS

Şi dacă n-aş avea un paznic, m-aş crede liber într-aievea.
Vorbeşte-i tatii de-nvoiala ce s-a-ncheiat, în legătură
Cu fiul lui.

PHILOCRATES

Nu-ţi pierde vremea să-mi aminteşti ce port în minte.

TYNDARUS

Să-l cumpere şi să-l trimită, în schimbul nostru, nu uit.

PHILOCRATES

Nu uit.

HEGIO

În cea mai mare grabă; întru folosul tuturor.

PHILOCRATES

Şi el doreşte, ca şi tine, să-şi vadă fiul.

HEGIO

La al meu
Ţin tare mult, ca orice tată.

PHILOCRATES

(către Tyndarus)

Şi altceva, ce să-i mai spun
Tatălui tău?

TYNDARUS

Că-mi merge bine – poţi să-i spui cu tot curajul,
Tyndarus - şi că niciodată n-a fost zâzanie-ntre noi,
Că n-ai făcut nicio greşeală, şi n-ai de mine să te
plângi,
Că tu mi-ai fost mereu alături de când m-a copleşit
necazul,
Că zelul, buna ta credinţă nicio clipită n-au scăzut
Văzându-mă strivit de soartă. Când tata va-nţelege totul,
Adică buna ta purtare faţă de fiul său, Tyndarus,
N-o să stea-n cumpănă, mi-nchipui, să-ţi dăruiască
libertatea;
Altminteri, de-oi ajunge-acolo, îl rog şi eu, şi-l hotărăsc.
Prin grija ta, bunăvoinţa, curajul, isteţimea ta
Mă faci să cred şi-mi dai speranţa că îmi revăd curând
părinţii,

Vorbind acestui om de mine, de stirpea şi averea mea;
Tot mulţumită minţii tale sfărâmat e lanţul ce m-a-
ncins.

PHILOCRATES

Spui adevărul, şi mă bucur că-ţi aminteşti atât de bine.
Dar meritai purtarea asta; căci dacă şi eu, Philocrates,
Puterea ta mi-aş aminti-o, nu mi-ar ajunge
ziua-ntreagă
Să te vorbesc mereu de bine; şi dacă sclavul meu erai,
Nu mi-ai fi arătat mai multă cinste.

HEGIO

Zei fără de moarte,
Ce inimi au în piept! Mă-nduioşează până' la lacrimi!
Ce dragoste cinstită-i leagă: ce laude-i aduce sclavul
Stăpânului de ieri!

PHILOCRATES

Pe Pollux! dar laudele-aduse mie
Nu-nseamnă nici a suta parte din ceea ce i se cuvine.[1]

HEGIO

(către Philocrates)

L-ai tot slujit cu drag, dar astăzi un nou prilej ţi se
iveşte,

[1] Replică atribuită şi lui Tyndarus.

Pe tine să te-ntreci, slujindu-l cu-aceeaşi bună-a ta
credinţă.

PHILOCRATES

Încerc să pun pe-aceeaşi treaptă cu buna mea voinţă –
fapta;
Mi-e martor Iupiter cel mare – ia seama, Hegio – că-i
rămân
Tot credincios lui Philocrates, precum i-am fost...

HEGIO

Eşti om cinstit.

PHILOCRATES

Şi pentru el am să mă strădui din răsputeri, ca pentru
mine.

TYNDARUS

Aş vrea cu-atât mai mult să-ţi fie de fapte-adeverit
cuvântul;
Dar încă n-am ajuns a spune tot ce aştept eu de la tine.
Ascultă-mă, te rog, şi cată să nu te superi de ce spun.
Gândeşte-te că eu, nu altul, ţi-am preţuit răscumpărarea,
Şi că trimis vei fi acasă pe chezăşia vieţii mele,
De-acum nu mă da uitării îndată ce mă pierzi din ochi,
Pe veci lăsându-mă-n sclavie, ca să răspund pe veci de
tine,
Nici să nu crezi că vei fi liber dacă chezaşu-ţi părăseşti

Sau dacă nu-l aduci – ia seama – pe fiul lui în locul meu.
N-aş vrea să uiţi că pleci acasă în schimbu-a douăzeci de mine.
Fii credincios cu credinciosul, nu-ţi înmuia pe drum credinţa.
De tata, ştiu că va fi gata să facă tot ce-i de făcut.
Păstrează-n veci prietenia-mi şi dobândeşte-o şi pe-a lui.

(Îl arată pe Hegio.)

Pe mâna dreaptă-a ta, pe care o strâng în mâna mea cea dreaptă,
Fii, rogu-te, şi tu cu mine pe cât îţi sunt de credincios.
Gândeşte-te că mi-eşti stăpânul, părintele, patronul meu:
Îmi las nădejdea şi avutul pe seama ta.

PHILOCRATES

Ajunge. Bine-i
Să-ţi împlinesc aievea toate însărcinările?

TYNDARUS

Prea bine.

PHILOCRATES

Făgăduiesc şi lui, şi ţie cu veşti plăcute să mă-ntorc.
Mai vreţi ceva?

TYNDARUS

Să vii degrabă.

PHILOCRATES

Veneam şi fără să-mi fi spus.

HEGIO

Mergi la zaraf cu mine-acuma, să-ţi dau ceva bănuţi de drum;
Ne repezim şi pân' la pretor să-ţi iau înscrisul.

TYNDARUS

Ce înscris?

HEGIO

De trecere prin oastea noastră, altminteri nu-ţi mai vede ţara.
Tu, intră-n casă.

TYNDARUS

(către Philocrates)

Cale bună.

PHILOCRATES

Rămâi cu bine.

(Tyndarus intră, împreună cu sclavii, în casa lui Hegio.)

HEGIO

Bună treabă,
Să-i cumpăr chiar pe ei din prada scoasă de questori la mezat.

Scăpat mi-e fiul de sclavie, de-or vrea şi bunii zei din ceruri.
Şi cât am stat la îndoială, cât m-am codit până să-i cumpăr.

(strigând în culise)

Băieţi, vegheaţi-mi-l cu grijă, un pas afară să nu facă
Fără vreun paznic de nădejde. Mă-ntorc şi eu cât de curând.
Dau pân' la frate-meu o raită să-i văd şi pe ceilalţi captivi:
Mai şi întreb de el

(îl arată pe Philocrates)

pe vreunul, poate-l cunoaşte careva.
Să mergem, ca să-ţi vezi de cale; e lucrul cel mai nezăbavnic.

(Ies amândoi.)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

ERGASILUS

(singur)

E rău să cauţi de-ale gurii şi să găseşti cu multă trudă,
E mai rău să trudeşti amarnic şi, vai, să nu găseşti nimic;
Şi-i cel mai rău să mori de foame şi să nu ai ce pune-n gură.[1]
Nefericită zi,pe Hercle! de s-ar putea, i-aş scoate ochii,
Că pe toţi oamenii-i întoarce, răuvoitori, asupra mea.
Nu ştiu pe nimeni să postească, să umble hămesit ca mine,
Pe nimeni păgubos ca mine, în tot ce face, nu cunosc,
Nici pântec sau gâtlej lihnite, la sărbători, ca ale mele.
Pieri-vei, biată meserie de parazit, căci tineretul
Din vremea noastră izgoneşte pe măscăricii morţi de foame.
Nu-i pasă de laconienii însinguraţi pe scăunele[2];

---

[1] Text nesigur; probabil vers interpolat.
[2] Paraziţilor nu li se îngăduia să se aşeze pe paturi, la masă, ci deoparte, pe nişte scăunele. Comparând paraziţii cu laconierii (spartanii), Ergasilus sugerează că aceştia din urmă stăteau la masă pe scaune individuale.

Bieţi muritori, dar vorba goală e hrana şi avutul lor.
Nu vrea la cină să poftească decât pe cei care-l pofteşte.
Îşi face singur piaţa, treabă de parazit, din totdeauna;
În for, la negustori de sclave cu fruntea sus se duce
singur,
De parcă-n tribul lui împarte, cu fruntea sus, dreptatea
legii.
Un ban la măscărici nu zvârle; numai pe sine se
iubeşte...
Plecând de-aici, mai adineauri, opresc în for pe câţiva
tineri.
„Salut, le zic; şi-ntreb: La cine prânzim noi azi?”
Niciun răspuns.
„Nu-mi spune nimeni: vii la mine?” Ei tac, nici nu
mă iau în râs.
„La cine mâncăm noi?”adaug. Ei semne-mi fac că nu
li-i foame.
Le spun o gluă,-atunci, hazoasă, cea mai de haz din
câte ştiu,
Şi care preţuia o lună de mese straşnice pe vremuri;
Nici nu zâmbesc. Şi dintr-odată, vai, uneltirea le-o
pricep.
Niciunul dintre ei nu face pe câinele înfuriat,
Ivindu-şi colţii-a mârâială, necum în hohote să râdă.
Văzându-i că-şi bat joc de mine, îi las acolo şi mă duc.
Opresc pe alţii, şi pe alţii, pe tot mai mulţi: acelaşi
lucru.

Erau cu toţii scumpi la vorbă, ca negustorii din
Velabrum[1].
Văzând că ei îşi râd de mine, îi las pe toţi şi vin aici.
Alţi paraziţi mai dau zadarnic şi-acum târcoale-n jurul
lor.
Eu, după legile barbare[2], dau tineretu-n judecată.
Pe cei ce astăzi uneltit-au să-mi ia, prin post şi foame
viaţa,
Îi chem să-i judece poporul, şi cer să mă despăgubească
Cu zece mese-mbelşugate, ca-n visul meu. Aşa le-oi
face.
Acum mă duc în port. Acolo rămâne singura-mi
nădejde;
Iar dacă nu, mă-ntorc la cina lui Hegio, greu de mistuit.

(Iese în stânga.)

SCENA II

HEGIO, ARISTOPHONTES

HEGIO

Au poate fi pe lume un lucru mai plăcut,
Decât un târg din care şi tu câştigi şi obştea,

[1] Numele a două cartiere ale Romei antice: *Velabrum maior*, la porţile Aventinului, şi *Velabrum minor*, în apropiere de Carinae.
[2] Adică după legile romane, grecii scotindu-i barbari pe romani.

Cum s-a-ntâmplat cu mine luând aceşti captivi?
Toţi care-mi ştiu isprava s-au adunat în juru-mi
M-au tot oprit, mi-au stat în cale, m-au istovit de tot sărmanul;
Urându-mi prea mult bine erau să mă ucidă.
Pe urmă-alerg la pretor. Abia-mi trăgeam suflarea.
Îi cer, şi-mi dă înscrisul; şi, uf! Tyndarus pleacă.
Scăpând de-o piatră de pe suflet, apuc şi eu pe drumul casei.
Dau pe la frate-meu o raită, îi văd şi pe ceilalţi captivi;
Întreb: pe Philocrates din Elis cine-l ştie
De-aproape? El

(îl arată pe Aristophontes)

îmi spune că-i este bun prieten.
Răspund că e la mine-acasă; şi el mă roagă, mă imploră
Să-l las o clipă doar să-l vadă.
Şi-atunci l-am scos din fiare.

(Către Aristophontes.)

Urmează-mă, te pun,
Cum ne-a fost vorba, faţă-n faţă cu omul care ţi-e prieten.

(Intră în casă împreună cu Aristophontes.)

SCENA III

TYNDARUS

(ieşind pe furiş din casa lui Hegio)

Acum, vai mie,-ar fi mai bine să nu mai fiu, decât să fiu,
Acum când dusă mi-i speranţa şi nu mai cred în ajutor.
Cumplită zi, îmi iei nădejdea în izbăvirea vieţii mele;
N-am nicio cale de scăpare şi nu ştiu spaima să-mi înlătur;
Cu nicio mantă nu-mi acopăr viclenele-mi înşelăciuni,
(Sub nicio mantă n-oi ascunde urzelile-mi şi viclenia.)[1]
Niciun cuvânt nu-mi şterge fapta, nimic n-o spulberă, n-o schimbă,
Nu-mi pot învălui minciuna şi nici ascunde-nşelăciunea.
Şi taina mi s-a dat pe faţă şi jocul mi-i descoperit.
Nimic nu se mai poate face; nici să mai scap nu pot, nu ştiu.
Şi scump am să plătesc, cu viaţa, pentru stăpân şi pentru mine.
Intrând aici, acum o clipă, Aristophontes m-a pierdut;
El mă cunoaşte; e prieten şi rudă chiar cu Philocrates.
Să-ncerce până şi zeiţa Salvării – tot nu mă salvează,
Afară dacă nu-ncerc singur şi nu găsesc vreun şiretlic.

[1] Vers probabil interpolat.

Dar care? Ce să pun la cale? Ce să scornesc? Prin capul meu
Nu trec decât prostii. M-a prins.

SCENA IV

HEGIO, TYNDARUS, ARISTOPHONTES

HEGIO

Dar unde a putut s-o şteargă atât de repede din casă?

TYNDARUS

S-a zis cu mine-acum; duşmanii asupra ta pornesc, Tyndarus.
Ce să le spun? Ce să le-nşirui? Să neg, ori să mărturisesc?
E-o treabă tare încurcată; pot să mă bizui doar pe mine?
Mai bine zeii-ţi luau suflarea nainte să te ia din ţară,
Dacă-mi întorci, Aristophontes,un plan cu-atâta grijă tors!
Pierd totul, pier, dacă nu-nchipui ceva grozav şi-ngrozitor.

HEGIO

(către Aristophontes)

Ci iată-l; du-te şi vorbeşte-i.

TYNDARUS

(întorcându-se cu spatele)

Nu sunt eu om făr' de noroc?

ARISTOPHONTES

Ce s-a-ntâmplat; ce ai? S-ar zice că fugi de ochii mei, Tyndarus.
De ce-mi întorci aşa spinarea, de parcă nici nu m-ai cunoaşte?
Sunt tot atât de sclav, ca tine, pe cât în ţară-am fost de liber,
În timp ce tu numai sclavia ai cunoscut-o în Elida.

HEGIO

Pe Pollux! nu mă mir că fuge de tine şi de ochii tăi,
De vreme ce îi zici Tyndarus, şi nu pe nume Philocrates.

TYNDARUS

Ascultă, Hegio, omul ăsta trecea-n Elida drept turbat;
Nu căuta să-ţi pleci urechea la trăncăneala-i fără şir.
Îi fugărea cu lancea-n mână pe tatăl şi pe mama lui,
Şi când l-apucă boala ceea se vindecă doar dacă-l scuipi.
Ia vezi, prea stai de el aproape.

HEGIO

Îndepărtează-l!

ARISTOPHONTES

Cum, lichea,
Mă faci turbat, şi că pe tata îl fugăream cu lancea-n mână, -
Că mă apuc-o boală-anume de trebuie să fiu scuipat?

TYNDARUS

Nu te-nroşi; atâta lume se chinuie cu-aceeaşi boală,
Şi nu-şi găseşte alinarea decât, ca tine,-n scuipături.

ARISTOPHONTES

(către Hegio)

Şi tu, tu crezi? Îl iei în seamă?

HEGIO

Cum, ce să cred?

ARISTOPHONTES

Că sunt smintit?

TYNDARUS

(către Hegio)

Îl vezi ce uitături azvârle? Să mergem, e mai bine, Hegio;
Mi se-mplineşte, iată, spusa: turbarea-l prinde iar; ai grijă.

HEGIO

Am bănuit că-i într-o doagă de-atunci, de când ţi-a spus Tyndarus.

TYNDARUS

Nici cum îl cheamă nu mai ştie, nici cine-i el habar nu are.

HEGIO

Şi totuşi, el zicea, nu altul, că ţi-e prieten.

TYNDARUS

(ironic)

Da de unde:
Atunci şi Lycurg, şi Oreste, atunci – de ce nu? - şi Alcmeon[1]
Îmi sunt, aidoma, prieteni.

ARISTOPHONTES

Cum, secătură, tot mă-njuri?
Nu te cunosc eu, nu?

HEGIO

Pe Pollux! e limpede că nu-l cunoşti,
De vreme ce îi spui Tyndarus şi nu pe nume; Philocrates.
Numeşti pe cine nu-i de faţă şi n-ai habar pe cine vezi.

[1] Atât regele trac Lycurg, cât şi Oreste şi Alcmeon, fiul şi ucigaşul Eriphylei, şi-au pierdut minţile.

ARISTOPHONTES

(către Hegio)

Ba el se dă drept cine nu e, şi cine-i el, tăgăduieşte.

TYNDARUS

Tu îl sileşti pe Philocrates să fie sincer şi deschis.

ARISTOPHONTES

Ba tu, din câte văd, amesteci minciunile-ţi cu adevărul.
Priveşte-mă în ochi, mai bine.

TYNDARUS

(privindu-l)

Da, iată.

ARISTOPHONTES

Spune; şi acum
Tăgădui cum că eşti Tyndarus?

TYNDARUS

Tăgădui, da.

ARISTOPHONTES

Eşti Philocrates,
Zici tu?

TYNDARUS

Da, zic.

ARISTOPHONTES

(către Hegio)

Şi-l crezi?

HEGIO

Mai sigur decât pe tine şi pe mine.
Cel luat de tine drept Tyndarus s-a dus chiar astăzi în Elida,
La tatăl lui,

(îl arată pe Tyndarus)

cu-o-nsărcinare.

ARISTOPHONTES

La tatăl lui, un sclav?

TYNDARUS

Şi tu
Acum eşti sclav, şi-ai fost om liber, cum sper să fiu şi eu, de-ndată
Ce fiul lui, în libertate, la cuibul părintesc se-ntoarce.

ARISTOPHONTES

Cum, spânzuratule? te lauzi că tu, de felul tău, eşti liber?

TYNDARUS

N-am spus că-s Liber[1] eu, sărmanul, ci Philocrates spun.

ARISTOPHONTES

Ce-i asta?
Nu vezi, nu simţi cum ticălosul îşi bate joc de tine, Hegio?
E sclav, şi n-a avut vreodată alt slujitor decât pe sine.

TYNDARUS

Calic ai fost la tine-n ţară şi cerşetor, şi toată lumea
Ai vrea să semene cu tine. Dar nu mă mir, o spun cinstit;
Când omul e-ncolţit de rele, invidios şi rău ajunge.

ARISTOPHONTES

Deschide bine ochii, Hegio, şi nu te-ncrede-n el orbeşte;
Din câte simt, din câte bănui, a pus la cale-o mârşăvie;
Şi că-ţi răscumpără feciorul, povestea asta nu prea-mi place.

[1] Nume dat de romani zeului Bacchus.

TYNDARUS

Ştiu că nu-ţi place; dar oi duce-o, cu voia zeilor, la capăt.
Îi dau feciorul şi-mi dă drumul să plec în patrie. De-aceea
S-a dus la tatăl meu Tyndarus.

ARISTOPHONTES

Dar tu, nu altul, eşti Tyndarus;
Nu se mai află în Elida alt sclav cu nume ca al tău.

TYNDARUS

De ce-mi impuţi mereu sclavia în care m-a zvârlit duşmanul?

ARISTOPHONTES

Pentru că simt că-mi ies din fire.

TYNDARUS

(către Hegio)

L-ai auzit? Nu-ncerci să scapi?
De nu pui tu, pe loc, să-l lege, se pune el să dea cu pietre
În noi.

ARISTOPHONTES

Turbez.

TYNDARUS

Privirea-i arde; îl prinde nebunia, Hegio.
Vezi, trupul tot cum i se umple de pete galben-vineţii?
I se deşartă neagra fiere.[1]

ARISTOPHONTES

Om înţelept de-ar fi bătrânul,
Ar pune să-ţi deşerte-n creştet potop de smoală
neagră,-aprinsă.

TYNDARUS

Înşiră vorbe într-aiurea; e bântuit, vezi bine, Hegio,
De duhuri rele.

HEGIO

Dac-aş pune să-l lege iară?

TYNDARUS

Bine-ai face.

ARISTOPHONTES

Turbez că n-am o piatră-acuma să sfarâm creierii în
ţeasta
Mişelului care se-ncearcă nebun, cu vorba-i, să mă
scoată.

TYNDARUS

Auzi, tu? caută o piatră.

[1] Simptome similare ale aceleiaşi boli sunt descrişi în *Menaechmii (Gemenii)*.

ARISTOPHONTES

Doar ţie, Hegio, vreau să-ţi spun
O vorbă.

HEGIO

Spune-mi-o de-acolo, te rog; nu-s tare de urechi.

TYNDARUS

Pe Pollux! dacă te apropii prea mult de el, îţi rupe
nasul
Cu dinţii.

ARISTOPHONTES

Rogu-te, bătrâne, să nu mă crezi cumva ţicnit;
Nicicând n-am fost, şi nici n-am boala de care spune
ticălosul
Dar dacă teamă ţi-e de mine, în lanţuri pune-mă,
primesc;
Dar pune-l şi pe el în lanţuri.

TYNDARUS

A, de minune, dacă cere,
Nu şovăi, ci-n lanţuri pune-l.

ARISTOPHONTES

Taci, Philocrates plăsmuit,
În care ai să vezi pe dată cum îl descopăr pe Tyndarus.
De ce-mi faci semne?

TYNDARUS

Fac eu semne?

ARISTOPHONTES

(către Hegio)

Ce-ar face, dacă n-ai fi tu?

HEGIO

(care începe să-şi piardă încrederea, către Tyndarus)

Şi totuşi, ce-ar fi să m-apropii?

TYNDARUS

Te-ar zăpăci! şi-ar bate joc
De tine, înşirându-ţi fleacuri fără de cap şi fără coadă.
Atât, veşmântul să şi-l schimbe, şi-l recunoşti în el pe Aias.

HEGIO

Eh, nu-i nimic, eu tot m-apropii.

TYNDARUS

(aparte)

S-a zis cu mine,-s între piatra
Altarului şi a securii[1], şi nu mai ştiu ce-i de făcut.

[1] Expresie proverbială. E vorba de securea rituală, din piatră, care continuă încă să fie folosită la sacrificarea victimelor pe altare.

HEGIO

De ai ceva de spus, sunt gata să te-ascult, Aristophontes.

ARISTOPHONTES

Ţi-oi spune adevărul, Hegio, pe care-acum nu-l iei în seamă.
Vreau mai întâi să-ţi scot din minte cum că n-aş fi la minte zdravăn,
Când toată boala mea, tot răul de care sufăr, e sclavia.
Să nu-mi ajute să-mi văd ţara stăpânul peste zei şi oameni,
Dacă e ăsta Philocrates mai mult ca mine sau ca tine.

HEGIO

Oh, spune-atuncea, spune cine-i?

ARISTOPHONTES

Din capul locului ţi-am spus.
Şi dacă mint, mă prind, pe Hercle! să-mi trec la tine restul vieţii,
Mă lepăd pentru totdeauna de libertate şi părinţi.

HEGIO

(către Tyndarus)

Ce ai de zis?

TYNDARUS

Că-mi ești stăpânul și îți sunt sclav.

HEGIO

Nu asta-ntreb.

Ai fost om liber?

TYNDARUS

Da.

ARISTOPHONTES

Minciună; el n-a fost liber niciodată.

TYNDARUS

De unde știi tu? Ai moșit-o pe mama, de vorbești atât
De hotărât?

ARISTOPHONTES

Copil eu însumi, pe vremuri te-am văzut copil.

TYNDARUS

Și eu te văd om mare-acuma, când mare sunt: și nu-i
aşa.
De ce în treaba mea te-amesteci, când eu te las să-ți
vezi de treabă?

HEGIO

(către Aristophontes)

Pe taică-su îl cheamă Thensaurochrysonicochrysides?

ARISTOPHONTES

Nu, nicidecum, și numai astăzi aud de numele acesta.
Theodoromedes este tatăl lui Philocrates.

TYNDARUS

M-a ucis.

Nu bate, inimă, prea tare, vedea-mi-te-aș înăbușită:
Te zbengui, pe când eu, sărmanul, abia mă țin,
de spaimă, drept.

HEGIO

(furios)

Poți dovedi că-n țara voastră el a fost sclav, și-mi
dovedești
Că nu e Philocrates?

ARISTOPHONTES

Astfel încât să nu mai zici o iotă.

Dar unde-i Philocrates?

HEGIO

Unde n-aș vrea să-l știu, dar știu că-i place.
Cum m-a zdrobit, nelegiuitul, m-a forfecat și mărunțit.
Și m-a împins cu mârșăvie să dănțui după cum a vrut.

(Către Aristophontes.)

Dar tu te-nșeli?

ARISTOPHONTES

Cu de-amănuntul l-am cercetat, şi ştiu ce spun.

HEGIO

Eşti totuşi sigur?

ARISTOPHONTES

Te asigur că sunt mai mult ca sigur, Hegio;
Prieten sunt cu Philocrates din fragedă copilărie.

HEGIO

N-ai vrea să mi-l descrii oleacă pe Philocrates?

ARISTOPHONTES

Bine,-ascultă:
E uscăţiv şi alb la piele, cu nas prelung şi ochii negri,
Puţin roşcat şi cu păr aspru, cârlionţat.

HEGIO

Se potriveşte.

TYNDARUS

(aparte)

Pe Hercule! ca să-mi dea mie cea de pe urmă lovitură.
Vă plâng, sărmane vergi ce astă-zi muri-veţi pe spinarea mea!

HEGIO

Urât m-au păcălit, pe Pollux!

TYNDARUS

De ce, o, lanţuri zăboviţi
Şi nu-mi îmbrăţişaţi genunchii ca să vă iau în paza mea?

HEGIO

N-au râs îndeajuns de mine captivii ăştia blestemaţi?
Întâiul mi-a făcut pe sclavul, iar cestălalt pe omul liber.
Lăsat-am, vai, să-mi scape miezul şi am păstrat în mână coaja,
Atât am fost de fără minte şi-atât m-am încrezut în ei.
Ci ăsta n-are să mă râdă. Cordalio, Colaphus, Corax,
Veniţi cu funiile-ncoace.

SCLAVII

Ne ducem la cărat de lemne ?

SCENA V

HEGIO, TYNDARUS, ARISTOPHONTES, SCLAVII

HEGIO

Legaţi-mi-l pe ticălosul ăsta.

TYNDARUS

Dar ce-am făcut? Ce-nseamnă?...

HEGIO

Mai şi-ntrebi,
Semănător şi plivitor de crime?

TYNDARUS

De ce nu pui grăpatul mai nainte?
La ţară-ntâi grăpezi, şi-apoi plivești.

HEGIO

Cu ce curaj, ce mândru mă înfruntă!

TYNDARUS

Când sclavul n-are vină sau greşeală,
Se cade mândru-n faţa stăpânului să stea.[1]

HEGIO

(către sclavi)

Legaţi-i mâinile mai cu nădejde.

TYNDARUS

Al tău sunt. Dacă vrei, mă şi ucizi.
Dar ce-am făcut? De ce mă urgiseşti?

HEGIO

M-am încrezut în cinstea ta şi-n mine,
Şi tu, cu-nşelăciune şi minciună

[1] Aceeaşi atitudine demnă, redată aproape identic, întâlnim şi în Pseudolus.

M-ai sfârtecat, mi-ai risipit avutul,
Speranţele şi planurile toate.
Prin tine l-am pierdut pe Philocrates.
Om liber te-am crezut, pe el un sclav;
Aşa-mi spuneaţi, şi aflu că-ntre voi
Schimbat-aţi numele.

TYNDARUS

Mărturisesc
Că adevăru-l spui, şi că minciuna-mi
L-a ajutat să plece-n ţara lui.
Şi pentru-atât te-ai supărat pe mine?

HEGIO

Pe legea mea, te-oi pune la cea mai grea osândă.

TYNDARUS

Nu-mi pasă, câtă vreme mă ştiu nevinovat.
De nu se mai întoarce, cum mi-a făgăduit,
Şi mor pe-aici, muri-voi cu cinste şi-mpăcat,
Că mi-am scăpat stăpânul de duşmani şi sclavie,
Că-n ţara lui, acasă, om liber l-am trimis,
Primejduindu-mi astfel, de bună voie, capul,
Decât să văd cum piere stăpânul meu pe-aici.

HEGIO

Curând ai să te bucuri de slavă,-n Acheron.

TYNDARUS

Nu moare cine piere pentru izbânda cinstei.

HEGIO

Când am să-ncerc pe tine osânda cea mai grea
Şi, răsplătindu-ţi crima, am să te dărui Morţii,
N-o să se ştie dacă eşti mort sau ai pierit.
Numai să pieri, şi lasă de-oi crede că eşti viu.

TYNDARUS

Pe Pollux! îndrăzneşte, şi scump ai să plăteşti
De-ndată ce se-ntoarce, cum bine cred, stăpânul.

ARISTOPHONTES

Pe zeii fără moarte! acuma vin şi eu
De-acasă; Philocrates, prietenul meu drag,
E-n ţara noastră, liber, la tatăl lui...[1]
Prea bine; bucuria nu pot să mi-o ascund.
Dar am adus prăpădul pe capul lui Tyndarus.
Se pătimeşte-n funii fiindcă-am vorbit prea mult.

HEGIO

Nu ţi-am cerut eu ţie să nu mă-nşeli cu-o iotă?[2]

---

[1] Lacună în original.
[2] De fapt, cererea lui Hegio a fost adresată lui Philocrates, dar acum el nu mai face nicio deosebire între cei doi captivi.

TYNDARUS

Ba da.

HEGIO

Şi-atunci de ce m-ai minţit?

TYNDARUS

Păi adevărul
L-ar fi pierdut pe-acela pe care vream să-l scap.
Minciuna-mi i-a dat viaţa.

HEGIO

Şi ţie moartea.

TYNDARUS

Fie.
Dar mi-am scăpat stăpânul şi tare bine-mi pare,
Căci mi-l dăduse-n grijă bătrânul, tatăl lui.
Socoţi că săvârşit-am o faptă rea?

HEGIO

Mârşavă.

TYNDARUS

Eu cred că, dimpotrivă, e chiar o faptă bună,
Să ne gândim: tu, Hegio, n-ai răsplăti un sclav
De-al tău, dacă se poartă cu fiul tău ca mine?
Eliberezi un astfel de slujitor sau nu?

Îl ţii sau nu drept sclavul cel mai de-aproape-al tău?
Răspunde.

HEGIO

Da.

TYNDARUS

Pe mine de ce mă urgiseşti?

HEGIO

Pentru că lui, nu mie, i-ai fost mai credincios.

TYNDARUS

Cum? Într-o zi şi-o noapte ai cugetat că faci
Să ţi se devoteze un om, captiv de ieri,
Că-l faci să te slujească, mai mult decât pe-acel
La care-a stat o viaţă, din fragedă pruncie?

HEGIO

Să ceri recunoştinţă din partea lui.

(Către sclavi.)

Duceţi-l
Să i se pună fiare şi piedici la picioare.

(Către Tyndarus.)

Pe urmă,-n cariera de piatră ai să mergi.
Şi nu numai opt steiuri, cât taie fiecare,
Ci încă patru, zilnic, tăia-vei pe deasupra.
Altminteri, Şase-sute-de bice te-i numi.

ARISTOPHONTES

Pe oameni şi pe zeii preamilostivi, te rog,
Nu-l da pieirii, Hegio.

HEGIO

Pe Hercle!- am toată grija.
Va sta în fiare, noaptea întreagă ferecat,
Şi-n timpul zilei piatră va scoate, sub pământ.
Îl chinui multă vreme, nu într-o zi-l dau gata.

ARISTOPHONTES

Eşti hotărât?

HEGIO

Cum moartea, cândva, mi-i hotărâtă.

(Către sclavi.)

Duceţi-l pe nemernic la Hippolyt, fierarul,
Şi cereţi-i să-i pună cătuşe cât mai grele.
Pe urmă, în afara cetăţii, la Cordalus,
Libertul meu, să taie la piatră-n carieră.
Din partea mea spuneţi-i să stea pe el cu ochii,
Mai rău să nu-l cinstească decât pe cel mai rău.

TYNDARUS

De ce să mai cer milă, când vrei să mă ucizi?
Prăpădul ce m-aşteaptă e-ntru prăpădul tău.
Odată mort, de moarte n-am să mai mă-nspăimânt.
Şi pân' la bătrâneţe de-ar fi să vieţuiesc,

N-aş îndura atâta cât ţi-ar plăcea să-ndur.
Fii fericit, măcar că urare alta meriţi.
Iar tu, Aristophontes, să capeţi ce mi-ai dat;
Că mulţumită ţie mă pierd acum.

HEGIO

Luaţi-l.

TYNDARUS

Te rog un singur lucru; când vine Philocrates,
Îngăduie-mi o vorbă, atât, să schimb cu el.

HEGIO

(către sclavi)
De nu-l luaţi mai iute din faţă-mi, vă ucid.

TYNDARUS

Cum mă-mbrâncesc, pe Hercle! şi cum mai trag de mine!

(Este scos din scenă de sclavi.)

HEGIO

Se duce, cale dreaptă, la locul meritat.
Să fie-nvăţătură şi celorlalţi captivi,
Şi să le taie pofta de uneltiri spurcate.
De nu era el astăzi,
(îl arată pe Aristophontes)
ca să-mi deschidă ochii,

Cu ticluieli mârşave ei m-ar fi dus de nas.
Sunt hotărât în nimeni să nu mă mai încred;
Ajunge-o păcăleală. Nădăjduiam, sărmanul
De mine, să-mi scap fiul din sclavie;
Şi mi s-a dus nădejdea. Am mai pierdut un fiu,
Copil de patru ani, răpit de-un sclav,
Şi nici pe sclav, nici fiul nu i-am mai regăsit.
Cellalt e-n mâini duşmane. De ce atât prăpăd?
De parcă le-am dat viaţă ca să rămân, vai, singur!
(Către Aristophontes.)
Urmează-mă; te-oi duce-ndărăt. Sunt hotărât
Să n-am de alţii milă, cum alţii n-au de mine.

ARISTOPHONTES

Îmi presimţeam scăparea din închisoare astăzi;
Acuma lanţuri grele, atât, îmi mai presimt.

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

ERGASILUS

(venind din direcţia portului)

O, Iupiter atotputernic, mă scapi şi-mi dărui bunăstare;
O pleaşcă grasă şi grozavă, o pleaşcă zdravănă-mi trimiţi;
Câştig, slăvire, glume, jocuri, sărbătoriri, agoniseală,
Alături, udătură, hrană pe săturate şi petreceri.
Un lucru ştiu: că toată viaţa de nimeni n-am să mă mai rog.
Pot să-mi ajut chiar şi-un prieten, pot să-mi înlătur un duşman.
Atât m-a dăruit cu daruri această zi preadăruită.
Am căpătat o moştenire fără preasfintele poveri[1].
La Hegio zbor, la bunul Hegio să-i duc atâta bucurie
Cât poate de la zei să ceară un muritor, şi chiar mai mult.
Un singur lucru ştiu acuma: ca sclavii de prin comedii[2],
Mantaua mi-o azvârl pe umeri şi-i duc, întâiul, marea veste:
Şi nu-mi mai pasă, toată viaţa am să mănânc pe săturate.

(Vrea să plece; nu-l zăreşte pe Hegio care intră în scenă.)

[1] Expresie proverbială.
[2] Cf. *Cartaginezul* şi *Epidicus*.

SCENA II

HEGIO, ERGASILUS

HEGIO

(întorcându-se din oraş, după ce l-a dus pe Aristophontes la închisoare)

Pe cât mă-ntorc şi cuget la întâmplarea asta,
Pe-atât sporita ciudă în inimă-mi sporeşte.
Să mă las eu, la anii de-acuma, tras pe sfoară!
Şi fără să-mi dau seama.
Când are să se-audă,
Ajung de râsul lumii.
Când am să intru-n piaţă, parcă-i aud strigând:
„Bătrân e,-n toată mintea, şi s-a-mbătat cu vorbe".
Dar nu pe Ergasilus îl văd acolo, oare?
Şi-a ridicat mantaua. Ce-o fi zicând să facă?

ERGASILUS

(fără să-l vadă pe Hegio)

La treabă, Ergasilus, nu zăbovi, dă zor.
Feriţi-vă, şi să nu-ncerce să-mi taie calea cineva,
Nici dacă-aş face socoteala c-a vieţuit destul; oricine
Mă ţine-n drum, sărută drumul.

HEGIO

(aparte)
E gata să-şi încerce pumnii.

ERGASILUS

(preumblându-se în scenă, tot fără să-l vadă pe Hegio)
Nu-ncape vorbă. Prin urmare, de drum să-şi vadă
fiecare;
Să nu mă ţină-aici, în piaţă, de treburile-i
flecărindu-mi.
Căci pumnul mi-e balistă, cotul o catapultă, şi berbece
Mi-e umărul; de-ating genunchiul cuiva, pe loc îl dau
grămadă.
Pe cine-am să lovesc din goană, un dinte nu-i rămâne-n
gură.

HRGIO

Ce vor să-nsemne toate astea? Să mor dacă-nţeleg o
iotă.

ERGASILUS

Mă jur că locul ăsta, ziua de-a pururi mă vor pomeni,
Şi cine îmi aţine calea, scurtează calea vieţii lui.

HEGIO

Ce faptă mare pregăteşte cu-atât de mari ameninţări?

ERGASILUS

Vă-nştiinţez pe toţi din vreme, că nu vreau să greşească
nimeni:
Închideţi-vă iute-n case, fugiţi, pieriţi din faţa mea.

HEGIO

Mira-m-ar dacă nu din pântec îşi trage el întreg
curajul.

Plâng pe nerodu-a cărui masă i-a înzecit obrăznicia.

ERGASILUS

Morarii care au tărâţe îngraşe scroafe puturoase,
Că niciun om nu mai cutează să treacă doar pe lângă
moară,
Să ştie bine că de-mi iese o scroafă-a lor în cale, tabăr
Cu pumnii pe stăpân, şi-i scutur şi-i zbor tărâţele din
cap.

HEGIO

Ca basileii dă edicte şi porunceşte ca stăpânii.
E plin, nici vorbă, de la pântec se trage tot curajul lui.

ERGASILUS

Pescarilor, ce vin în faţa poporului cu peşte putred,
Adus în goana chinuită a unei gloabe răpciugoase,
Şi-al cărui duhnet izgoneşte din for pe tonţii basiliei,
Le mângâi fără milă botul cu coşurile lor de peşte,
Ca să-nţeleagă la ce caznă supun ei nasul celorlalţi.

Casapii care smulg odrasle de lângă oile cernite
Şi duc mieluţii la tăiere şi-i vând de două ori mai scump[1],
Berbeci bătrâni, vârtoşi la carne, gătindu-i ca pe mieii fragezi[2]
De-o să-ntâlnesc pe drumul public pe unul dintre ei, să ştie
Că dau şi mielul şi stăpânul celei mai rele dintre morţi.

HEGIO

Ei, bravo,-mi place; dă edicte ca un edil adevărat,
Mă mir de ce etolienii nu l-au numit agoranom[3].

ERGASILUS

Nu mai sunt parazit, ci rege, mai rege decât ceilalţi regi,
Atât de straşnice merinde în port, de-o clipă, mi-au intrat.
Ci stau, şi nu-i spun bucuria lui Hegio, bunul bătrânel,
Cel mai iubit acum de soartă dintre toţi oamenii din lume?

HEGIO

Ce bucurie îmi aduce atât de bucuros şi darnic?

[1,2] Sensul ambelor versuri este nesigur.
[3] Funcţionar atenian însărcinat cu supravegherea pieţei.

ERGASILUS

(bătând în uşa lui Hegio)
Hei, unde sunteţi? Nu e nimeni? Ce, nimeni nu-mi deschide uşa?

HEGIO

S-a-ntors la mine să cineze.

ERGASILUS

Deschideţi uşile-amândouă,
Dacă nu vreţi să zboare-n ţăndări sub pumnul meu şi să-şi dea duhul.

HEGIO

Să-i spun o vorbă.

(Tare.)
Ergasilus!

ERGASILUS

(fără să se întoarcă)
Cin' l-a strigat pe Ergasilus?

HEGIO

La mine uită-te.

REGASILUS

(idem)
Nici sora ta nu face, n-o să-ţi facă asta.
Dar cine eşti?

HEGIO

Te uită-ncoace: sunt Hegio.

ERGASILUS

O, cel mai de treabă
Dintre toţi oamenii de treabă, la vreme-n cale mi-ai ieşit.

HEGIO

Te-a ghiftuit în port vreunul; de-aceea nu mă iei în seamă?

ERGASILUS

Întinde-mi mâna.

HEGIO

Mâna ?

ERGASILUS

Mâna, întinde-mi-o degrabă.

HEGIO

Iată.

ERGASILUS

Şi bucură-te.

HEGIO

Să mă bucur?

ERGASILUS

Îţi poruncesc. Fii bucuros.

HEGIO

Mâhnirea-mi este bucuria.

ERGASILUS

(Stai, nu te mânia, te rog.)[1]
Îndată am să-ţi curăţ trupul de toate petele mâhnirii;
Deci, bucură-te.

HEGIO

Să mă bucur, dar nu ştiu pentru ce.

ERGASILUS

Faci bine;
Ci dă poruncă...

HEGIO

Ce poruncă?

ERGASILUS

Un foc năprasnic să se-aprindă.

HEGIO

Un foc năprasnic?

[1] Replică plasată greşit aici, poate o interpolare. O regăsim, la locul ei, ceva mai jos, în gura aceluiaşi personaj (p.388).

ERGASILUS

Mare,-adică.

HEGIO

Ce? pasăre de pradă vrei,
De dragul tău, să dau foc casei?

ERGASILUS

Stai, nu te mânia, te rog.
Vrei sau nu vrei să dai poruncă să pună oale la foc iute,
Tingiri curate, cu slănină şi mâncărică, la foc paşnic,
Un sclav să cumpere vreun peşte, ba cât de mulţi...?

HEGIO

Visează treaz.

ERGASILUS

Un altul, nişte porc de lapte, şi nişte miel, şi câţiva pui...?

HEGIO

Să ai din ce, ai duce-o straşnic.

ERGASILUS

... scoici ca o pulpă şi ţipari,
Morun uscat, scrumbii, lacherdă, calcan, thon mare, brânză moale?

HEGIO

Să mi le-nşiri e mult mai lesne decât să te şi-nfrupţi din ele
La masa mea, băiete dragă.

ERGASILUS

Crezi că la mine mă gândesc?

HEGIO

La mine, nici nu mori de foame, nici nu te ghiftui; nu mă-ncânţi.
Cuminte-ar fi să-mi vii la masă, c-o poftă nu de zile mari.

ERGASILUS

Cu-o vorbă-am să te fac să cheltui de n-ai să te mai poţi opri.

HEGIO

Pe mine?

ERGASILUS

Da.

HEGIO

Tu mi-eşti stăpânul?

ERGASILUS

Prietenul, zi, mai degrabă.
Vrei să-ţi aduc eu fericirea?

HEGIO

Prăpădul, sigur, mi-l aduci.

ERGASILUS

Întinde-mi mâna.

HEGIO

Iată.

ERGASILUS

Zeii îţi sunt prieteni.

HEGIO

Nu-mi dau seama.

ERGASILUS

Nu eşti în zeama ta, de-aceea. Dar nu mai sta, ci dă porunca
S-aducă vasele sfinţite, de sacrificiu, şi mai cere
Un miel neprihănit s-aducă.

HEGIO

Şi pentru ce?

ERGASILUS

Ca să-l sacrifici.

HEGIO

Şi cărui zeu?

ERGASILUS

Pe Hercle! mie; azi Iupiter sunt pentru tine,
Şi Mântuirea, şi Norocul, şi Bucuria, şi Lumina;
Aşa că – ghiftuieşte zeul dacă ţi-l vrei mereu prielnic.

HEGIO

Din cât te văd, îţi e cam foame.

ERGASILUS

Înfometat sunt eu, nu tu.

HEGIO

Cum vrei; eu pot să rabd.

ERGASILUS

Nici vorbă; de mic copil ai fost deprins.

HEGIO

Trăsni-te-ar Iupiter şi zeii!

ERGASILUS

Pe tine... ştiu că vestea bună
Ce-o port din port te fericeşte şi-ar trebui să-mi mulţumeşti.
Îţi dărui dragostea.

HEGIO

Ia pleacă, nerodule; vii prea târziu.

ERGASILUS

Temeinică ţi-ar fi mustrarea dac-aş veni, cred, prea
devreme.
Acum, ascultă marea veste ce ţi-o aduc; l-am fost văzut
Pe fiul tău, Philopolemus, întreg, voinic şi sănătos,
Intrând în port c-un vas al ţării, de Philocrates însoţit,
Şi aducându-l pe Stalagmus, care-a fugit din casa ta
– Sunt ani de-atunci – răpindu-ţi fiul, pe celălalt, de
patru ani.

HEGIO

Bătu-te-ar zeii, râzi de mine.

ERGASILUS

Zeiţa dragă-a Lăcomiei
Să mă iubească şi desfete aşa cum este-adevărat
Că l-am văzut.

HEGIO

Pe Philocrates?

ERGASILUS

Pe fiul tău şi Geniul meu.

HEGIO

Şi pe captivul din Elida?

ERGASILUS

Jur pe Apolo.[1]

HEGIO

Şi pe sclavul
Ce mi-a răpit cândva pe cellalt copil al meu?

ERGASILUS

Mă jur pe Cora.[2]

HEGIO

Şi a venit...

ERGASILUS

Jur pe Preneste.[3]

HEGIO

...de mult?

ERGASILUS

Pe Signia mă jur.[4]

[1-4] Ergasilus începe să jure, în limba greacă, mai întâi pe Cora (sau Core, denumirea purtată de Persephona, şi care înseamnă "fecioară, fată tânără"), omonim al unei localităţi din ţara volşcilor, în Italia. Echivocul acesta îl îndeamnă să jure, în continuare, pe alte localităţi din Italia, dându-le nume greceşti şi provocând, la sfârşit, replica lui Hegio, pe care nu o lasă fără un răspuns ironic.

HEGIO

Eşti sigur?

ERGASILUS

Jur pe Frusinone.[1]

HEGIO

Ia seama.

ERGASILUS

Jur pe Alatria.[2]

HEGIO

De ce te juri pe nişte-oraşe barbare?

ERGASILUS

Sunt la fel de greu
De mistuit ca şi ospăţul de care-ai zis.

HEGIO

Ce ticălos!

ERGASILUS

Sunt, pentru că nu-mi dai crezare când adevăru-l spun.
De unde
Era Stalagmus, din ce ţară, când ţi-a fugit?

[1,2] Vezi nota anterioară (p.393).

HEGIO

Sicilian.

ERGASILUS

Eh, nu mai e, să ştii; acuma-i boian, se ţine cu-o
boiană;[1]
Pesemne-a odrăslit cu vreuna şi cred c-a luat-o de
nevastă.

HEGIO

Ci înc-odată: adevăr e în tot ce-ai spus tu?

ERGASILUS

Da, mă jur!

HEGIO

Zei milostivi, mă-ntorc la viaţă, dacă ţi-e
vestea-adevărată.

ERGASILUS

Cum Hegio? te-ndoieşti şi-acuma cu toate că mă jur
cinstit?
Hai, dacă nu te-ncrezi în mine, dă fuga până-n port, să
vezi
Cu ochii tăi.

[1] Boienii erau o populaţie galică, recent cucerită de romani (după 235 î.H.), al cărei nume, derivat din *bos-vis – bou* era luat în derâdere.

HEGIO

Alerg; tu intră şi pregăteşte-n casă totul.
Ia, cere, scoate din cămară tot ce pofteşti; te fac chelnar.

ERGASILUS

De nu mi-i bună profeţia, pictează-mă cum vrei, cu bâta.

HEGIO

Mănânci la mine toată viaţa, dacă ţi-e spusa-adevărată.

ERGASILUS

Cine-i chezaş?

HEGIO

Eu şi băiatul.

ERGASILUS

Făgăduieşti?

HEGIO

Făgăduiesc.

ERGASILUS

Ci eu te-ncredinţez, la rându-mi, că ţi-a venit băiatu-acasă.

HEGIO

Să te-ngrijeşti de toate cele.

ERGASILUS

Drum bun, şi să te-ntorci cu bine.

(Hegio iese)

SCENA III

ERGASILUS

S-a dus şi m-a lăsat stăpânul bucatelor din toată casa.
Zei fără moarte, ce-o să frângem grumajii porcilor acuma!
Ce iamă-o să se dea în pulpe, ce mai prăpăd în şunci porni-va,
Ce nimicire-n uger moale, şi ce distrugere-n şorici!
Ce-o să mai dea de greu casapii, ce-o să asude cârnăţarii!
De-ar fi să-nşir tot ce desfată un pântec, prea mi-aş pierde vremea.
Mă duc să-mi exercit puterea, cinstit să judec nişte şunci
Şi nişte pulpe oropsite, ce spânzură nejudecate.

(Intră în casa lui Hegio.)

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

BĂIATUL

Trăsni-te-ar zeii, Ergasilus, cu pântecul tău fără fund,
Trăsni-i-ar pe toţi paraziţii, dar şi pe cine-i vâră-n
casă.
Prăpădul, jalea, vijelia s-au năpustit în casa noastră.
E lup flămând, şi mi-a fost teamă să nu s-azvârle-asupra
mea...[1]
Pe Hercle! m-a băgat în spaime cu măcinatu-i din
măsele.
Dar a venit, şi-ntreg celarul de cărnărie l-a golit,
Cu barda-a spintecat trei şire, să scoată măduva din
ele,
Şi toate oalele din casă mai mici de-o baniţă le-a
spart;
A pus pe flăcări bucătarul să pună blidele la foc;
A spart zăvoarele cămării şi-ale dulapului cu vase.
Băieţi, să staţi pe el cu ochii; eu plec să-l caut pe
bătrân.
Îi spun să cumpere provizii dacă mai vrea să aibă-n
casă,
Căci după cum găteşte ăsta, ori piere tot, ori va pieri.

[1] În original urmează o lacună de un vers.

SCENA II

HEGIO, PHILOPOLEMUS, PHILOCRATES, STALAGMUS, în lanţuri, *SCLAVII*

HEGIO

(către Philopolemus)

Îi preamăresc şi-i laud pe Iupiter şi zei,
Că te-au adus acasă, la tatăl tău pierit,
Că m-au scăpat de toată neţărmurita jale
Pe care-am încercat-o pierzându-te pe tine.
Că-l văd pe omul ăsta
(îl arată pe Stalagmus)
în stăpânirea noastră,
Că buna lui credinţă
(îl arată pe Philocrates)
deplin e dovedită.

PHILOPOLEMUS

Am suferit şi eu, o, tată, am lâncezit şi-am plâns şi eu,
Şi ştiu cum te-ai zbătut în chinuri, din port, de când
mi-ai povestit.
Acum, să ne vedem de treburi.

PHILOCRATES

Dar eu, că mi-am ţinut cuvântul
Şi, liber, ţi-am adus băiatul – la ce m-aştept?

HEGIO

O, Philocrates,
N-am să fiu vrednic niciodată să-mi dovedesc recunoştinţa
Pentru tot sprijinul dat mie şi-odraslei mele.

PHILOPOLEMUS

Dar, o, tată,
Poţi, şi-ai să poţi, şi pot la rându-mi, şi-or să ne dea putinţă zeii,
Să răsplătim c-un mare bine tot binele făcut de el;
Stă în puterea ta, o, tată, să-ţi dovedeşti recunoştinţa.

HEGIO

Ce-atâta vorbă?

(Către Philocrates.)

Spune, cere, şi n-am eu limbă să zic nu.

PHILOCRATES

Cer să mi-l dai pe sclavu-acela pe care l-am lăsat chezaş
Aici, şi care totdeauna mă pune mai presus de sine,
Ca să am şi eu azi putinţa a-i răsplăti buna-credinţă.

HEGIO

Tu mi-ai făcut un mare bine şi n-am să uit. Orice dorinţă,
Şi asta, dragul meu, şi alta, îţi împlinesc; atât aş vrea,

Să nu mă cerţi că, la mânie, l-am urgisit pe sclavul tău.

PHILOCRATES

Ce i-ai făcut?

HEGIO

L-am pus în lanţuri şi l-am trimis să taie piatră,
Aflând de-nşelăciunea voastră.

PHILOCRATES

Vai mie, ce prăpăd! Un om
Atât de bun, să-ndure-atâta ca să-mi salveze mie capul!

HEGIO

Un singur ban, în schimb, n-oi cere pentru eliberarea lui;
Al tău, e liber, fără plată.

PHILOCRATES

Pe Pollux! Hegio, eşti un suflet
Mărinimos. Aş cere, totuşi, să-mi fie adus aici.

HEGIO

Îndată.

(Către sclavi.)

Hei, unde sunteţi? Daţi o fugă şi mi-l aduceţi pe Tyndarus.

(Către cei doi tineri.)

Intraţi; eu cercetez acuma statuia asta biciuită,
Să-mi spună ce-a făcut pe vremuri cu cel mai mic băiat
al meu.
Puteţi să faceţi câte-o baie.

PHILOPOLEMUS

Hai, Philocrates.

PHILOCRATES

Te urmez.

SCENA III

HEGIO, STALAGMUS

HEGIO

Ia vino-ncoace, om de bine, micuţul, chipeşul meu sclav.

STALAGMUS

Ce-ar trebui să fac eu oare, când chiar şi-un om ca tine
minte?
Am fost micuţ, am fost şi chipeş; dar om de bine şi
cinstit
N-am fost şi n-am să fiu vreodată; nu-ţi pune-n
cinstea mea nădejdea.

HEGIO

Mai bine-ai sta un pic să cugeţi la strâmtoarea-n care
eşti.
Spui adevărul, scapi mai ieftin... adică, nu plăteşti prea
scump.
Fii sincer şi cinstit. Cu toate că n-ai fost sincer
niciodată
Şi nici cinstit.

STALAGMUS

Socoţi, pesemne, c-am să roşesc mărturisind?

HEGIO

Te fac eu să roşeşti; din creştet pân' la călcâie-ai să fii
roşu.

STALAGMUS

Ha, îţi închipui că mă sperii ameninţându-mă cu biciul;
Te amăgeşti – mai bine spune ce dai, ca să primeşti
la rându-ţi.

HEGIO

Îţi merge gura ca o moară; cuminte-ar fi s-o mai
opreşti.

STALAGMUS

Cum vrei.

HEGIO

Era băiat de treabă cândva; dar s-a schimbat cu totul.
Să-ncepem. Şi ia bine seama la ce te-ntreb, la ce-mi răspunzi.
De-i spune tot, tot adevărul, mai bine s-ar putea să-ţi meargă.

STALAGMUS

Nimicuri, fleacuri; crezi, pesemne, că nu ştiu ce mi se cuvine?

HEGIO

Dar poţi să scapi ceva mai ieftin, mai ieftin, dacă nu de tot.

STALAGMUS

Ceva mai ieftin, da; căci merit scump să plătesc, şi foarte scump,
Fiindc-am fugit, şi ţi-am luat fiul, pe cel mai mic, şi l-am vândut.

HAGIO

Şi cui?

STALAGMUS

Lui Theodoromedes Cel-mai-bogat-om din Elida,
Cu şase mine.

HEGIO

Zei din ceruri! părintele lui Philocrates.

STALAGMUS

Îl ştiu mai bine decât tine, doar l-am văzut de-atâtea ori.

HEGIO

Slăvite Iupiter, mă scapă, şi scapă-mi fiul.

(Strigând spre interiorul casei.)

Philocrates,
Pe geniul bunătăţii tale, te rog să vii o clipă-afară.

SCENA IV

PHILOCRATES, HEGIO, STALAGMUS

PHILOCRATES

(ieşind din casa lui Hegio)

Mă iată, Hegio; la poruncă.

HEGIO

(arătându-l pe Stalagmus)

A spus că mi-a vândut băiatul
Tatălui tău, odinioară, pe şase mine, în Elida.

PHILOCRATES

(către Stalagmus)

I l-ai vândut de multă vreme?

STALAGMUS

Acuma-s douăzeci de ani.

PHILOCRATES

Aş, minte.

STALAGMUS

Eu, ori tu? de vreme ce tatăl tău ţi-a dăruit
Un ţânc de patru ani, ca zestre, pe când erai tot ţânc
de-o şchioapă.

PHILOCRATES

Ia zi, ce nume-avea copilul? Să văd de spui adevărat.

STALAGMUS

I se spunea, acasă, Paegnium; voi însă l-aţi numit
Tyndarus.

PHILOCRATES

Şi cum de nu te ştiu pe tine?

STALAGMUS

Aşa sunt oamenii făcuţi:
Ori nici nu-i ştiu, ori dau uitării pe cei de care n-au
nevoie.

PHILOCRATES

Vorbeşte lămurit: copilul pe care l-ai vândut e-acelaşi
Cu cel dat mie, atunci, de tata?

STALAGMUS

Acelaşi, da, şi fiul lui.

(Îl arată pe Hegio.)

HEGIO

Nu ştii, e viu?

STALAGMUS

Am luat bănuţii, şi nu mi-a mai păsat de ţânc.

HEGIO

(către Philocrates)

Ce zici de asta?

PHILOCRATES

Că Tyndarus e fiul tău, şi spusa lui
Cu prisosinţă-mi dovedeşte; şi, de copil, a vieţuit
Cu mine,-n cinste şi virtute, până la anii tinereţii.

HEGIO

Şi rău, şi tare bine-mi pare dacă voi spuneţi adevărul.
L-am urgisit, şi rău îmi pare, dacă e fiul meu Tyndarus.
Ah, să fi fost mai bun oleacă, şi-atât de rău să nu fi
fost!

Durerea lui mă doare-n suflet. Ah, de-aş putea să şterg trecutul!
Dar iată-l, vai, într-o găteală nepotrivită cu virtutea-i.

SCENA V

TYNDARUS, HEGIO, PHILOCRATES, STALAGMUS

TYNDARUS

(cu lanţuri la picioare şi ţinând un târnăcop în mână)

Văzusem în picturi ce cazne îndură omul în infern,
Dar nicio caznă de pe-acolo nu se asemuie cu cele
Din carierele de piatră. N-ai decât munca să-ţi alunge
Din trup cumplita oboseală în carieră,-aici, la piatră.
Când am sosit, aşa cum fiii patricienilor primesc
Fie-un răţoi, fie-o stăncuţă sau prepeliţă, să se joace,
Eu am primit, ca să-mi trec vremea, această pupăză în dar.

(arătând târnăcopul)

Da-mi văd stăpânu-n faţa casei, şi pe cellalt stăpân – s-a-ntors.

HEGIO

Salut, o, fiu dorit fierbinte!

TYNDARUS

Cum vine asta: „fiu dorit”?

Ah, înţeleg de ce mi-eşti tată şi pentru ce-mi zici fiul tău:
Ca un părinte bun, tu iată mă faci să văd lumina zilei.

PHILOCRATES

Salut, Tyndarus.

TYNDARUS

Fii ferice, om pentru care-ndur atâta.

PHILOCRATES

Dar ai să fii bogat şi liber, căci iată-l lângă tine,-aici,
Pe tatăl tău; şi iată sclavul ce te-a răpit, la patru ani,
Şi te-a vândut, pe şase mine, tatălui meu; şi tata, mie,
Copil şi eu pe vremea-aceea, ca zestre mi te-a dăruit.

(Arătându-l pe Stalagmus.)

El ne-a spus totul, mai nainte; căci din Elida l-am adus...

TYNDARUS

(arătându-l pe Hegio)

Ce ştii de fiul lui?

PHILOCRATES

Aici e, în casă, şi ţi-e frate bun.

TYNDARUS

Ci spune: l-ai adus cu tine şi pe băiatul lui captiv?

PHILOCRATES

Ţi-am spus; e-n casă,-aici.

TYNDARUS

Pe Pollux! frumoasă, minunată faptă.[1]

PHILOCRATES

Şi iată-ţi tatăl.

(îl arată pe Hegio)

Omul ăsta.

(îl arată pe Stalagmus)

e cel ce te-a răpit de mic.

TYNDARUS

Şi pentru că sunt mare-acuma, călăului trimit călăul.

PHILOCRATES

O merită.

TYNDARUS

Aşa, pe Pollux! îşi ia răsplata meritată.

(Către Hegio.)

Eşti tatăl meu, adevărat e?

HEGIO

Da, fiule, sunt tatăl tău.

TYNDARUS

Pe Pollux! îmi aduc aminte c-am auzit de mult de tot,
Şi dacă mă gândesc mai bine încep aminte să-mi aduc[2],
Ca printr-o ceaţă-ndepărtată, că Hegio tata se numea.

[1, 2] Toate aceste replici (la care trebuiesc adăugate şi ultimele două de la p. anterioară) care lungesc şi reiau acţiunea, provin, probabil, dintr-o prelucrare.

HEGIO

Eu sunt.

PHILOCRATES

Dă, rogu-te, poruncă să i se taie-aceste lanţuri,
Şi-mpovărat să fie sclavul.

HEGIO

Cu asta vream şi eu să-ncep.
Să mergem, şi-om chema fierarul să-i scoată fiarele, şi-n ele
Să-l ferece pe sclav.

STALAGMUS

N-am zestre, şi darul lor îmi prinde bine.

CHOREGUL

Dragi spectatori, această piesă e doldora de omenie.
Nu-s mângâieri în ea lascive, nici uneltiri de-ale iubirii,
Nu sunt copii schimbaţi în leagăn, şi nici înşelăciuni cu bani.
Nici tineri care liberează, pe-ascuns de taţii lor, femei.
Poeţii rareori creează astfel de comedii, în care
Şi omul bun, mai bun ajunge. Acuma, dacă vreţi, şi dacă
V-am descreţit cu piesa noastră, făceţi-ne un semn şi nouă;
Amici ai bunelor deprinderi şi-ai binelui – aplaudaţi.

NEGUSTORUL

Titlul latin:

MERCATOR

PERSONAJELE

CHARINUS, un tânăr, iubitul Pasicompsei
ACHANTIO, sclavul lui Charinus
DEMIPHO, un bătrân, tatăl lui Charinus
LYSIMACHUS, un bătrân, prietenul lui Demipho
SCLAVUL lui Lysimachus
EUTYCHUS, fiul lui Lysimachus, prietenul lui Charinus
PASICOMPSA, O CURTEZANă
DORIPPA, soţia lui Lysimachus
SYRA, o bătrână, slujitoarea Dorippei
BUCĂTARUL

Acţiunea se petrece în Atena

SUBIECTUL COMEDIEI (I)

Negustorind prin lume, din multele-i puţine
Economii, un tânăr îşi cumpără o sclavă.
Găsindu-i-o pe navă, părintele-i descoase
Un sclav şi află numai că fiul plănuia
S-o deie mamei sale. Îndrăgostit, bătrânul
Tocmeşte cumpărarea frumoasei c-un vecin.
O cumpără. Dar soţia vecinului, văzând-o,
Rănită,-nverşunată, îşi bănuie bărbatul.
Un prieten îl opreşte pe fiu să plece-n lume;
Lucrând cu-nţelepciune el îi redă iubita.

SUBIECTUL COMEDIEI (II)

Nemulţumit de fiul destrăbălat, un tată,
Ca negustor, departe de casă îl timite.
Dintr-un oraş băiatul îşi cumpără o sclavă
Pe care o-ndrăgeşte. Acasă o aduce;
Dar tatăl lui, văzând-o, la rându-i o-ndrăgeşte.
Întreabă-a cui e fata; şi află de la sclav,
Că fiul i-a adus-o, ca slujitoare, mamei.
Bătrânu-şi roagă fiul s-o vândă unui prieten
De-al lui; în van acesta îi spune c-a vândut-o.
În jocul lor, bătrânul alătură vecinul.
Iar tânărul pe fiul vecinului. Învinge,
Luând-o înainte, bătrânul. Dar soţia
Vecinului, găsind-o în casa ei pe fată,
Îşi bănuie bărbatul... În vremea asta fiul
Vrea în exil să plece... Prietenu-i, unit
Cu tatăl lui, vecinul, îl roagă pe bătrân
Şi-l hotărăsc să-i lase băiatului iubita.

ACTUL INTAI

SCENA I

CHARINUS

(singur)

Am hotărât doi iepuri să prind azi dintr-o dată:
Şi subiectul piesei şi dragostea-mi să spun.
N-am să mă port ca alţii, din alte comedii,
Ce-şi povestesc cu jale şi negrei Nopţi, şi Zilei,
Şi Soarelui, şi Lunei o jalnică iubire,
Cu toate că, se ştie, puţin le pasă lor
De temerea, durarea şi vrerea omenească;
De-aceea vă spun vouă nefericirea mea.

De Philemon[1] e scrisă această comedie,
Şi Emporos îi spune-n greceşte; Titus Maccius,
Numind-o Negustorul, a dat-o în latină.

De tatăl meu în Rhodos am fost trimis cu treburi
Negustoreşti; pe-acasă n-am mai călcat doi ani.
M-a fermecat acolo o fată fără seamăn.
Dar să vă spun în ce fel, dacă urechea voastră
E liberă şi dacă aveţi bunăvoinţă.

[1] Poet comic grec, născut în Cilicia (361-262 î.e.n.), unul dintre principalii reprezentanţi ai comediei de moravuri (Comedia nouă).

Mă-ndepărtez acuma de bunul obicei,
Povestea începându-mi făr-a cere voie[1].
Greşeli nenumărate-s tovarăşe iubirii,
Tristeţea,-ngândurarea, găteala sclipitoare –
Şi-acest cusur nu numai pe-ndrăgostiţi apasă,
Ci pe oricine-l bate pierdut e pe vecie;
Şi eu mă jur că nimeni mai mult nu se căieşte
Decât c-a pus găteala mult mai presus de pungă –
Dar n-am spus ce mai trage iubirea după sine:
Nesomnul, rătăcirea, mâhnirea, groaza, fuga,
Sminteala, neghiobia, nesocotinţa oarbă.
Năuca zăpăceală şi lipsa de măsură,
Şi patima, desmăţul şi multă rea-voinţă.
De ea stau prinse lenea, jignirea, lăcomia,
Ocara, sărăcia, risipa nebunească,
Tăcerea, flecăreala; şi câte-ntr-adevăr,
Dioscursuri fără noimă şi fără de folos
Nu ţin îndrăgostiţii cam pe nepusă masă.
Şi dacă eu tăcerea le pomenesc, desigur,
O fac pentru că nu ştiu îndrăgostit să ştie
Vorbi cu iscusinţă întru folosul lui.
De-aceea flecăreala-mi nu vreau să vă mânie;
Odată cu iubirea, tot Venus mi-a fost dat-o.
Dar să-mi urmez povestea şi să v-o spun pe toată.

[1] Text corupt în original; traducere aproximativă.

Abia trecut de vârsta efebilor[1] şi-abia
Lăsând copilăria cu jocurile-i dragi,
Mă-ndrăgosii amarnic de-o curtezană-aici.
Curând, averea tatii spre ea porneşte-n taină.
Un negustor de sclave, stăpân al ei, netrebnic,
Îmi pune-n gât cuţitul, să-nhaţe cât mai mult.
Îmi dojenea într-una tătâne-meu purtarea;
Spunea că negustoru-i viclean şi necinstit;
Că-i risipesc avutul înavuţind un vierme.
Ba se răstea la mine, ba mormăia-ntre dinţi
Şi, clătinându-şi capul, ca fiu mă renega.
Striga prin tot oraşul şi-i sfătuia pe oameni
Ca nu cumva să-mi deie ceva cu împrumut.
Că dragostea-mi aduce ruina, mai spunea;
Că-s prea de tot nemernic, stricat şi ticălos,
Şi că-l depoi de pungă, de casă şi de tot;
Că nu e drept să-şi vadă averea, adunată
Cândva cu demnitate şi râuri de sudoare,
Cum eu o toc şi-mprăştii în furia iubirii;
Că prea de multă vreme la vatra lui mă rabdă.
Şi dacă n-am ruşine, să-mi fac mai bine seama;
Că el, spunea, odată ieşit dintre efebi,
Nu s-a dedat, ca mine, plăcerilor iubirii,
Nici lenii, trândăvelei, şi nici n-ar fi putut;

[1] Obicei grecesc pe care Plaut l-a preluat de la Philemon fără să-l adapteze realităţilor romane. La Atena tinerii ieşeau, pe la 18 ani, din rândul efebilor pentru a se înscrie, după ce treceau proba decimasiei, ca cetăţeni în registrul demei..

Atât de strâns fusese ţinut de tatăl lui.
Cu cea mai aspră muncă el se spetea pe câmp[1]
Iar în oraş o dată la patru ani[2] venea,
Şi-abia privea la pieptul zeiţei, o clipită,
Că-l şi mâna de grabă tătâne-său la ţară.
Muncea din greu acolo, mai greu ca slujitorii,
Iar tatăl lui adesea nu pregeta să-i spună:
„Ari, şi grăpezi, şi semeni, şi seceri pentru tine,
Şi tu ai să te bucuri de rodul muncii tale".
Şi după ce din viaţă părintele-i s-a stins,
El a vândut pământul şi, cumpărând o navă
De trei sute metrete[3] cu mărfuri a pornit
Din ţărm în ţărm, pe mare, necunoscând hodina,
Pân-a-ncropit averea de-acum. Trebuia
Să fac şi eu întocmai, să fiu ce-i drept să fiu.
Văzându-l cum se uită la mine, şi că-l mânii
Pe omul bun, pe care se cuvenea să-l bucur,
Strivit între iubire şi remuşcări[4], îi spun
Că plec, dacă-mi dă voie, să fac negoţ pe mare,

[1] Se pare că, întradevăr, era obiceiul de a se trimite fiii să se ocupe de rosturile fermelor şI de muncile câmpului, înainte ade a îndeplini, în oraş, rolul de cetăţeni şi a participa la treburile publice.
[2] Adică la marile Panatenee, când putea să vadă, în procesiunea solemnă de la Partenon, peplul (îmbrăcăminte femeiască lungă şI largă) zeiţei Atena, pe care se afla brodată Victoria acesteia împotriva titanilor. Marile Panatenee aveau loc o dată la patru ani.
[3] Metreta – cuvânt grecesc, preluat de Plaut – era o unitate de măsură pentru lichide (38,84 litri). Prin extensie, termenul era folosit şI la desemnarea capacităţii navelor.
[4] Vers corupt în original; dar sensul este sigur.

Şi-mi părăsesc iubirea, doar ca să-i fiu pe plac.
El, mulţumit, în slavă îmi saltă hotărârea,
Dar mai ales mă-ndeamnă să-mi ţin făgăduiala.

Îmi construieşte-o navă negustorească[1]; marfă
Îmi cumpără, şi-o-ncarcă; şi-mi dă cu mâna lui,
Pe lângă toate astea, şi un talant de-argint
Şi-mă dă, ca soţ în lume şi purtător de grijă,
Un sclav ce mă-ndrumase de când eram copil.
Când isprovim cu toate, întindem pânza navei
Ajungem peste-o vreme în Rhodos, unde vând
Încărcătura-ntreagă, întocmai cum dorisem.
Câştig bani buni, adică, mai mult decât sperase
Chiar tata, la plecare, şi mă trezesc în palmă
Cu-o sumă frumuşică. Dar, întâlnind în port
Un oaspete de-al tatei, la cină mă pofteşte.
Mă duc, m-aşez la masă, petrecem de minune.
Când mergem la culcare, mă pomenesc deodată
La mine cu-o femeie frumoasă ca nealta.
Mi-o trimisese gazda, să-mi ţină de urât.
Vă-nchipuiţi, pesemne, cât mi-a plăcut de mult:
A doua zi-i cer gazdei, o rog chiar, să mi-o vândă;
Îi jur c-am să-l ţin minte şi n-am să-l uit nicicând.
Ce să mai spun? Am luat-o şi am adus-o-aici.
Nu vreau să-mi afle încă isprava asta atata.
O ţin de ieri pe navă şi sclavul mi-o păzeşte.

[1] Plaut foloseşte tot un cuvânt grecesc cercurus (cercyrus) – navă uşoară, foarte lungă şI rapidă, inventată de ciprioţi sau de corcirieni.

Dar nu el vine-n goană, deşi l-am fost oprit
Să părăsească nava? Mă tem de vreun necaz.

SCENA II

ACHANTIO, CHARINUS

ACHANTIO

(venind în goană; fără să-l vadă pe Charinus)
Cu toată dibăcia minţii, cu toată bărbăţia ta,
Pe tânărul stăpân salvează-l. Nu zăbovi, la treabă,-
Achantio,
Alungă toată oboseala, nu te lăsa cuprins de lene.
(Vai mie, gâfâi de-mi dau duhul; pe Hercle! Nu mai
pot, mă sting.)[1]
Ghionteşte,-mpinge, fără milă, răstoarnă-ndată pe
oricine
Te ţine-n loc, tăindu-ţi calea. Ce obicei urât pe-aici;
Când eşti zorit şi-alergi pe stradă nu se dă nimeni la o
parte.
Eşti nevoit să faci trei lucruri, când numai unu-ar fi
de-ajuns;
S-alergi, să tot loveşti cu pumnii şi să te cerţi cu toată
lumea.

---
[1] Vers plasat de diverşi editori la fiecare din următoarele trei replici ale lui Achantio. S-ar putea să fie introdus în text de vreun comentator.

CHARINUS

(aparte)
Ce s-antâmplat de ţine-atâta să nu-i stea nimeni în
cale?
Mă tem să aflu noutatea ce mi-o aduce.

ACHANTIO

Flecăresc;
Şi, vai, pe cât mai mult întârzii, pe-atât primejdia
sporeşte.

CHARINUS

(aparte)
Mi-aduce-o veste rea.

ACHANTIO

Genunchii nu mai m-ajută să alerg.
Ah, mor; se răzvrăteşte splina şi mă apasă pe bojogi.
Ah, mor; nu pot să mai răsuflu; rău cântăreţ aş fi din
flaut.

CHARINUS

(aparte)
Apucă mai curând pulpana şi şterge-ţi cât de cât
sudoarea.

ACHANTIO

Nici toate băile din lume n-or să mi-alunge oboseala.
Dar unde, unde-o fi Charinus, stăpânul meu?

CHARINUS

(aparte)

Mă roade grija.
Se cade să-l întreb de vorbă, ca să-mi dau seama ce m-aşteaptă.[1]

ACHANTIO

De ce tot stau? Nu fac să zboare în ţăndări uşa bocănind?
Deschideţi careva. Pe unde-i cHarinus; a plecat, e-acasă?
Ce, n-are nimeni bunătatea să îmi deschidă?

CHARINUS

Iată,-aici,
Pe omul căutat, Achantio.

ACHANTIO

(fără să-i dea atenţie lui Charinus)

Rău vă mai faceţi datoria.

CHARINUS

Ce veste rea te-a pus pe flăcări?

ACHANTIO

Rea pentru amândoi, stăpâne.

[1] Text nesigur.

CHARINUS

Ce s-a-ntâmplat?

ACHANTIO

Suntem pierduţi.

CHARINUS

E bun pentru duşmani exordiul.

ACHANTIO

Ţi-l hărăzeşte ţie soarta.

CHARINUS

Ci, hai, vorbeşte-odată.

ACHANTIO

Ia-o încetişor; să-mi vin în fire.
Mi-am rupt bojogii pentru tine; de nu ştiu când tot scuip la sânge.

CHARINUS

(nerăbdător)

Răşină de Egipt cu miere[1] înghite; şi te vindeci iute.

ACHANTIO

Iar tu bea smoală clocotită; şi scapi îndată de necazuri.

[1] Remediu împotriva durerilor de gât (cf. Pliniu cel Bătrân, *Istoria naturală*, I, XXIV, 34).

CHARINUS

Uf, n-am mai pomenit, pe Hercle! Un om supărăcios ca tine.

ACHANTIO

Nici eu n-am pomenit, pe Pollux! o limbă ca a ta de rea.

CHARINUS

Şi dacă sfatul meu îţi este leac dătător de sănătate?

ACHANTIO

M-aş cam lipsi de-o sănătate cu suferinţe câştigată.

CHARINUS

Cunoşti vreun bine-n lumea asta necufundat oleacă-n rău,
Sau bucurie ne-ntrecută printr-o fărâmă de necaz?

ACHANTIO

Eu nu ştiu de-astea; niciodată n-am priceput filozofia.
Ştiu doar că binele ce-mi vine muiat în rău nu-l junduiesc.

CHARINUS

Dă-mi mâna, mâna ta cea dreaptă; te rog, Achantio.

ACHANTIO

(întinzânmdu-i mâna dreaptă)

Iată; strânge-o.

CHARINUS

Vrei să rămâi tu slujitorul meu cel credincios?

ACHANTIO

Socoate singur.
Atâta timp cât eu, stăpâne, crăp pentru rine alergând,
Ca să te fac să afli-ndată ceea ce ştiu.

CHARINUS

Eliberat
Vei fi-ntr-o lună, poate două.

ACHANTIO

Mă linguşeşti, fară-ndoială.

CHARINUS

M-ai crede tu pe mine-n stare să spun minciuni, şi tocmai ţie?
Când nici n-apuc să scot o vorbă şi mă şi prinzi cu şoalda.

ACHANTIO

Ah,
Pălăvrăgeala ta-mi sporeşte, mai mult sfârşeala; mă ucizi.

CHARINUS

(necăjit)

Aşa ţii tu la mine,-Achantio?

ACHANTIO

Ce vrei să fac?

CAHRINUS

Ceea ce vreau.

ACHANTIO

Şi ce vrei tu, la urma urmei?

CHARINUS

Să-mi spui.

ACHANTIO

(pierzându-şi răbdarea)

Îţi spun.

CHARINUS

Vorbeşte-ncet.

ACHANTIO

Ţi-e teamă că din somn îi sperii pe spectatorii adormiţi?

CHARINUS

Prăpăd pe capul tău!

ACHANTIO

E tocmai ce port din port.

CHARINUS

Ce porţi? Vorbeşte.

ACHANTIO

Necaz, nenorocire, spaimă, gâlceavă, grijă, zbuciumare.

CHARINUS

Vai mie, porţi o-ncărcătură cum nu se poate mai cumplită.

Ah, sunt topit.

ACHANTIO

Nu, eşti...

CHARINUS

Desigur: pierdut.

ACHANTIO

Ai zis-o tu; eu tac.

CHARINUS

Şi ce prăpăd e?

ACHANTIO

Vai, nu-mi cere să spun: nenorocire mare.

CHARINUS

De grijă, rogu-te mă scapă; e mult prea mult de când
mă zbucium

ACHANTIO

Domol; mai am de spus atâtea până ce-mi capăt
chelfăneala.

CHARINUS

Pe Hercule!-ndată ai s-o capeţi, de nu vorbeşti sau nu-ţi
iei valea.

ACHANTIO

Cum ştie să mă linguşească! Nu-l mai opreşti, când se
porneşte.

CHARINUS

Te rog frumos, te rog din suflet dezvăluie-mi
ce s-a-ntâmplat;
Văd că-i nevoie să-nmoi glasul şi să mă rog de sclavul
meu.

ACHANTIO

Nu merit, oare,-atâta lucru?

CHARINUS

Ba meriţi, da.

ACHANTIO

Şi eu socot..
Aş vrea să ştiu; pierit-a nava?

ACHANTIO

E neatinsă, n-avea teamă.

CHARINUS

Gătelile-i, cumva?

ACHANTIO

Şi ele sunt neatinse.

CHARINUS

Lămureşte-mi,
De ce, atunci, venind în goană doreai atât să mă
găseşti?

ACHANTIO

Nu faci decât să-mi tai cuvântul cu toate astea.

CHARINUS

Tac.

ACHANTIO

Să taci.
Când văd atâta stăruinţă ca să cunoşti o veste proastă,
Mă-ntreb cu câtă-nverşunare ai vrea să afli una bună.

CHARINUS

Te rog, pe Hercule! vorbeşte, hai, spune-odată vestea proastă.

ACHANTIO

Dacă mă rogi, ţi-o spun, desigur; ei, bine, tatăl tău...

CHARINUS

Ce? Tata?

ACHANTIO

Da, ţi-a văzut....

CHARINUS

Ah, ce?

ACHANTIO

Iubita.

CHARINUS

Iubita, zici? Vai mie, vai!
Cum a văzut-o, cum?

ACHANTIO

Cu ochii.

CHARINUS

În ce fel oare?

ACHANTIO

Larg deschişi.[1]

CHARINUS

N-o ştergi de-aicea, spânzurate? Glumeşti, când viaţa mea e-n joc.

ACHANTIO

Cum naiva, să glumesc, stăpâne, dacă-ţi răspund la întrebare?

CHARINUS

Răspunde, nu-mi întoarce vorba.

ACHANTIO

Ei bine,-ntreabă ce pofteşti.

CHARINUS

Cine-a văzut-o?

ACHANTIO

Chiar, pe Hercle! cum eu mă văd cu tine-acuma.

CHARINUS

Unde-a văzut-o?

ACHANTIO

Sus, pe navă, căci s-a urcat pe ea bătrânul,
Şi-a stat de vorbă chiar cu fata.

[1] Glumă tradiţională.

CHARINUS

Ah, tată, m-ai ucis de tot!

(Către Achantio.)

Iar tu, tu, pentru ce, mişele, de ce nu l-ai oprit s-o vadă?
De ce tu n-ai dosit-o bine de ochii tatii, scelerate?

ACHANTIO

La treburile noastre tocmai trebăluiam cu mare zor;
Strângeam tacâmul de pe navă şi-l auzeam cum se aşează.
Ci tatăl tău, în vremea asta, s-apropie-ntr-o luntrişoară
Şi se cocoaţă sus pe navă, de nimeni dintre noi văzut.

CHARINUS

(sieşi, desperat)

Degeaba am scăpat, degeaba, de furiile tale, mare.[1]
Credeam că pe pământ, aicea, primejdii nu mă mai încearcă;
Şi sunt izbit în stânci acuma de valurile mâniate.

(Către Achantio.)

Vorbeşte, spune mai departe.

ACHANTIO

Când a văzut bătrânul fata,
S-a repezit s-o-ntrebe cine-i.

[1] Text nesigur.

CHARINUS

Şi ea, ce-a spus?

ACHANTIO

În clipa-aceea,
Tăindu-i vorba,-n locul fetei strig că-i o sclavă cumpărată
Cu gând s-o dărui mamei tale.

CHARINUS

Şi te-a crezut?

ACHANTIO

Mă mai întrebi?
Dar a-nceput s-o strângă-n braţe, neruşinatul.

CHARINUS

Cum, pe fată?

ACHANTIO

Te miri că nu m-a strâns pe mine?

CHARINUS

Sărmana inimă din piept
Mi se topeşte-ncet cu-ncetul, ca sarea-n apă azvârlită.
Vai mie, vai, sunt mort.

ACHANTIO

(ridicând din umeri)

Ei bine, ai spus un mare adevăr.
Eşti tare prost.

CHARINUS

(reflectând)

Ce să fac? Tata nu cred să creadă dacă-i spun
Că pentru mama-am cumpărat-o. Şi apoi, fără doar şi poate,
E-o crimă nemaiauzită să-ţi minţi chiar propriul părinte.[1]
Şi nici nu crede – cum să creadă? – că i-am adus, ca sclavă, mamei,
O frumuseţe fără seamăn.

ACHANTIO

Nu taci odată, prostovane?
O să te creadă,-ţi jur; pe mine m-a şi crezut.

CHARINUS

Mă tem grozav
Ca nu cumva să bănuiască sărmanul tata adevărul.
Răspunde-mi totuşi la-ntrebare, te rog.

ACHANTIO

Mă rog, la ce-ntrebare?

[1] Scrupul rar întâlnit la tinerii din comediile antice.

CHARINUS

Părea să bănuie că fata-i iubita mea?

ACHANTIO

Nu, nicidecum.
A dat crezare spusei mele.

CHARINUS

(neîncrezător)

Sau poate doar ţi s-a părut?

ACHANTIO

(cu convingere)

Ba nu, îţi jur, mi-a dat crezare.

CHARINUS

Vai mie, bietul; sunt pierdut.
Dar ce mă vait eu aicea şi nu dau fuga pân' la navă?
Urmează-mă.

(Vrea să pornească.)

ACHANTIO

(oprindu-l)

Plecând acuma, dai nas în nas cu tatăl tău.
Şi tulburat de-o să te vadă, şi buimăcit, fără-ndoială
Că te opreşte şi te-ntreabă de-ai cumpărat-o şi cu cât;
Şi-n zăpăceala ta-i spui totul.

CHARINUS

Atunci o iau pe-aici; dar, spune-mi,
Crezi c-a plecat din port?

ACHANTIO

De-aceea am şi venit la mare goană:
Să nu te ia fără de veste şi să te dai de gol.

CHARINUS

Prea bine.

(Ies amândoi.)

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

DEMIPHO

(singur)

Ciudat se joacă-adesea cu bieţii oameni zeii,
Şi arătări ciudate în vise le trimit.
La fel, pe mine-azi, noaptea m-au chinuit c-un vis
Care m-a pus pe flăcări şi vai, m-a scos din minţi.
Părea că o minune de capră cumpărasem
Şi, că să nu căşune pe ea o alta, care-o
Aveam de mai-nainte, şi ca să nu se bată,
De-or locui împreună, în visul meu părea
C-am dat-o, şi că-i poartă un maimuţoi de grijă.
Nu trece mult, şi-n faţă-mi răsare maimuţoiul,
În blesteme cumplite şi în ocări mă spurcă;
Se plânge că frumoasa mea capră i-a adus
O groază de necazuri şi pagube în casă;
Şi-adaugă, de capra pe care io dădusem,
Că a tocat întreaga soţiei sale zestre.
Mi s-a părut un lucru ciudat, să toace-o capră
Întreaga zestre a soţiei acelui maimuţoi.
Dra maimuţoiul jură că spune adevărul,
Adăugând că dacă nu-l scap de ea pe dată,
La buna mea nevastă, acasă, mi-o aduce.

Eu mă simţeam cu totul vrăjit de capră,-n vis,
Dar nu aveam pe nimeni ca să i-o dau în grijă;
Eram într-o cumplită şi gra încurcătură.
Un tânăr ţap atuncea s-apropie de mine.
Îmi spune c-ar fi dus-o la casa lui, scăpând-o
De maimuţoi pe capră, şi-apoi mă ia în râs.
Şi eu plângeam zănatic în hohot după capră.

Ci nu m-ajută mintea defel să tălmăcesc
Ciudatul vis de-azi noapte; doar pe departe bănui
Cam ce-i cu capra-aceea şi ce-a vrut ea să spună.
În port, azi dimineaţă ducându-mă din zori,
Când, isprăvindu-mi treaba, zăresc la ţărmuri nava
Cu care ieri băiatul din Rhodos mi s-a-ntors.
Cuprins de neastâmpăr, vreau să mă duc s-o văd.
M-azvârlu într-o barcă, ajung la navă-ndată;
Acolo dau de-o fată frumoasă ca nealta,
De fiul meu adusă, drept sclavă, mamei sale.
Doar o zăresc şi-ndată mă-ndrăgostesc de ea,
Nu ca un bun la minte, ci ca un biet nebun.
Mă-ndrăgostesc, pe Hercle! ca-n prima tinereţe;
Doar că pe-atuncea mintea întreagă mi-o păstram.
Pe Hercle! nu-mi dau seama decât că sunt pierdut.

(Către spectatori)

Şi-acum, să tac; vecinul din casă a ieşé.
Vedeţi şi voi altminteri câte parale fac.
N-am nici o îndoială că peste capră-am dat.

Dar ţapul, maimuţoiul, pe Hercule!-ar putea
Necazuri să-mi căşune, deşi nu le ştiu tâlcul.[1]

SCENA II

LYSIMACHUS, DEMIPHO, SCLAVUL

LYSIMACHUS

(ieşind din casă, vorbeşte către oamenii care rămân înăuntru)

Vreau fără-ntârziere să fie jugănit
Bătrânul ţap, ce-atâta v-a necăjit în ţară.

DEMIPHO

(aparte)

Nu-mi place cum începe şi rău îmi pare-augurul.
Să nu-mi facă nevasta ce face el cu ţapul
(Şi să nu joc eu rolul acelui maimuţoi.)[2]

LYSIMACHUS

(unuia dintre sclavi)

La casa de la ţară duci greblele acestea,

---

[1] Acest vis se poate compara cu cel al lui Daemones din *Odgonul*. Şi acolo maimuţa simbolizează personajul rău intenţionat, de care trebuie să te păzeşti.Tinerele eroine din *Odgonul*, Palaestra şi Ampleisca, mai pure decât Pasicompsa, eroina din *Negustorul*, capătă nu înfăţişarea unei capre urmărite de un ţap, ci a unor rândunici, fiice ale Procnei şi ale Filomelei; nuanţă demnă de reţinut.
[2] Vers probabil interpolat.

Şi i le dai lui Pistus, vecinul meu, în mână.
Nevestei mele spune-i că treburi însemnate
Cer să rămân aicea, să nu m-aştepte; spune-i
Că sunt silit, chiar astăzi, să judec trei procese.
La drum, şi ţine minte.

SCLAVUL

Atât aveai de zis?

LYSIMACHUS

Atâta.

(Sclavul iese.)

DEMIPHO

Lysimachus, salut.

LYSIMACHUS

Salut, Demipho.
Ce faci? Şi cum îţi merge?

DEMIPHO

(suspinând)

Sunt, vai, nefericit.

LYSIMACHUS

Să te ferească zeii!

DEMIPHO

(cu tristeţe)

Ba mă apasă.

LYSIMACHUS

Cum?

DEMIPHO

Îţi spun, dacă ai vreme şi vrere să m-asculţi.

LYSIMACHUS

(interesat)

N-oi spune că n-am treabă, dar pentr-un bun prieten
Las totul la o parte ca să-l ascult, Demipho.

DEMIPHO

Cunosc de ani de zile bunăvoiţa ta.

(Îndreptându-se.)

Cum par eu, de ce vârstă?

LYSIMACHUS

Prea bun de Acheron –
Boşorogit şi gârbov, şi prăpădit.

DEMIPHO

Vezi rău.
Copil sunt, Lysimachus, de şapte ani.

LYSIMACHUS

Să cred
Că ţi-a sărit vreo doagă, ceva?

DIMIPHIO

Spun adevărul.

LYSIMACHUS

Acuma da, pe Hercle! pricep ce vrei să spui:
Orice bătrân, cu vârsta, își pierde judecata,
Și, cică, dă în mintea copiilor, ca tine.

DEMIPHO

De două ori mai tânăr mă simt ca înainte.

LYSIMACHUS

(cu bunăvoință)

Prea bine, o, mă bucur!

DEMIPHO

(cu înflăcărare)

Și dacă vrei să știi,
Cu ochii văd mai bine acuma ca nainte.

LYSIMACHUS

Halal!

DEMIPHO

Și ăsta-i răul.

LYSIMACHUS

Și asta nu-i prea bine.

DEMIPHO

Dar să mă-ncred în tine și să vorbesc pe șleau?

LYSIMACHUS

Încrede-te.

DEMIPHO

Ascultă.

LYSIMACHUS

Cu-luare-aminte-ascult.

DEMIPHO

Am început de astăzi la școală să mă duc.
Știu litere vreo șase.

LYSIMACHUS

Și care sunt?

DEMIPHO

Iubesc.

LYSIMACHUS

Deși ți-e albă tâmpla, bătrâne dezmățat?

DEMIPHO

Deh, fie albă, neagră sau roşie, iubesc.

LYSIMACHUS

Îmi pare, o, Demipho, că-ţi baţi de mine joc.

DEMIPHO

(cu mai multă înflăcărare)

Retează-mi căpăţâna dacă te mint cu-atâta;
Ba, ca să-mi dai crezare, ia un cuţé şi taie-mi
Un deget, o ureche, sau buzele, sau nasul.
Şi dacă mişc o dată, sau dacă simt măcar,
Fă ce vrei tu cu mine, pân-oi rămâne lat.

LYSIMACHUS

(către spectatori)

De n-aţi văzut pictură de-ndrăgostit, priviţi-l.

(Îl arată pe Demipho.)

Ci, după-a mea părere, un prăpădit ca ăsta
Nici cât o măzgăleală pe zid nu preţuieşte.

DEMIPHO

Din câte-mi pare mie, vrei să m1 dojeneşti.

LYSIMACHUS

Pe tine, eu?

DEMIPHO

Altminteri, n-ai pricini de mânie;
Şi alţii, de neam mare, aşijderi au făcut.
Iubirea-i omenească, şi de la zei ne vine.
Să nu mă cerţi; căci nu eu sunt vinovat de asta.

LYSIMACHUS

Dar nu te cert.

DEMIPHO

Şi nu mă dispreţui prea tare,
Te rog frumos.

LYSIMACHUS

Pe tine? Să mă ferească zeii!

DEMIPHO

Dă-ţi seama că...

LYSIMACHUS

De toate-mi dau seama.

DEMIPHO

Da?

LYSIMACHUS

Mă-nfurii.

(aparte)

L-a zăpăcit iubirea.

(Către Demipho.)
Ce mai doreşti?

DEMIPHO

Cu bine.

LYSIMACHUS

O treabă însemnată mă cheamă-n port de grabă.

DEMIPHO

Drum bun.

LYSIMACHUS

Rămâi cu bine.

DEMIPHO

Să-ţi meargă totu-n plin.

(Lysimachus pleacă.)

Dar am şi eu pe-acolo o treabă însemnată;
Să nu mai pierd, deci, vremea. Dar, iacătă,-l zăresc
Pe fiul meu. La vreme soseşte. Vreau să-l văd,
Şi poate că-l înduplec, cumva, să-mi vândă mie
Copila,- loc s-o deie neveste-mi; se zice
Că el i-ar fi adus-o. Dar să iau bine seama,
Să nu-şi dea cumva seama cât o iubesc de mult.

SCENA III

CHARINUS, DEMIPHO

CHARINUS

(fără să-l vadă pe Demipho)

Mai necăjit ca mine eu cred că nu e nimeni,
Şi nimeni nu-ntâlneşte în cale-atâtea piedici.
De câte ori mă strădui să fac anume lucru,
Şi nu ajung odată să-mi împlinesc dorinţa?
Mereu mi se întâmplă ceva, o boroboaţă,
Şi-mi spulberă-ntr-o clipă cele mai bune planuri.
Îmi fac rost de-o iiubită, cu aur greu o cumpăr,
Şi pe ascuns de tata încerc să mi-o păstrez;
Sar el o simte,-o vede, şi iată-mă pierdut.
Dacă mă-ntreabă, nu ştiu în ce fel să-i răspund,
Învălmăşite gânduri mi se ciocnesc în minte.
Şi mintea mea nu ştie doar unul să aleagă,
Până-ntr-atât e plină de temeri şi de griji;
Şi ori îi pare bună a sclavului povaţă,
Ori o găseşte proastă – căci n-am să-l fac să creadă
Pe taică-meu că mamei i-am cumpărat o sclavă.
Iar dacă-i spun, cum este, curatul adevăr,
Că mi-am luat-o mie, ce crede el de mine?
Mi-ar smulge-o şi-ar trimite s-o vândă peste mare.
Îl ştiu ce-i poate pielea, pe pielea mea. Şi asta-i
Iubire? Simplă toană, de om rău, nu iubire.

M-a-ndepărtat cu sila de lângă el; a vrut
Să fac negoţ; mâhnirea de azi mi-e tot câştigul.
Mai are haz plăcerea, când suferinţi o-neacă?
Ferită,-nchisă,-ascunsă degeaba am ţinut-o.
E ca o muscă, tata; nimic nu-i poţi ascunde.
Nimic din cele sfinte sau pământeşti nu-i scapă.
De nicăieri n-am sprijin, nici o speranţă-n suflet.

DEMIPHO

(aparte)

De ce în şoapte murmurate vorbeşte singur fiul meu?
Un lucru pare să-l frământe, nu prea-mi dau saema ce.

CHARINUS

(aparte)

Vai mie!
Nu-i altu,-acolo, decât tata. Mă duc la dânsul.

(Tare.)

Ce faci, tată?

DEMPHIO

De unde vii? Ce zbor te mână, băiatul meu?

CHARINUS

Prea bun eşti, tată.

DEMIPHO

Aşa mă vreau; dar cum se face că ţi-ai schimbat culoarea feţei?
Te simţi oleacă rău?

CHARINUS

În suflet simt nu ştiu ce durere, tată.
Şi, pe deasupra, nici azi noapte n-am prea dormit cum aş fi vrut.

DEMIPHO

Plutind pe mare-atât, pământul îţi oboseşte-acuma ochii.

CHARINUS

Cred că-i mai mult.

DEMIPHO

Nu, asta-i sigur; dar trece repede, să ştii.
Pe legea mea, eşti tare galben. Ai face bine să te culci.

CHARINUS

Nu, nu pot; vreau să duc chiar astăzi ce am de dus şi pe la cine.

DEMIPHO

E timp şi mâine, şi poimâine.

CHARINUS

Te-am auzit adesea, tată:
Un om cinstit îşi împlineşte însărcinările cu cinste.

DEMIPHO

Fă cum pofteşti; nu vreau în calea voinţei tale să m-aşez.

CHARINUS

Ah, sunt scăpat, dacă în vorbe ai pus şi buna ta credinţă.

(Se îndepărtează preocupat.)

DEMIPHO

Ce-i asta, pentru ce mă las ca să se sfătuie cu sine?
Dar nu mă tem, atâta vreme cât de iubirea mea nu ştie;
Doar n-am făcut nici o prostie din câte fac îndrăgostiţii.

CHARINUS

(aparte)

Pe Hercle! Totul merge strună, de vreme ce habar nu are
De fata-aceea. Altfel, poate, ceva mai altfel îmi vorbea.

DEMIPHO

(aparte)

Ce-ar fi să-i zic de fata-aceea?

CHARINUS

(aparte)

Ce-ar fi să nu mai stau pe-aici?

(Tare.)

Mă duc să duc unor prieteni ce am de dus.

DEMIPHO

O clipă, stai;
Vreo câteva-ntrebări mărunte aş vrea să-ţi spun.

CHARINUS

O, câte, vrei!

DEMIPHO

(încurcat)

Cu sănătatea bine-ai dus-o?

CHARINUS

Măcar cât timp am fost plecat.
Doar ajungând în port, acicea, un rău mi s-a-ncuibat în suflet.

DEMIPHO

Pe Hercle! ăsta-i rău de mare; îţi trece repede, să ştii.
Dar ce voiam să-ntreb? Din Rhodos adus-ai mamei tale-o sclavă?

CHARINUS

Într-adevăr.

DEMIPHO

Şi cum îţi pare?

CHARINUS

(încercând să pară indiferent)

O, nu e rea deloc, mă jur.

DEMIPHO

Ce fie are?

CHARINUS

Mimunată, cred eu, şi fără de pereche.

DEMIPHO

Aşa mi s-a părut şi mie, când am văzut-o.

CHARINUS

Ai văzut-o?

DEMIPHO

Da, am văzut-o.

(Hotărât)

Nu e bună să ne slujească, nu mă-ncântă.

CHARINUS

De ce?

DEMIPHO

Păi are-o-nfăţişare, că n-aş dori-o-n casa mea.
De-o slujitoare-avem nevoie, care să toarcă, să-mpletească,
Să spargă lemne, să râşnească, să mături. Să ia bătaie,
Şi să gătească pentru toată familia în orice zi.
Şi fata asta n-o să facă la toate faţă.

CHARINUS

Dimpotrivă.
Doar pentru asta-am cumpărat-o şi vreau s-o dărui mamei mele.

DEMIPHO

Ba să nu-i spui că i-am adus-o.

CHARINUS

(aparte)

Mă ocrotesc preabunii zei.

DEMIPHO

(aparte)

Încet, încet, îl dau de-a dura.

(Tare.)

A, ca să vezi, uitam să-ţi spun
Că n-ar putea-nsoţi cu cinte pe mama ta, şi n-am să-ngădui
Nici eu.

CHARINUS

Şi pentru ce?

DEMIPHO

O fată ca ea, frumoasă, dacă iese
Cu-o mamă de copii pe stradă stârneşte lesne trecătorii.
Toţi îi dau seama, o măsoară, îi fac ochiade, semne, strigă,
O pişcă, ne căşună-atâtea şi-o să avem necaz la uşă;
Mulţi cu cărbune pe canaturi şi-ar scrie ofurile-n versuri.
Nu spun că lumea-i rea şi poate se nu ne aducă-nvinuire
Că facem codoşlâc cu fata. Ce-mi trebuie dureri de cap?

CHARINUS

Pe Hercle! tată, ai dreptate; sunt de părerea ta-ntru totul.
Dar ce să fac cu fata?

DEMIPHO

Bine. Îi cumpăr maicăt-i o sclavă
Folositoare, bărbătoasă, o ciumă, ştii, cum i se cade
Unei matroane,-o siriană, de pildă, sau vreo egipteancă.
Ea şi râşneşte, şi găteşte, şi toarce, ştie şi de bici,
Şi nici n-avem în veci pricină la uaşa noastră de necazuri.

CHARINUS

Să n-o dau celui de la care am luat-o?

DEMIPHO

(repede)

Câtuşi de puţin.

CHARINUS

El o primeşte,-a zis, de vreme ce n-o mai cumpăr.

DEMIPHO

Nu-i nevoie:
Nu vreau procese, nici să-ţi pună buna-credinţă la-ndoială.
Pe Pollux! dacă mi se cere, fac mai curând un sacrificiu,
Decât sa risc, pentr-o femeie, ocări şi tărăboi în casă.
Am să găsesc, fără-ndoială, s-o vând c-un preţ destul de bun.

CHARINUS

Mi-e teamă să n-o vinzi mai ieftin decât am cumpărat-o eu.

DEMIPHO

Taci tu; cunosc un om în vârstă care-ar da mult să-i cumpăr una
Ca fata asta, sau aproape.

CHARINUS

Şi eu cunosc un tânăr, tată,
Care-ar da mult săi cumpăr una ca ea, sau chiar pe ea,
să ştii.

DEMIPHO

Eu aş putea s-o vând, ia seama, cu douăzeci de
mine-ntregi.

CHARINUS

Şi eu, dac-aş dori, pe dată cu douăzeci şi şapte-aş
vinde-o.

DEMIPHO

Şi eu...

CHARINUS

La rândul meu...

DEMIPHO

Dar nu ştii ce vreau să spun; ci taci odată.
Mai pun trei mine pe deasupra, şi fac treizeci, cu
toate,-mi pare.

(Se întoarce într-o direcţie opusă fiului său.)

CHARINUS

Spre cine te întorci?

DEMIPHO

Spune omul care o cumpără.

CHARINUS

Şi unde-i?

DEMIPHO

În fund, acolo,-l văd; îmi cere cinci mine încă să
adaug.

CHARINUS

Trăsnească-l bunii zei, pe Hercle! oricine-ar fi.

DEMIPHO

Acuma, iară,
Îmi face semne; să urc preţul cu şase mine.

CHARINUS

Al meu dă şapte.

DEMIPHO

Pe Pollux! n-are să mă-nvingă.

CHARINUS

Dă mai uşor ca tine, tată.

DEMIPHO

Degeaba dă: tot eu o cumpăr.

CHARINUS

Al meu a vrut-o mai întâi.

DEMIPHO

Nu-mi pasă.

CHARINUS

Dă cincizeci de mine.

DEMIPHO

Ba n-o s-o aibă nici c-o sută.
Nu cumva urci acuma preţul doar ca să mi te pui în cale?
O probă bună ai: ştiu bine ce-i cu bătrânul care-o vrea.
E-ndrăgostit nebun de fată; îţi dă oicât îi ceri să-ţi deie.

CHARINUS

Pe Pollux! tânărul acela se prăpădeşte, moare, piere
De dragul fete.

DEMIPHO

Iar bătrânul e mort de-a binelea, să ştii.

CHARINUS

Bătrânul tău n-a fost, o, tată, şi niciodată n-o să fie
Îndrăgostit mai fără minte ca tânărul de care spun.

DEMPHO

Nuţi pierde liniştea; iau totul asupra mea.

CHARINUS

Dar nu ştii?

DEMIPHO

Ce?

CHARINUS

Am luat-o fără chezăşie.

DEMIPHO

Oricum, o cumpără; n-ai grjă.

CHARINUS

Nu poţi s-o vinzi, cinstit, la nimeni.

DEMIPHO

Găsesc eu calea, las' pe mine.

CHARINUS

Pe urmă,-am luat-o pe din două c-un altul. Şi de unde ştriu
Ce planuri are el cu fata, şi dacă vrea sau nu s-o vândă?

DEMIPHO

Eu ştiu ca vrea.

CHARINUS

Nu cred, pe Pollux! că nu vrea câtuşi de puţin.

DEMIPHO

Ce-mi pasă?

CHARINUS

Dar e drept să fie stăpân deplin pe bunul lui.

DEMIPHO

Ce spui?

CHARINUS

Am luat-o împreună; şi el acuma nu-i de faţă.

DEMIPHO

Nici nu-l întrebi, şi-mi dai răspunsul.

CHARINUS

N-o vând, şi tu o cumperi, tată.
Nu ştriu, ţi-am spus, dacă i-i gândul s-o dea sau nu pe alte mâini.

DEMIPHO

Cum? Când luaţi un preţ ca lumea, încheie târgul, ai să vezi;
Şi dac-o iau pentr-un prieten, de ce n-ar vrea?
Glumeşti pesemne.

Pe Pollux! nimeni n-o s-o aibă, afară doar de ştiu eu cine.

CHARINUS

Eşti hotărât.

DEMIPHO

Încape vorbă? Plec, iată, chiar acum la navă
Să-nchei vânzarea.

CHARINUS

Merg cu tine?

DEMIPHO

Nu.

CHARINUS

Nu te porţi cum se cuvine.

DEMIPHO

Mai bine du, fără zăbavă, ce ai de dus.

CHARINUS

Tu m-ai ţinut.

DEMIPHO

Dă vina, fiule, pe mine: zi c-ai făcut tot ce-ai putut.
Şi te opresc să mergi la navă, ascultă bine.

CHARINUS

Bine,-ascult.

DEMIPHO

(aparte)

Mă duc în port. Ca să-i leg ochii, aşa o-ntorc: n-o cumpăr eu.
Ci-l rog s-o facă Lysimachus; tot îmi spunea el adineauri
Că merge-n port. Dar să nu-ntârzii.

(Iese.)

CHARINUS

(desperat, privindu-l cum se depărtează)

S-a zis cu mine; sunt pierdut.

SCENA IV

CHARINUS, EUTYCHUS

CHARINUS

Rupt în bucăţi a fost Pentheus, din cât se spune, de bachante;[1]
Dar chinul lui un fleac îmi pare pe lângă chinurile mele.

[1] Pentru că s-a opus introducerii cultului lui Dionysos în cetatea Tebei, al cări rege era.

De ce să mai trăiesc? Vreau moartea. Ce bucurii mi-aduce viaţa?
M-am hotărât: mă duc la medic şi mă dau morţii cu otravă,
Căci nu mai am nimic pe lume de care viaţa să mă lege.

(Vrea să plece)

EUTYCHUS

(ivindu-se)

Stai, nu pleca, rămâi, Charinus.

CHARINUS

Hei, cine m-a strigat?

EUTYCHUS

Eutychus,
Tovărăş şi prieten ţie, cum şi vecin apropiat.

CHARINUS

Nu ştii pesemne ce povară de chinuri duc în spate.

EUTYCHUS

Ştiu.
Am ascultat din prag, de-acolo; şi ştiu de-a fir-a-părul tot.

CHARINUS

Ce ştii?

EUTYCHUS

Că bunul tău prieten ar vrea să-ţi vândă...

CHARINUS

Ah, ştii tot.

EUTYCHUS

Iubita.

CHARINUS

Ştii, cum văd, prea multe.

EUTYCHUS

Şi fără voia ta, Charinus.

CHARINUS

Nimic nu uiţi. Dar cum se face, de unde ştii că mi-i iubită?

EUTYCHUS

Mi-ai povestit tu ieri, tu însuţi.

CHARINUS

Aşa-e, da, şi nu pricep
Cum de-am uitat?

EUTYCHUS

Nu-i de mirare?

CHARINUS

Un sfat acuma vreau să-mi dai.
Răspunde, rogu-te; ce moarte, crezi tu că mi se potriveşte?

EUTYCHUS

Nu isprăveşti? E-o nerozie ce spui acum.

CHARINUS

Dar ce să spun?

EUTYCHUS

Ţi-ar place să-i astup guriţa lui taică-tu?

CHARINUS

Din cale-afară.

EUTYCHUS

Vrei să mă duc în port...?

CHARINUS

Încearcă să zbori, mai bine.

EUTYCHUS

... ca s-o cumpăr
Cu preţ mai mare?

CHARINUS

Greutatea-i în aur.

EUTYCHUS

Şi de unde-i iei?

CHARINUS

Îmi dă din ce-a primit Ahile răscumpărare pentru Hector.

EUTYCHUS

Eşti sănătos?

CHARINUS

De-aş fi, pe Pollux! nu te-aş lua pe tine medic.

EUTYCHUS

Şi pot mai sus decât bătrânul să urc eu preţul?

CHARINUS

La nevoie,
Îl urci cu două mii de drahme deasupra lui.

EUTYCHUS

Am înţeles.
Dar de la cine lua-vei banii când tatăl tău are să-i ceară?

CHARINUS

Găsesc eu, lasă, am să caut, fac eu ce-oi face; mă ucizi.

EUTYCHUS

De „fac ce-oi face"-al tău mi-e teamă.

CHARINUS

Poţi tu să taci?

EUTYCHUS

Vorbeşti c-un mut.

CHARINUS

M-ai înţeles deplin, Eutychus?

EUTYCHUS

Nu-ţi vezi de altele?

CHARINUS

Nu pot.

EUTYCHUS

Fii sănătos.

CHARINUS

Vai nu, pe Pollux! nu înainte să te-ntorci.

EUTYCHUS

Hai, fii bărbat.

CHARINUS

Cu bine,-nvinge şi scapă-mă.

EUTYCHUS

Făgăduiesc.

Aşteaptă-mă la tine.

CHARINUS

Du-te şi-ntoarce-te curând cu prada.

(Ies amândoi)

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

LYSIMACHUS, PASICOMPSA

LYSIMACHUS

(trăgând-o pe Pasicompsa de mână)

Mi-am ajutat prieteneşte prietenul, i-am cumpărat
Vecinului râvinta marfă.

(Către Pasicompsa)

A mea eşti frumuseţeo; vino.
Şi nu mai plânge. E-o prostie să strici minunea ta de ochi.
Şi nici n-ai pricină de jale, ci mai curând de bucurie.

PASICOMPSA

Fii bun, te rog frumos, bătrâne, să-mi spui...

LYSIMACHUS

Întreabă tot ce vrei.

PASICOMPSA

De ce m-ai cumpărat?

LYSIMACHUS

Pe tine? Ca să-mplineşti porunca mea;
Cum eu porunca ta-mplini-voi neabătut.

PASICOMPSA

Făgăduiesc.
Să fac ce ştiu şi-mi stă-n putere ca să m-arăt pe placul tău.

LYSIMACHUS

Altminteri, n-am să-ţi cer un lucru istovitor din cale-afară.

PASICOMPSA

Ci eu, bătrâne, niciodată nu am purtat poveri, mă jur,
Nici tume n-am păscut pe câmpuri şi nici copii n-am alăptat.

LYSIMACHUS

Fii bună, şi-o să-ţi fie bine.

PASICOMPSA

Atunci, vai mie, sunt pierdută.

LYSIMACHUS

De ce?

PASICOMPSA

La mine-n ţară numai femeia rea o duce bine.

LYSIMACHUS

Desigur, vrei să spui că nu e niciuna bună.

PASICOMPSA

Ba deloc,
Şi nu proclam eu – nu mi-i felul – ceea ce ştie toată lumea.

LYSIMACHUS

(aparte)

Pe Pollux! vorba-i preţuieşte mai mult decât am dat pe ea.

(Tare.)

Vreau să te-ntreb un singur lucru.

PASICOMPSA

Întreabă-mă şi-ţi dau răspuns.

LYSIMACHUS

Ia să-mi spui mie cum te cheamă, ce nume porţi tu?

PASICOMPSA

Pasicompsa.[1]

LYSIMACHUS

(aparte)

I-i numele ca frumuseţea.

[1] În limba elină *pasikompsòs* înseamnă: mănunchi de farmece (haruri).

(Tare.)

Mai spune-mi, încă, Pasicompsa:
Poţi tu să torci, la o nevoie, un fir subţire-subţirel?

PASICOMPSA

Da, pot.

LYSIMACHUS

Şi dacă-l torci subţire, îl torci, desigur, şi mai gros.

PASICOMPSA

La tors de lână nu mi-e teamă de nimenea de vârsta mea.

LYSIMACHUS

Te cred isteaţă şi dibace şi îndeajuns de pârguită
Ca să-ţi faci treaba cum se cade.

PASICOMPSA

M-am străduit şi-am învăţat;
M-ar necăji să mi se spună că nu-mi ştiu munca.

LYSIMACHUS

O, prea bine;
C-am să te dau unei oiţe de vreo şaizeci de ani – să strângi
Economii.

PASICOMPSA

Aşa bătrână, bătrâne?

LYSIMACHUS

E de neam grecesc;
De-ai s-o-ngrijeşti, e tare bună; se lasă tunsă cum îţi place.

PASICOMPSA

Din preţuire pentru tine, oricui mă dai, sunt mulţumită.

LYSIMACHUS

Nu vreau să te înşel, copilă, şi-ţi spun cinstit: nu eşti a mea.

PASICOMPSA

Atunci, a cui sunt eu?

LYSIMACHUS

Stăpânul vrea să te cumpere din nou.
Eu doar i-am fost mijlocitorul; cum m-a rugat.

PASICOMPSA

Aş învia
Pe loc, de şi-ar păstra cuvântul.

LYSIMACHUS

Pe pace fii: te liberează,
Atât de mort e după tine; deşi doar azi te-a cunoscut.

PASICOMPSA

Ba, tocmai, sunt doi ani, pe Castor! de când trăim nedespărţiţi.
Acum, când ştiu că-i eşti prieten, pot fără teamă să vorbesc.

LYSIMACHUS

Ce-ai spus? Că sunteţi împreună - aşa e? – de doi ani?

PASICOMPSA

Întocmai.
Şi ne-am jurat şi unul, şi-altul, eu lui, şi el mie,
Să nu ne mai iubim cu nimeni, c-un alt bărbat eu, el cu altă
Femeie,-adică, ci doar unul cu celălalt.

LYSIMACHUS

Zei fără moarte,
Nici cu soţia lui să nu se iubească?

PASICOMPSA

Spune-mi; e-nsurat?
Ci nu e, nici nu se însoară.

LYSIMACHUS

Aş vrea şi eu. Dar te-a minţit..

PASICOMPSA

Mi-e cel mai drag pe lume tânăr.

LYSIMACHUS

Nu tânăr, proasto, ci copil,
Căci nu de multă vreme, drept e, din gură dinţii i-au căzut.

PASICOMPSA

Ce spui de dinţii lui?

LYSIMCHUS

Nimica. Urmează-mă. Căci m-a rugat
Să te primesc o zi la mine, cât stă nevastă-mea la ţară.

(Intră amândoi în casa lui Lysimachus.)

SCENA II

DEMIPHO

Am în sfârşit, acuma cu ce să-mi fac de cap;
A mea e, şi nici fiul, nici soţia nu mă ştriu.
E limpede;-mi fac cheful, reînviez trecutul.
La capăt sunt, am zile puţine; alt temei
Să mă dedau plăcerii şi vinului, iubirii.
La anii mei, râvneşte să se desfete-orcine.

La vremea tinereţii când ai vigoare-n trup,
E bine ca, prin muncă, avere să-ncropeşti.
Când, în sfârşit, ajuns-ai bătrân, să hodineşti,
Să mai deguşti iubirea: căci un câştig de seamă,
La anii mei, e viaţa. Şi chiar aşa voi face.
Dar până una alta o raită-aş da prin casă.
(Mai înainte însă o raită-aş da prin casă.)[1]
Lihnită-acum de foame soţia mă aşteaptă.
Nici nu trec bine pragul şi în ocări mă spurcă.
Dar – spună ce va spune, pe Hercle! –acum nu intru,
Căci vreau întâi o vorbă să schimb cu-al meu vecin.
Îi cer să-mi rostuiască de-nchiriat o casă
Pentru copila-aceea. Dar, iată,-l văd ieşind.

SCENA III

LYSIMACHUS, DEMIPHO

LYSIMACHUS

(vorbind cu Pasicompsa care rămâne în casă)

Am să-l aduc la tine îndată ce-l găsesc.

DEMIPHO

(aparte)

De mine-i vorba.

[1] Vers probabil interpolat.

LYSIMACHUS

Ce faci, Demphio?

DEMIPHO

E la tine?

LYSIMACHUS

Ce vrei?

DEMIPHO

Mă duc la dânsa?

LYSIMACHUS

Ce-atâta zor? O clipă.

DEMIPHO

Şi ce să fac?

LYSIMACHUS

Gndeşte la ce ai de făcut.

DEMIPHO

Să mă gândesc? pe Hercle! n-am de făcut alt lucru
Decât să intru.

(Arată casa lui Lysimachus.)

LYSIMACHUS

Asta vrei, bivole? Să intri?

DEMIPHO

Dar ce să fac?

LYSIMACHUS

Pe mine întâi să mă asculţi;
Întâi şi-ntâi se cade să iei aminte bine.
Căci dacă intri-acuma, vrei s-o cuprinzi în braţe,
Să flecăreşti cu fata şi s-o săruţi.

DEMIPHO

Citeşti
În gândurile mele: ştii tot ce vreau să fac.

LYSIMACHUS

Şi-ai face rău.

DEMIPHO

Deşi o iubesc?

LYSIMACHUS

Cu-atât mai mult.
Aşa, pe nemâncate, cu-o puturoasă gură,
Vrei, ţap bătrân, minunea de fată s-o săruţi?
Ca să o faci să verse îndată ce te-apropii?

DEMIPHO

Tu o iubeşti, văd asta în chiar mustrarea ta.
Să poruncesc o cină? Dacă zici da, tocmim

Un bucătar pe dată şi-ntindem un ospăţ,
La tine, până-n seară.

LYSIMACHUS

Zic da, nici vorbă; -acuma
Grăieşti înţelepţeşte, ci nu ca-ndrăgostiţii.[1]

DEMIPHO

De ce mai stăm? Nu mergem s-aducem de-ale gurii
Şi să pornim în lege ospăţul?

LYSIMACHUS

Te urmez.
Dar fii deştept, pe Hercle! Găseşte-i adăpost;
Mai mult de-o zi, pe Hercle! nu poate sta la mine.
Mi-e teamă de nevastă; se-ntoarce mâine-seară
Şi-o vede-aici.

DEMIPHO

E totul orânduit; să mergem.

(Ies amândoi.)

[1] Text nesigur.

SCENA IV

CHARINUS, EUTYCHUS

CHARINUS

Nu sunt eu om bătut de soartă, să n-am pe nicăieri odihnă?
Când sunt în casă,-afară-i mintea; când sunt afară,-i mintea-n casă.
Atât pârjol în piept şi-n suflet dezlănţuitu-mi-a iubirea;
Şi dacă nu-l udam cu lacrimi tot capul mi-ar fi ars în flăcări.
Speranţă n-am, nu-mi văd scăparea; şi nici nu ştiu de mi-oi găsi-o.
Pe mâna tatii dacă intră, cum s-a fălit, pierdut e totul;
Făgăduiala dacă-şi ţine amicul meu, salvat e totul.
Chiar şi podagră la picioare să fi avut, de mult Eutychus
Putea din port să mi se-ntoarcă. Păcatul lui de neiertat
E-ncetineala-i fără seamăn care mă scoate din sărite.
Dar nu el însuşi vine-n goană? Ba da. Alerg să-i ies în cale.
(Speranţă pentru zei şi oameni, stăpână-a oamenilor scumpă,
Ce mi-ai aprins în ochi speranţa, îngăduie să-ţi mulţumesc.)[1]

[1] Această invocaţie către Fortuna, care se găseşte şi mai departe (p.438, începutul replicii lui Eutychus) se pare că a fost introdusă aici din greşeală.

De ce s-o fi oprit? Vai mie! Nu-mi place, vai, obrazul lui.
E abătut. Îmi arde pieptul; ah, şovăi! Clatină din cap.
Eutychus!

EUTYCHUS

Hei, Charinus!

CHARINUS

Până răsufli, rogu-te să-mi spui,
Într-un cuvânt, doar unul: unde mă aflu? Printre vii sau morţi?

EUTYCHUS

Eşti nici cu morţii, nici cu vii.

CHARINUS

Ah, sunt scăpat; ah, nemurirea
Mi-e dăruită! –A cumpărat-o; a astupat, deci gura tatii.
Cu el mergi sigur la izbândă. Ci spune: dacă nu mă aflu
Nici pe pământ, nici în Acheron, atuncea undes-s?

EUTYCHUS

Nicăieri.

CHARINUS

Ah, mor; discursul tău mă face să mor, prietene, de tot.

Ce obicei, să ţii discursuri, când fapte ţi se cer, nu vorbe.[1]

Te rog, sari la sfârşit acuma, fie ce-o fi.

EUTYCHUS

Pentru-nceput

Suntem pierduţi.

CHARINUS

Nu vrei mai bine să-mi spui ce încă nu-nţeleg?

EUTYCHUS

Charinus, ţi-ai pierdut iubita.

CHARINUS

Eutychus, săvârşeşti o crimă.

EUTYCHUS

Cum?

CHARINUS

Îţi omori un bun tovarăş, amic şi liber cetăţean.

EUTYCHUS

Ferească zeii!

[1] Atribuirea acestui vers este discutabilă; conform manuscriselor, îl rosteşte Charinus, dar unii editori îl pun în gura lui Eutychus.

CHARINUS

Vâri pumnalul în gâtul meu; mă prăbuşesc.

EUTYCHUS

Nu-ţi pierde, rogu-te, curajul.

CHARINUS

De parcă-aş mai avea ce pierde.

Hai, spune tot prăpădul: cine a cumpărat-o?

EUTYCHUS

Vai, nu ştiu;

O şi luase şi plecase cu ea când am ajuns.

CHARINUS

Vai mie!

Zvârli, peste-un ceas abia, în mine cu munţi pârjolitori de rele.

Urmează, gâde, stinge-mi viaţa, tot ai pornit să mă ucizi.

EUTYCHUS

Tu nu eşti mai mâhnit acuma decât am fost eu mai nainte.

CHARINUS

Ci spune, cine-a cumpărat-o?

EUTYCHUS

Nu ştiu, mă jur.

CHARINUS

Aşa-l slujeşti
Pe cel mai bun al tău prieten?

EUTYCHUS

Ce vreai să fac?

CHARINUS

Ce fac şi eu:
Să pieri. Nu ţi-a trecut prin minte să-ntrebi în ce fel, cum arată
Cumpărătorul, ca, luând-o pe urma lui, să dăm de fată?
Vai mie, vai, nefericitul!

EUTYCHUS

Hai, nu te prăpădi plângând.
Ce ţi-am făcut?

CHARINUS

Mă pierzi pe mine şi mi-ai pierdut prietena.

EUTYCHUS

Sunt martori zeii, drag prieten, că nu sunt vinovat.

CHARINUS

Degeaba!
Iei martori care-s prea departe, pe zeii veşnici. Cum să cred?

EUTYCHUS

Poţi să mă crezi sau nu; la rându-mi pot să vorbesc ce vreau şi-mi place.

CHARINUS

Eşti ager la cuvânt şi lesne găseşti cuvântul potrivit;
Dar când să-l ţii, eşti şchip de-a bine, şi orb, şio mut şi paralitic.
Făgăduiai să-i umpli gura lui taică-meu; credeam că las
Nădejdea mea pe mâini dibace, şi mi te-ai dovedit o piatră.

EUTYCHUS

Ce vreai să fac?

CHARINUS

Ce vream? Tu asta mă-ntrebi? Să-l cauţi, trebuia,
Să-l afli cine-i şi de unde, din ce familie, şi dacă-i
Străin sau cetăţean.

EUTYCHUS

Se pare că-i din Atena, cetăţean.

CHARINUS

Şi dacă nu-l ştii după nume, puteai să afli unde şade.

EUTYCHUS

Dar nu-l cunoaşte nimeni.

CHARINUS

Totuşi să fin-ntrebat ce mutră are.

EUTYCHUS

Am întrebat.

CHARINUS

Şi cum arată? Ce ţi s-a spus?

EUTYCHUS

Ascultă-aici:
Cărunt şi cu picioare strâmbe, burtos, bondoc şi bucălat,
Ochi negri-aproape, falcă lată şi călcătură crăcănată.

CHARINUS

Tu nu-mi descrii un om acuma, ci un amestec urâcios.
Nu-mi dai şi altă deslușire.

EUTYCHUS

E tot ce-am izbutit să aflu.

CHARINUS

Pe legea mea, cu falca-i lată cumplit de suflet m-a-nşfăcat.
Nu pot să-ndur mai mult; de-aceea mă exilez, sunt hotărât.
Dar mă gândesc, şi nu ştiu unde, spre care ţară să pornesc.
Spre Chalcis, Creta, Eretria? Spre Cipru, Sicyon, Megara?
Spre Cnidos, Lesbos? Spre Zacynthos, Beoţia? Sau spre Corint?

EUTYCHUS

De ce iei hotărârea asta?

CHARINUS

Pentru că dragostea m-a frânt.

EUTYCHUS

Ce tot vorbeşti? Şi dacă-n ţara în care vrei să pleci acuma
Te-ndrăgosteşti din nou de-o fată, şi iarăşi nu ajungi la ţintă –
În altă ţară fugi? Şi-n alta, dacă păţeşti la fel şi-acolo?
Dar până unde-mpingi exilul? Dar când opri-vei fuga asta?
În care patrie,-n ce casă rămâi pe totdeauna? Spune-mi.

Gândeşti că, părăsind Atena, îţi laşi şi dragostea aici?
Dacă-ţi stă-n asta mângâierea şi dacă sigur eşti de asta,
Nu pleci la ţară mai degrabă, şi vieţuieşti o vreme-acolo,
Până ce dragostea se stinge şi inima-ţi descătuşezi?

CHARINUS

Ai isprăvit?

EUTYCHUS

Da.

CHARINUS

Vorbe goale; mi-i hotărârea neclintită.
Mă duc să îmi salut părinţii; şi-ndată, fără să-i spun tatii,
La fug-o iau din ţara asta sau văd eu unde pribegesc.

(Iese repede.)

EUTYCHUS

Cum a plecat, cu câtă grabă m-a părăsit! Vai mie, vai!
Dacă el pleacă, lumea toată mă-nvinuie de nepăsare.
Mă duc, pe vestitorii publici să-i pun pe toţi, pe toţi la treabă,
S-o caute, să mi-o găsească. Ba chiar mă-nfăţişez la pretor

Să-l rog să-mi deie câţiva oameni să cercetăm pe străzi, prin toate.
Din câte văd şi bag de seamă nici nu-mi rămâne altă cale.

(Iese.)

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

DORIPPA, SYRA

DORIPPA

(intrând în scenă prin dreapta; este urmată la oarecare distanță de sclavă)

Mi-a dat bărbatul veste că n-are timp, nu poate
La țară să mai vină, și fac același lucru;
Mă-ntorc și eu, de urma fugarului să dau.
Dar n-o mai văd în urmă pe bădădia Syra.
Ah, iat-o, vine și ea. De ce nu mergi mai iute?

SYRA

Nu pot, mă jur; cu-atâta povară în spinare.

DORIPPA

Cum, ce fel de povară?

SYRA

De ani: optzeci și patru;
Și nu socot sclavia, sudoarea, setea. Greu
Să car mereu atâta povară.

DORIPPA

(apropiindu-se de altarul lui Apollo care se află lângă ușa lui Demipho)

Dă-mi ceva.

O jertfă pe altarul vecinului să-nalț.[1]
Dă-mi ramura de laur. Și du-te.

SYRA

Am plecat.

(intră în casa lui Lysimachus)

DORIPPA

(așezând ramura pe altar)

Ajută-ne, Apolo, și-ndură-te de noi,
Păzește casa noastră și dă-ne sănătate,
Și-ndurător te-arată și bun cu fiul nostru.

SYRA

(întorcându-se înspăimântată)

Vai mie; sunt pierdută; nenorocire, vai!

DORIPPA

Ce-i asta, ești nebună? De ce bocești așa?

SYRA

Dorippa mea, Dorippa.

DORIPPA

Ce ai, de ce te vaieți?

[1] În acest loc textul original este corrupt; dar sensul versului rămâne sigur..

SYRA

În casă,- casa noastră, e nu ştiu ce femeie.

DORIPPA

Femeie?

SYRA

Curtezană, la noi!

DORIPPA

Adevărat?

SYRA

Ţi-a dat prin minte bine de n-ai rămâs la ţară.
C-un dram de isteţime ghiceşti în ea pe dată...[1]
Ibovnica, nici vorbă, a scumpului tău soţ.

DORIPPA

O cred, pe Castor!

SYRA

Intră, Iunona mea, cu mine,
Să-ţi vezi rivala-n casă, pe Alcumena[2] ta.

---

[1] În continuare, originalul prezintă o lacună de un vers, care, însă, nu schimbă sensul.

[2] *Alcumena (Alcmene)* era fiica lui Electryon, regele Micenei, şi soţia lui Amphitryo. În absenţa soţului ei, plecat să lupte cu teleboenii, este vizitată de Zeus, care luase chipul lui Amphitryo. Curând după aceea soseşte şi soţul ei şi, în urma dublei sale uniri, naşte doi copii: pe Heracles (Hercule), cu Zeus, şi pe Iphicles, cu Amphitryo.

DORIPPA

Nu intru, nu, pe Castor! ci, iacă, dau năvală.

(Intră amândouă în casă.)

SCENA II

LYSIMACHUS

(singur)

N-ajunge că Demipho s-a-ndrăgostit sărmanul,
Mai trebuie să facă şi cheltuieli prosteşti?
Cu zece inşi la masă, de cea mai mare vază,
Se cumpără, nu glumă. Şi-atât i-a dăscălit
Pe bucătari! Ca-n larguri un şef pe-ai săi vâslaşi.
L-am luat cu mine-acasă pe maistrul bucătar.
Mă mir că,-n loc să-mi calce pe urme, zăboveşte.
Dar se deschide uşa la mine. Cin' să fie?

SCENA III

DORIPPA, LYSIMACHUS, SYRA

DORIPPA

(fără să-l vadă pe Lysimachus)

N-a fost şi nu se află soţie mai de plâns
Ca mine; măritată c-un astfel de bărbat.

Mai lasă-i-te-n seamă şi lasă-i tot avutul.
Cui am Adus eu zece talanţi întregi, ca zestre –
Doar ca să fiu jugnită şi ca să văd ce văd.

LYSIMACHUS

(aparte)

Vai mie! De la ţară soţia mea s-a-ntors.
Desigur, a văzut-o pe fata-aceea-n casă.
Dar nu aud prea bine ce spune ea, de-aici.
M-apropii.

DORIPPA

Vai, sărmana de mine!

LYSIMACUS

Ba de mine!

DORIPPA

Vai, sunt pierdută!

LYSIMACHUS

Eu sunt pierdut fără scăpare.
Ah, a văzut-o. Zeii, Demipho, să te piardă!

DORIPPA

Vezi pentru ce la ţară nu s-a-ndemnat să vină?

LYSIMACHUS

(aparte)

Mai am vreo altă cale decât s-o-ntreb de vorbă?

(Tare, drăgăstors.)

Pe scumpa lui nevastă bărbatul o salută.

(Dorippa îi întoarce spatele fără să-i răspundă)

La ţară, orăşenii devin ţărani?

DORIPPA

În schimb,
Sunt mai cinstiţi ca alţii ce nu vin pe la ţară.

LYSIMACHUS

E rău ceva pe-acolo?

DORIPPA

Aici, la orăşeni,
Pe Castor! e tot răul, nenorocirea toată.

LYSIMACHUS

Ce grozăvii de rele fac orăşenii? spune.
Aş vrea să ştiu.

DORIPPA

Ştii bine, dar ţii să-mi dovedeşti.
Cine-i femeia-aceea din casă?

LYSIMACHUS

Ai văzut-o?

DORIPPA

Da.

LYSIMACHUS

Şi mă-ntrebi a cui e ?

DORIPPA

Am priceput, oricum.

LYSIMACHUS

Vrei să-ţi spun eu a cui e? Pe Pollux! e...

(aparte)

Blestem!

Ce spun?

DORIPPA

Ai încurcat-o.

LYSIMACHUS

Cum nici nu m-aşteptam.

DORIPPA

Vorbeşti?

LYSIMACHUS

Dacă-mi îngădui...

DORIPPA

Puteai să fi sfârşit.

LYSIMACHUS

Ei, nu pot, prea mă hărţui; ca pe un vinovat.

DORIPPA

Şi tu n-ai pic de vină.

LYSIMACHUS

Poţi crede, fără greş.

DORIPPA

Hai, spune.

LYSIMACHUS

Să spun, totuşi?

DORIPPA

Faci bine, dacă spui.

LYSIMACHUS

Ea este... Vrei să-i afli şi numele?

DORIPPA

Pierzi vremea;
Te-am prins asupra faptei.

LYSIMACHUS

Ei, cum, ce fel de faptă?
Femeia asta este...

DORIPPA

Zi-i, cine?

LYSIMACHUS

Este...

DORIPPA

Ha!

LYSIMACHUS

(din ce în ce mai tulburat)

Dacă socoţi că nu e nevoie, nu-ţi mai spun.

DORIPPA

Ce, nu ştii cine este?

LYSIMACHUS

Ba da, fără-ndoială;
M-a luat într-o pricină arbitru.

DORIPPA

Ah, arbitru?
Şi-n casă ai adus-o ca s-o povăţuieşti.

LYSIMACHUS

Nu, părţile mi-au dat-o-n păstrare.

DORIPPA

Înţeleg.

LYSIMACHUS

Nu e ce crezi, pe Hercle!

DORIPPA

Prea-ncerci să te dezvinui.

LYSIMACHUS

(aparte)

Cumplită-ncurcătură. Şi nu ştiu s-o descurc.

SCENA IV

BUCĂTARUL, LYSIMACHUS, DORIPPA, SYRA

BUCĂTARUL

(către ajutoarele sale care vin în urmă, cărând panere cu provizii)

Grăbiţi-vă, bătrânul îndrăgostit îmi cere
Să-i pregătesc o cină. Şi, dacă mă gândesc,
Nu lui, care plăteşte, i-o pregătim, ci nouă.
Când stă lângă iubită cinează-ndrăgostitul;

Îmbrățișări, săruturi, ocheade, flecăreli.
Iar noi o să ne-ntoarcem acasă ghiftuiți.
Veniți pe-aici. Dar iată-l și pe bătrânelul nostru.

LYSIMACHUS

Na, alta! Bucătarul, vai mie!

BUCĂTARUL

Am venit.

LYSIMACHUS

(încet)

Ia, șterge-o! Hai!

BUCĂTARUL

Cum „șterge-o"?

LYSIMACHUS

St, cară-te!

BUCĂTARUL

Eu?

LYSIMACHUS

Pleacă.

BUCĂTARUL

Nu-ți mai gătim o cină?

LYSIMACHUS

(încet)

De mult am ospătat.

(aparte)

Ah, sunt pierdut.

DORIPPA

(ironică, arătând proviziile)

Ei, spune: tot ce văd eu acolo
E-un dar din partea celor pe care-i arbitrezi?

BUCĂTARUL

(arătând-o pe Dorippa)

Femeia după care spuneai că te-ai aprins,
Când ai făcut aceste cumpărături?

LYSIMACHUS

(încet)

Nu taci?

BUCĂTARUL

O fâță de femeie; dar copticică bine.

LYSIMACHUS

Te duci, golane?

BUCĂTARUL

Nu e urâtă.

LYSIMACHUS

Tu eşti groaznic.

BUCĂTARUL

Tovarăşă de treabă o cred în pat.

LYSIMACHUS

Nu pleci?
N-ai fost, la urma urmei, tocmit de mine.

BUCĂTARUL

Cum?
De tine-am fost, pe Hercle!

LYSIMACHUS

Nenorocire mie!

BUCĂTARUL

Mi-ai spus că ţi-e nevasta la ţară, că ţi-e scârbă
De ea ca de-o năpârcă.[1]

LYSIMACHUS

Ţi-am spus eu ţie asta?

[1] Pare destul de straniu ca Lysimachus să fi angajat un bucătar căruia, pe deasupra, să-i fi făcut şi astfel de confidenţe. Dacă îl va fi vorbit aşa în locul lui Demipho, acest amănunt nu este consemnat nicăieri.

BUCĂTARUL

Da, mie chiar, pe Hercle!

LYSIMACHUS

Mă bată Iupiter
Dacă i-am spus o iotă, nevastă dragă.

DORIPPA

Negi?
E limpede: ţi-e scârbă de mine.

LYSIMACHUS

Ba deloc.

BUCĂTARUL

(către Dorippa)

Nu, n-a vorbit de tine, ci de soţia lui.
Plecată este-acuma la ţară,-a spus.

LYSIMACHUS

(arătând-o pe Dorippa)

Ci iat-o.
De ce mă chinui?

BUCĂTARUL

Pentru că nu mă mai cunoşti.
Doar dacă nu ţi-e teamă...

LYSIMACHUS

(întorcându-se către Dorippa, mieros)
Nici gând; ea n-are seamăn.

BUCĂTARUL

Vrei să-mi încerci talentul?

LYSIMACHUS

Nu vreau.

BUCĂTARUL

Atunci, plăteşte-mi.

LYSIMACHUS

Vii mâine. Du-te-acuma.

DORIPPA

Nefericită sunt!

LYSIMACHUS

Acum ştiu adevărul străvechiului proverb:
Vecinul rău te-neacă în rele şi pe tine.

BUCĂTARUL

(către ajutoarele sale)
De ce mai stăm? Nu mergem?
(Către Lysimachus.)
De-o fi să te ajungă
Vreo neplăcere, cumvă, n-am nici un fel de vină.

LYSIMACHUS

Ah, mă ucizi, pe Hercle!

BUCĂTARUL

Ştiu bine cam ce vrei:
S-o şterg cât mai degrabă.

LYSIMACHUS

Vezi bine.

BUCĂTARUL

Am să plec.
O drahmă dă-mi.

LYSIMACHUS

Ţi-oi da-o.

BUCĂTARUL

Acuma, dă-mi-o,-ndată;
Cât timp duc eu în casă panerele.

LYSIMACHUS

Nu pleci?
Nu-mi dai odată pace?

BUCĂTARUL

(către ajutoarele sale)
Ia puneţi voi, băieţi,
Poverile acelea în faţă-i, la picioare.
(Către Lysimachus)
Iau mai târziu, sau mâine, panerele golite.

(Către ajutoare.)

Urmaţi-mă.

(Iese împreună cu ajutoarele sale.)

LYSIMACHUS

(apropiindu-se de Dorippa)

Te miră că vezi un bucătar
Venind cu toate astea. Ascultă care-i taina.

DORIPPA

Ba nu mă miră, tocmai, purtarea ta, risipa,
Dar nu mai stau, pe Pollux! c-un ticălos de om
Care-mi aduce-n casă asemenea femei.
Te du la tata, Syra, şi spune-i că-l rog mult
Să vină pân' la mine degrabă.

SYRA

Am plecat.

(Iese din scenă, în timp ce Lysimachus stă întors cu faţa către Dorippa.)

LYSIMACHUS

Tu nuştii care-i taina, nevastă, draga mea.
Din suflet şi cu mâna pe inimă îţi jur
Că n-am nimic cu fata asta...

(Se întoarce, vrând să se adreseze Syrei; în vremea asta Dorippa intră în casă.)

Ah, Syra nu-i, a şi plecat?

Ah, sunt pierdut acuma!

(Observând dispariţia soţiei)

Pleacă şi dânsa? Vai, s-a zis cu mine!
Zeiţele şi zeii, vecine să te bată,
Cu amoreaza-ţi tâmpă şi-amorurile tale!
Mi-a grămădit în creştet nedemne bănuieli;
Mă duc la for, şi-n faţă-i spun verde lui Demipho
Că i-o înhaţ de plete şi o azvârl afară,
De nu-nţelege singur din casa mea s-o scoată.

(Strigând.)

Nevastă, hei, nevastă, ogoaie-ţi supărarea,
Şi cere alor noştri să care astea-n casă;

(arată panerele)

O să gătim îndată o cină mai de soi.

(Iese.)

SCENA V

SYRA, EUTYCHUS

SYRA

Nu l-am găsit pe tatăl stăpânei mele acasă;
E, cică, dus la ţară. Vin să-i aduc răspunsul.

RUTYCHUS

Ah, m-am speriat, nu alta, cutreierând oraşul;
N-am dat pe nicăierea de urma fetei noastre.

(Văzând-o pe Syra.)

Dar mama de la ţară s-a-ntors; o văd pe Syra
În faţa uşii.

(Tare.)

Syra!

SYRA

Cine-a strigat?

EUTYCHUS

Stăpânul
Şi fiul tău de lapte.

SYRA

Bine-ai venit copile!

EUTYCHUS

S-a-ntors atât de iute măicuţa de la ţară?

SYRA

S-a-ntors, spre mântuirea la vreme-a casei noastre.

EUTYCHUS

Ce vrei să spui cu asta?

SYRA

Drăguţul tău părinte
În casă cu-o drăguţă azi a venit.

EUTYCHUS

Cum, Syra?

SYRA

A dat mai adineauri stăpâna peste ea.

EUTYCHUS

Vai, nu-l credeam în stare de-aşa ceva pe tata.
Femeia-aceea încă e-n casă?

SYRA

Da.

EUTYCHUS

Să mergem

(Intră în casă.)

SCENA VI

SYRA

(singură)

Femeile, pe Castor! sunt unei legi supuse
Mai aspre şi nedrepte decât bărbaţii lor.
Când un bărbat se-ncurcă cu altele, şi-l află
Nevasta, nu se poate să fie pedepsit.
Când o femeie pleacă de-acasă, într-ascuns,

Proces bărbatu-i face pe loc, şi-o izgoneşte.
Ar trebui o lege egală pentru toţi.
Nevestele cinstite se mulţumesc cu-n soţ;
De ce bărbaţii nu sunt c-o soaţă mulţumiţi?
De-ar fi la fel bărbatul de lege pedepsit,
Când are o iubită – aşa cum e nevasta
Din casă alungată, pe Castor! aţi vedea
Bărbaţi pe lume singuri mai mulţi decât femei.

(Intra în casă.)

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

CHARINUS

(singur, întorcându-se către uşa pe care a ieşit)

Salut pervazuri, praguri scumpe, şi în acelaşi timp adio.
N-am să mai pun pe veci piciorul în uşa casei părinteşti.
Tot ce mi-a dăruit – căldură, iubire, adăpost, nădejde –
S-au dus, s-au nimicit, şi-acuma străine-mi sunt. Vai, mie vai!
Penaţi ai mamei şi ai tatii, o, Lari, ai casei păzitori,
În grija voastră-mi las părinţii, şi soarta, şi avutul lor.
Eu plec în alte părţi să caut alţi zei penaţi, şi alt zeu Lar,
Un alt oraş, o altă ţară; de Atica îmi este silă.
Oraşu-n care stricăciunea se-ntinde zilnic printre oameni,
În care nu mai poţi alege prietenul de trădător,
În care vezi că ţi se smulge tot ce iubeşti pe lumea asta –
De-ar fi să-ţi dăruie şi tronul, în el nu merită să stai.

(Iese.)

SCENA II

EUTYCHUS, CHARINUS

EUTYCHUS

(ieşind din casă tulburat şi în acelaşi timp bucuros)

O, tu, pe care zei şi oameni Speranţă te numesc, stăpână
Ce mi-ai aprins în ochi speranţa, fii bine, binecuvântată!
Ce zeu, plutind în fericire mai fericit e azi ca mine?
Era la noi ce căutasem. Tovarăşi şase-am regăsit:
Prietena, ţara, jocul, viaţa, râsul, bucuria.
Şi regăsindu-i dintr-o dată pe alţii zece i-am ucis:
Mâhnirea, ura, duşmănia, exilul, lacrimile, chinul,
Singurătatea, neghiobia, pieirea, îndărătnicia.
Zei fără moarte, ajutaţi-mi prietenul să-mi întâlnesc.

CHARINUS

(întorcându-se îmbrăcat în veşminte de călătorie;
se adesează spectatorilor, fără să-l vadă pe Eutychus)

Sunt gata, după cum se vede. M-am despuiat de haina mândră.
Îmi sunt însoţitorul, calul, rândaşul, sclavul, scutierul;
Stăpân-mi sunt eu mie însumi şi tot eu mie mă supun;
Eu mie-mi port calabalâcul. O, Cupido, puternic eşti!
Încrezător îl faci, prea lesne, pe omul ocrotit de tine,
Şi-i schimbi, când vrei, la fel de lesne, încrederea în deznădejde.

EUTYCHUS

(fără să-l vadă pe Charinus)

Să chibzuiesc pe unde,-n goană, plec după el.

CHARINUS

(fără să-l vadă pe Eutychus)

Sunt hotărât
S-o caut peste tot în lume şi temniţa să i-o descopăr.
De nici o piedică nu-mi pasă, de munţi, de fluvii, nici de mări,
N-am să mă sperii de arşiţă, de frig, de grindină, de vifor;
Ploi am să-ndur şi oboseală, şi soarele, şi crunta sete;
N-o să am linişte sau tihnă nici zi, nici noapte, niciodată,
Până ce nu-mi găsesc pe lume sau dragostea sau neagra moarte.

EUTYCHUS

Ce voce, voce cunoscută, îmi bate în ureche?

CHARINUS

Lari
Ai călătorilor, prielnici vă rog să-mi fiţi.

EUTYCHUS

O, Jupiter!
Charinus a vorbit?

CHARINUS

(plecând)

Cu bine, scumpi cetăţeni.

EUTYCHUS

Aşteaptă-o clipă,
Charinus.

CHARINUS

(fără să se întoarcă)

Cine eşti?

EUTYCHUS

Speranţa, Victoria, Scăparea sunt.

CHARINUS

(idem)

Şi ce pofteşti?

EUTYCHUS

Să merg cu tine.

CHARINUS

(idem)

Mai bine cată-ţi alt tovarăş.
Ai mei mă ţin în gheare straşnic, şi nu mă lasă.

EUTYCHUS

Cine sunt?

CHARINUS

Tristeţea, Grija, Nenorocul, şi Lacrima, şi Deznedejdea.

EUTYCHUS

Alungă-alaiul lor nevrednic şi-ntoarce-te să mă priveşti.

CHARINUS

De vrei să flecăreşti cu mine, urmează-mă.

EUTYCHUS

Ci stai pe loc.

CHARINUS

(plecând)

Eu mă grăbesc, iar tu, cu vorba, mă-ntârzii; şi se lasă
amurgul.

EUTYCHUS

Decât să fugi în partea-aceea, mai bine-ar fi s-o iei
pe-aici,

Un vânt, pe-aici, prielnic suflă; întoarce pânza, şi-ai
să vezi.

Zefir, aici, şi vreme bună; acolo-i ploaie şi austrul;
Întâiul linişte revarsă, al doilea stârneşte valuri.
Vin' pe pământ, aici, Charinus: nu vezi în faţa ta nori
negri,[1]

[1]Vers corupt în original.

Nu vezi furtuna pânditoare? Priveşte-n stânga ta,

(arată casa lui Lysimachus)

priveşte.[1]

Cum cerul tot străluminează de orbitoare străluciri.[2]

CHARINUS

Mă-nfricoşează povestirea-i. Mă-ntorc spre el.

(se-ntoarce către Eutychus)

EUTYCHUS

Şi bine faci.

(Seapropie bucuros, cu braţele întinse.)

Charinus, drag prieten, vino, îndreaptă-ţi paşii către mine.

Întinde mâna ta, Charinus.

CHARINUS

(întinzându-i mâna)

Poftim. O ţii?

EUTYCHUS

Da.

CHARINUS

Ţine-o bine.

[1,2] Versuri corupte în original.

EUTYCHUS

Undea-i plecat?

CHARINUS

În pribegie.

EUTYCHUS

De ce ?

CHARYNUS

(suspinând, cu glas înăbuşit)

Ca să-mi înec amarul.

EUTYCHUS

N-ai teamă; am să-ţi dau întreaga bucurie de-altădată.

Mult aşteptata veste mare, spre mulţumirea ta, ţi-o dărui.

Ci stai, vin ca prieten... aducător de fericire.[1]

Frumoasa ta...

CHARINUS

Şi ce-i cu dânsa?

EUTYCHUS

Ştiu unde este.

[1] Vers incomplet în original şi inutil pentru sensul replicii; probabil un adaus străin.

CHARINUS

Ştii tu, ştii?

EUITYCHUS

Nevătămată.

CHARINUS

Unde-i?

EUTYCHUS

Unde ştiu eu.

CHARINUS

Se cade eu să ştiu.

EUTYCHUS

Te linişteşti un pic?

CHARINUS

Când prinsă mi-i inima de vijelie?

EUTYCHUS

Ţi-o liniştesc în port diucând-o, la adăpost de vânt,
na-i teamă.

CHARINUS

Te rog să-mi spui unde-i... sau unde ai văzut-o.[1]

[1] Vers, de asemenea, incomplet în original.

De ce nu spui nimic? Vorbeşte; tăcerea asta mă ucide.

EUTYCHUS

(misterios)

Departe nu-i de noi.

CHARINUS

(pierzându-şi răbdarea)

Atuncea de ce nu vrei să mi-o arăţi?

EUTYCHUS

Acum n-o văd, dar am văzut-o.

CHARINUS

Şi nu-mi ajuţi s-o văd şi eu?

EUTYCHUS

Am să te-ajut.

CHARINUS

Cuvânt zăbavnic pentru-un îndrăgostit.

EUTYCHUS

Iar temeri?

Ei bine, îţi spun tot. E-n mâna unei făpturi pe care eu
Cel mai legat mă simt pe lume şi-i port o dragoste
fierbinte.

CHARINUS

Puţin îmi pasă; de iubită vorbeşte-mi.

EUTYCHUS

Şi de ea vorbesc.
Chiar că uitasem pân-acuma să spun...[1]

CHARINUS

(nerăbdător)

Ci spune-odată, spune unde-i?

EUTYCHUS

În casa noastră.

CHARINUS

(întorcându-se către casa lui Lysimachus)ţ

Bună casă!
Şi, dacă tu spui adevărul, e-o locuinţă minunată.
Dar, să te cred? Tu ai văzut-o, sau îmi vorbeşti din auzite?

EUTYCHUS

Eu am văzut-o.

CHARINUS

Cine-a dus-o la voi?

[1] Lacună în original.

EUTYCHUS

Prea multe vrei să ştii.[1]

CHARINUS

Măcar e-adevărat?

EUTYCHUS

Charinus, n-ai nici o măsură, nici ruşine.
Ce te priveşte cine-a dus-o, de vreme ce la noi e fata?
Şi e la noi.

CHARINUS

Pe-o veste mare ca asta, cere-mi tot ce vrei.

EUTYCHUS

Şi dac-aş face-o?

CHARINUS

Roagă zeii de vrerea ta să ţină seama.

EUTYCHUS

Glumeşti.

CHARINUS

La viaţă m-aş întoarce doar dac-o văd cu ochii mei.
Da pentru ce nu-mi schimb veşmântul?

[1] Replică lacunară şi coruptă în original; sens aproximativ.

(Apropiindu-se de uşa lui Demipho.)

Ieşiţi afară careva
Şi-aduceţi o manta degrabă.

(Îşi scoate hlamida.)

EUTYCHUS

Aşa îmi place să te văd.

CHARINUS

(către sclavul care i-a adus mantaua)

Soseşti la vreme; ia hlamida şi nu mişca de-aici, băiete,
Ca, dacă altfel stă povestea, să-mi văd de cale mai departe.

EUTYCHUS

(cu imputare)

Tu nu mă crezi?

CHARINUS

O, dimpotrivă, cred fără greş în tot ce spui.
Dar cum de nu mă duci în casă, s-o văd şi eu?

EUTYCHUS

Aşteptă-o clipă.

CHARINUS

De ce s-aştept?

EUTYCHUS

Nu-i încă vremea să intri.

CHARINUS

Mă ucizi de tot.

EUTYCHUS

Nu trebuie, îţi spun, să intri, nu trebuie acum.

CHARINUS

Mă rog,
Şi pentru ce?

EUTYCHUS

Nu-i încă vremea.

CHARINUS

De ce?

EUTYCHUS

(încurcat)

Nu i-ar cădea ei bine.

CHARINUS

(cu ironie)

Aşa? Nu i-ar cădea prea bine când o iubesc şi mă iubeşte?
Se joacă,-i place să sjoace cu mine. Sunt un prost, pe Hercle!

Că-i dau crezare; şi pierd vremea.

(începe să se dezbrace)

Îmi pun hlamida mea de drum.

EUTYCHO

Ascultă-mă, aşteapt-o clipă.

CHARINUS

(reluându-şi hlamida)

Băiete, ţine, ia mantaua.

EUTYCHUS

Pe tata-i furioasă mama şi-i bagă vină c-a adus
O curtezană-n casa noastră când ea la ţară se pornise;
O crede, biata, vreo drăguţă a bătrânului.

CHARINUS

(luându-şi cele trebuincioase, pentru călătorie)

Mi-am pus centura.[1]

EUTYCHUS

Pe toţi din casă-i cercetează.

CHARINUS

În mână sabia[2] mi-am luat-o.

---

[1] În care călătorii îşi ţineau banii.
[2] Romanii, ca şi grecii, nu purtau sabie în oraş.

EUTYCHUS

Dacă te-aş aduce-n casă...

CHARINUS

Sticla de untdelemn[1] mi-o iau şi plec.

EUTYCHUS

Rămâi, Charinus.

CHARINUS

Eşti pe-o cale greşită; nu mă păcăleşti.

EUTYCHUS

Dar nu vreau, crede-mă.

CHARINUS

Dă-mi pace şi lasă-mă să-mi văd de cale.

EUTYCHUS

Ba nu, n-am să te las.

CHARINUS

(tot mai exaltat)

Mă-ntârzii.

(Către sclav)

Tu intră repede-năuntru.

---

[1] Ca să-şi ungă picioarele.

Eu m-am urcat în car şi, iată, am luat şi hăţurile-n
mână.

EUTYCHUS

Nu eşti întreg.

CHARINUS

La drum, picioare, cu toată graba şi de-a dreptul
Spre Cipru, dacă-al meu părinte mă osândeşte la exil.

EUTYCHUS

Eşti un nebun; şi vorba asta să n-o mai spui.

CHARINUS

Sunt hotărât
Să nu mă las, să n-am odihnă, până-oi găsi-o.

EUTYCHUS

Dar e-n casă.

CHARINUS

(continuând fără să pară că l-a auzit pe Eutychus)

Căci tot ce-a spus a fost minciună.

EUTYCHUS

Eu adevărul ţi l-am spus.

CHARINUS

(idem)

Ajung în Cipru...

EUTYCHUS

Hai cu mine s-o vezi în casă, dacă vrei...

CHARINUS

(idem)

O caut, n-o găsesc...

EUTYCHUS

Chiar dacă o-nfurii şi mai mult pe mama.

CHARINUS

(idem)

Plec şi mi-o caut mai departe. Acuma iată-mă în
Chalcis.
Văd un prieten din Zacynthos; îi povestesc de ce bat
lumea;
Îi cer să-mi spună unde-i fata, dac-a aflat cumva de ea.

EUTYCHUS

Ia lasă fleacurile astea şi intră, rogu-te, cu mine.

CHARINUS

(idem)

El îmi răspunde ce nu-s rele defel smochinele-n
Zacynthos.

EUTYCHUS

Şi nu te minte.

CHARINUS

(idem)

Despre fată, ce-a auzit şi el, îmi spune
C-ar fi-n Atena.

EUTYCHUS

E un Calchas[1] amicul tău zacynthian.

CHARINUS

Pe navă urc, pornesc îndată; sunt, iată,-acasă. M-am întors
Din lungul meu exil.

(Cu bucurie întinzând mâinile către prietenul său.)

Eutychus, prieten credincios, salut!
Cum o duci tu? Ce-mi fac părinţii? Ce fac măicuţa, tatăl meu?
Mă chemi la cină,-mi pare bine. Dar mâine! Azi cinăm la noi.
Aşa e drept, aşa să facem.

[1] Ghicitor grec, care l-a însoţit pe Agamemnon la asediul Troiei; el a cerut sacrificarea Ifigeniei şi tot el a dat ideea construirii calului de lemn.

EUTYCHUS

Visează, fără doar şi poate!

(Întorcându-se către public.)

E-ntr-o ureche.

CHARINUS

Ca prieten, de ce nu cauţi să mă vindeci?

EUTYCHUS

Urmează-mă.

CHARINUS

Cu toată graba.

(Se precipită spre Eutychus.)

EUTYCHUS

Încet, te rog; mă calci pe tocuri.

(Oprindu-se ca să-i vorbească.)

Asculţi?

CHARINUS

(împingându-l spre uşă)

Ascult de-atâta vreme.

EUTYCHUS

M-ar bucura din cale-afară
Cu tata s-o împac pe mama; e mânioasă...

CHARINUS

(continuând să-l împingă)

Mergi odată.

EUTYCHUS

Din pricina iubitei tale.

CHARINUS

Hai, mergi.

EUTYCHUS

Ai grijă.

CHARINUS

Hai, odată;

Am să ţi-o dau ca pe Iunona de Jupiter imoucurată.

SCENA III

DEMIPHO, LYSIMACHUS

DEMIPHO

(intrând prin dreapta, şi continuând discuţia începută)

De parcă niciodată-n viaţă n-ai fi făcut şi tu la fel.

LYSIMACHUS

Nu, niciodată; -am fost cu grijă întotdeauna. Ce prăpăd!

Din pricina celei fete nevastă-mea e foc şi pară.

DEMIPHO

Mă-nsărcinez să-i spun eu totul, şi-ntr-o clipit-o liniştesc.

LYSIMACHUS

Urmează-mă, te rog. Dar iată-l pe fiul meu ieşind afară.

SCENA IV

EUTYCHUS, LYSIMACHUS, DEMIPHO

EUTYCHUS

(vorbind către cineva din casă)

Plec după tata să-i aduc vestea: că mamii i-a trecut mânia.

Îndată vin.

LYSIMACHUS

Plăcute vorbe. Ce faci, Eutychus? Ce e nou?

EUTYCHUS

Ah, vă-ntâlnesc – ce fericire! – pe amândoi.

LYSIMACHUS

Ce s-a-ntâmplat?

EUTYCHUS

(către Lysimachus)

E blândă-acum şi liniştită soţia ta. Poţi să-i dai mâna.

LYSIMACHUS

Ah, bunii zei mă-ntorc la viaţă!

EUTYCHUS

(către Demipgho)

Tu ţi-ai pierdut, în schimb, iubita.

DEMIPHO

Trăznite-ar zeii! Ce poveste mai e şi asta?

EUTYCHUS

Să v-o spun.

Ci daţi-mi, rogu-vă,-ascultare.

LYSIMACHUS

Te ascultăm şi eu, şi el.

EUTYCHUS

(solemn)

Când oamenii de stirpe-naltă alunecă spre fapte rele,
Ruşinea lor pe stirpe cade, stropind cu glod înaintaşii.

DEMIPHO

Adevărat.

LYSIMACHUS

De tine zice.

EUTYCHUS

Cu-atât e mai adevărat.

La anii tăi nu se cuvine fiului tău să-i şterpeleşti
Pe cea mai dragă-a lui făptură, cu bani de aur cumpărată.

DEMIPHO

Era iubita lui Charinus?

EUTYCHUS

Cum se preface, pişicherul!

DEMIPHO

Cu gura lui mi-a spus c-a luat-o ca să-i slujească mamei sale.

EUTYCHUS

De-aceea te-ai grăbit s-o cumperi, copil bătrân şi ageamiu?

LYSIMACHUS

Frumos, pe Hercle! Dă-i-nainte; îi trag şi eu din altă parte.

Să-i înfierăm netrebnicia cum se cuvine.

DEMIPHO

Sunt pierdut.

EUTYCHO

Ah, să se poarte atât de mârşav c-un fiu de treabă şi cuminte;
Pe care din exil, pe Hercle! I l-am întors acasă eu.
Căci în exil plecase, bietul.

DEMIPHO

S-a dus?

EUTYCHUS

Nu taci, bătrână umbră?
(La anii tăi nu ţi se iartă asemenea purtări smintite.)[1]

DEMIPHO

(Mărturisesc, am vină mare.)[2]

EUTYCHUS

(Nu vrei să taci, bătrână umbră.)[3]
La anii tăi i-o datorie să te fereşti de nebunii.
Ca anotimpurile,-ntocmai, şi vârstele îşi au menirea.
Cu fete dacă pui moşnegii, în iarna vieţii, să se joace,
Nu te gândeşti ce i se-ntâmplă republicii?

[1,2,3] Versuri probabil interpolate.

DEMIPHO

Vai, sunt pierdut.

LYSIMACHUS

Eh, asta-i mai curând menirea flăcăilor şi-a celor tineri.

DEMIPHO

Destul, destul, vă dau copila cu boarfele şi porcii ei.[1]

EUTYCHUS

Ci dă-i-o filui; a lui e.

DEMIPHO

Da, dac-o vrea, i-o dau, desigur.

EUTYCHUS

Era şi vremea, da; de vreme ce nu mai poţi să faci în alt fel.

DEMIPHO

Să ceară tot ce vrea şi-i place pentru ocara suferită,
Eu cer să ne-mpăcaţi, atâta, şi să nu-mi poarte supărare.
De-aş fi ştiut cumva, pe Hercle! De mi-ar fi spus, măcar în glumă,
Că îi e dragă, niciodată n-aş fi râvnit iubirea lui.

[1] Expresie proverbială de origine ţărănească.

Prieten ești cu el Eutychus – fii salvator al meu și reazem.
Unui bătrân fii tu patronul; și am să-ți port recunoștință.

LYSIMACHUS

(către Demipho, ironic)

Să ierte și să uite, roagă-l, sminteala tinereții tale.

DEMIPHO

(către Lysimachus)

Tot nu te lași? Hai, fă-mă țăndări, cum vrei. Dar cred că într-o zi
Am să gesesc și eu prilejul să-ți răsplătesc cum se cuvine.

LYSIMACHUS

Eu m-am lăsat de zbenguială.

DEMIPHO

Și eu, de astăzi.

LYSIMACHUS

Bine-ai face;
Deși năravul îți rămâne pe toată viața.

DEMIPHO

Fie-ți milă,

Și mulțumește-te cu-atâta. Sau biciuie-mă, dacă-ți place.

LYSIMACHUS

Tu ai dreptate; dar nevasta să știi c-o face, dacă află.

DEMIPHO

Ea nu, nu trebuie să afle.

EUTYCHUS

Și nici nu află, n-avea teamă.
Să mergem; rău ales e locul, și trecătorii s-ar putea
S-audă ce vorbim, și martori isprăvii tale să-ți descoperi.

DEMIPHO

Pe Hercule! tu ai dreptate. Scurtăm și piesa totodată.

(Pornind spre casă)

Să mergem prin urmare.

EUTYCHUS

(rămânând în urmă)

Acasă la noi e fiul tău, Demipho.

DEMIPHO

Prea bine. – Ajungem într-o clipă, tăind de-a dreptul prin grădină.

LYSIMACHUS

Eutychus, vreau să ştiu un lucru până ce pun
picioru-n casă.

EUTYCHUS

Da, ce anume?

LYSIMACHUS

Fiecare cu ale sale. Spune drept:
Eşti sigur că supărarea bătrânei a trecut?

EUTYCHUS

Sunt sigur.

LYSIMACHUS

Ia seama bine.

EUTYCHUS

Jur.

LYSIMACHUS

Mi-ajunge.

(cu imputare.)

Dar, rogu-te, ia bine seama.

EUTYCHUS

(Ridicând vocea)

Cum, nu mă crezi?

LYSIMACHUS

Te cred, nici vorbă; dar totodată mă şi tem.

DEMIPHO

Să mergem

EUTYCHUS

Aşteptaţi o clipă, să spunem, până ce intrăm,
La care lege să ia seama bătrânii toţi, ca-n frâu
să-i ţină.

(Către spectatori.)

Pe orice om care-mplineşte şaizeci de ani, căsătorit,
Dar şi holtei, şi care umblă după femei, să-l urmărim
După cinstea legii slovă, adică-l socotim năuc,
Şi-l osândim la sărăcie pe cel ce şi-a tocat avutul.
De azi încolo, nici un tată să nu-şi oprească fiul tânăr
De la plăcerile iubirii, cât timp le gustă cu măsură.
Oprindu-l, pierde, că-l sileşte să tăinuie ce nu-i o taină.
Cinstita lege să se-aplice bătrânilor, din noaptea asta.

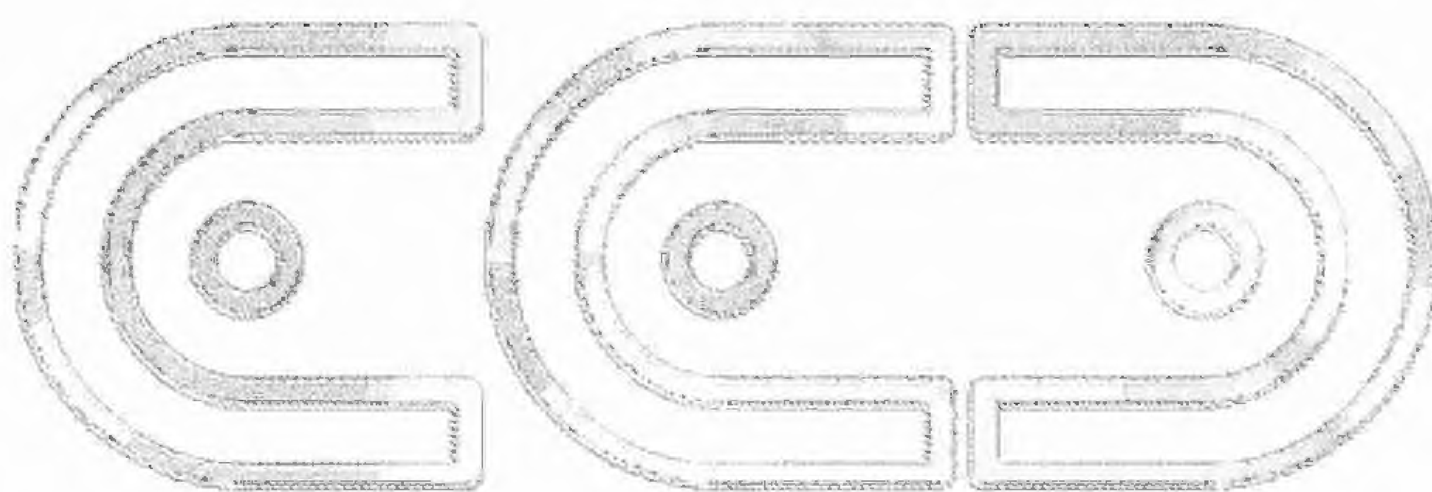
(Din nou neliniştit.)

Cu bine; dacă vouă, tineri, vă pare dreaptă-această lege,
Atunci se cade,-ntru cinstirea bătrânilor, s-aplaudaţi.

CUPRINS

MILITARUL FANFARON	5
BACCHIDELE	181
CAPTIVII	309
NEGUSTORUL	413

Scanare și prelucrare digitală

de

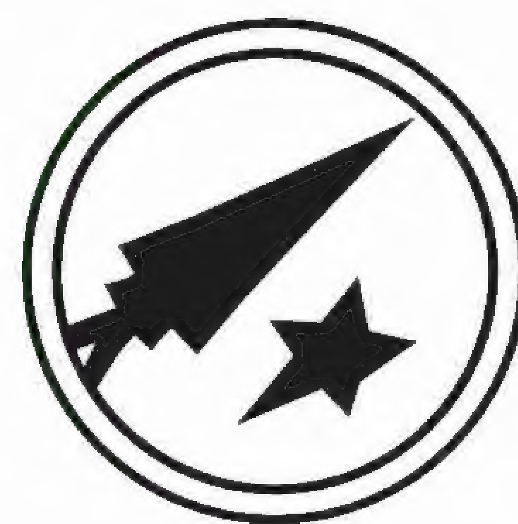

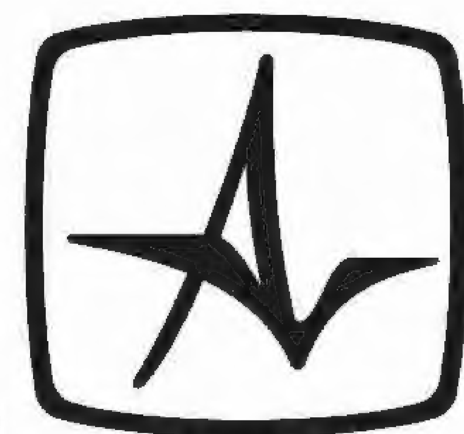

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

